

บทที่ 6

การนําราชฎร้บงหลวงในสมัยการฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2516 ถึงปัจจุบัน)

นับแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ได้เกิดความวุ่นวายทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร จนทำให้เกิดแรงผลักดันจอมพลถนอม กิตติขจร ให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทั้งจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ต้องเดินทางออกจากประเทศไทย ซึ่งถือเป็นยุคสิ้นสุดในอำนาจทางปกครองของกลุ่มถนอม-ประภาส เมื่อกลุ่มนักศึกษาขึ้นมามีพลังในการต่อรองอำนาจรัฐในช่วงปี พ.ศ. 2516-2519 ท่ามกลางความเชื่อถือของประชาชนส่วนใหญ่ เกิดแรงผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนแนวการปกครองใหม่ในประเทศ โดยกลุ่มหัวก้าวหน้าทั้งที่มาจากกลุ่มปัญญาชนและกลุ่มนักศึกษาได้พยายามปรับเปลี่ยนลักษณะการปกครองเสียใหม่ เพื่อให้ประเทศไทยมีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ไม่มีกลุ่มนายทหารมีอำนาจเหนือรัฐบาล ได้พยายามกีดกันมิให้กลุ่มอำนาจเดิมเข้ามามีอำนาจในการปกครอง แต่กลุ่มดังกล่าวยังไม่มีพลังเพียงพอในการดำเนินการ จนก่อให้เกิดการฟื้นฟูตัวของระบอบการปกครองของกลุ่มอำนาจเดิมที่ประกอบด้วยข้าราชการที่สูญเสียอำนาจในช่วงปี พ.ศ. 2516 และกลุ่มนักธุรกิจที่ต้องการเข้ามามีส่วนในการปกครองประเทศ รวมทั้งกลุ่มนายทหารที่ต้องการมีอำนาจในทางการเมือง จนเกิดความวุ่นวายในประเทศอีกครั้งในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 พลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่ได้ทำการรัฐประหาร และแต่งตั้งนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี และได้ทำรัฐประหารอีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2520 ซึ่งพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เป็นนายกรัฐมนตรี และต่อมาพลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นยุคที่รัฐเปิดให้โอกาสแก่กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เข้ามาบทบาทในการปกครองและมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศมากขึ้น จนถึงยุคพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นยุคที่เปิดประเทศในการรับแนวคิดทางเศรษฐกิจและการเมืองจากต่างประเทศมากที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย จนเป็นเหตุให้เกิดความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจและการเงินเกิดขึ้นเป็นปัญหาในการบริหารประเทศในรัฐบาลยุคถัดไป จนถึงยุคพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรหัวหน้าพรรคไทยรักไทยที่ก่อตั้งในวันที่ 14 กรกฎาคม 2541 เข้ามามีอำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นยุคที่กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองเข้ามาบทบาททางการเมืองอย่างมาก จนเกิดรัฐประหารโดยกลุ่มนายทหารในนาม “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” หรือ “ค.ม.ช.” ในวันที่ 19 กันยายน 2549 และคณะรัฐประหารนี้ได้ตั้งคณะรัฐบาลโดยมีพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ขึ้นบริหารประเทศในเวลาประมาณ 1 ปี ซึ่งขณะนั้นศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยรักไทย หลังจากนั้นมีการ

เลือกตั้งทั่วไปในประเทศ โดยพรรคพลังประชาชนได้เข้ามาเป็นผู้บริหารประเทศโดยมีนายสมัคร สุนทรเวชและนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรีแต่โดยคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญที่สั่งยุบพรรคพลังประชาชนในวันที่ 2 ธันวาคม 2551 จึงทำให้พรรคประชาธิปัตย์โดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเป็นนายกรัฐมนตรี และจากการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 นางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีจากพรรคเพื่อไทย

นับจากปี พ.ศ. 2516 จนถึงปัจจุบันมีการทำรัฐประหาร 7 ครั้ง คณะรัฐประหารประสบความสำเร็จ 4 ครั้ง และเมื่อพิจารณาจากสาเหตุในการรัฐประหารแต่ละครั้งแล้ว จะเห็นว่า ส่วนใหญ่ คณะรัฐประหารจะอ้างว่าคณะผู้ปกครองชุดเดิมมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงมาก บริหารประเทศล้มเหลวทำให้ราษฎรได้รับความทุกข์ยากมากขึ้น แต่เมื่อพิจารณาให้ละเอียดแล้ว สาเหตุใหญ่ส่วนหนึ่งเกิดจากการไม่พอใจคณะผู้ปกครองชุดเดิม เช่น การทำรัฐประหารของพลเรือเอกสฤษดิ์ ชลออยู่ในวันที่ 20 ตุลาคม 2520 ซึ่งเป็นการล้มล้างอำนาจของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร พลเอกถนอม ชูธรรม ทำรัฐประหาร พลเรือเอกสฤษดิ์ ชลออยู่ในวันที่ 26 มีนาคม 2520 (แต่ไม่สำเร็จ) กลุ่มนายทหารหนุ่มทำรัฐประหารรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ในวันที่ 1 เมษายน 2524 (แต่ไม่สำเร็จ) พลเอกเสริม ณ นคร ทำรัฐประหารรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (แต่ไม่สำเร็จ) จึงเห็นว่า คณะรัฐประหารซึ่งเป็นกลุ่มนายทหารที่เป็นข้าราชการยังอยู่ในวัฒนธรรมอำนาจนิยม พวกเขามีความรู้สึกว่า หากกลุ่มของพวกเขาไม่พอใจรัฐบาลใดแล้ว พวกเขาก็สามารถนำทรัพยากรที่มาจากงบประมาณแผ่นดินออกมาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัวของเขาภายใต้คำประกาศว่าเพื่อช่วยเหลือราษฎรได้ และการกระทำของพวกเขาเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามจารีตประเพณีทหาร

ในยุคนี้ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ประกอบกับผลพวงของความสำเร็จทางการศึกษาของชาวไทยที่เกิดจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงที่ 3 ทำให้ราษฎรมีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพมากขึ้น การคมนาคมการติดต่อสื่อสารเจริญขึ้นมากทำให้ราษฎรสามารถรับรู้เรื่องต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาล และการเมืองต่างประเทศมากขึ้น ราษฎรเป็นชนชั้นกลางที่เป็นผู้มีความรู้และรายได้มากขึ้น มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาลรวมทั้งข้าราชการมากขึ้น แต่ระยะเวลาดังแต่ปี พ.ศ. 2516 ถึงปัจจุบัน มีปัจจัยที่แตกต่างกันในช่วงสองเวลา คือ การฟื้นฟูการประชาธิปไตย (พ.ศ. 2516 ถึงปี พ.ศ. 2540) อันเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นกว่าเดิม จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 อันเกิดจากตัวแทนของราษฎรเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ และช่วงเวลาที่ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อันเป็นยุคการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ดังนั้นในบทนี้ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งระยะเวลาในการศึกษารูปแบบของการนำราษฎรบังหลวงและวัฒนธรรมของสังคมไทยภายใต้โครงสร้างสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเป็น 2 ช่วง คือ ยุคการฟื้นฟูระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2540) และยุคประชาธิปไตย (พ.ศ. 2540 ถึง ปัจจุบัน) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ยุคฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. 2516 – พ.ศ. 2540)

โครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในยุคฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ในการเมือง การปกครองในช่วงปี พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2540 ถือเป็นช่วงที่ประเทศไทยยังอยู่ในยุคฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยเมื่อประเทศไทย ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยผ่านการร่างของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่คัดเลือกจากประชาชน อันถือว่าเป็น ครั้งแรกในประเทศไทยที่ประชาชนมีส่วนร่วมร่างรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง และเนื้อหาสาระในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนชาวไทยมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้อำนาจแก่ราษฎรในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ การเพิ่มส่วนร่วมในการปกครองของราษฎร การสร้างองค์กรอิสระในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2540 มีการแย่งชิงอำนาจในประเทศทั้งในรูปแบบทางการเมืองประชาธิปไตยและการทำรัฐประหารของกลุ่มนายทหารผู้เสียอำนาจทางการเมือง และเป็นระยะเปลี่ยนผ่านของอำนาจเผด็จการของกลุ่มนายทหารและข้าราชการ และการประชาชนเรียนรู้การใช้อำนาจและสิทธิทางประชาธิปไตย หลังเหตุการณ์ “14 ตุลาคม 2516” ท่ามกลางการเฝ้ามองของกลุ่มอำนาจแบบอนุรักษนิยม และการต่อสู้ทางความคิดและอาวุธระหว่างรัฐกับกลุ่มนิคมลัทธิคอมมิวนิสต์ ประกอบกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศในระหว่างปี พ.ศ. 2521 ถึง พ.ศ. 2530 มีปัญหายุ่งยาก จนระบบดังกล่าวได้รับการฟื้นฟูในปี พ.ศ. 2530 จนถึง พ.ศ. 2539 โดยในช่วงระยะเวลานี้ ประชาชนได้มีพฤติกรรมในการใช้ทรัพยากรในประเทศอย่างมากและไม่ยั้งคิด เพื่อการสร้างรายได้และสร้างความสะดวกสบายให้แก่ตนและพวกพ้องเท่านั้น จนเกิดภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจอย่างมากในประเทศ รัฐบาลได้ตั้งปีคสท.บ.ทางการเงินถึง 57 แห่งที่สื่อให้เห็นว่ามีหนี้สินหรือสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (N.P.L.) อันสืบเนื่องจากการนโยบายการลอยค่าเงินบาทในปี พ.ศ. 2540 ทำให้ระบบเศรษฐกิจของ

ประเทศอ่อนแอลงอย่างมาก และเป็นสาเหตุให้ประเทศต้องเข้ารับการช่วยเหลือจากกองทุนระหว่างประเทศ หรือไอเอ็มเอฟในปี พ.ศ. 2540

การเมือง การปกครองในยุคฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

แต่เดิมในยุคของจอมพลสฤษดิ์ที่มีอำนาจปกครองนั้น ธุรกิจของไทยอยู่ภายใต้อาณัติของธนาคารพาณิชย์ในประเทศ และกระจุกตัวอยู่ในเครือธุรกิจขนาดใหญ่ประมาณ 20 รายเท่านั้น และการดำรงความเป็นผู้นำได้เพราะมีเส้นสายความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นทั้งความสัมพันธ์ส่วนตัว ทางการค้า ทางการเมืองกับผู้นำของประเทศ แต่ภายหลังปี พ.ศ. 2528 โครงสร้างธุรกิจไทยเปลี่ยนแปลงไป ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไม่มีความสำคัญมากเช่นในอดีต จุดเน้นทางการค้าก็มิได้พึ่งในตลาดภายในของประเทศ มีแหล่งเงินใหม่ในระดมเงินทุนได้ง่ายกว่า ทั้งผู้ลงทุนสามารถซื้อเทคโนโลยีได้ง่ายกว่า ซึ่งการพัฒนาการเช่นนี้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจไทยกับรัฐบาล โดยในทศวรรษ 2500 และ 2510 นักธุรกิจมักจะร่วมเป็นพรรคพวกกับนายทหารชั้นสูงของประเทศเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในการครองเป็นเจ้าตลาดในเชิงผูกขาด การได้รับสัมปทานรับเหมาก่อสร้างด้านสาธารณูปโภค หรือการเป็นผู้จัดส่งสินค้าให้ทางราชการ บางคนใช้เส้นสายทางการเมืองในการปรับภาษีเข้าเพื่อป้องกันธุรกิจของตน โดยกลุ่มข้าราชการชั้นสูงส่วนใหญ่มาจากครอบครัวข้าราชการ และพ่อค้าส่วนใหญ่มาจากกลุ่มเชื้อสายจีน โดยบุคคลทั้งสองกลุ่มจะร่วมมือกันก็เพียงผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้น แต่ในทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา กลุ่มพ่อค้าได้ส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษากลายเป็นผู้บริหารธุรกิจ หรือกลายเป็นข้าราชการชั้นสูงเสียเอง ดังนั้นความแตกต่างระหว่างข้าราชการกับกลุ่มนักธุรกิจจึงมีความแตกต่างน้อยลง โดยผ่านการศึกษาร่วมรุ่นและสถาบันการศึกษาเดียวกัน การเป็นญาติทาง การสมรส นักธุรกิจชั้นนำสนับสนุนและส่งเสริมข้าราชการให้มีใจโน้มเอียงมาทางธุรกิจมากขึ้น เช่น ดร.พิสิษฐ์ ภัคเกษม ผู้สนับสนุนการเติบโตเศรษฐกิจของภาคเอกชน เมื่อลาออกจากราชการแล้ว ก็มีตำแหน่งในภาคเอกชน เช่นเดียวกับ นายอานันท์ ปันยารชุน นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ดร.พิสิษฐ์ ลีอาธรรม นายทองฉัตร หงส์คารมภักดิ์ ดร. เชาว์ ฅ ศิววันดี ซึ่งเป็นองคมนตรีได้รับเชิญให้เป็นประธานบริษัทในกลุ่มของทักษิณ จึงเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักธุรกิจและข้าราชการเปลี่ยนแปลงไปในทางถ้อยทีถ้อยอาศัยกันมากขึ้น นักธุรกิจสามารถหันเหนโยบายของรัฐบาลเพื่อประโยชน์ของกลุ่มของตนได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางการเมือง

จุดเปลี่ยนผันของช่วงเวลาจากระบบเผด็จการมาเป็นยุคการฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนี้ เกิดจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งเกิดจากกลุ่มปัญญาชนในยุคจอมพลถนอม-จอมพลประภาสเกิดจากรวมตัวกันมากขึ้น ซึ่งจอมพลสฤษดิ์เคยมีคำสั่งของคณะปฏิวัติห้ามมิให้มีการชุมนุมของนักศึกษา นอกจากเรื่องกีฬา บันเทิง ใต้ฟ้าที่ เท่านั้น เพราะว่าจอมพลสฤษดิ์ทราบดีว่า

หากให้กลุ่มนักศึกษารวมตัวกันทางการเมืองจะสร้างปัญหาในการปกครองของรัฐบาล แต่ในยุคจอมพลถนอม-จอมพลประภาส รัฐบาลยอมให้มีการจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในเดือนธันวาคม 2512 และศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้จัดกิจกรรมทางการเมืองหลายประการที่ประชาชนยอมรับและชื่นชอบ เช่นการประท้วงสินค้าจากประเทศญี่ปุ่น และการเรียกร้องให้รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งการเรียกร้องให้ประชาชนในสิทธิร่วมในการปกครองบ้านเมืองนอกจากกลุ่มทหารที่ปกครองประเทศในขณะนั้น ประกอบการผลของแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติที่สร้างระบบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมากขึ้น ประชาชนมีโอกาสด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษามากขึ้น และกระแสเศรษฐกิจของโลกที่ทำให้ประชาชนตื่นตัวในเรื่องสิทธิของประชาชนในการประกอบอาชีพมากขึ้น ท่ามกลางการประกอบการค้าในระบบผูกขาด ไม่เป็นธรรม และแสวงประโยชน์ของกลุ่มนักธุรกิจที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของนักการเมืองโดยเฉพาะกลุ่มนายทหารระดับสูง และพฤติกรรมของนักการเมืองและกลุ่มนายทหารระดับสูงที่ถือเอาอำนาจส่วนตัวเป็นใหญ่โดยไม่คำนึงถึงกฎหมายบ้านเมือง จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มประชาชนทั่วไป กลุ่มผู้อุปถัมภ์ที่เป็นคู่แข่งของกลุ่มถนอม-ประภาส รวมทั้งกลุ่มจารีตนิยมได้ร่วมมือกับศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในการเดินขบวนใหญ่ประท้วงรัฐบาลถนอม-ประภาส จนก่อให้เกิด “เหตุการณ์ 14 ตุลา” ที่พลังนักศึกษาได้เข้าต่อต้านอำนาจเผด็จการของจอมพลถนอม-จอมพลประภาสเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย จนเกิดมีผู้คนล้มตายจำนวนมาก จนกระทั่งรัฐบาลของจอมพลถนอมต้องลาออก และผู้นำรัฐบาลและบุคคลสำคัญในรัฐบาลต้องเดินทางออกไปต่างประเทศ บ้านเมืองจึงมีความสงบ ซึ่งผลจากการโค่นล้มรัฐบาลถนอม-ประภาสทำให้เกิดโอกาสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการกลับมามีอำนาจของกลุ่มจารีตนิยม และเป็นการเปลี่ยน แปลงและสรรหาผู้อุปถัมภ์รายใหม่

รัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์เป็นผู้ปกครองชั่วคราว มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติ และคัดเลือกกันเองเป็นสภานิติบัญญัติแห่งชาติ 299 คน ซึ่งเป็นข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และพ่อค้า ประชาชน รวมทั้งอดีตนักการเมืองจากหลายพรรคการเมือง ซึ่งต่อมามีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 และมีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมกราคม 2518 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชหัวหน้าพรรคกิจสังคม เป็นนายกรัฐมนตรี และต่อมา ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ได้ประกาศยุบสภา และมีการเลือกตั้งใหม่ในเดือนเมษายน 2519 ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เป็นนายกรัฐมนตรีจนถึงปี พ.ศ. 2519 โดยการเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนปกครองตนเองได้ ทั้งให้โอกาสแก่ประชาชนตื่นตัวทางการเมือง ดังจะเห็นจำนวนการประท้วงในปี พ.ศ. 2516 จำนวน 501

ครั้ง ในปี พ.ศ. 2517 จำนวน 357 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2518 จำนวน 241 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2519 จำนวน 133 ครั้ง มีการตอบสนองของระบบราชการต่อความต้องการของประชาชนดีขึ้น ระบบอปปรชาธิปไตยที่เกิดขึ้นนี้ทำให้เจ้าหน้าที่ กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้น การวางอำนาจบาตรใหญ่ของข้าราชการลดน้อยลงและข้าราชการมีความรู้สึกเรื่องประชาธิปไตยมีมากขึ้น แม้การได้ดีในตำแหน่งหน้าที่การงานได้เริ่มมีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องบ้างแล้ว ถ้าไปโยงกับพรรคการเมืองหรือนักการเมือง อาจทำให้ได้โอกาสเลื่อนตำแหน่งเร็วขึ้น ซึ่งเห็นได้จากคำกล่าวว่า “ประตูลังบ้าน หน้าด้านสอพลอ ล่อไข่แดง แกร่งวิชา บ้าการเมือง” เกิดปฏิกิริยาจากกลุ่มอนุรักษ์นิยมมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงมากขึ้น เป็นการคุกคามต่อการรวมตัวของกลุ่มทางการเมือง ดังเห็นจากกลุ่มกระทิงแดงที่ถูกจัดตั้งโดยผู้มีอำนาจ ความคิดทางการเมืองในหมู่ประชาชนถูกแบ่งออกเป็นสองขั้วอย่างเห็นได้ชัดเจน คือกลุ่มขวาจัดที่เป็นกลุ่มอนุรักษ์นิยม กับกลุ่มซ้ายจัดที่ต้องการปรับขนั้ในสังคม และมีแนวโน้มที่จะปะทะกัน

สถานการณ์ก่อนเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งเป็นสาเหตุในการเปลี่ยนแปลงการเมือง การปกครองในประเทศอย่างรุนแรง มีการกระทบกระทั่งระหว่างกลุ่มขั้วอุดมการณ์ทางการเมืองทั้งฝ่ายซ้าย และฝ่ายขวาโดยการโต้แย้งกันอย่างรุนแรง โดยมีพระเทพกิตติปัญญาคุณ (กิตติวุฑโฒ ภิกขุ) ถึงกับกล่าวว่า “ฆ่าคอมมิวนิสต์ ไม่เป็นบาป” รัฐบาลได้สร้างอำนาจนอกระบบให้แก่ประชาชน โดยการสร้างองค์กรลูกเสือชาวบ้าน และในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เกิดการล้อมปราบของทหารที่กระทำต่อกลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการฆ่านักศึกษาและจับกุมนักศึกษา และปัญญาชนจำนวนมาก เกิดความไม่สงบทั่วไปในกรุงเทพฯ และในช่วงเย็นของวันที่ 6 ตุลาคม 2519 พลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้เข้ายึดอำนาจได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2517 และตั้งนายธานินทร์ กรัยวิเชียรเป็นนายกรัฐมนตรี โดยนายธานินทร์ได้ดำเนินตามแนวความคิดของระบอบสฤษดิ์โดยตลอด มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 ถึง พ.ศ. 2525) ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพยายามสร้างเสถียรภาพทางการเมือง เป้าหมายหลักของแผนพัฒนาฉบับดังกล่าวต้องการแก้ไขความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ-สังคมซึ่งเป็นปัญหาหลักของประเทศ และรัฐบาลประสงค์สร้างความมั่นคงของรัฐ โดยรัฐบาลของนายธานินทร์ได้ตั้งงบประมาณสำหรับการป้องกันประเทศมากกว่าร้อยละ 25 ของงบประมาณทั้งหมด (เฉลิมเกียรติ ผิวฉนวน, 2535, หน้า 69) แต่นโยบายขวาสุดโต่งของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ก่อให้เกิดความเดือดร้อนในประเทศ โดยรัฐบาลมุ่งปราบปรามผู้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์โดยนักศึกษาที่ถูกล้อมปราบในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้หลบหนีเข้าป่าจับอาวุธสู้ร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำให้การปฏิรูปการปกครองของรัฐบาลไม่สามารถคืบหน้าไปสู่การพัฒนาทางการเมืองในระบบ

ประชาธิปไตยได้อย่างชัดเจน การปกครองของนายธานินทร์เป็นการปกครองแบบเผด็จการ การปลุกกระแสชาตินิยมหรือใช้ลัทธิชาตินิยมในการบริหารประเทศไม่ก่อให้เกิดผลดีแก่ประเทศในการพัฒนา (ลิขิต ชีรเวคิน, 2541, หน้า 152-154) และต่อมาในวันที่ 20 ตุลาคม 2520 พลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่ได้ทำรัฐประหารรัฐบาลของนายธานินทร์

ต่อมาพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เลขาธิการของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน และผู้บังคับบัญชาทหารสูงสุด ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี และมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งคณะนายทหารหนุ่มหรือ “ยังเติร์ก” ซึ่งเป็นคณะนายทหารระดับนายพันที่เป็นนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ารุ่น 7 เช่น พันตรีมนูญ รูปขจร พันตรีจำลอง ศรีเมือง พันตรีประจักษ์ สว่างจิต เห็นว่า มีความเห็นร่วมกันว่า

“รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 มีลักษณะประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ ซึ่งหมายถึงการที่รัฐธรรมนูญมีมาตรการที่ยังควบคุมอำนาจและบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มาจากการเลือกตั้งอยู่ โดยให้มีสมาชิกสภาประเภทแต่งตั้ง(วุฒิสภา)เป็นผู้คอยถ่วงอำนาจและนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกนี้ วุฒิสมาชิกซึ่งอาจเป็นข้าราชการประจำอยู่ด้วย จึงเปรียบเหมือนเป็น “พรรครัฐบาล” ที่คอยค้ำจุนดำรงเสถียรภาพของรัฐบาล” (เฉลิมเกียรติ ผิวนวล, 2535, หน้า 75)

และยังให้ความเห็นอีกว่า

“บรรดานักการเมืองพลเรือนและกลุ่มผลประโยชน์ได้ร่วมกับผู้นำทหารในอดีตแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงชาติและประชาชนเป็นผลให้ระบบการเมืองอ่อนแอและกองทัพก็อ่อนแอ” (เฉลิมเกียรติ ผิวนวล, 2535, หน้า 77)

ต่อมามีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 22 เมษายน 2522 พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เป็นนายกรัฐมนตรี โดยตั้งนายบุญยิ่ง นันทาภิวัฒน์ จากตระกูลนันทาภิวัฒน์ นายประสิทธิ์ ณรงค์เดช จากตระกูลณรงค์เดช และนายเกษม จาติกวณิชที่มีความสัมพันธ์กับตระกูลลำซำให้เป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรี โดยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ถูกโจมตีว่า “แก้ปัญหาแบบนายทุน และบ่อยครั้งเป็นการบริหารงานที่เอื้อประโยชน์ให้แก่เอกชนมากกว่าที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศและประชาชน” (ถุขติน สุขศิริ, 2545, หน้า 94) เกิดความขัดแย้งภายในคณะรัฐบาลหลายประการ โดยการมุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายที่เข้าร่วมรัฐบาลนี้ เช่น นาวาเอกวิมล วิริยะวิทย์ และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์เห็นว่าควรยุบองค์การกึ่งราชการไปรวมกับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พร้อมกับยกเลิกตำแหน่งผู้อำนวยการของนายจรัส อจลภูติ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับนายประสิทธิ์ ณรงค์เดช ให้เป็นที่ปรึกษา โดยบุคคลทั้งสองถูกกล่าวหาว่าได้ล้มการประมูลการพอกท่อก๊าซ

เพราะต้องการให้บริษัทในเครือสื่อที่เกี่ยวข้องของชัชวีร์ จาติกวณิช ภริยาของนายเกษม จาติกวณิชที่ได้รับการประมูล (พ.ก/12522/11/32)

นักธุรกิจหลายประเภทที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับกลุ่มผู้นำทางทหารเพื่ออาศัยอำนาจของกลุ่มนายทหารดังกล่าวเพื่อเป็นฐานในการแสวงหาผลประโยชน์ในลักษณะค่าเช่าทางเศรษฐกิจ⁴² โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการก่อสร้างรับเหมา บริษัทอิตาเลียนไทย จำกัดโดยตระกูลกรรมสิทธิ์มีความเจริญรุ่งเรืองในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ บริษัท ช.การช่างโดยตระกูลตรีวิเศษวงศ์ ได้รับงานก่อสร้างจากกองทัพจำนวนมาก นายประมวล สภาวสุ อดีตผู้จัดการบริษัทศรีตรังก่อสร้างมีฐานะร่ำรวยขึ้นจากการก่อสร้างให้แก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายบรรหาร ศิลปอาชา ผู้ก่อตั้งบริษัทหะศรีชัยก่อสร้างรับงานจากกรมโยธาธิการและกรมทางหลวง นายเสนาะ เทียนทอง เจ้าของกิจการบริษัท ส. เทียนทอง จำกัดที่รับเหมาก่อสร้างและขนส่งให้แก่หน่วยราชการหลายแห่ง บุคคลเหล่านี้ได้เข้าสู่วงการเมืองหลัง พ.ศ. 2516 หลังจากกองทัพผู้ให้ความอุปถัมภ์เริ่มมีบทบาททางการเมืองน้อยลง และในขณะเดียวกันผู้รับเหมาก่อสร้างจากต่างจังหวัดก็เข้ามาในวงการเมืองด้วย เช่นนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ นายเนวิน ชิดชอบ นายสนธยา คุณปลื้ม นายธานี ยี่สาร นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์ นายประชา โพธิ์พิพิธ นายสิทธิชัย กิตติธนเศรษฐ เป็นต้น (นพรัตน์ วรรณเทพสกุล, 2549, หน้า 304-305) เมื่อกลุ่มธุรกิจดังกล่าวได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น การเลือกตั้งจึงอยู่ในลักษณะการจ่ายเงินซื้อเสียง ใช้เงินเพื่อแสวงหาตำแหน่งทางการเมืองเพื่อเข้ามาปกป้องผลประโยชน์ของตน จนทำให้เกิดสภาพ “ชนาธิปไตย” หรือ “อธิปไตยของเงินตรา” ซึ่งพฤติกรรมของกลุ่มธุรกิจดังกล่าวมีผลทำให้ระบอบการเมืองการปกครองไทยแบบประชาธิปไตยเสียความชอบธรรม โดยในช่วงนี้หัวหน้าพรรคการเมืองการร่วมรัฐบาลมาจากภาคเอกชนและธุรกิจจึงทำให้เกิดความระแวงในเรื่อง “ประโยชน์ทับซ้อน” (Conflict of Interest) (จุมพล หนิมพานิช, 2545, หน้า 486) ในขณะเดียวกัน การเติบโตของ “เจ้าพ่อท้องถิ่น”⁴³ ในทศวรรษ 2520 มีความแตกต่างไปจาก “เจ้าพ่อท้องถิ่น” ในยุคก่อน พ.ศ. 2516 โดย “เจ้าพ่อ” รุ่นก่อนนั้นต้องอยู่ภายใต้การดูแลของข้าราชการซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนายทหาร ซึ่ง “เจ้าพ่อ” เหล่านี้ต่างได้สะสมทุนทางสังคมมาเป็นระยะเวลานานจนเป็นที่เคารพนับถือของราษฎรในชนบทนั้น ๆ และต่อมา “เจ้าพ่อ” เหล่านี้ซึ่งเคยเป็นผู้รับการอุปถัมภ์จากกลุ่มข้าราชการหรือทหารเพื่อปกป้องอิทธิพลของตนในพื้นที่อำนาจนั้น พวกเขาได้พากันเข้ามามีส่วนร่วมในอำนาจทางการเมือง

⁴² เป็นการพยายามแสวงหากำไรที่มีได้เกิดจากการแข่งขันปกติ(normal profit) ซึ่งอาจเทียบกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อมาลงทุน การแสวงหากำไรในลักษณะนี้เป็นการทำธุรกิจผูกขาด โดยอำนาจรัฐ การได้เงินอุดหนุนจากรัฐในกรณีพิเศษ การได้สิทธิพิเศษ การเข้าถึงทรัพยากรมีค่าแบบไม่ต้องลงทุน

⁴³ เจ้าพ่อ เป็นชื่อเรียกบุคคลบางกลุ่มที่มีอิทธิพลกว้างขวางในพื้นที่ชนบทบางส่วน เป็นบุคคลที่ชาวบ้านในพื้นที่ชนบทนั้นๆมักจะพึ่งพาอาศัยในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องติดต่อกับหน่วยราชการ หรือเรื่องที่ไม่ถูกกฎหมายต่างๆ โดยเจ้าพ่อไม่ทำอันตรายแก่ชาวบ้าน แต่อาจเรียกค่าใช้จายบ้าง แต่ในส่วนตัวของเจ้าพ่อมักจะมีธุรกิจบางประเภทที่ผิดกฎหมาย เช่น ทำหวยเถื่อน สินค้าหนีภาษี เป็นต้น

เอง และปฏิเสธการรับอุปถัมภ์จากกลุ่มข้าราชการหรือทหารอีกต่อไป “เจ้าพ่อ” ในยุคหลังปี พ.ศ. 2516 กลับเป็นผู้มีบทบาททางการเมืองในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติในฐานะหุ้นส่วนทางการเมืองร่วมกับชนชั้นนำอื่น ๆ ในสังคม (ชัยยงค์ ประดิษฐศิลป์ และ โอฟาร์ ถิ่นบางเตียว, 2549 หน้า 358-260)

ในยุคของรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ได้มีการขยายหน่วยงานราชการจำนวนไม่มาก ซึ่งเป็นเพราะสถานการณ์ทางการเงินของประเทศเริ่มประสบปัญหาในสภาพความคล่องของรายได้ของประเทศแต่ได้มีการตั้งหน่วยงานสำคัญคือการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยและกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน เพื่อพัฒนาทางพลังงานในการเป็นปัจจัยเอื้อแก่การพัฒนาประเทศตามแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเพื่อให้เป็นมหาวิทยาลัยแบบเปิด เป็นการเพิ่มโอกาสให้ประชาชนสามารถศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้อีกทางหนึ่ง

ในการบริหารประเทศของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์มีแนวโน้มในทางเผด็จการสงวนอำนาจไว้กับตน ด้วยกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญที่ไม่เอื้อประโยชน์ให้กลุ่มพรรคการเมืองได้มีบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ให้ความสำคัญกับข้าราชการประจำ โดยให้ข้าราชการประจำเป็นรัฐมนตรีได้ ทั้งวุฒิสภาก็มาจากข้าราชการประจำยังมีอำนาจเข้าประชุมร่วมกับสภาผู้แทนราษฎรได้ โดยวัตถุประสงค์ของการตั้งวุฒิสภาเพื่อให้เกิดความเสถียรภาพให้แก่รัฐบาล ซึ่งต่อมาพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ได้ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2523

หลังจากนั้นมีการแต่งตั้งพลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 12 มีนาคม 2523 ในระหว่างการบริหารงานของพลเอกเปรม เกิดปรากฏการณ์สำคัญ คือ มีการประกาศให้ผู้ที่ต่อสู้อับรัฐบาลโดยมีความคิดในลัทธิการเมืองไม่ตรงกันกลับเข้ามาในเมืองเพื่อพัฒนาชาติตามคำสั่งของสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/23 และทำให้การต่อสู้ระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มต่อต้านติดอาวุธยุติอย่างเด็ดขาด ทำให้รัฐบาลไม่ต้องทุ่มงบประมาณจำนวนมากให้การปราบปรามกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ประกอบกับในช่วงปี พ.ศ. 2524 มีการนำก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยมาใช้ในประเทศ นอกจากนี้ เชื้อเพลิงและเชื้อเพลิงฟอสซิลก็สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้อย่างเต็มที่ มีการกู้เงินจากต่างประเทศจำนวนมากเพื่อการซื้ออาวุธ และการลงทุนในประเทศ กลุ่มเทคโนโลยีได้วางแผนให้นโยบายเศรษฐกิจจากการส่งออกพืชผลทางเกษตรเป็นตัวขับเคลื่อนทำให้เศรษฐกิจไทยรอดจากความยุ่งยากทางเศรษฐกิจ ท่ามกลางการขึ้นราคาน้ำมันเชื้อเพลิง หนี้ต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งรวมทั้งหนี้ได้กู้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เกิดปัญหาเงินเฟ้อและดุลการชำระเงินมีแนวโน้มเข้าใกล้ภาวะขาดดุลมากขึ้น ทำให้ธนาคารโลกเข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งการวางแผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 โดยให้เน้นการส่งเสริมการขยายตัวของการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม เกิดภาวะเงินเฟ้อในปี พ.ศ. 2523 และปี พ.ศ. 2534 ถึงร้อยละ 20 และร้อยละ 13 ตามลำดับ รัฐบาลลดปัญหาดุลการชำระเงินโดยพยายามเพิ่มรายได้จากเงินตราต่างประเทศจากการบริการ และสนับสนุนให้คนไทยเดินทางไปทำงานในต่างประเทศมากขึ้น ในช่วงต้นทศวรรษ 2520 มีคนไทยทำงานในต่างประเทศถึง 200,000 คน ส่งรายได้เข้าประเทศถึง 24,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2528 ทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มจาก 1 ล้านคนในปี พ.ศ. 2510 เป็น 2.5 ล้านคนในปี พ.ศ. 2520 รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มจาก 3,000 ล้านบาทต่อปี ในทศวรรษ 2520 เป็น 18,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2528 ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวทำรายได้มากกว่าการส่งออกในอดีต การลดลงของอัตราความจำริญทางภาคเกษตร อัตราการค้าที่ลดลง และการถอนตัวของสหรัฐอเมริกาจากอินโดจีนมาสู่จุดจบของเศรษฐกิจของไทยซึ่งขยายตัวเพราะรายได้ที่เกิดจากการส่งออกสินค้าทางเกษตรและรายได้อันเกี่ยวเนื่องจากกิจการทางทหารของสหรัฐอเมริกา เศรษฐกิจไทยเริ่มเข้าสู่สมัยของการปรับตัวที่ยุ่งยาก ทำให้เศรษฐกิจของไทยอยู่ในสภาวะไม่ดี พลังต่าง ๆ ที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงมีผลทำให้รัฐบาลลังเลที่จะปรับตัวอย่างรวดเร็ว กระทั่งการคลังฝ่ายทหารและนักธุรกิจที่เคยได้ประโยชน์จากยุทธศาสตร์ทดแทนการนำเข้าได้ร่วมกันหว่านล้อมรัฐบาลเพื่อไม่ให้รับเอามาตรการการส่งเสริมการส่งออกอุตสาหกรรมมาใช้อย่างเต็มที่ ใน พ.ศ. 2524 การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมมีสัดส่วนร้อยละ 35 ของการส่งออกทั้งหมด ซึ่งสินค้านี้ดังกล่าวประมาณร้อยละ 75 มาจากการผลิตอุตสาหกรรมสิ่งทอและชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (แผงวงจรไฟฟ้า) และอุตสาหกรรมสินค้าเกษตรแปรรูป ในปี พ.ศ. 2520 สมาคมธนาคารไทยโดยนายบุญชู โรจนเสถียร และสมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยพลตรีประมาณ อดิเรกสาร (ซึ่งเป็นประธานสมาคม) ได้ร่วมมือกับหอการค้าไทยคล้ายไคแดนเร็น (Keidanren) ของประเทศญี่ปุ่น⁴⁴ เรียกร้องให้รัฐบาลตั้งคณะกรรมการระหว่างภาครัฐและเอกชนขึ้น (ซึ่งต่อมาเป็นคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน หรือ กรอ. ในปี พ.ศ. 2531) ซึ่งคณะเอกชนพยายามให้รัฐบาลส่งเสริมการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเป็นแนวทางพัฒนาของประเทศ และให้รัฐบาลดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจด้านส่งออก พื้นฟูการลงทุน

ในปี พ.ศ. 2526-2527 เกิดผลกระทบจากราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก ทำให้ธุรกิจทั่วไปชะลอตัว เกิดวิกฤตการณ์ในภาคการเงินเฉพาะในส่วนการเก็งกำไรทางตลาดหุ้น บริษัทการเงิน 12 แห่งมีแนวโน้มจะต้องปิดตัว และเข้าไปอยู่ในความดูแลของกระทรวงการคลัง รัฐบาลได้เข้ากู้ฐานะธนาคารสำคัญ 2 แห่งซึ่งแห่งหนึ่งเป็นของเครือตระกูลเดชะไพบูลย์ ธนาคารอีก 3 แห่ง

⁴⁴ สมาคมนักธุรกิจในประเทศญี่ปุ่น

อยู่ในสภาพไม่คล่องทางการเงินอย่างมาก ธุรกิจสิ่งทอขนาดใหญ่แห่งหนึ่งล้มละลาย กลุ่มสหพัฒน์ที่เป็นผู้ผลิตสินค้าอุปโภคบริโภครายใหญ่ประสบภาวะขาดทุน ธุรกิจที่เกี่ยวกับกิจการแปรรูปสินค้าเกษตร และโรงงานน้ำตาลขาดทุน โรงสีมากกว่าครึ่งหนึ่งในประเทศล้มละลาย ธุรกิจที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ในเครือธนาคารกรุงเทพล้มละลาย ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2527 รัฐบาลพยายามแก้ปัญหาโดยการนโยบายลดเครดิต และการนำเข้า ในเดือนพฤศจิกายน 2527 รัฐบาลประกาศลดค่าเงินบาทประมาณร้อยละ 14.8 จากสาเหตุดังกล่าวจึงเกิดสภาพความยากจนกระจายไปทั่วทั้งประเทศ มีคนตกงานจำนวนมากซึ่งเกิดจากสำนักงาน บริษัท โรงงานปิดตัวลง ต่อมารัฐบาลใช้นโยบายให้ทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนแบบเป็นเจ้าของรายเดียวและลดภาษีรายได้ทั้งนำเข้า และเร่งส่งเสริมการผลิตเพื่อส่งออกในการแสวงหาเงินตราจากต่างประเทศ และเพิ่มการจ้างงานในประเทศ

ในปี พ.ศ. 2528 เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างมาก อัตราความจำเป็นของ GDP (Gross Domestic Product)⁴⁵ ถึงร้อยละ 13.2 ในปี พ.ศ.2531 และคงในอัตราเช่นนั้นถึงสองปีในเวลาต่อมา สาเหตุเกิดจากการเร่งผลิตเพื่อการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมและการบริการอย่างมาก รายได้จากคนไทยที่ไปทำงานในต่างประเทศเพิ่มเป็น 20,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2529 นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 24 ในปี พ.ศ. 2530 รายได้จากการท่องเที่ยวจำนวน 30,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2528 เพิ่มเป็น 110,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2533

ปัญหาที่เกิดจากการปิดป่าของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2530 และราคาผลผลิตการเกษตรกรรมตกต่ำ ทำให้แรงงานจำนวน 2 ล้านคนจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม แต่การบังคับใช้กฎหมายแรงงานที่เกี่ยวกับค่าแรงขั้นต่ำไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดการจ้างรายช้อยขึ้นอย่างมาก และการแสวงหาแรงงานราคาถูกจากประเทศเพื่อนบ้าน รัฐบาลส่งเสริมให้เกิดโครงการทำเรื่อน้ำลึกแหลมฉบัง โครงการนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด โรงงานแยกก๊าซธรรมชาติ ทำให้ประเทศมีความเติบโตด้านอุตสาหกรรมอย่างมาก ทำให้ราษฎรมีรายได้ต่อหัวของประชากรมีสูงขึ้น ประชาชนมีงานทำมากขึ้น ก่อให้เกิดเงินสะสมของประเทศมีมาก

ต่อมาพลเอกเปรมยุบสภา มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น ซึ่งต่อมาได้เลื่อนยศเป็นพลเอก) ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชายมีนโยบายด้านต่างประเทศและการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีความก้าวหน้าอย่างมาก มีการพยายามเปลี่ยนประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (New Industrial Country) ท่ามกลางที่ประเทศในภาคขนบยังไม่มีความพร้อมในด้านอุตสาหกรรม ทั้งด้านความรู้ ความชำนาญการจัดการสิ่งแวดล้อมในการรองรับการอุตสาหกรรม ปัญหาที่ดิน การจัดผังเมืองเพื่อการอุตสาหกรรม โดย

⁴⁵ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

ในชนบทยังเป็นส่วนเกษตรกรรมทั้งสิ้น จึงเกิดปัญหาการประท้วงของคนงาน ประท้วงของราษฎรเกี่ยวกับที่ดินทำกิน ในวันที่ 21 พฤษภาคม 2533 ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย (นายชวลิต ฐนะชานนท์) และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ประกาศรับพันธะข้อ 8 แห่งข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นการผ่อนคลายการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา และในวันที่ 1 เมษายน 2534 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศนโยบายเปิดเสรีทางการเงิน และในวันที่ 16 กันยายน 2535 นายชวน หลีกภัยได้ประกาศจัดตั้งกรุงเทพวิเทศธนกิจ (Bangkok International Banking Facilities: BIBF) ได้อนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์และสาขาของธนาคารพาณิชย์ต่างชาติรวม 47 แห่งเข้ามาดำเนินธุรกิจวิเทศธนกิจ ทำให้กระแสเงินต่างชาติสามารถเข้ามาสะสมในประเทศโดยไม่ต้องผ่านการตรวจสอบของธนาคารแห่งประเทศไทยอีก ประกอบกับการหันมาเพิ่มการลงทุนในประเทศไทยของนักลงทุนชาวญี่ปุ่น ได้หวั่น เกาหลีได้อย่างมาก เพื่อให้ได้โอกาสในการค้าโดยการผลิตสินค้าที่เกิดในภูมิภาคอาเซียน ดังนั้นที่ดินต่าง ๆ ในภูมิภาคของประเทศไทยจึงมีราคาสูงทั้งสามารถจำหน่ายให้แก่ักลงทุนดังกล่าวได้ เมื่อมีการขยายการลงทุนอย่างมากในยุคพลเอกชาติชาย จึงทำให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น ประชาชนจึงมีอำนาจในการจ่ายเงินมากขึ้น สินค้าต่าง ๆ สามารถจำหน่ายได้

ในปี พ.ศ. 2534 รัฐบาลไทยเริ่มปรับตัวเกี่ยวกับการปล่อยเสรีทางการเงินมากขึ้น ตลาดหลักทรัพย์เป็นศูนย์กลางในการรับการลงทุนจากต่างประเทศและดำเนินการได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการดูแลของคณะกรรมการกำกับตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)

ธุรกิจสื่อสารโทรคมนาคม ได้พัฒนาตัวเองอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ตระกูลชินวัตร โดยพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรตั้งบริษัทขายคอมพิวเตอร์ในปี พ.ศ. 2526 และใช้เส้นสายจากเครือข่ายของครอบครัว ซึ่งมีนายสุรพันธุ์ ชินวัตรเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ในช่วง พ.ศ. 2529-2531 ทั้งต่อมาในปี พ.ศ. 2536 บริษัทชินวัตรได้ขยายกิจการโทรคมนาคม ดาวเทียม

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นโดยการร่วมมือกับนักธุรกิจที่อยู่ในรูปของนักการเมือง ไม่ว่าในรูปของรัฐมนตรีในรัฐบาลของพลเอกชาติชายหรือสมาชิกผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองต่าง ๆ ในการแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพรรคพวกด้วยการผูกขาดการประมูลกับรัฐบาล รัฐบาลของพลเอกชาติชายได้เริ่มโครงการเพื่อให้เอกชนเข้ามามีโอกาสร่วมพัฒนาประเทศ เช่น โครงการขยายโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมาย โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้ และโครงการก่อสร้างทางรถไฟยกระดับ แต่ปัญหภายในระบบการพัฒนานี้ ผู้บริหารประเทศหลายคนมีพฤติกรรมคอร์รัปชันทับซ้อน ทั้งเรียกเงินเป็นอัตราร้อยละโดยคำนวณจากมูลค่างานก่อสร้างจากผู้รับเหมา จนทำให้เกิดความไม่พอใจของประชาชนโดยเฉพาะทหาร จึงเกิดการ

รัฐประหารในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 โดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (กิตติ เกียรติยกร, 2550, หน้า 241)

ต่อมาหลังจากที่คณะรัฐประหารได้ยึดอำนาจรัฐบาลพลเอกชาติชายแล้ว นายอานันท์ ปันยารชุน ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 2 มีนาคม 2534 รัฐบาลของนายอานันท์ได้เริ่มตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ส่งเสริมตลาดทุนและการแข่งขันเสรีในการลงทุนตลาดอุตสาหกรรม เอกชน มีบทบาทในการพัฒนารัฐวิสาหกิจมากขึ้น มีการเร่งรัดโครงสร้างพื้นฐานด้านโทรศัพท์ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2535 หลังการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 22 มีนาคม 2535 พลเอกสุจินดา คราประยูร เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยการสนับสนุนของพรรคชาติไทย ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่พอใจและเกิดจลาจลในกรุงเทพ ในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 จนกระทั่งนายอานันท์ ปันยารชุน กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง และประกาศยุบสภาในวันที่ 30 มิถุนายน 2535

มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 13 กันยายน 2535 นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี เกิดเหตุการณ์ตรวจสอบการแจกเอกสารสิทธิ สปก. 4-01 ของรัฐบาลของนายชวนว่าเป็นการแจกเอกสารสิทธิดังกล่าวให้แก่ญาติพี่น้องสมาชิกของพรรคประชาธิปัตย์ ที่มีฐานะร่ำรวยในจังหวัดภูเก็ต ให้ทำเป็นสถานที่ตากอากาศ ต่อมานายชวน หลีกภัยจึงประกาศยุบสภาในวันที่ 19 พฤษภาคม 2538

ในการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี มีการปฏิรูปการเมืองขนาดใหญ่ โดยกำหนดให้มีการร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยผู้แทนของประชาชนจำนวน 99 คน แต่ระหว่างนั้นมีการกล่าวหาว่ารัฐบาลของนายบรรหารมีการทุจริตคอร์รัปชัน รัฐมนตรีมีพฤติกรรมใช้อำนาจทางการเมืองแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองและพรรคพวก เช่น ออก นส 3 ก. ในที่ดินสาธารณะ และมีผลประโยชน์ทับซ้อน (โสภณ เพชรสว่าง และ ทนงศักดิ์ ม่วงมณี, 2551, หน้า 361) และต่อมานายบรรหาร ได้ยุบสภาในวันที่ 27 กันยายน 2539

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรี มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540 ในวันที่ 11 ธันวาคม 2540 แต่รัฐบาลของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ประสบปัญหาจากตกต่ำทางเศรษฐกิจ จากมาตรการเงินบาทลอยตัว ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 บริษัท โรงงานอุตสาหกรรมปิดตัวจำนวนมากก่อให้เกิดการเลิกจ้างงาน ประชาชนตกงานจำนวนมาก อัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์สูงเกินความเป็นจริง ในวันที่ 13 สิงหาคม 2540 ประเทศไทยเข้าสู่การควบคุมทางการเงินของกองทุนระหว่างประเทศ (IMF) โดยประเทศไทยได้ขอกู้เงินจำนวน 1.6 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา รัฐบาลได้ปิดสถาบันทางการเงินจำนวน 58 แห่ง ในวันที่ 8 ธันวาคม 2540 พลเอกชวลิตได้ลาออกจากตำแหน่ง

ในวันที่ 6 พฤศจิกายน 2540 รัฐบาลของนายชวน หลีกภัยได้ออกกฎหมายตั้งองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน หรือ ประส. เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลสถาบันการเงินที่ถูกปิด และเข้ารับผิดในสินทรัพย์ของสถาบันการเงินดังกล่าวจำนวน 851,000 ล้านบาท (ตะวัน สุทธิเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 144-148)

สภาพเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนในยุคฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

จากผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 ถึง พ.ศ. 2524) ได้เร่งการสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า และเร่งรัดการส่งออก เน้นเสริมสร้างสวัสดิภาพทางสังคมแก่คนในชาติมากกว่าเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ แต่ยุคดังกล่าวมีปัญหาการเมืองในการขยายตัวของผู้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ การพัฒนาด้านประสิทธิภาพการผลิตภาคการเกษตรต่ำ เศรษฐกิจขยายตัวร้อยละ 7.4 เงินเฟ้อสูงร้อยละ 11.7 และประเทศไทยขาดดุลการค้า สภาพทรัพยากรเสื่อมโทรมมาก การให้บริการทางสังคมไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง สัดส่วนภาคอุตสาหกรรมขยายตัวทำให้มีสัดส่วนมากกว่าภาคการเกษตรกรรม ในการดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 ถึง พ.ศ. 2529) มีการกำหนดแผนเพื่อเป้าหมายแก้ปัญหาความยากจน และกำหนดเขตพื้นที่รองรับการพัฒนาท่าเรือฝั่งตะวันออก รัฐบาลพยายามแก้ปัญหาความยากจนโดยการพัฒนาชนบท พร้อมกับการพัฒนาเพื่อความมั่นคง เช่น เริ่มให้มีหมู่บ้านอาสาและพัฒนาป้องกันตนเอง รัฐบาลสามารถกระจายบริการไปสู่ชนบทมากขึ้น เช่นการสร้างโรงพยาบาลประจำอำเภอ และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 ถึง พ.ศ. 2534) ได้กำหนดให้กระทรวงต่าง ๆ ร่วมจัดทำแผนพัฒนา ปรับปรุงระบบการผลิตและการตลาด ยกย่องคุณภาพปัจจัยการผลิตพื้นฐานเพื่อลดต้นทุนการผลิต ในช่วงดังกล่าวเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว และได้ขยายตัวร้อยละ 10.9 ต่อปี (สูงสุดในรอบ 25 ปีที่ผ่านมา) การจ้างงานภาคอุตสาหกรรมและบริการสูงขึ้น ปัญหาความเหลื่อมล้ำรายได้ระหว่างครัวเรือนและชนบทกับเมืองมากขึ้น และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2539) ได้มุ่งสู่เศรษฐกิจมีเสถียรภาพ รักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กระจายการพัฒนาสู่ภูมิภาคและชนบท และพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ประชากรมีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นถึง 28 เท่าจากการเปรียบเทียบในช่วงปี พ.ศ. 2509 เป็นจำนวน 77,000 บาทต่อปี เศรษฐกิจขยายตัวร้อยละ 8.1 ต่อปี เงินเฟ้อเฉลี่ยร้อยละ 4.8 ประเทศไทยมีทุนสำรองสูงถึง 38,700 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา (จากการบรรยายของนายอาคม เติมพิทยาไพสิฐ นายธนาธิบดิ์ ณะ, 2552)

ผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ถึงฉบับที่ 7 ได้ทำให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมภาครวมผลของแผนพัฒนา ทำให้สังคมชนบท

เปลี่ยน แปลงไปเป็นสังคมเมืองมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม วัฒนธรรม ทั้งด้านบทบาททางสถานภาพของคนในสังคมชนบท ครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายที่มีปู่ย่าตายายอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวใหญ่ มาเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีเฉพาะพ่อแม่ ลูกเท่านั้น มีการขยายตัวของชุมชนเมือง มีการย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมือง โดยเฉพาะแหล่งอุตสาหกรรม เนื่องจากคนในชนบทเริ่มอิ่มตัวทางด้านแรงงานเพราะมีที่ดินจำกัด ขณะเดียวกันสังคมเปิดกว้างให้คนที่มีความรู้หลังที่จัดว่าเป็นชั้นล่าง เขยิบฐานะที่สังคมเป็นคนชั้นกลางหรือชั้นสูงในสังคมได้ เช่น การมีอาชีพที่ดีที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการศึกษา จากการสำรวจการตลาดในปี 2529 พบว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่า 2,000 บาทต่อเดือน อยู่ในเขตชนบทของต่างจังหวัดถึงร้อยละ 56 ซึ่งเป็นอัตราสูงกว่าที่เป็นอยู่ในปี 2525 ที่ในปีนี้ยังมีครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่า 2,000 บาทต่อเดือน มีอยู่ในชนบทเพียงร้อยละ 51 จึงถือว่าคนในชนบทยากจนเพิ่มขึ้น

ในปี 2503 ซึ่งเป็นปีก่อนที่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีชนชั้นกลางในประเทศไทยซึ่งเป็นบุคคลที่มีรายได้ระหว่าง 8,000 บาท – 14,999 บาท ต่อเดือน มีจำนวนเพียง 174,000 คน ต่อมาในปี 2513 เพิ่มขึ้นเป็น 284,000 คน และในปี 2530 เฉพาะในกรุงเทพฯ ที่มีประชากรจำนวน 1.8 ล้านคน ในจำนวนนี้มีคนวัยหนุ่มสาวอายุระหว่าง 25-35 ปี ที่เรียกว่าคนชั้นกลางสมัยใหม่ มีจำนวนประมาณ 1.2 ล้านคน เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีเสถียรภาพ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503-2515 ซึ่งการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 มุ่งเน้นการลงทุนทางโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 มีขอบเขตคลุมถึงการพัฒนาด้านรัฐวิสาหกิจและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีการขยายตัวของเงินออมภายในประเทศ มีเงินลงทุนจากต่างประเทศเข้าในประเทศจำนวนมาก ทั้งอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเริ่มรุ่งเรือง ตลาดสำหรับสินค้า ออกมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้โครงสร้างการกระจายรายได้ การจ้างงานและอาชีพเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี สภาพความยากจนลดน้อยลง แต่เกิดความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างประชาชนของแต่ละภาค โดยความเจริญเติบโตดังกล่าวไปให้ประโยชน์แก่กลุ่มต่าง ๆ ไม่เท่าเทียมกัน จึงเกิดความไม่เป็นธรรมในสังคมส่วนรวมขึ้น (เมธีครองแก้ว, 2533, หน้า 31) ซึ่งมีการปรับค่าแรงงานขั้นต่ำและเงินเดือนข้าราชการหลายครั้งนับแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา

สภาพเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2515 ประเทศไทยมีเศรษฐกิจที่ดีซึ่งเป็นผลมาจากผลผลิตทางเกษตรกรรมมีราคาเพิ่มขึ้น และผลผลิตทางอุตสาหกรรมมีมากขึ้น ดัชนีราคาผู้บริโภคเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2514 เป็น 15.5 ในปี พ.ศ. 2517 เพิ่มขึ้น 24.3 และในปี พ.ศ. 2518 เพิ่มขึ้น 5.5 ดอลลาร์ชำระหนี้ที่เกินดุลในปี พ.ศ. 2517 มีถึง 8,012 ล้านบาท ขาดดุลถึง 2,858 ล้านบาท (สุจิต บุญบงการ, 2537, หน้า 235) และในปี พ.ศ. 2517 ถึง พ.ศ. 2518 มีการนัดหยุดงานของกรรมกรถึง

598 ครั้ง (พ.ท. ชาญชัย รามโกมุต, 2520, หน้า 88) จึงทำให้การลงทุนด้านอุตสาหกรรมซบเซาลง มีคนงานที่ถูกเลิกจ้างมากขึ้น

ใน พ.ศ. 2523 นับแต่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำซึ่งเป็นช่วงต่อมาจากยุคของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ น้ำมันเชื้อเพลิงมีราคาสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ประกอบราคาข้าวตกต่ำ น้ำตาลขาดแคลน (ราคาน้ำตาลขึ้นจากกิโลกรัมละ 5-6 บาทเป็น 20 กว่าบาท) อัตราเงินเฟ้อ ร้อยละ 19-21 รัฐบาลจึงยกเลิกการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี จึงทำให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินเป็นร้อยละ 19 ต่อปี รัฐบาลตั้งแผนพัฒนาชนบทเป็นแผนสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2525-2529) เพื่อแบ่งพื้นที่ในชนบทเป็นเขตชนบทธรรมดาและเขตชนบทยากจน เพื่อจัดทำโครงการให้แต่ละเขต พรรคกิจสังคมและทีมเศรษฐกิจของนายบุญชู โรจนเสถียรซึ่งเป็นรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจได้บริหารผิดพลาดหลายเรื่อง เช่น นโยบายการชลอการขึ้นราคาปูนซีเมนต์ หรือนโยบายการค้ากับต่างประเทศที่ผลประโยชน์มักตกอยู่กับนักธุรกิจในการพรรคกิจสังคม ภาวะฟืดเคืองเรื่องข้าวสาร น้ำตาล และเงินฝืดเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2524 ซึ่งเกิดจากการที่ประเทศสหรัฐอเมริกาปรับค่าเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งนายบุญชูยืนยันไม่ปรับค่าเงินบาทตามประเทศสหรัฐอเมริกาด้วยเหตุว่าธนาคารกรุงเทพและธนาคารอื่นอีกหลายแห่งได้กู้เงินจากต่างประเทศจำนวนมหาศาลในปี พ.ศ. 2523 ซึ่งหากปล่อยให้ค่าเงินต่ำลงตามสภาพตลาดแล้ว ธนาคารเหล่านี้จะต้องขาดทุนจำนวนมหาศาล อันอาจกระทบถึงฐานะทางการเงินของธนาคารได้ (มูลนิธิรัฐบุรุษ, 2549, หน้า 227) ในวันที่ 23 มิถุนายน 2525 พลเอกเปรมได้แสดงปาฐกถาเรื่อง “สถานการณ์บ้านเมืองต่อชมรมนักบริหารข้าราชการพลเรือน”ว่า

“.....ปัจจุบันประเทศไทยเปรียบเหมือนคนไข้ที่มีอาการค่อนข้างหนัก แม้จะไม่ไข้จนเล่นการพนัน แต่ก็ป็นหนี้สินค่อนข้างมาก เพราะมีนิสัยฟุ่มเฟือย ชอบของนอกและไม่ประหยัดเมื่อคนไทยหลายคนมีทัศนคติว่าของนอกดีกว่าของใน คนไทยก็เลยกลายเป็นคนรายได้ต่ำแต่รสนิยมสูง ซึ่งก่อผลเสียทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันเราก่อนข้างโชคร้าย ผลผลิตทางเกษตรราคาก่อนข้างตกต่ำและล้นตลาด อย่างไรก็ตามในบรรดาปัญหาทั้งหมด ปัญหาข้าราชการเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดสถานการณ์บ้านเมืองจะดีขึ้นหรือเลวลง การบริหารบ้านเมืองจะเป็นที่ชื่นชมหรือรังเกียจของประชาชนจึงขึ้นอยู่กับข้าราชการเป็นอันมาก...หากข้าราชการคิดแต่เพียงทำแบบเช้าชามเย็นชามหรือที่ร้ายไปกว่านั้นคือทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง ถ้าข้าราชการส่วนใหญ่เป็นแบบนั้น ก็นับว่าเป็นกรรมของบ้านเมืองโดยแท้” (มูลนิธิรัฐบุรุษ, 2549, หน้า 348)

ในช่วงปี พ.ศ. 2527 ปัญหาเศรษฐกิจทวีความรุนแรงมากขึ้น เงินเข้ามามีบทบาททางการเมืองสูง นักธุรกิจเริ่มเข้ามากุมอำนาจและกำหนดทิศทางการเมืองมากขึ้น นอกจากทหารที่กำกับ

ดูแล ระบบเศรษฐกิจแบบการค้าเสรีทำให้ไทยต้องพึ่งเงินตราต่างประเทศมากขึ้น ในขณะที่การใช้จ่ายในประเทศยังอยู่ในสภาพเกินตัวตลอดเวลา หนี้สินของรัฐบาลมากขึ้นทุกปีในขณะที่ขาดดุลการค้าอย่างมหาศาล รัฐบาลจึงดำเนินการนโยบายการคลังอย่างเข้มงวดจำกัดการก่อหนี้กับต่างชาติ ปรับโครงสร้างเงินกู้ต่างประเทศด้วยการกู้ใหม่ (Refinance) กำหนดเพดานสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ กำหนดโครงการ 4 เมษายน 2527 เพื่อตรวจสอบและควบคุมกิจการเงินทุน บริษัทและบริษัทฟองซิเอร์ในกรณีที่ไม่สามารถใช้เงินคืนแก่ประชาชนได้ พร้อมทั้งตั้งคณะกรรมการทำงานแก้ไขสถาบันการเงิน สถานการณ์ของสถาบันการเงินเหล่านี้มิได้เกิดจากการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพแต่อย่างใด แต่เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจซบเซาด้วย ในวันที่ 2 พฤษภาคม 2527 รัฐบาลได้ประกาศปรับปรุงระบบการแลกเปลี่ยนเงินตรา ซึ่งเงินบาทได้ผูกค่าของตนกับเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยขณะนั้นเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกายับสูงขึ้นถึงร้อยละ 15 ทำให้สินค้าของไทยไม่สามารถขายได้ในตลาดโลก ไทยจึงไม่อาจแสวงหาเงินตราต่างประเทศได้ และผลจากการปรับค่าเงินบาทนี้ทำให้เอกชนและรัฐต้องขอใช้เงินสูงขึ้นอีกประมาณ 9,560 ล้านบาท (มูลนิธิรัฐบุรุษ, 2549, หน้า 456-458)

ในปี พ.ศ. 2527 รัฐบาลได้จัดตั้งโครงการจัดตั้งกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้แต่ละหมู่บ้านรวมตัวกันและจัดตั้งกองทุนพัฒนาหมู่บ้านของพวกเขา ทำให้ชนบทสามารถสร้างงานของตนเองได้

ในปี พ.ศ. 2526 ราคาน้ำมันลดลงมากจากบาร์เรลละ 34 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เหลือบาร์เรลละ 29 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกันไทยได้ค้นพบแหล่งพลังงานก๊าซธรรมชาติและน้ำมันดิบในอ่าวไทยและชุกมาซีได้ในปี พ.ศ. 2524⁴⁶ จึงทำให้ไทยสามารถสร้างโรงแยกก๊าซธรรมชาติในเดือนพฤศจิกายน 2527 และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) มีเป้าหมายในการพัฒนาประเทศเข้าสู่ประเทศอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง จึงเกิดอุตสาหกรรมหนัก เช่น ปูนซีเมนต์ เหล็กกล้า ปิโตรเคมี โดยการใช้พื้นที่ชายทะเลตะวันออกซึ่งโครงการดังกล่าวใช้เวลา 20 ปี (พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2543) ใช้เงินลงทุน 112,000 ล้านบาท เป็นเงินของรัฐ 55,000 ล้านบาท เอกชน 57,000 ล้านบาทซึ่งในช่วงพ.ศ. 2528 ถึง พ.ศ. 2530 โครงการดังกล่าวได้ประหยัดเงินตราประมาณ 15,000 ล้านบาท และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ถึง พ.ศ. 2536 ประหยัดเงินตราได้ปีละ 36,000 ล้านบาท (มูลนิธิรัฐบุรุษ, 2549, หน้า 530-531) ธนาคารแห่งประเทศไทยได้รายงานภาวะเศรษฐกิจปี 2528 ว่าภาวะเศรษฐกิจของไทยขยายตัวต่อเนื่องจากปี พ.ศ. 2537 ในอัตรา

⁴⁶ ก๊าซธรรมชาติจากแหล่งเอราวัณและแหล่งบรรพตรวม 240 ล้านลูกบาศก์ฟุต และน้ำมันดิบแหล่งสิริกิติ์วันละ 10 ล้านลูกบาศก์ฟุต

ร้อยละ 5.5-6 แต่การจัดเก็บรายได้ของรัฐต่ำกว่าเป้าหมาย⁴⁷ รายจ่ายสูงขึ้น เกิดสภาพการขาดดุลเงินสดในระดับสูง รัฐวิสาหกิจขาดทุนมากขึ้น ภาวะการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นมาก (มูลนิธิรัฐบุรุษ, 2549, หน้า 555)

ในปี พ.ศ. 2528 พลตรีประมาธ อติเรกสาร ผู้นำฝ่ายค้านและหัวหน้าพรรคชาติไทยได้อภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรว่า

“เศรษฐกิจของประเทศสุ่มไปทุกวัน ร้านค้าล้มละลาย โรงงานเลิก การว่างงานมีมาก การหาเงินฝืดเคือง โจรผู้ร้ายชุกชุม ความวิตกเกิดขึ้นในหมู่ประชาชนทุกอาชีพ....”

(มูลนิธิรัฐบุรุษ, 2549, หน้า 569)

ในปี พ.ศ. 2528 ประเทศไทยส่งออกต่ำกว่าเป้าหมายประมาณ 10,000 ล้านบาท (ส่งออกได้เพียง 159,000 ล้านบาท) รัฐบาลจึงดำริให้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและภาคเอกชน (กรอ.) เพื่อให้เอกชนมีโอกาสร่วมมือในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2528 รัฐบาลของพลเอกเปรมได้สรุปภาวะเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2528 ว่ามีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจร้อยละ 4 ซึ่งการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2527 มีร้อยละ 6.2 และขาดดุลการค้า 63,000 ล้านบาท (มูลนิธิรัฐบุรุษ, 2549, หน้า 611) แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจที่สะสมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ทำให้มีผู้ว่างงานมากถึง 1.85 ล้านคน ผลผลิตทางเกษตรกรรมตกต่ำอย่างต่อเนื่อง

ในปี พ.ศ. 2529 เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น ราคาพืชผลทางเกษตรกรรมมีราคาเพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่ยังมีผู้ว่างงานในชนบทจำนวนมาก รัฐบาลของพลเอกเปรม ได้กระตุ้นการพัฒนาชนบทอย่างจริงจัง โดยภาวะเศรษฐกิจในภาพรวม การขาดดุลการค้าลดลงอย่างรวดเร็ว คงเหลือในปี พ.ศ. 2529 เพียง 7,860 ล้านบาท ดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุลถึง 6,579 ล้านบาท และดุลการค้าระหว่างประเทศเกินดุลถึง 19,486 ล้านบาท การลงทุนภาคเอกชนเริ่มฟื้นตัว มีการลงทุนเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2529 ร้อยละ 3.3 รัฐบาลได้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติเพื่อปรับปรุงรูปแบบการบริหารนโยบายพลังงานของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น พลเอกเปรมได้ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนในวันที่ 31 ตุลาคม 2529 ว่า “ภาวะเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจไม่น้อยหน้าประเทศเพื่อนบ้าน” และในปี พ.ศ. 2530 เศรษฐกิจของประเทศได้ฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องและกระจายไปในชนบทด้วย รวมทั้งราคาผลผลิตการเกษตรกรรมและทางอุตสาหกรรม และกิจการที่ขยายตัวมากเป็นพิเศษคืออุตสาหกรรมท่องเที่ยว มูลค่าของการส่งออกมีมากถึง 134,000 ล้านบาท ดุลชำระหนี้ในฐานะเกินดุล 12,000 ล้านบาท ฐานะเงินสำรองระหว่างประเทศ มีจำนวน 4,675 ล้านบาท อัตราเงินเฟ้อร้อยละ 1.9 ซึ่งถือว่าเป็นสถานการณ์การเงินที่แข็งแกร่ง (มูลนิธิรัฐบุรุษ, 2549, หน้า 676) ใน

⁴⁷ จัดเก็บภาษีรายได้บุคคลได้เพียงครึ่งเดียว มีบุคคลธรรมดาเพียง 2.5 ล้านคนเท่านั้นที่เสียภาษีรายได้บุคคลธรรมดา

ปี พ.ศ. 2530 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศหรือจีดีพีเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 6.6 ด้วยเหตุนโยบายกีดกันทางการค้า ทำให้ประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ หวั่นมาลงทุนในประเทศมากขึ้น ผลผลิตประชาชาติเพิ่มขึ้น 6.6 เป็นการเพิ่มในภาคเกษตรกรรมร้อยละ 0.2 การชำระหนี้เงินเกินดุล 22,000 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2531 จีดีพีเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.8 ภาคเกษตรกรรมขยายตัวร้อยละ 3.7 นอกภาคเกษตรขยายตัวร้อยละ 6.4 (มูลนิธิรัฐบุรุษ, 2549, หน้า 694) ซึ่งถือว่าประเทศไทยได้ผ่านวิกฤติด้านเศรษฐกิจที่เกิดกับประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523-2531 แล้ว

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เศรษฐกิจของประเทศไทยเริ่มเติบโตขึ้น ประชาชนเริ่มมีรายได้มากขึ้น และเกิดการใช้จ่ายเงินในลักษณะ “ฟุ่มเฟือย” มากขึ้น ด้วยเหตุการณ์มีราคาสูงของที่ดิน การแสวงหาแหล่งเงินจากต่างประเทศในการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ได้ง่ายซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวกับการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ การหากำไรจากส่วนต่างของดอกเบี้ยในประเทศและต่างประเทศ การเติบโตของการลงทุนในประเทศ ตลาดหุ้นมีการซื้อขายกันอย่างมากทำให้นักค้าหุ้นได้รับกำไรจากการค้าหุ้นและนำมาลงทุนในอสังหาริมทรัพย์มากขึ้น มีการก่อสร้างอาคารชุดมากขึ้น ประกอบกับรัฐบาลได้ผ่อนปรนการถือครองอาคารชุดของชาวต่างชาติในประเทศไทยมากขึ้น ทำให้ชาวต่างชาติเข้ามาถือครองอาคารชุดในประเทศไทยมาก กิจกรรมท่องเที่ยวได้รับผลกำไรเป็นอย่างมาก มีนักท่องเที่ยวจากที่ต่าง ๆ มาท่องเที่ยวในประเทศ อันเกิดจากนโยบายสร้างสนามรบเป็นสนามการค้าของพลเอกชาติชาย ซึ่งสถานะเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2530 ถึง พ.ศ. 2539 นี้ต่างไปจากสถานะในปี พ.ศ. 2521 ถึง พ.ศ. 2529 อย่างเห็นได้ชัด ลักษณะเช่นนี้ทำให้คนไทยล้มความลำบากในช่วงปี พ.ศ. 2522 ถึง พ.ศ. 2529 ที่ทุกคนต้องประหยัดการใช้จ่ายเพื่อความอยู่รอดของประเทศ ดังจะเห็นได้ว่า ในปี พ.ศ. 2530 สนามกอล์ฟเกิดขึ้นอย่างมากมาย และในปี พ.ศ. 2533 มีจำนวนเพิ่มขึ้นมากกว่า 50 แห่ง (ตะวัน สุรติเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 61) และในปี พ.ศ. 2531 โรงภาพยนตร์แบบมินิเธียเตอร์เกิดขึ้นมากกว่า 30 แห่งในกรุงเทพฯ มีการปรับค่าแรงงาน เงินเดือน ภาษีครั้งใหญ่ในเดือนสิงหาคม 2531 มีการจำหน่ายโทรทัศน์สีจอใหญ่ขนาด 33 นิ้ว 37 นิ้ว และ 46 นิ้ว ในราคา เครื่องละ 130,000-140,000 บาท และ 150,000 บาท (ตะวัน สุรติเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 26-30) มีผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกจากผู้ลงทุนต่างประเทศและในประเทศได้ลงทุนเปิดศูนย์การค้าในประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2532 เช่น เซเว่น อีเลฟเว่น แม็คโคร ในปี พ.ศ. 2532 และ โลตัส ซูเปอร์เซ็นเตอร์ ปี พ.ศ. 2537

การไม่สามารถให้บริการโทรศัพท์พื้นฐานของการสื่อสารแห่งประเทศไทยแก่ประชาชน และโดยนโยบายของรัฐบาลของพลเอกชาติชายที่ต้องการให้เอกชนเข้ามาใน ส่วนร่วมในการลงทุนทางสาธารณูปโภค ในปี พ.ศ. 2531 การสื่อสารแห่งประเทศไทยจึงเปิดบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบพกพาในระบบ AMPS 800 และในปี พ.ศ. 2533 องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยให้

สัมปทานบริษัทแอนวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) (เอไอเอส) ประกอบกิจการให้โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ NMT 900 จำนวน 200,000 เลขหมาย โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เป็นที่ต้องการของประชาชนมากขึ้น โดยในระยะแรก ราคาของเครื่องโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีราคาถึง 150,000 บาท ก็ปรากฏว่ามีประชาชนเข้าซื้อจองซื้ออย่างมาก (ตะวัน สุรติเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 18) และหลังจากที่การสื่อสารแห่งประเทศไทยได้เปิดให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบเซลลูลาร์เป็นระยะ 1 ปี ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2530 ได้มีการขยายตัวมากในกลุ่มนักธุรกิจทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด จนเกิดการขาดแคลนทั้งที่แต่ละเครื่องมีราคาสูงถึงหนึ่งแสนบาท (ตะวัน สุรติเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 30) และในปี พ.ศ. 2533 วิทยุตามตัวหรือบริการโทรศัพท์ติดตามตัว (เพจเจอร์) เป็นธุรกิจที่แข่งขันกันสูงในระหว่างผู้ประกอบการ 5 ราย ทั้งที่แต่ละเครื่องมีราคาสูงกว่าหนึ่งหมื่นบาท (ตะวัน สุรติเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 57) และในปี พ.ศ. 2334 บริษัทซีพี เทเลคอม จำกัด โดยนายธนินท์ เจียรวนนท์ได้รับสัมปทาน 20 ปีจากรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุนในโครงการโทรศัพท์ 2 ล้านเลขหมาย (ตะวัน สุรติเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 71)

ในปี พ.ศ. 2535 คอมพิวเตอร์เป็นสินค้าที่เฟื่องฟูในตลาดผู้บริโภคมาก โดยในปีดังกล่าวมียอดขายมากกว่า 100,000 เครื่อง ในปี พ.ศ. 2533 บริษัท ชินวัตร แชนเทลโลท จำกัด ได้รับสัมปทานในธุรกิจดาวเทียมจากกระทรวงคมนาคม เป็นเวลา 30 ปี โดยการส่งดาวเทียมขึ้นในวงโคจรของโลกในวันที่ 17 ธันวาคม 2536 (ตะวัน สุรติเจริญสุขและเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 97) ในปี พ.ศ. 2535 มีกิจการธุรกิจที่เกี่ยวข้องจากดาวเทียม โดยเป็นธุรกิจการบริการสื่อสารข้อมูลผ่านดาวเทียมหรือ วีแซท (VSAT) และธุรกิจเกี่ยวกับงานรับสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ตลาดหุ้นเติบโตอย่างสุดขีด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนถึงปี พ.ศ. 2540 โดยดัชนีหุ้นในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2537 ตลาดหุ้นทำจุดสูงสุด ปิดที่ ระดับ 1,789.16 จุด มีการซื้อขายเฉลี่ยวันละ 8,000 ล้านบาท ซึ่งรัฐตั้งสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ หรือ ก.ล.ต. เพื่อดูแลการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ (ตะวัน สุรติเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 103)

มีการขยายกิจการของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจที่เปิดให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตด้วย เช่น ในวันที่ 26 มกราคม 2531 รัฐบาลอนุญาตให้เอกชนเข้าร่วมทุนในการสร้างโรงงานยาสูบในต่างจังหวัด ซึ่งแต่เดิมรัฐเท่านั้นเป็นผู้ผลิตบุหรี่เพียงผู้เดียว (ตะวัน สุรติเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 24) ในปี พ.ศ. 2538 รัฐเปิดเสรีในเรื่องธุรกิจการประกันภัย

ประชาชนสามารถหาซื้อโทรศัพท์มือถือขนาดใหญ่ในราคาที่ไม่แพงมากขึ้น รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า กิจการร้านอาหาร กิจการบันเทิง รวมทั้งกิจการค็อกเทลสถานจ๊อฟีองฟูตั้งแต่

กลางปี พ.ศ. 2530 เกิดกิจการเคเบิลทีวีในประเทศ โดยบริษัทอินเตอร์เนชั่นแนล บรอดคาสติ้ง คอร์ปอเรชั่น จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของชินวัตร คอมพิวเตอร์ เป็นผู้ที่ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการ โดยมติคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 28 มีนาคม 2532 กิจการอสังหาริมทรัพย์เติบโตอย่างมาก มีโครงการสร้างคอนโดมิเนียมมูลค่ามากกว่า 10,000 ล้านบาท ราคาที่ดินสูงขึ้น ในปี พ.ศ. 2533 ประเทศไทยรับพันธะข้อ 8 แห่งข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (ไอเอ็มเอฟ) ทำให้เงินทุนจากต่างประเทศสามารถไหลเข้าประเทศได้สะดวกมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2535 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศเปิดเสรีทางการเงิน และประกาศตั้งกรุงเทพวิเทศธนกิจ (BIBF) ทำให้ธนาคารต่างประเทศสามารถเข้าดำเนินกิจการการเงินในประเทศได้อย่างเสรี ซึ่งขณะนั้น อัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศมีจำนวนน้อย ซึ่งเป็นส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยในประเทศ จึงมีการกู้เงินจากต่างประเทศเข้ามาเพื่อลงทุน และบางส่วนนำมาเพื่อใช้สอย

ผลการพัฒนาประเทศตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ทำให้ประเทศไทยพ้นจากการจัดให้เป็นประเทศที่ยากจนเป็นประเทศกำลังพัฒนา ด้วยเหตุรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นจาก 2,100 บาทในปี พ.ศ. 2504 เป็น 77,000 บาท ในปี พ.ศ. 2539 ทำให้คนไทยส่วนใหญ่มีงานทำในระดับเต็มที่ คนไทยได้รับการบริการจากโครงสร้างพื้นฐานและการบริการทางสังคมมากขึ้น แต่ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และผลประโยชน์จากการพัฒนาระหว่างภาค ระหว่างชนบทกับเมือง และระหว่างกลุ่มคนในสังคม และปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคมด้านยาเสพติดมากขึ้น รวมทั้งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีน้อยลง และทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้ประโยชน์อย่างสิ้นเปลืองอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม (จุมพล หนิมพานิช, 2552, หน้า 309)

ในปี 2538 ได้มีการสำรวจพบว่า ชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ คือกลุ่มที่มีรายได้เดือนละ 17,500-34,999 บาท ในกลุ่มนี้มีคนอายุ 25-30 ปี ถึง 704,000 คน ในจำนวน 2,013,000 คน และถ้าใช้เกณฑ์รายได้ระหว่าง 8,000-14,999 บาทต่อครอบครัว จะมีคนในกรุงเทพฯ ถึงเกือบ 2 ล้านคนที่มียาได้ต่อครอบครัวอยู่ในเกณฑ์นี้ (จุมพล หนิมพานิช, 2552, หน้า 338)

สภาพการฉ้อราษฎร์บังหลวงในยุคฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ในยุคนี้เป็นยุครอยต่อระหว่างยุคของผู้ใช้อำนาจปกครองแบบเผด็จการทหารกับยุคการฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ระบบข้าราชการถูกปรับตัวให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่ระบบอุปถัมภ์ในข้าราชการและในสังคมยังมีอยู่เพียงแต่ผู้รับอุปถัมภ์ได้กำลังปรับตัวสรรหาผู้ให้อุปถัมภ์รายใหม่ซึ่งเปลี่ยนจากนายทหารชั้นสูงเป็นนักการเมืองที่มาจากราชการและกลุ่มนักธุรกิจที่มีอำนาจทางการเมือง โดยจะเห็นความขัดแย้งระหว่างระบบการเมืองราชการ (Bureaucratic Polity) กับระบบการเมืองนายทุน (Bourgeois Polity) ซึ่งก่อนเหตุการณ์นี้ การ

เมืองไทยมีลักษณะเป็นระบบการเมืองราชการ ครอบงำโดยระบบราชการและไม่สนใจเรื่องการเมืองส่วนร่วมทางการเมือง แต่หลังเหตุการณ์ “ 14 ตุลาคม 2516 ” แล้ว โครงสร้างทางการเมืองและโครงสร้างของระบบราชการเริ่มถูกรุกและถูกยึดครองโดยระบบการเมืองนายทุนที่ก่อตัวตั้งแตปี พ.ศ. 2516 ซึ่งจะเห็นว่ารัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ (14 ตุลาคม 2516 – 14 กุมภาพันธ์ 2518) ประกอบด้วยข้าราชการระดับสูงและนักวิชาการ โดยไม่มีพรรคการเมืองสนับสนุน แต่ต่อมารัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (15 กุมภาพันธ์ 2518 ถึง 6 มีนาคม 2518) ก็ประกอบด้วยกลุ่มนายทหารชั้นสูงและนักการเมืองรวมทั้งนักธุรกิจเป็นคณะรัฐมนตรี รัฐบาลของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (6 มีนาคม 2518 ถึง 20 เมษายน 2519) ประกอบด้วยนักการเมือง รัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (20 เมษายน 2519 ถึง 5 ตุลาคม 2519) และต่อมาคณะปฏิรูปได้แต่งตั้งนายธานินทร์ กรัยวิเชียรเป็นนายกรัฐมนตรี (6 ตุลาคม 2519 ถึง 20 ตุลาคม 2520) หลังการทำรัฐประหารรัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ต่อมาพลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปได้ทำรัฐประหารรัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร และแต่งตั้งให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เป็นนายกรัฐมนตรี (12 พฤศจิกายน 2520 ถึง เมษายน 2522) ประกอบด้วยคณะรัฐมนตรี 33 คน มีนายทหารที่มาจากคณะปฏิวัติ 3 คน และนักการเมือง นักธุรกิจ รัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (22 เมษายน 2522 ถึง 3 มีนาคม 2523) ประกอบด้วยรัฐมนตรีสายทหาร 12 คน สายนักการเมือง 10 คน สายข้าราชการระดับสูง 22 คนและนักธุรกิจ ซึ่งจะเห็นว่าเป็นยุคที่เริ่มต้นของระบบการเมืองแบบนายทุนที่บรรดานักธุรกิจ นายทุนได้ประโยชน์จากระบบและได้แฝงตัวเข้ามาในรูปของระบบรัฐสภา นักธุรกิจเหล่านี้ที่มาจากในเมืองและภาคชนบทเข้ามาควบคุมพรรคการเมือง สภาผู้แทนราษฎร และมีส่วนในการตัดสินใจในคณะรัฐมนตรี จนระบบการเมืองและระบบราชการต้องยอมให้นักธุรกิจการเมืองเหล่านี้เข้ามีส่วนร่วมในโครงสร้างอำนาจ ดังเช่น พรรคกิจสังคม มีนักธุรกิจสำคัญคือ นายบุญชู โรจนเสถียรที่เป็นนายธนาคาร นายพงษ์ สารสิน เจ้าของบริษัทไทยน้ำทิพย์ จำกัด และ พรรคชาติไทย โดยพลตรีประมาณ อติเรกสารที่ปลื้มตัวจากการเมืองตั้งแต่จอมพล ป. พิบูลสงครามหมดอำนาจและมาเป็นนักอุตสาหกรรมทอผ้า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเคยเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้เป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรของจังหวัดนครราชสีมาที่ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการถึง 6 บริษัท⁴⁸ (เสถียร จันทิมาธร, 2548 หน้า 213-214) ในขณะที่พรรคประชาธิปัตย์มีนายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ นายบุญยิ่ง นันทาภิวัฒน์ นายสุรรัตน์ โอศถานุเคราะห์ นายพิชัย รัตนกุล พรรคธรรมสังคม มีนายทวิช กลิ่นปทุม นายสุรินทร์ เทพกาญจนา นักธุรกิจจากต่างจังหวัดได้เข้ามีส่วนร่วมในการปกครองด้วย เช่น นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์ที่เป็นแกนนำ

⁴⁸ มีบริษัทเอราวัณเทรดส์ จำกัด บริษัทเอราวัณอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด บริษัทน้ำมันเอราวัณ จำกัด บริษัทเอราวัณ-ปฐมาซีเลียวิตี้ จำกัด บริษัทแอมเอร์สท์ (ประเทศไทย)จำกัด และบริษัทสยามอเมริกา จำกัด

ในการจัดตั้งพรรคประชาชนธรรม นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ซึ่งมาจากเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ใน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วงการเลือกตั้งในเดือนมกราคม 2518 มีนักธุรกิจได้รับเลือกตั้งร้อยละ 34.6 หรือ 93 คน และในการเลือกตั้งในเดือนเมษายน 2519 นักธุรกิจได้รับเลือกตั้งร้อยละ 29.4 หรือ 82 คน (สุจิต บุญบงการ, 2537, หน้า 207-208) และในปี พ.ศ. 2522 นักธุรกิจได้รับเลือกตั้งจำนวน 122 คนหรือร้อยละ 37.2 ในปี พ.ศ. 2526 นักธุรกิจได้รับเลือกตั้งร้อยละ 37.46 (สุจิต บุญบงการ, 2537, หน้า 210)

กลุ่มพรรคเสรีธรรมเป็นฐานเสียงสำคัญของพลเอกเกรียงศักดิ์ ที่ประกอบด้วยอดีต รัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ในช่วงหลังการรัฐประหาร ได้แก่ นายบุญยงค์ นันทวิวัฒน์ นายประสิทธิ์ ณรงค์เดช นายวงศ์ พลนิกร นายอาภรณ์ ศรีพิพัฒน์ และนายเกษม จาติก วณิช ซึ่งนายปรีชา สามัคคีธรรมจากหนังสือพิมพ์มาตุภูมิได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกลุ่มเสรีธรรมว่า “เสรีธรรม” พัฒนาตัวเองมาจากกลุ่มนายทุน “คูสิต 99” พยายามทุกวิถีทางให้ได้เข้าร่วมกับรัฐบาล เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสังคมนายทุนให้คงสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม (หอจ.ก/1/2522/35/2 พรรค การเมือง (5 มกราคม ถึง 30 ธันวาคม 2522)) ในคณะรัฐมนตรีก็มีนักธุรกิจเข้ามาดำรงตำแหน่ง จำนวนไม่น้อย ซึ่งรัฐมนตรีทุกคนที่มาจากพรรคการเมืองหรือมาจากสภาผู้แทนราษฎรต่างมีธุรกิจ ส่วนตัวแทบทั้งสิ้น ในส่วนของพรรคกิจสังคมมี นายบุญชู โรจเสถียร นายไชยศิริ เรืองกาญจน เศรษฐ์ นายอานวย วีรวรรณ นายไพโรจน์ ไชยพร และนายณรงค์ วงศ์วรรณ พรรคชาติไทย ยังมี นายกร ทพรังสี นายสุรพันธ์ จินวัตร พรรคประชาธิปไตย มีคนรุ่นใหม่เช่น นายประจวบ ไชยสาส์น โดยการไต่เต้าของนักธุรกิจเข้าสู่รัฐสภาและคณะรัฐมนตรีนั้นเป็นแบบแผน โดยการสร้างฐานเสียง ในการเป็นกำนัน นายเทศมนตรี สมาชิกสภาจังหวัดเสียก่อน ซึ่งการดำเนินการทางการเมืองของ พรรคการเมืองจำเป็นต้องใช้เงินเป็นปัจจัยทั้งสิ้น ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจกับพรรค การเมืองจึงเป็นเรื่องของผลประโยชน์ และทำให้พรรคการเมืองนั้นเป็นพรรคของนักธุรกิจมากขึ้น จึงทำให้การเลือกตั้งกลายเป็นเรื่องของธุรกิจ บรรดานักธุรกิจเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะต้องใช้วิถีทาง ธุรกิจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองไม่ว่าการซื้อตำแหน่งภายในพรรค หรือใช้เงินทุ่มในการหา เสียง การเมืองจึงเป็นเรื่องธุรกิจมากขึ้น (สุจิต บุญบงการ, 2537, หน้า 211-212)

ในขณะเดียวกันขณะที่นักธุรกิจได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองโดยตรงเพื่อการคุ้มครอง ธุรกิจของตน ยังมีนักธุรกิจอีกจำนวนหนึ่งยังคงพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้นำทางทหารและ ข้าราชการ เพียงแต่ผู้นำทางทหารและข้าราชการเหล่านี้ต้องระมัดระวังตัวมากขึ้น เช่น พลเอก กฤษณ์ สีวะลา ซึ่งเป็นผู้บัญชา การทหารบกในช่วง พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2517 พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ พลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่ ต่างก็มีความสัมพันธ์โยงใยกับนักธุรกิจ โดยพวกเขาเห็นว่า

กลุ่มทหารและข้าราชการเหล่านี้ยังมีบาร์มิที่จะปกป้องผลประโยชน์ของตนได้ (สุจิต บุญบงการ, 2537, หน้า 209)

หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ระบบอุปถัมภ์จากรัฐโดยการนำของนายทหารที่มีต่อนักการธนาคารได้จบสิ้นลง ผู้นำทางทหารถูกจัดวางจำกัดในบทบาททางเศรษฐกิจอย่างไม่เคยมีมาก่อนระหว่างปี 2517 ถึงปี 2518 ผู้นำทางทหารเริ่มทยอยออกจากการเป็นกรรมการของธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารเอเซีย ธนาคารมหานคร และธนาคารสหธนาคาร ยิ่งไปกว่านั้นบริษัทเอกชนในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าและบริการเป็นของ นักธุรกิจเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ไม่ปรากฏอย่างชัดเจนว่าผู้นำทางทหารเข้าไปมีบทบาททางธุรกิจนั้นในฐานะผู้ถือหุ้นและกรรมการหรือ ประธานกรรมการบริษัท (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และรัตพงษ์ สอนสุภาพ, 2549, หน้า 190)

ในยุคการปกครองของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้แก้ไขปัญหาการค้าน้ำมัน โดยวิธีการร่วมลงทุนกับเอกชนในการขยายโรงกลั่นน้ำมัน ในวันที่ 4 ธันวาคม 2522 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ลงนามทำสัญญาร่วมทุนขยายกำลังการผลิตและดำเนินการกิจการโรงกลั่นน้ำมันกับบริษัทโรงกลั่นน้ำมันไทย และในวันที่ 12 ธันวาคม 2522 ได้ลงนามในสัญญาร่วมทุนเพื่อขยายกำลังการผลิตและดำเนินการกิจการโรงกลั่นน้ำมันไทยจำกัดสองฉบับ คือ สัญญาระดับแรกเป็นการลงนามระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรมและฝ่ายโรงงานโดยนายเชาว์ เชาว์ขวัญยืน กรรมการผู้อำนวยการ และนายวรรณ ชันเชื้อ กรรมการรองผู้อำนวยการ เป็นการอนุญาตให้โรงกลั่นทำการขยายการผลิตเพิ่มขึ้นอีก 55,000 บาร์เรล ต่อวัน รวมทั้งสิ้น 120,000 บาร์เรล และฉบับที่สอง เป็นสัญญาร่วมลงทุนในการขยายการผลิตระหว่างบริษัทโรงกลั่นน้ำมันไทย โดยมีนายเชาว์ เชาว์ขวัญยืนและดี.อาร์.เวลแลม (D.R.Wellam) ผู้อำนวยการการจัดการบริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย กับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) โดยนายประทีป พัฒนภรณ์ รองผู้ว่าการปตท. เป็นผู้ลงนาม โดย ปตท. จะถือหุ้นในอัตราร้อยละ 49 และนิติบุคคลอื่นที่เป็นส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจที่ ปตท. กำหนดจะถือหุ้นร้อยละ 2 เอกชนถือหุ้นร้อยละ 49 หลังการขยายโรงกลั่นน้ำมันแล้ว จะขายหุ้นในแก่ประชาชน โดยรัฐบาลจะถือหุ้นเหลือร้อยละ 38.25 และเอกชนคู่สัญญาจะถือหุ้นร้อยละ 36.75 ในขณะที่ประชาชนถือหุ้นร้อยละ 25 โดยนายประสิทธิ์ ฌรณงค์เดชอธิบายว่าสัญญาทั้งสองฉบับมิได้เป็นการต่ออายุสัญญาเดิมที่จะสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2524 เมื่อครบเวลาตามสัญญาแล้ว โรงกลั่นน้ำมันไทยจะต้องตกเป็นของรัฐแต่ร้อยละ 38.25 ของหุ้นจะขายให้เอกชนผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ได้ค้ำประกันว่ารัฐบาลลงนามในสัญญานี้เป็นผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากโรงกลั่นน้ำมันจะต้องตกเป็นของรัฐตามกำหนดสัญญาในวันที่ 18 กันยายน 2524 รัฐจะต้องเข้าดำเนินการเองตามมติคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลนายธานินทร์

กรัยวิเชียร แต่การกระทำของรัฐบาลถือว่าการต่ออายุสัญญาให้แก่บริษัทเอกชนรายเดิมให้ได้รับผลประโยชน์เป็นอย่างมาก พันเอกสมคิด ศรีสังคมกล่าวว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นการสร้างผลประโยชน์ในการกลั่นน้ำมัน มูลค่ามหาศาลให้แก่เอกชนที่ต้องการเข้ามาร่วมลงทุนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ มีลักษณะฉ้อฉลเท่ากับเป็นการคดโกงประชาชน การทำสัญญามีฝ่ายบริหารโรงกลั่นเป็นผู้ชักใยอยู่เบื้องหลังโดยมีการให้ประโยชน์กันในการต่อสัญญานี้ พันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ ได้ทำหนังสือเวียนแถลงถึงผลได้ผลเสียของสัญญาร่วมทุนระหว่างการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย กับผู้ถือหุ้นเกินร้อยละ 80 ของบริษัทน้ำมันไทย คือ นายเชาว์ เชาว์จวัญยืน และบริษัทเชลล์ จำกัด ซึ่งจะส่งผลให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยมีสภาพเป็นเพียงตัวแทนขายน้ำมันแทนที่จะเป็นเจ้าของดำเนินการ โรงกลั่นน้ำมันเอง เพราะสัญญาได้ระบุให้บริษัทน้ำมันไทยเพิ่มทุนจาก 10 ล้านบาท เป็น 20 ล้านบาท แล้วเอามาแบ่งขายให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยร้อยละ 49 ดังนั้นรัฐจะต้องเสียเงินเพื่อซื้อหุ้นอีกในขณะที่นายเชาว์ไม่ต้องจ่ายเงินซื้อหุ้นอีก ทั้งนี้บริษัทน้ำมันไทยถือหุ้นใหญ่อยู่แล้ว และจากสัญญาที่ระบุต่อไปให้รัฐบาลถือหุ้นเพียงร้อยละ 38.25 ส่วนนายเชาว์กับบริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย จำกัดถือหุ้นร้อยละ 36.75 ที่เหลืออีกร้อยละ 25 ให้นำเข้าตลาดหลักทรัพย์ขายให้แก่ประชาชน ก็ไม่มีหลักประกันว่าจะป้องกันการกว้านซื้อหุ้นผูกขาดจากกลุ่มบริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย จำกัดแต่อย่างใด (กฤษฎิน สุขศิริ, 2545, หน้า 115-116)

ต่อมาพลเอกเปรม ได้จัดตั้งรัฐบาล (4 มีนาคม 2523 ถึง 19 มีนาคม 2526) ในท่ามกลางปัญหาทางการเมืองของพรรคการเมืองทั้งสี่พรรคที่เป็นพรรคร่วมรัฐบาล วิกฤติการณ์น้ำตาขาดแคลน และปัญหาเรื่องเทเลกซ์อภัยศ โดยในช่วงต้นปี พ.ศ. 2524 พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนหลังจากเดินทางกลับจากประเทศซาอุดีอาระเบียว่าได้ไปลงนามในสัญญาซื้อน้ำมันของบริษัทซัมมิตจำกัดในไทยและบริษัทปิโตรมินจำกัดของซาอุดีอาระเบีย โดยในส่วนของน้ำมันดิบที่บริษัทซัมมิตจำกัดนำเข้ามากลั่นในไทยประมาณ 65,000 บาร์เรลต่อวัน ได้เปลี่ยนมาเป็นรัฐบาลไทยซื้อจากประเทศซาอุดีอาระเบียในลักษณะรัฐบาลต่อรัฐบาล แต่มีนายบุญชู โรจนเสถียร รองนายกรัฐมนตรีและนายวิสิษฐ์ ตันสัจจา รัฐมนตรีที่ดูแลเรื่องกิจการน้ำมันจากพรรคกิจสังคม โดยทั้งสองคนได้มี เทเล็กซ์จากประเทศอินโดนีเซียไปแจ้งแก่บริษัทปิโตรมินจำกัดว่า พลตรีชาติชาย ไม่มีอำนาจในการลงนามในสัญญา ผู้ที่มีอำนาจลงนามในสัญญาคือนายบุญชูและนายวิสิษฐ์เท่านั้น เทเล็กซ์ดังกล่าวทำให้บริษัทปิโตรมินจำกัดต้องขอให้พลเอกเปรมยืนยันว่าผู้ใดมีอำนาจ ซึ่งพลเอกเปรมยืนยันว่าพลตรีชาติชายเป็นผู้มีอำนาจลงนามในสัญญาซื้อน้ำมันจำนวน 35,000 บาร์เรล แต่ความอื้อฉาวปรากฏอีกว่านายบุญชูและนายวิสิษฐ์หวังจะได้ค่านายหน้าจากการซื้อน้ำมันในอัตราบาร์เรลละ 4 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ต่อมานายบุญชูพยายามอธิบายว่าพลตรีชาติชายเข้าใจผิด เพราะน้ำมันที่พลตรีชาติชาย ติดต่อและที่นายวิสิษฐ์ติดต่อเป็นคนละส่วนกัน กับน้ำมัน

60,000 บาร์เรล ส่วนพลตรีชาติชายนั้นเป็นส่วนน้ำมันจำนวนเดิมของบริษัทซัมมิต จำกัด ส่วนน้ำมันที่นายวิสิทธิ์ติดต่อเป็นน้ำมันที่บริษัทนายหน้าติดต่อเสนอขายมายังการปิโตรเลียมไทย จำนวน 60,000 บาร์เรลในราคา 32 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาต่อบาร์เรล บวกค่าไรย์ดื้ออีกบาร์เรลละ 4 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งนายบุญชูบอกว่าถึงอย่างไรก็ไม่ซื้ออยู่แล้วเพราะมีค่าไรย์ดื้อ นายวิสิทธิ์อธิบายว่าที่ตนเทเล็กซ์ไปยับยั้งไม่ให้พลตรีชาติชายลงนามในสัญญา นั้นเป็นเพราะนายกรัฐมนตรีสั่งการ ซึ่งในเรื่องการติดต่อซื้อน้ำมัน 60,000 บาร์เรล นายวิสิทธิ์รายงานให้นายบุญชูและพลเอกเปรมทราบเรื่องมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามเมื่อพลตรีชาติชาย ขึ้นกรณว่าตนไม่ได้เข้าใจผิดในเทเล็กซ์ของนายวิสิทธิ์แต่อย่างใด ส่วนพลเอกเปรมก็ไม่ยอมให้นายวิสิทธิ์ได้เข้าพบและชี้แจงในที่นี้ และกล่าวแก่ให้เฉพาะนายบุญชูว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเมื่อพูดถึงกรณีของนายวิสิทธิ์ พลเอกเปรมก็พูดอย่างกำกวมว่า “การทุจริตยังไม่ได้เกิด” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2549, หน้า 52-53)

พลเอกเปรมได้ตั้งรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง (18 เมษายน 2526 ถึง 27 กรกฎาคม 2529) รัฐบาลประสบปัญหาอย่างมากเกี่ยวกับการลดค่าเงินบาท และการเผชิญหน้าของกลุ่มทหารที่ขัดแย้งกัน โดยกลุ่มสนับสนุนพลเอกเปรม และกลุ่มสนับสนุนพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารบก และผู้บัญชาทหารสูงสุด และการควบคุมเสียงในสภาผู้แทนราษฎร และหลังจากพลเอกเปรม ยุบสภาในวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 แล้ว พลเอกเปรมได้รับเชิญให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง รัฐบาลของพลเอกเปรม (กันยายน 2529 ถึง 9 พฤษภาคม 2531) ไม่ประสบความสำเร็จในการบริหารประเทศ มีการแก่งแย่งผลประโยชน์กันในระหว่างพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล จึงยุบสภาในวันที่ 29 เมษายน 2531 หลังการเลือกตั้งในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี

ในสมัยของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ภายใต้นโยบายการนำประเทศไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ส่งเสริมให้รัฐเป็นรัฐการค้าสมัยใหม่ทั้งการเปิดประเทศเพื่อการค้า ทำให้เงินทุนจำนวนมากไหลเข้าประเทศ และประเทศมีการสร้างสาธารณูปโภคครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งเพื่อรองรับการอุตสาหกรรม ประกอบการการที่กลุ่มธุรกิจได้ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์สมัยใหม่ โดยการมีทายาทของกลุ่มธุรกิจเข้าเป็นนักการเมืองเพื่อป้องกันธุรกิจของตนมากขึ้น ซึ่งเรื่องนี้เริ่มตั้งแต่การล่มสลายในอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มทหารในปี พ.ศ. 2516 จึงเกิดภาวะ “บุฟเฟ่ คาบิเนต” ในรัฐบาลของพลเอกชาติชาย หรือเรียกขานกันว่า “ชนาธิปไทย” คือกลุ่มนักธุรกิจจะส่งเสริมพรรคการเมืองหรือนักการเมืองโดยใช้เงินของกลุ่มนักธุรกิจ เพื่อให้พรรคการเมืองหรือนักการเมืองนั้น ได้รับการเลือกตั้ง หรือการส่งคนของกลุ่มเข้ารับการเลือกตั้งและพยายามให้มีตำแหน่งการทางการเมืองในคณะรัฐมนตรีโดยการสนับสนุนของนายทุนของพรรคการเมือง ดังนั้นรัฐบาลของพลเอก

ชาติชายจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ “สุกงอม” ของกลุ่มนักธุรกิจ โดยพวกเขาไม่สามารถสร้างอิทธิพลเหนือรัฐบาลของพลเอกเปรมได้ มีการกล่าวหาพรรคประชาธิปัตย์ที่เป็นพรรคร่วมรัฐบาลว่าเกิดการทุจริตเรื่องปึก การออกเอกสารสิทธิ การนำพรรคพวกของตนเข้ามาบริหารงานในองค์การตลาดร่วมเพื่อเกษตรกร (อตก.) และกรณีสวน ป่ากิตติ จังหวัดฉะเชิงเทรา⁴⁹ พรรคกิจสังคมที่เป็นพรรคร่วมรัฐบาลถูกกล่าวหาว่ามีการก่อสร้างฝายหินทิ้ง ที่จังหวัดชัยภูมิและถนนสายโนนสาทร-หนองปลาเฒ่า พรรคมวลชนถูกกล่าวหาว่าในการเลิกจ้างขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) หรือพลเอกชาติชายก็ถูกกล่าวหาว่ามีการทุจริตในเอร์วาน์ทรัสต์ (จักษ์ พันธุ์เพชร, 2549, หน้า 260)

มีการเปิดเผยการใช้เงินเพื่อการวิ่งเต้นในการทำธุรกิจของกลุ่มบริษัทสุรามหาทิพย์และบริษัทสุรามหาราชบุรี เป็นการวิ่งเต้นเพื่อขยายอายุสัญญาสิทธิการผลิตการจำหน่ายจากรัฐบาลสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จำนวนเงินที่มีหลักฐาน และเปิดเผยมีจำนวน 941,620,000 บาท ในการจ่ายเงินจะทำในรูปของเช็คของขั้ว โดยมีการซื้อจากธนาคารดังนี้

1. ธนาคารเอเชีย สาขาบางรัก จำนวน 398,000,000 บาท
2. ธนาคารเอเชีย สาขาสี่พระยา จำนวน 101,620,000 บาท
3. ธนาคารทหารไทย สาขาราชประสงค์ จำนวน 303,000,000 บาท
4. ธนาคารมหานคร สำนักงานใหญ่ จำนวน 139,000,000 บาท

สำหรับบุคคลที่ได้รับเช็คของขั้วนั้นปรากฏรายชื่อดังนี้

1. พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ 62 ล้านบาท
2. นายประมวล สภาวสุ (เช็คของขั้ว 4 ใบ) 14 ล้านบาท
3. พลตำรวจเอกประมาณ อติเรกสาร 81.3 ล้านบาท
4. นายวัฒนา อัสวเหม 4 ล้านบาท

กลุ่มบริษัทที่ผลิตสุราในเครือสุรามหาราชบุรีของนายเจริญ สิริวัฒนภักดี ในแต่ละปีได้ใช้จ่ายเงินจำนวนมากให้แก่นายทหาร ข้าราชการและนักการเมือง ซึ่งไม่มีข้อมูลปรากฏ สำหรับข้าราชการกระทรวงการคลังและกระทรวงอุตสาหกรรม ที่มีหน้าที่ควบคุมและดูแลการผลิตและจำหน่ายสุรานั้น เมื่อเกษียณอายุราชการได้จ้างเป็นที่ปรึกษาและมีเงินเดือนในอัตราที่ค่อนข้างสูง นอกจากนี้ยังมีการช่วยเหลือในลักษณะที่เป็นการทดแทนบุญคุณอีกจำนวนมาก (จุมพล หนิมพานิช, 2552, หน้า 605)

⁴⁹ โดยในขณะนั้นมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมกระดาษ และมีการนำดินยูคาริปตัสเข้ามาปลูกในประเทศเพื่อให้เป็นเชื้อกระดาษ ดังนั้นจึงจำต้องแสวงที่ดินผืนใหญ่ในปลูกดินยูคาริปตัส ดังนั้นนักการเมืองจึงร่วมมือกับนักธุรกิจในการแสวงหาที่ดินในจังหวัดฉะเชิงเทราที่เป็นป่าไม้ของประเทศ แต่รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องในขณะนั้นเป็นผู้ร่วมลงทุนในสวนป่ากิตติด้วย เพียงแต่เขาอ้างว่าป่าดังกล่าวเป็นป่าเสื่อมโทรม และให้ออกชนเช่าเพื่อปลูกดินยูคาริปตัสเท่านั้น (ผู้วิจัย)

โครงการขยายหมายเลขโทรศัพท์ทั่วประเทศขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย มูลค่า 150,000 ล้านบาท โครงการรถไฟฟ้ามหานคร มูลค่า 60,000 ล้านบาท โครงการดาวเทียมสื่อสาร มูลค่า 4,000 ล้านบาท เป็นโครงการสิ่งสาธารณะขนาดใหญ่ที่มีการกล่าวหาว่ารัฐบาลของพลเอกชาติชายมีการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก การอนุมัติให้สัมปทานบริษัท ไอบีซี ของกลุ่มชินวัตรคอมพิวเตอร์ เข้าบริหารดำเนินกิจการเคเบิลทีวีในความรับผิดชอบขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) โดยไม่ต้องประมูล และ อ.ส.ม.ท.ได้รับผลประโยชน์เพียงปีละ 10 ล้านบาท รวมทั้งการอนุมัติให้ธนาคารต่างประเทศเข้ามาเปิดสาขาในประเทศไทยได้อย่างเสรีในลักษณะที่ทำให้คนไทยเสียประโยชน์ในระยะยาว (โสภณ เพชรสว่าง และทนายศักดิ์ ม่วงมณี, 2551, หน้า 310)

หลังจากการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) มีการกล่าวหาว่านักการเมืองกระทำการทุจริตอย่างขนานใหญ่ ซึ่งพลเอกสุจินดา คราประยูรได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“เราเห็นว่าระบอบนี้ ถ้าจะดำเนินการต่อไปนั้น บ้านเมืองก็จะมีแต่ความล่มจม เพราะว่าทุกพรรคหรือนักการเมืองที่เข้ามาต่างคนต่างฝ่ายก็มุ่งหน้าหาเงินเข้าพรรคเพื่อจะใช้ในการเลือกตั้งเพื่อจะเอาชนะในการเลือกตั้ง จนมีคำกล่าวกันว่า คณะรัฐมนตรีแบบที่เป็นอยู่นั้น เขาเรียกว่า นุฟเฟต์ คาบินेत คือเข้ามาเพื่อแย่งกันกิน” (รวมเลือดเนื้อเชื้อไทย, สารคดีพฤษภาคม 35, 2535, หน้า 185)

หลังจากการทำรัฐประหารแล้ว พลเอกสุจินดา คราประยูรได้แต่งตั้งบุคคลที่ถูกพิจารณาว่าร้ายว่ผิดปกติเข้าร่วมรัฐบาลของตน แสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วการสังคายนาของคณะรัฐประหารเป็นเพียงข้ออ้างในการทำรัฐประหารเท่านั้น คณะรัฐประหารมิได้มีความจริงจังในการปราบปรามการทุจริตแต่ประการใด เพราะในที่สุดเพียงเพื่อให้ได้สืบอำนาจต่อคณะรัฐประหารเองก็มีพฤติกรรมร้ายว่ที่น่าสงสัยเช่นกัน เช่น กรณีการฟ้องร้องแย่งมรดกของพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ เป็นเงินกว่า 4,000 ล้านบาท นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ บุตรชายของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์มติชนเกี่ยวกับคณะรัฐประหารว่า

“....สมัยนั้นถึงขั้นที่ว่าเลี้ยงรุ่นกันอย่างสนุกสนาน รุ่น 5 เคียวกั้เอนางงาม อะ ไรมา กั้เลี้ยงกันอย่างสนุกสนาน แล้วก็รู้สึ้อยู่ดี ๆ ก็มั่งคั่งกันขึ้นมา คนโน้นไปคุมธุรกิจอันนี้ บางคนไปซื้อปราสาทที่ฝรั่งเศสเลย อยู่ดี ๆ ภรรยากลายเป็นผู้เพรเคนได้....” (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 25 กันยายน 2549)

ในสมัยที่นายบรรหาร ศิลปะอาชา มีข้อกล่าวหาว่ารัฐมนตรีทุจริตคอร์รัปชัน โดยมีผลประโยชน์ทับซ้อน คือ นายสุชาติ ตันเจริญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ออกเอกสารสิทธิ นส 3ก. บนเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ให้แก่ครอบครัวของตนจำนวน 28 ฉบับเนื้อที่

481 ไว้ และการเกี่ยวพันกับการกู้เงินจากธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด ที่กำลังประสบปัญหาความล้มเหลวในการบริหารงาน นายเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ได้ใช้อำนาจหน้าที่ของตนกู้เงินจากธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด โดยไม่มีหลักทรัพย์เป็นประกันการออกเอกสารสิทธิ นส 3 ทับที่ดินสาธารณะประโยชน์ และที่ดินของราษฎรอื่น (โสภณ เพชรสว่าง และทนงศักดิ์ ม่วงมณี , 2551, หน้า 362) แต่ในขณะที่มีข่าวเกี่ยวกับการนื้อราษฎรบังหลวงของบุคคลกลุ่มนี้ ในวันที่ 7 มิถุนายน 2538 ศาลฎีกามีคำพิพากษาลงโทษจำคุกนายตามใจ จำโท เป็นเวลา 20 ปี ในกรณีที่นายตามใจในฐานะอดีตกรรมการผู้จัดการธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ได้อนุมัติสินเชื่อให้แก่บริษัท จี.เอส.พี อินเตอร์เนชั่นแนล แบงก์จำกัด และบริษัท จี. เอส.ไฟแนนซ์ จำกัด ซึ่งมีสำนักงานที่ฮ่องกง และเป็นบริษัทในเครือของนาย สุระ จันทรศรีชวาลา โดยอนุมัติสินเชื่อ 5 ครั้ง เป็นเงินประมาณ 1,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นการอนุมัติที่ผิดระเบียบ ทั้งที่ผู้จัดการใหญ่มีอำนาจอนุมัติให้กู้เพียง 15 ล้านบาทเท่านั้น

บทบาทของกฎหมายเกี่ยวกับการนื้อราษฎรบังหลวงในยุคฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

รัฐได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 โดยกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐมนตรีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 177 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517) ทั้งกำหนดไว้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไม่มาจากการเข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ ทั้งกำหนดให้มีผู้ตรวจเงินแผ่นดินของรัฐสภาให้มีอำนาจในการตรวจสอบการรับจ่ายเงินของแผ่นดินและการรับจ่ายเงินและทรัพย์สินของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ รวมทั้งหน่วยงานของท้องถิ่น ทั้งผู้ตรวจเงินแผ่นดินต้องเสนอรายงานการตรวจสอบดังกล่าวแก่รัฐสภา และต่อมาหลังจากมีการทำรัฐประหารในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 พลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่ หัวหน้าคณะรัฐประหารได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519 และได้กำหนดอำนาจพิเศษให้แก่นายกรัฐมนตรีในมาตรา 19 ว่า

“ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกัน ระวังหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน หรือการกระทำอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศ หรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังวันใช้รัฐธรรมนูญนี้ และไม่ว่าจะเกิดภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีและของสภาที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี มีอำนาจสั่งการ หรือกระทำ

การใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำของนายกรัฐมนตรี รวมทั้งการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งหรือการกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย”

ในวันที่ 20 ตุลาคม 2520 พลเรือเอกสัจจ ชลออยู่ หัวหน้าคณะรัฐประหารได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2520 กำหนดให้มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อพิจารณาร่างกฎหมายและจัดทำรัฐธรรมนูญ และให้มีสภานโยบายแห่งชาติ โดยมีคณะปฏิวัติตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 6 ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2520 เป็นสมาชิก ให้มีหน้าที่ในการกำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐและเสนอความคิดเห็นต่อคณะรัฐมนตรีในการบริหารงานแผ่นดิน (มาตรา 17 แห่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2520) และก่อนตั้งคณะรัฐมนตรี ประธานสภานโยบายแห่งชาติปฏิบัติหน้าที่นายกรัฐมนตรี และกำหนดในมาตรา 24 ว่า “นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกนิติบัญญัติแห่งชาติมิได้ และจะดำรงตำแหน่งใดในกิจการเอกชนที่ดำเนินธุรกิจเพื่อค้ากำไรมิได้” ทั้งยังกำหนดในมาตรา 27 ว่า “ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกันระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน หรือการกระทำอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบสุขเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศ หรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังวันใช้รัฐธรรมนูญการปกครองนี้ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีและของสภานโยบายแห่งชาติ มีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำของนายกรัฐมนตรี รวมทั้งการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งหรือการกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย”

ต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 โดยกำหนดว่า รัฐมนตรีจะเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ นอกจากข้าราชการการเมืองมิได้ แต่มิได้กำหนดลักษณะของบุคคลที่จะมาเป็นนายกรัฐมนตรี ทั้งยังห้ามข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง จะเป็นข้าราชการมิได้ (มาตรา 167 แห่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521) แต่ต่อมาพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ หัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้ทำการรัฐประหาร ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 โดยกำหนดให้มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่จัดทำรัฐธรรมนูญและพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ และให้มีสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลตามประกาศของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 2 และฉบับที่ 5 ให้ทำหน้าที่ร่วมกับคณะรัฐมนตรีในการกำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน ให้มีนายกรัฐมนตรีตามความเห็นของประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ และ

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติมิได้ และจะดำรงตำแหน่งใดในกิจการเอกชนที่ดำเนินธุรกิจเพื่อค้ากำไรมิได้ (มาตรา 24 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534) และได้กำหนดอำนาจพิเศษให้แก่ประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรีดังนี้

“ในกรณีที่ประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรีเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกันระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงแห่งชาติ ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศหรือราชการแผ่นดิน หรือการกระทำอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศ หรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเกิดขึ้นก่อนหรือวันใช้รัฐธรรมนูญการปกครองนี้ และไม่ว่าจะเกิดภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร ให้ประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรี ด้วยความเห็นชอบของที่ประชุมร่วมระหว่างสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติกับนายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำของประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรี หรือคำสั่งหรือการกระทำที่ได้สั่งหรือกระทำร่วมกัน รวมทั้งการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งหรือการกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย”

ต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ซึ่งกำหนดรัฐมนตรีจะเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำมิได้ เว้นแต่เป็นข้าราชการการเมือง (มาตรา 162 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534) แต่มิได้กำหนดที่มาของนายกรัฐมนตรี ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2535 โดยกำหนดให้ “นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”

มีการแก้ไขในรัฐธรรมนูญอีกครั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 ว่า

“มาตรา 114 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้อง

(1) ไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ นอกจากตำแหน่งรัฐมนตรีหรือข้าราชการการเมืองอื่น

(2) ไม่รับสัมปทานจากรัฐหรือหน่วยงานหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือคงถือไว้ซึ่งสัมปทานนั้น หรือเป็นคู่สัญญากับรัฐหรือหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม

(3) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ปฏิบัติกับบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ

ซึ่งหากมีผู้ละเมิดในมาตรานี้ จะสิ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 120 (6) และตามมาตรา 102 กำหนดให้

“สมาชิกวุฒิสภาต้อง

(1) ไม่รับสัมปทานจากรัฐหรือหน่วยงานหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือคงถือไว้ซึ่งสัมปทานนั้น หรือเป็นผู้สัญญากับรัฐหรือหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม

(2) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ปฏิบัติกับบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ

ซึ่งหากมีผู้ละเมิดในมาตรานี้ต้องสิ้นสมาชิกภาพตามมาตรา 103(8)”

ในมาตรา 166 ยังกำหนดว่า “รัฐมนตรีจะเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมืองมิได้ และมาตรา 167 กำหนดว่า “รัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งหรือกระทำการใด ๆ ที่ห้ามไว้มิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดำรงหรือกระทำตามที่บัญญัติในมาตรา 114 มิได้เว้นแต่ตำแหน่งที่ต้องดำรงตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และจะเป็นผู้จัดการ กรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน หรือลูกจ้างของบุคคล ห้างหุ้นส่วน บริษัทหรือองค์การใด ๆ ที่ดำเนินธุรกิจเพื่อการค้ากำไรก็ได้ด้วย”

จึงเห็นว่า ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญในระยะ ปี พ.ศ. 2517 ถึง ปี พ.ศ. 2535 นี้มีการพัฒนาในเรื่องการกำหนดวิธีการป้องกันการฉ้อราษฎร์บังหลวงโดย “ประโยชน์ทับซ้อน” ระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ที่กำหนดห้ามมิให้มีสัมปทาน รับผลประโยชน์จากหน่วยงานของรัฐ ห้ามทำธุรกิจในขณะที่ประโยชน์เชิงซ้อน ในขณะเดียวกันนายกรัฐมนตรีที่ต้องเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรก็ตามปฏิบัติตามข้อบังคับดังกล่าวด้วย มิฉะนั้นสมาชิกภาพสมาชิกผู้แทนราษฎรอาจสิ้นไป ยังผลให้ต้องสิ้นสภาพการเป็นนายกรัฐมนตรีด้วย

นับแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา รัฐบาลได้พยายามตรากฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวงหลายฉบับ คือ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติชอบในวงราชการโดยข้อ 9(6) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 และได้ปรับปรุงคณะกรรมการดังกล่าวใหม่ จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 ได้

จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ให้สังกัดใน
 สำนักงานรัฐมนตรี มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2521 โดย
 การรวมเอาระเบียบสำนักคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการจ้าง พ.ศ. 2498 และระเบียบนายกรัฐมนตรีว่าด้วย
 การพัสดุ พ.ศ. 2498 ที่ให้มีการจัดซื้อจัดจ้างได้ 5 ประเภท คือการตกลงราคา วิธีการสอบราคา
 วิธีการประกวดราคา วิธีพิเศษ และวิธีการพิเศษ และต่อมาแก้ไขเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า
 ด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 ซึ่งก็ยังมีระบบการจัดซื้อจัดจ้างเหมือนระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย
 การพัสดุ พ.ศ. 2521 ซึ่งแม้รัฐได้ใช้ระเบียบดังกล่าวในการจัดซื้อจัดจ้างก็ตาม แต่ก็มีกรณีการทุจริต
 บังหลวงได้ โดยกลุ่มผู้รับเหมาจะรวมหัวกันตั้งราคาประมูลงานให้แก่รัฐบาลในความรู้เห็นของ
 ข้าราชการหรือเจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง หรือการจัดซื้อจัดจ้างในกรณีพิเศษในช่วงเดือน
 กันยายนของแต่ละปี ด้วยเหตุว่าระยะดังกล่าวเป็นช่วงสิ้นสุดของปีงบประมาณ จึงเป็นโอกาสให้
 ข้าราชการที่เกี่ยวข้องแสวงหาผลประโยชน์จากการจัดซื้อจัดจ้างได้โดยผู้รับจ้างหรือผู้ขายนั้นไม่
 ต้องประมูลสู้ราคากับผู้อื่น หรือการขายข้อมูลเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างของข้าราชการที่เกี่ยวข้อง
 ให้แก่ผู้รับเหมาหรือผู้ขาย เช่นข้อมูลเกี่ยวกับราคากลางของงาน ราคาต่อหน่วยของสินค้าหรือของ
 วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง การปล่อยให้กลุ่มผู้รับเหมาหรือกลุ่มผู้ขายรวมตัวกันกดดันผู้รับเหมาราย
 อื่นหรือผู้ขายรายอื่น ไม่ว่าโดยการใช้กำลัง ปกปิดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจ้างการซื้อ การตั้ง
 ราคากลางในการก่อสร้างหรือราคาสินค้าที่สูงกว่าท้องตลาดเพื่อนำส่วนที่เกินกว่าราคาจริงมาเป็น
 สินบนให้แก่ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ในการจัดซื้อจัดจ้างนี้รัฐได้กำหนดราคากลางในรูปของราคา
 มาตรฐานครุภัณฑ์ ซึ่งผู้เข้าเสนอราคานี้จะใช้เป็นราคาต่อหน่วยในการเสนอราคา โดยมาตรฐาน
 ราคากล่าวนี้ สำนักมาตรฐานงบประมาณ สำนักงบประมาณเป็นผู้จัดทำขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือ
 ของสำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์เป็นฐานในการคำนวณราคา แต่เมื่อพิจารณาราคา
 กลางของสำนักงานมาตรฐานกลางดังกล่าวแล้ว เห็นว่า ราคามาตรฐานครุภัณฑ์ในปีงบประมาณ
 2553 ต่างมีราคาสูงกว่าในท้องตลาดจริงถึงร้อยละ 10-20 เช่น เครื่องสูบน้ำ เครื่องเบนซิน สูบน้ำได้
 450 ลิตรต่อนาที ราคามาตรฐานกลางเป็น 9,500 บาทต่อเครื่อง แต่ราคาในท้องตลาดในอุปกรณ์
 ชนิดเดียวกันมีราคาไม่เกิน 7,500 บาท รถเข็นชนิดนั่ง ครุภัณฑ์การแพทย์ในราคามาตรฐานกลาง
 เป็น 6,500 บาทต่อกัน ในขณะที่ราคาตลาดในอุปกรณ์ชนิดเดียวกันมีราคาไม่เกิน 6,000 บาท หรือ
 ราคาเสาเข็มคอนกรีตเสริมเหล็กสี่เหลี่ยมตัน ขนาด 0.35 คูณ 0.35 คูณ 21 เมตร ค่าวัสดุ ราคา 13,580
 บาท ค่าแรงดันละ 1,589 บาท รวมราคา 15,169 บาท (เสาเข็ม คอนกรีตอัดแรง (คอร์.) สองท่อน
 ต่อเชื่อม รหัส A 2028) ในขณะที่ผู้รับเหมาก่อสร้างทั่วไปสามารถหาซื้อในคุณลักษณะเดียวกันได้

ในราคาไม่เกิน 10,000 บาท⁵⁰ โดยมีค่าแรงงานไม่เกิน 1,050 บาท ดังนั้น เมื่อราคากลางของครุภัณฑ์ต่อหน่วยที่รัฐตั้งราคามานี้มีราคาสูงกว่าท้องตลาด ซึ่งทั้งนี้ในเอกสารการเสนอราคา

ผู้รับเหมาก่อสร้างต้องระบุจำนวนกำไรในรูปของอัตราร้อยละด้วย จึงทำให้ผู้รับเหมาก่อสร้างมีเงินจำนวนหนึ่งที่คำนวณจากส่วนเกินของราคากลางดังกล่าวที่สามารถนำไปจ่ายให้แก่ผู้ตรวจงานก่อสร้าง ผู้ควบคุมงานก่อสร้าง คณะกรรมการตรวจรับงานก่อสร้าง หรือผู้มีอำนาจในการจัดซื้อจัดจ้าง

รัฐยังมีพระราชบัญญัติการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2522 เพื่อจัดตั้งสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเพื่อทำการตรวจสอบการใช้เงินงบประมาณแผ่นดินของหน่วยราชการต่าง ๆ แต่ก็ไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างทั่วถึง และรัฐได้ตราพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 เพื่อกำหนดขั้นตอนในการบริหารงานบุคคลภาครัฐ และเปลี่ยนระบบที่เดิมเคยยึดคนเป็นหลักมาเป็น ยึดงานเป็นหลัก กำหนดระบบจำแนกตำแหน่งเป็น PC (Position Classification) กำหนดให้ข้าราชการเป็นกลางทางการเมือง เปลี่ยนหลักการสรรหาบุคคลเข้ารับราชการ โดยอาจเกิดจากการสอบหรือคัดเลือกก็ได้ นำหลักการสับเปลี่ยนหมุนเวียนตำแหน่งบริหารทุก 4 ปีมาใช้ กำหนดให้ ก.พ.มีหน้าที่ในการปรับปรุงความรับผิดชอบของสำนักงาน ก.พ. ปรับปรุงด้านระเบียบวินัย และการอุทธรณ์ สร้างระบบการร้องทุกข์ ให้มีการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี แยกข้าราชการเมือง ข้าราชการรัฐสภา ข้าราชการครู ข้าราชการตำรวจออกไปเป็นเอกเทศ ให้มีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2518 เพื่อกำหนดลักษณะ เงินเดือน หน้าที่ แยกออกไปจากข้าราชการพลเรือนอย่างชัดเจน รัฐได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 เพื่อให้กำหนดหน้าที่และภารกิจอย่างชัดเจนของแต่ละกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นส่วนราชการส่วนกลาง

การที่รัฐมีกฎหมายที่ป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวงรวมทั้งรัฐธรรมนูญที่เอื้อในการป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวงก็ตาม แต่รัฐบาลที่มีอำนาจในช่วงการฟื้นฟูระบบประชาธิปไตยมีทั้งรัฐบาลของกลุ่มนายทหารที่เป็นคณะรัฐประหาร รวมทั้งเป็นรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งแต่ละช่วงนั้น ยังปรากฏว่ามีการฉ้อราษฎร์บังหลวงอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นจากในยุคของพลเอกเปรม ที่มีเหตุการณ์ “เทเล็กซ์อภัยศ” ซึ่งพลเอกเปรมก็อธิบายว่า เหตุการณ์การฉ้อราษฎร์บังหลวงยังไม่เกิดขึ้น ทั้งที่ข้อเท็จจริงปรากฏแล้วว่า ผู้กระทำนั้นได้ดำเนินการแล้ว แต่ไม่ประสบความสำเร็จ แต่ผู้นำในรัฐบาลก็ยังมิได้ดำเนินการทางกฎหมาย ทำให้เรื่องนั้นเงียบหายไป เหตุการณ์ในยุคของพลเอกชาติชายซึ่งเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ที่มีเหตุการณ์ “บุปเฟต์คาร์บินेट” จนเป็นสาเหตุให้คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติโดยพลเอก

⁵⁰ จากการศึกษาของบริษัทสระบุรีคอนกรีตคอนสตรัคชั่น จำกัดผู้ผลิตเสาคอนกรีตและอุปกรณ์การก่อสร้าง ในวันที่ 15 มกราคม 2554

สุนทร คงสมพงษ์ หัวหน้าคณะรัฐประหารได้ทำการล้มล้างอำนาจของรัฐบาล จึงเห็นว่ากฎหมายที่รัฐได้บัญญัติไว้นั้นไม่สามารถตอบสนองความยุติธรรมในเรื่องนี้ได้ โดยส่วนใหญ่แล้วผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่มีอำนาจเกี่ยวกับการปกครอง ดังจะเห็นว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2538 ได้กำหนดเงื่อนไขมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาได้รับสัมปทาน หรือรับผลประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยงานอื่นโดยมิชอบ ซึ่งการแก้ไขรัฐธรรมนูญดังกล่าวเพิ่มมาเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2538 นี้เอง จึงทำให้เห็นว่าในช่วงก่อนหน้านี้นักสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต่างก็มีธุรกิจในการสัมปทานที่ได้รับจากรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการได้รับสัมปทานก่อน หรือหลังที่ตนเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาก็ตาม จึงทำให้ระบบการคุ้มครองธุรกิจของตนหรือของครอบครัวของตนโดยการเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ยังสามารถดำเนินการได้ และไม่มีการตรวจสอบ อนึ่งตามรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาในยุคนี้ มีเพียงรัฐธรรมนูญฉบับเดียว คือรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 เท่านั้น ที่มีผู้ตรวจเงินแผ่นดินของรัฐสภาให้อำนาจในการตรวจสอบการรับจ่ายเงินของแผ่นดินและการรับจ่ายเงินและทรัพย์สินของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ รวมทั้งหน่วยงานของท้องถิ่น ทั้งผู้ตรวจเงินแผ่นดินต้องเสนอรายงานการตรวจสอบดังกล่าวแก่รัฐสภา ถึงแม้รัฐจะได้ตราพระราชบัญญัติการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2522 ก็ตาม แต่อำนาจหน้าที่ของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินก็มีข้อจำกัด และขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าฝ่ายบริหาร ไม่เหมือนอำนาจของผู้ตรวจเงินแผ่นดินที่ต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภาแห่งเดียว ประกอบกับระหว่างนี้ มีรัฐธรรมนูญหลายฉบับ ได้มีการให้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรัฐประหาร (ในรัฐธรรมนูญฉบับ) ซึ่งเป็นอำนาจทางนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ดังนั้น หากผู้มีอำนาจในขณะนั้นกระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวง ก็จะไม่มีการตรวจสอบจากหน่วยงานอื่น ๆ

วิเคราะห์โครงสร้างทางการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ ของประเทศไทยในยุคฟื้นฟู
การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

จากโครงสร้างทางการปกครอง สังคม และเศรษฐกิจในยุคฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนี้ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างอำนาจให้แก่กลุ่มการเมืองและกลุ่มนักธุรกิจ ด้วยเหตุประเทศไทยมีปัญหาทางเศรษฐกิจตั้งแต่ พ.ศ. 2522 จนถึง พ.ศ. 2530 และการแย่งชิงอำนาจระหว่างเจ้าอำนาจของกลุ่มทหารและข้าราชการในแนวอนุรักษนิยม กับแนวความคิดของกลุ่มหัวก้าวหน้าที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงในประเทศ จึงเกิดการพยายามทำรัฐประหารหลายครั้ง ตลอดจนการพยายามลอบสังหารผู้นำทางการเมือง โดยในช่วงดังกล่าว กลุ่มอำนาจเก่าของกองทัพได้สูญเสียไปอย่างมากในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ประกอบกับกลุ่มนักธุรกิจที่ประสงค์จะใช้อำนาจ

ของรัฐในการปกป้องธุรกิจของตนแทนกลุ่มทหารที่ เป็นผู้อุปถัมภ์ได้เข้ามาเป็นนักการเมืองเสียเอง ดังนั้นในช่วงนี้ ต้นทุนในการเป็นนักการเมืองจึงมีราคาสูง การเมืองแบบธนาธิปไตยเริ่มเข้ามา มีบทบาทต่อประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งแต่เดิมประชาชนมักจะใช้สิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรจากการคุ้นเคย การเป็นญาติ เป็นการใช้จ่ายเงินในการซื้อใจประชาชน ซึ่งเมื่อนักการเมืองเหล่านี้ลงทุนจากการซื้อเสียงแล้ว พวกเขาก็จะต้องแสวงหาผลประโยชน์จาก ตำแหน่งหน้าที่ของเขามากขึ้นเพื่อให้คุ้มทุนที่ลงทุนไป ในช่วงปี พ.ศ. 2530 ถึง ปี พ.ศ. 2539 สภาพเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นมาก ด้วยเหตุนี้กลุ่มทุนต่างชาติหันเข้ามาลงทุนในประเทศมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีงานทำ และราคาส่งหาริมทรัพย์สูงขึ้นในทุกภูมิภาค กองทัพเริ่มถอนตัวจากการเมือง นักธุรกิจเข้ามาเป็นนักการเมืองมากขึ้น แนวคิดทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากแนวคิดเดิมของ นักการเมืองเก่าที่มาจากระบบราชการ ทำให้การทำงานของรัฐบาลมีความรวดเร็วมากขึ้น แต่การที่ นักการเมืองเหล่านั้นเข้ามาบทบาททางการเมืองจากการลงทุน ดังนั้นพวกเขาก็ต้องทำการถอนทุน พร้อมกำไร จากกิจการทางการเมือง แม้รัฐบาลจะมีกฎหมายจำนวนหนึ่งในการป้องกันและปราบปราม การฉ้อราษฎร์บังหลวงก็ตาม แต่ระบบการติดตามผู้กระทำผิดดังกล่าวยังไม่มีประสิทธิภาพทาง กฎหมาย สื่อมวลชนในขณะนั้นยังไม่มีเสรีภาพมากพอที่จะทำการเปิดเผยผู้ฉ้อราษฎร์บังหลวงให้ สาธารณชนทราบ ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น แต่ก็ยังไม่มีอำนาจพอในการขอตรวจ ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของเจ้าพนักงานหรือรัฐ รัฐยังเห็นราษฎรเป็นผู้รับบริการ จากรัฐ ไม่ใช่หุ้นส่วนในการพัฒนาประเทศ หรือหุ้นส่วนในการปกครองประเทศร่วมกัน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ธรรมนูญการปกครอง ราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 แล้ว เห็นว่า ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 102 ห้ามสมาชิกวุฒิสภาและ สมาชิกสภาผู้แทนเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ มาตรา 103 กำหนดข้อห้าม สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิให้ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการหรือ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ไม่รับสัมปทานจากรัฐ ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จาก หน่วยงานราชการหรือหน่วยงานของรัฐ มาตรา 104 สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนต้อง แสดงสินทรัพย์และหนี้สินต่อประธานรัฐสภา โดยมาตรา 109 กำหนดว่าสมาชิกภาพของสมาชิก วุฒิสภาสิ้นสุดลงเมื่อ (5) กระทำต้องห้ามตามมาตรา 103 และมาตรา 124 กำหนดว่าสมาชิกภาพ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ (4) กระทำต้องห้ามตามมาตรา 103 และรัฐธรรมนูญ

ฉบับดังกล่าวก็มีได้กำหนดบทลงโทษแก่สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนที่กระทำขัดต่อ มาตรา 104 ทั้งมิได้กำหนดองค์อิสระแต่อย่างใด

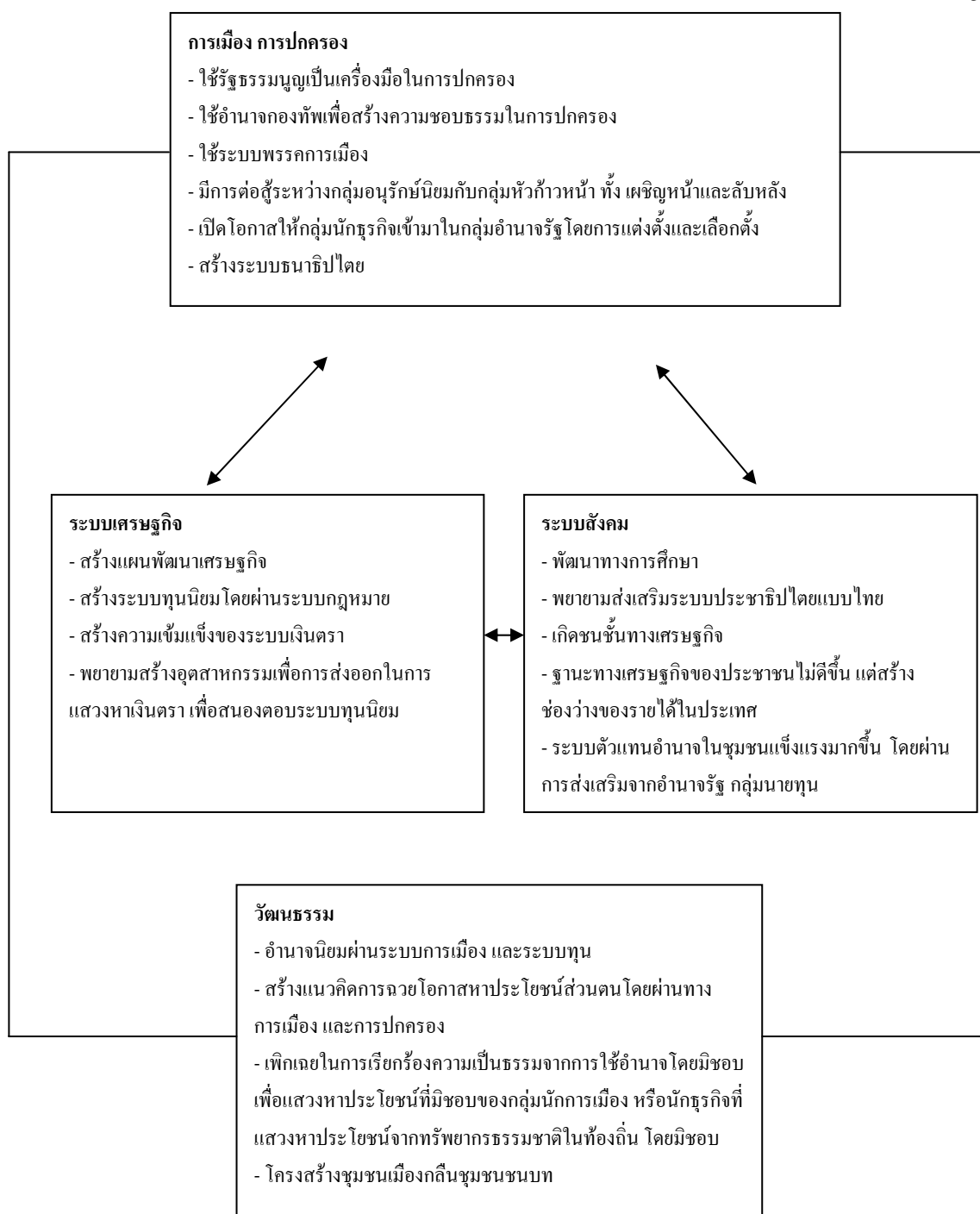
ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 97 กำหนดห้าม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือ รัฐวิสาหกิจ ไม่รับสัมปทานจากรัฐ หรือเป็นคู่สัญญากับรัฐลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ไม่รับ เงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจ มาตรา 103 กำหนดว่า สมาชิกภาพของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ (6) กระทำต้องห้ามตามมาตรา 97 และมาตรา 86 บัญญัติว่า ให้นำบทบัญญัติมาตรา 97 นอกจาก (1) มาใช้บังคับแก่สมาชิกวุฒิสภาด้วยโดยอนุโลม และมาตรา 87 สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงเมื่อ (6) กระทำต้องห้ามตามมาตรา 86 ซึ่งมาตรา 81 กำหนดว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาและ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดหรือไม่ เมื่อสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวน สมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา เข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าสมาชิกภาพของ สมาชิกใดสิ้นสุดเพราะเหตุตามมาตรา 87(6) หรือมาตรา 103(6) ทั้งรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีได้กำหนด องค์อิสระเพื่อการตรวจสอบสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนแต่อย่างใด ทั้งไม่ต้องชี้แจงบัญชี หนี้สินและทรัพย์สินต่อประธานรัฐสภาด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 มาตรา 96 กำหนดว่า สมาชิก วุฒิสภาต้องไม่รับสัมปทานจากรัฐหรือหน่วยงานราชการหรือของรัฐวิสาหกิจ หรือเป็นคู่สัญญากับ รัฐหรือรัฐวิสาหกิจในลักษณะผูกขาดตัดตอน และมาตรา 97 กำหนดว่าสมาชิกภาพของสมาชิก วุฒิสภาสิ้นสุดลงเมื่อ (8) กระทำต้องห้ามตามมาตรา 96 และมาตรา 108 กำหนดห้ามสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ไม่รับสัมปทานจากรัฐ หรือเป็นคู่สัญญากับรัฐลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ไม่รับเงินหรือ ประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจ มาตรา 114 กำหนดให้สมาชิกภาพของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ (6) กระทำต้องห้ามตามมาตรา 108 ซึ่งมาตรา 91 กำหนดว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรสิ้นสุดหรือไม่ เมื่อสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละ สภา เข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าสมาชิกภาพของสมาชิกใดสิ้นสุดเพราะ เหตุตามมาตรา 97(8) หรือมาตรา 114(6) มาตรา 163 กำหนดมิให้รัฐมนตรีกระทำผิดตามมาตรา 108 ด้วย ทั้งรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีได้กำหนดองค์อิสระเพื่อการตรวจสอบสมาชิกวุฒิสภาและ สมาชิกสภาผู้แทนแต่อย่างใด ทั้งไม่ต้องชี้แจงบัญชีหนี้สินและทรัพย์สินต่อประธานรัฐสภาด้วย แต่ ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 ได้แก้ไขมิ

สาระว่า มาตรา 102 กำหนดมิให้สมาชิกวุฒิสภาต้องไม่รับสัมปทานจากรัฐหรือหน่วยงานราชการ หรือของรัฐวิสาหกิจ หรือเป็นคู่สัญญากับรัฐหรือรัฐวิสาหกิจในลักษณะผูกขาดตัดตอน ไม่รับเงิน หรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการหรือของรัฐวิสาหกิจ และมาตรา 103 กำหนดสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงเมื่อ (8) กระทำต้องห้ามตามมาตรา 102 และมาตรา 114 กำหนดมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ไม่รับสัมปทานจากรัฐหรือหน่วยงานราชการหรือของรัฐวิสาหกิจ หรือเป็นคู่สัญญากับรัฐหรือรัฐวิสาหกิจในลักษณะผูกขาดตัดตอน ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการหรือของรัฐวิสาหกิจ และมาตรา 120 กำหนดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ (6) กระทำต้องห้ามตามมาตรา 114 และมาตรา 97 กำหนดว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดหรือไม่ เมื่อสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา เข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าสมาชิกภาพของสมาชิกใดสิ้นสุดเพราะเหตุตามมาตรา 103(8) หรือมาตรา 120(6) และมาตรา 137 กำหนดให้รัฐมนตรีต้องปฏิบัติตามมาตรา 114 ด้วย

ดังนั้นจึงเห็นว่า ไม่ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับใดก็ตาม ไม่ปรากฏมีการสร้างองค์กรเพื่อการถ่วงดุลอำนาจของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนในส่วนการกำกับมิให้สมาชิกทั้งสองสภามีโอกาสในการใช้อำนาจของตนนอกเหนือไปจากรัฐธรรมนูญ ซึ่งนำมาสู่การฉ้อราษฎร์บังหลวง โดยจะเห็นว่า ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ได้กำหนดเงื่อนไขในการบังคับให้สมาชิกทั้งสองสภาต้องแสดงบัญชีสินทรัพย์และหนี้สินต่อประธานรัฐสภา แต่ก็ไม่ปรากฏบทลงโทษแต่อย่างใด ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 กลับให้สมาชิกจำนวนหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภาเป็นผู้เข้าชื่อร้องต่อประธานสภาของตนเพื่อให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัย ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญนี้มีกลุ่มพรรคการเมืองเป็นผู้ดูแล จึงเป็นไปได้ที่สมาชิกในแต่ละสภาจะลงชื่อให้ประธานสภาของตนส่งเรื่องให้ตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณา อีกประการหนึ่ง รัฐธรรมนูญก็มิได้กำหนดลักษณะขององค์กรอิสระต่าง ๆ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นอุปกรณ์ถ่วงดุลอำนาจของรัฐสภาซึ่งหมายถึงรัฐบาลนั่นเอง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวทำให้นักวิชาการกฎหมายมหาชนพยายามออกแบบในการสร้างอุปกรณ์เพื่อถ่วงดุลอำนาจของสมาชิกรัฐสภา รวมถึงรัฐบาล ซึ่งการพยายามดังกล่าวเป็นการสร้างปัญหาอีกรูปแบบหนึ่งของสังคมไทยในเวลาต่อมา

ดังนั้นผู้วิจัยได้จัดทำผังโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ วัฒนธรรมของหน่วยของสังคมดังกล่าวดังนี้

ภาพที่ 6 การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในยุคฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ยุคประชาธิปไตย (พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน)

โครงสร้างสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในยุคประชาธิปไตย

หลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แล้ว ไทยได้เข้าสู่การปกครองที่มีบรรยากาศประชาธิปไตยมากขึ้น ด้วยเหตุรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้ให้อำนาจแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น การกระตือรือร้นของประชาชนในการพยายามมีส่วนร่วมโดยการสร้างกลุ่มเพื่อต่อรองกับอำนาจที่มีมากขึ้น ซึ่งหากประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น ย่อมทำให้เกิดการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลจากประชาชนได้มากขึ้น ประกอบกับการประกาศใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ทำให้ประชาชนเข้าถึงอำนาจของประชาชนที่แท้จริงมากขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญฉบับใด ๆ ที่ประเทศไทยเคยมีมา ดังนั้นในยุคนี้ ผู้วิจัยจึงถือว่าเป็นยุคประชาธิปไตย

การปกครอง การเมืองในยุคประชาธิปไตย

หลังจากที่พลเอกชวลิตได้ลาออกแล้ว นายชวน หลีกภัยจึงเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง โดยมีพรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม พรรคชาติไทย พรรคไท พรรคเอกภาพ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชากรไทยจำนวน 12 คน (กลุ่มงูเห่า) เข้าร่วมเป็นรัฐบาล ซึ่งต่อมาเกิดกรณีการทุจริตในกระทรวงสาธารณสุขที่พรรคกิจสังคมดูแล ทำให้รัฐบาลของนายชวนไม่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนมากขึ้น ประกอบกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นครั้งแรก มีผู้ใช้สิทธิการเลือกตั้งจำนวนมากถึงร้อยละ 71.89 ซึ่งสมาชิกวุฒิสภาคนนี้เป็นผู้มีอำนาจในการให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งผู้ดำรงหน้าที่ในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ⁵¹ คณะกรรมการเลือกตั้ง⁵² ผู้ตรวจการแผ่นดิน⁵³ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ⁵⁴ ศาลรัฐธรรมนูญ⁵⁵ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน⁵⁶ และการถอดถอนรัฐมนตรี⁵⁷ โดยในขณะนั้น

⁵¹ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 298 ประกอบมาตรา 261(3)

⁵² ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 138(4)

⁵³ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 196

⁵⁴ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 199

⁵⁵ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 257(2)

⁵⁶ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 312

⁵⁷ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 216(8)

พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรได้จัดตั้งพรรคการเมือง “ไทยรักไทย” และจากการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2544 พันตำรวจโททักษิณเป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544 ในขณะที่มีการไต่สวนคดีปกปิดบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน โดยพันตำรวจโททักษิณมิได้เปิดเผยการถือหุ้นของตนและโอนให้คนขับรถ คนรับใช้ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยถือหุ้นแทนมูลค่า 4,000 ล้านบาท ซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้มีมติ 8 ต่อ 7 ให้พันตำรวจโททักษิณพ้นความผิดในข้อกล่าวหา⁵⁸ ทั้งมีข่าวในเรื่องการพันตำรวจโททักษิณซื้อหุ้นสนามกอล์ฟอัลไพน์ของกลุ่มนายเสนาะ เทียนทองซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย มีการเปิดเผยที่มาของสนามกอล์ฟนี้ว่าเป็นที่ดินมรดกที่นางเนื้อม ชำนาญชาติศึกษาปริจาคให้วัดธรรมิการามวรวิหาร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่เกิดการร่วมมือระหว่างบุคคลหลายฝ่ายเป็นเหตุให้ที่ดินดังกล่าวตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนที่มีภรรยาของนายเสนาะถือหุ้นด้วย (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2549, หน้า 277-280) ต่อมาคณะกรรมการเลือกตั้งชุดเดิมหมดวาระลงในเดือนพฤษภาคม 2544 จึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ แต่สังคมกลับมาว่าคณะกรรมการชุดใหม่นี้สีเทาเพราะการสรรหาไม่มีความโปร่งใส (คณะกรรมการชุดนี้สิ้นสุดในเดือนมกราคม 2545) พันตำรวจโททักษิณได้เสนอนโยบายเร่งด่วนและได้รับการตอบสนองอย่างดีจากประชาชน เช่น โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”⁵⁹ ธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม ให้รัฐวิสาหกิจเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง โครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค โครงการทดลองผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ (CEO) พรรคความหวังใหม่มีมติยุบพรรคเข้าร่วมกับพรรคไทยรักไทย ทำให้จำนวนสมาชิกผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทยมีขนาดใหญ่และมีความเสถียรภาพของฝ่ายรัฐบาลมาก ฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรไม่มีเสียงสนับสนุนเพียงพอในการยื่นมติอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีได้ ส่วนของวุฒิสภา รัฐบาลของพรรคไทยรักไทยได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2543 ถูกรัฐบาลครอบงำ เรื่องจากรัฐบาลได้เข้ามามีการจัดตั้งวุฒิสภาสายรัฐบาลและเสนอผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกวุฒิสภาบางคน เพื่อให้กฎหมายที่รัฐบาลเสนอได้รับความเห็นชอบอย่างราบรื่น จึงมีผู้วิจารณ์วุฒิสภานั้นว่า “ร่างทรงรัฐบาล” และต่อมาเมื่อมีการเลือกตั้งวุฒิสภาในครั้งต่อมา กลุ่มธุรกิจทางการเมืองได้ส่งญาติของตนสมัครเป็นวุฒิสมาชิกจำนวนมาก โดยอาศัยฐานเสียงดั้งเดิมและการจัดตั้งคะแนนเสียงในท้องถิ่นต่าง ๆ ยังผลให้บรรดาญาติ

⁵⁸ ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544

⁵⁹ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการอำนาจการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกาศ ณ วันที่ 7 กันยายน 2544

พี่น้อง คู่สมรสของสมาชิกผู้แทนราษฎรเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นวุฒิสมาชิกจำนวนมาก จนสื่อมวลชนได้ตั้งชื่อสภาผู้แทนราษฎรและสภาวุฒิสภาว่า “สภาฟัวสภาเมีย”

พันตำรวจโททักษิณได้ปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานและข้าราชการขนาดใหญ่ โดยยุบและจัดตั้งกระทรวงใหม่เป็น 20 กระทรวง มีกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงพลังงาน กระทรวงวัฒนธรรม เกิดขึ้นใหม่โดยนำเอางานและภารกิจที่สอดคล้องกันรวมเข้าในกระทรวงใหม่นี้ ในระยะที่พันตำรวจโททักษิณเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรกนี้มีการปรับคณะรัฐมนตรีถึง 10 ครั้ง เพื่อการจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิกที่เข้าร่วมในการเมือง ต่อมาเมื่อครบวาระการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 พันตำรวจโททักษิณได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งด้วยจำนวนสมาชิกผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทยจำนวน 377 คน เป็นคะแนนเสียงแบบแบ่งเขต 310 คน คะแนนเสียงแบบบัญชีรายชื่อ 67 คน จากจำนวนผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 500 คน ในขณะที่ฝ่ายค้านมีคะแนนเสียงเพียง 123 เสียงเท่านั้น ดังนั้นฝ่ายค้านจึงไม่สามารถดำเนินการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2549, หน้า 287)

ในช่วงที่รัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณมีอำนาจทางการเมืองนี้ ได้เร่งทำการก่อสร้างสนามบินสุวรรณภูมิ โดยอ้างว่าต้องการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบินแห่งเอเชียอาคเนย์ จึงเกิดเรื่องทุจริตในพื้นที่ก่อสร้างสนามบินอย่างมากมาย เช่น การจัดซื้อเครื่องตรวจวัตถุระเบิด (CTX) ในสนามบินแห่งใหม่ ที่บริษัทท่าอากาศยานสากลกรุงเทพมหานครแห่งใหม่จำกัด (บมท.) กับบริษัทจีอีอินวิชั่น ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีนายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเป็นผู้รับผิดชอบในโครงการนี้ และเกิดการซื้อขายหุ้นของกลุ่มธุรกิจชินคอร์ป หรือบริษัทชิน คอร์ปอเรชั่นจำกัดของครอบครัวพันตำรวจโททักษิณในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 1,487,740,120 หุ้น ราคาหุ้นละ 49.25 บาท รวมเป็นมูลค่า 73,271 ล้านบาท เป็นการซื้อขายกับบริษัทเทมาเส็ก โฮลดิ้ง ของประเทศสิงคโปร์ โดยใช้ความได้เปรียบในลักษณะผลประโยชน์ทับซ้อนและช่องโหว่ของกฎหมาย เป็นเหตุให้ประเทศไทยสูญเสียภาษีจำนวนมหาศาลจากการซื้อขายหุ้นครั้งนี้ทั้งยังเป็นการขายธุรกิจสัมปทานผูกขาดทางการสื่อสารของไทย (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2549, หน้า 277-291) จึงเกิดจากต่อต้านรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณครั้งใหญ่ของประชาชนที่บริเวณหน้าพระบรมรูปทรงม้าที่นำโดยพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่มีนายสนธิ ลิ้มทองกุลและพวกเป็นแกนนำ ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2549 และที่บริเวณสนามหลวงในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2549 และพันตำรวจโททักษิณได้ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร และให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 เมษายน 2549 กลุ่มฝ่ายค้านที่ประกอบด้วยพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน

ไม่ส่งคนลงรับเลือกตั้ง ประชาชนจำนวนมากพากันออกเสียงในช่อง “ไม่เลือกผู้ใด” จำนวนมากกว่า 10 ล้านเสียง ทำให้เขตการเลือกตั้งจำนวน 30 เขตไม่มีผู้ได้รับการเลือกตั้ง ด้วยเหตุว่าผู้ที่ได้รับคะแนนเลือกตั้งได้รับคะแนนไม่ถึงร้อยละ 20 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละเขต จึงต้องทำให้มีการเลือกตั้งใหม่ และยังมีเขตการเลือกตั้งอีก 14 เขตที่ต้องมีการเลือกตั้งในรอบที่สาม ซึ่งก่อนมีการเลือกตั้งในรอบที่สามนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้นายอักษราทร จุฬารัตน์ ประธานศาลปกครองสูงสุด และนาย ชาญชัย ลิขิตจิตตะ ประธานศาลฎีกาเข้าเฝ้าและทรงมีพระบรมราโชวาทถึงแนวทางการแก้ปัญหาวิกฤติการทางการเมืองนี้ หลังจากนั้น ดร.บรรเจิด สิงคะเนติและพลเอกสายหยุด เกิดผลได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยว่าการเลือกตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา โดยอ้างว่าพรรคไทยรักไทยได้จ้างให้พรรคการเมืองเล็กส่งตัวแทนเข้ารับเลือกตั้งด้วยเพื่อมิให้อยู่ในหลักเกณฑ์ผู้ได้รับคะแนนสูงสุดต้องผ่านเงื่อนไขร้อยละ 20 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละเขต และการลงมติของคณะกรรมการเลือกตั้งโดยไม่มีการประชุมปรึกษาหารืออย่างครบองค์ประชุม จนศาลรัฐธรรมนูญมีมติและมีคำวินิจฉัยในวันที่ 8 พฤษภาคม 2549 ว่าการเลือกตั้งดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้เพิกถอนการเลือกตั้งและให้ทำการเลือกตั้งใหม่ภายใน 60 วัน (บุญร่วม เทียมจันทร์ และศรีธัญญา เทียมจันทร์, 2549, หน้า 18)

ต่อมาได้มีการประกาศวันเลือกตั้งใหม่ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเดือนตุลาคม 2549 แต่ในวันที่ 19 กันยายน 2549 คณะนายทหารในคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ได้เข้าทำรัฐประหาร โดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลินได้ทำการรัฐประหารคณะรัฐมนตรีของพันตำรวจโททักษิณ โดยอ้างว่า “รัฐบาลทำให้เกิดความขัดแย้งภายในชาติ การบริหารราชการแผ่นดินส่อไปในทางทุจริต เกิดการแทรกแซงองค์กรอิสระและการกระทำที่หมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ” และได้แต่งตั้งพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี และมีการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช 2550 แทนฉบับเดิมที่ถูกยกเลิกโดยคณะรัฐประหาร ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยในวันที่ 30 พฤษภาคม 2550 ให้ยุบพรรคไทยรักไทย และเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งของกรรมการ บริหารพรรคไทยรักไทยรวมทั้งสิ้น 111 คน⁶⁰ ต่อมา นายสมัคร สุนทรเวชได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าพรรคพลังประชาชนซึ่งรวบรวมมาจากสมาชิกพรรคไทยรักไทยในวันที่ 24 สิงหาคม 2550 และต่อมาได้มีการเลือกตั้งในวันที่ 23 ธันวาคม 2550 พรรคพลังประชาชนได้รับการเลือกตั้งจำนวน 233 คน ในขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ได้รับการเลือกตั้งจำนวน 165 คน นายสมัคร สุนทรเวชจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี

⁶⁰ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 3-5/2550

ต่อมาในวันที่ 9 กันยายน 2551 ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยให้การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายสมัคร สุนทรเวช และในวันที่ 17 กันยายน 2551 นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ หัวหน้าพรรคพลังประชาชนได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี และศาลรัฐธรรมนูญได้มีมติให้ยุบพรรคพลังประชาชน และตัดสิทธิทางการเมืองหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรครวม 37 คนเป็นเวลา 5 ปีตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทั้งได้ยุบพรรคสมัครสมาชิกประชาธิปไตย และพรรคชาติไทย และเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคทั้งสองจำนวน 62 คน และพรรคเพื่อไทยได้ตั้งขึ้นมาแทนที่พรรคพลังประชาชน ซึ่งต่อมาพรรคประชาธิปัตย์ได้รวบรวมเสียงของสมาชิกผู้แทนราษฎรได้มากกว่าพรรคเพื่อไทย นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ จึงได้เป็นนายกรัฐมนตรี

หลังจากที่นายอภิสิทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว กลุ่มบุคคลที่ศาลรัฐธรรมนูญตัดสิทธิทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปี ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการจัดตั้งรัฐบาลและเข้าแทรกแซงในนโยบายรวมทั้งการทำงานของรัฐบาลเป็นอย่างมาก ในช่วงระยะเวลาการบริหารของนายอภิสิทธิ์ 2 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2552-2554 เกิดความวุ่นวายในบ้านเมืองหลายครั้ง พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้รวมตัวประท้วงรัฐบาลในกรณีที่มีบันทึกช่วยจำ (MOU) เกี่ยวกับชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา และกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ (นปช) ที่ต่อต้านการทำรัฐประหารของทหารมีความไม่พอใจรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ในกรณีการจัดตั้งรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์เกิดจากการร่วมมือประสานงานของกลุ่มนายทหารที่เกรงว่าพรรคพลังประชาชนสามารถรวบรวมเสียงของสมาชิกผู้แทนราษฎรเพียงพอจนจัดตั้งรัฐบาลได้ประท้วงหลายครั้ง จนเกิดการปะทะระหว่างผู้ประท้วงกับกำลังทหารของรัฐบาลมีผู้ล้มตายจำนวนมาก เกิดความแตกแยกทางความคิดเกี่ยวกับการเมืองในสังคมอย่างรุนแรง

สภาพเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนในยุคประชาธิปไตย

การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งมีจุดประสงค์ในการให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และใช้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือที่เกื้อหนุนให้เกิดจากความผิดพลาดในการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับก่อนหน้าที่มีการเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ และเป็นการพัฒนาที่กระจุกตัวไม่กระจายไปในชนบท และไม่คำนึงถึงคนซึ่งเป็นต้นทุนในสังคม ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ระหว่างคนรวยและคนจนต่างกันมาก ทำให้รายได้เกิดการกระจุกตัวมากขึ้นในกลุ่มผู้ที่มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรของชาติมากกว่า ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจอย่างมาก หนี้ต่างประเทศและหนี้สาธารณะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ต่อมาเมื่อใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2549) ที่ยังยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาต่อเนื่องจาก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 มีการนำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เน้นคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งด้านสุขภาพ และการกระจายรายได้ และในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2554) ในช่วง 2 ปีแรก มีการเชื่อมโยงเศรษฐกิจเพิ่มเติมกับกลุ่มผลประโยชน์ในภูมิภาคของโลก เช่น กลุ่มอาเซียน มีการเร่งเพิ่มผลิตภัณท์ทางเทคโนโลยีใหม่มากขึ้น รวมทั้งเพิ่มการจดทะเบียนสิทธิบัตรมากขึ้น มีปัญหาเพิ่มขึ้นมากมาคือการเพิ่มแรงงานต่างชาติในภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการมากขึ้น (อาคม เดิมพิทยาไพสิฐ และธานินทร์ ณะเอม, 2552)

หลังการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ซึ่งในปีแรกของการใช้แผน ประเทศประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างมาก ทำให้เศรษฐกิจเติบโตช้า ๆ โดยในปี พ.ศ. 2543 ขยายตัวเพียงร้อยละ 4.4 จากที่หดตัวถึงร้อยละ 10.2 ประชาชนมีฐานะยากจนลง สถาบันทางการเงินของประเทศหลายแห่ง และบริษัท โรงงานจำนวนมากประสบภาวะล้มละลายและปิดตัวลง จึงทำให้ประชาชนจำนวนมากต้องตกงาน และกลับไปสู่แรงงานในภาคเกษตรกรรม ซึ่งส่งผลถึงการออมเงินของประชาชน แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา เศรษฐกิจไทยเริ่มเจริญเติบโตขึ้น ประชาชนมีงานทำ มีความสามารถในการใช้เงินได้มากขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาทำให้ไทยต้องพึ่งพาดตลาดต่างประเทศมากขึ้น และผูกพันกับเศรษฐกิจโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โครงสร้างการผลิตเป็นไปผลิตเพื่อส่งออกเกือบร้อยละ 65 ของการผลิตในประเทศ เงินและระบบการเงินได้เข้ามามีอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมเงินตรา ซึ่งเป็นปัจจัยเอื้อที่สำคัญในการก่อร่างสร้างบลวงของประเทศ

สืบเนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 ซึ่งเกิดจากโครงสร้างทางการเงินของประเทศผิดไปจากความเป็นจริง และไม่มีระบบเตือนภัย ทำให้ดุลชำระบัญชีของประเทศติดลบมากกว่า 300,000 ล้านบาท ประเทศต้องปรับระบบการเงินจากยึดค่าเงินบาทไว้กับเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เป็นระบบตะกร้าเงิน ทำให้ค่าเงินบาทที่ใช้แลกเปลี่ยนในอัตรา 25 บาทต่อหนึ่งดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เป็นมากกว่า 50 บาท จึงทำให้บรรดาสถาบันการเงินที่นำเงินทุนจากต่างประเทศในสกุลดอลลาร์สหรัฐอเมริกาประสบภาวะขาดทุนจนไม่มีเงินชำระหนี้ รัฐบาลจึงสั่งปิด 58 สถาบันการเงินที่เป็นไฟแนนซ์ ทำให้เกิดความเสียหายทางการเงินของประเทศทั่วไป รัฐบาลตั้งกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาาระบบสถาบันการเงิน (ปรส.) โดยใช้เงินจำนวนมากกว่า 1.4 ล้านล้านบาทเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว และขณะเดียวกัน ประเทศไทยได้รับการช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (ไอเอ็มเอฟ) วิกฤติการณดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ล้มละลาย ภาคการผลิตอุตสาหกรรมขนาดเล็กปิดงานเลิกจ้างมากกว่า 100,000 แห่ง คนงานต้องตกงานมีจำนวนมากกว่า 1 ล้านคน

รายได้ประชาชาติต่อหัวของคนไทยในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็น 76,057 บาท ซึ่งขยับเป็น 99,339 บาทต่อคนในปี พ.ศ. 2547 และในปี พ.ศ. 2550 เป็น 110,000 บาทต่อหัว โดยไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2541 ถึง 286,100 ล้านบาท

พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีได้ดำเนินการทางการเมืองไม่เหมือนนายกรัฐมนตรีคนอื่น โดยเริ่มใส่ใจกับประชาชนชั้นล่าง หรือที่เรียกว่า “ชนชั้นรากหญ้า” และใช้นโยบาย “ประชานิยม” ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่รู้สึกว่าพวกเขายังมีบทบาทในการร่วมการรับบริการจากรัฐมากกว่าที่ประชาชนเคยได้รับจากรัฐบาลในชุดต่าง ๆ ในอดีต มิใช่เป็นเพียงแต่ที่ปรากฏในกฎหมายเท่านั้น พันตำรวจโททักษิณยังได้ประกาศสงครามกับยาเสพติดให้โทษอย่างจริงจัง นำนโยบายประชานิยมมาใช้เป็นนโยบายหลักของรัฐบาล โดยนำเงินจากการนำหอยบนดินมาใช้สนับสนุนทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนเพื่อรักษาสถานะเสถียรของรัฐบาล การที่รัฐบาลใช้นโยบายประชาชนแก่ประชาชนทำให้ประชาชนอยู่ในฐานะอยู่ดีกินดี มีการใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือยเศรษฐกิจในช่วงนี้ดี ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะดีขึ้น มีอำนาจในการซื้อมากขึ้น ทำให้สินค้าฟุ่มเฟือยเริ่มเข้ามาในสังคมไทยทุกระดับชั้น

ต่อมาเมื่อระบบเศรษฐกิจดีขึ้น ประชาชนเริ่มมีงานทำมากขึ้น ประกอบกับรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรได้ใช้นโยบายประชานิยม เช่น พักชำระหนี้ การให้เงินกู้แก่ประชาชนในชนบท ผลิตรถยนต์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ การรับจำนำราคาข้าวและผลผลิตทางเกษตร โดยเฉพาะการเกิดโครงการทางสังคมขนาดใหญ่จำนวนมากที่รัฐบาลได้นำเงินงบประมาณลงทุนไปในชนบท เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเพิ่มโอกาสให้แก่ประชาชนในการเข้าถึงสื่อมัลติมีเดีย เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และเข้าถึงการทำงานของรัฐบาลมากขึ้น เฉพาะในส่วนรัฐบาลต้องการให้เป็นไป และขณะเดียวกัน เมื่อประชาชนมีเงินมากขึ้น ประชาชนมิได้นำเงินเหล่านั้นไปเก็บออมแต่กลับใช้จ่ายอย่างเกินตัว เกิดสถาบันเงินกู้จำนวนมาก รัฐนิยมให้ประชาชนฟุ่มเฟือยเพื่อให้กระแสการเงินสะพัดในประเทศ อันที่จะทำให้ตัวเลขทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ประชาชาติต่อหัวของประชาชนสูงขึ้น ประชาชนซื้อทรัพย์สินที่ไม่จำเป็นในชีวิตมากขึ้น รวมถึงประชาชนในชนบทที่พยายามดำเนินชีวิตเหมือนคนในเมือง ซึ่งทั้ง ๆ ที่วิถีชีวิตระหว่างคนในเมืองกับคนในชนบทต่างกัน มีการพัฒนาการศึกษามากขึ้น ประชาชนสามารถเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกมากขึ้น แต่การศึกษานั้นมิได้สนองตอบความใคร่รู้ของประชาชนหรือสังคม แต่กลับนำไปปริญญาอันไปต่อยอดทางอาชีพของตน ข้าราชการต้องเอาใจนักการเมืองที่เข้าเป็นรัฐมนตรีเพื่อการทำงานที่ดีของตนในอนาคต มีการวิ่งเต้นตำแหน่งมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมอาจเป็นไปตามระบบอุปถัมภ์ แต่ในยุคตั้งแต่ พ.ศ. 2540 นี้ มีการวิ่งเต้นตำแหน่งหน้าที่ราชการแทบทุกกระทรวง พ่อค่านักธุรกิจต้องจ่ายเงินสินบนหรือค่าเช่าทางเศรษฐกิจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมากขึ้น ประชาชนเป็นหนี้

มากขึ้น เพราะว่าการเข้าถึงเงินทุนของสถาบันของรัฐ เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อการเกษตรยากลำบากมากขึ้น โดยภายใต้การชี้นำของรัฐบาล ดังนั้น จึงเห็นว่าในช่วง พ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2548 ประชาชนส่วนใหญ่มีทัศนคติเป็นวัตถุนิยม และยึดมั่นว่าวัตถุเท่านั้นที่สามารถทำให้ชีวิตของเขาจะดีขึ้นในสังคมทุนนิยม ดังนั้นจึงต่างนิยมทรัพย์สิน และหาซื้อทรัพย์สินเหล่านั้น โดยมีได้ใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง โดยจะเห็นว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤติเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา เศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง แม้ว่าจะไม่รุนแรงเท่ากับวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2540 ก็ตาม และเหตุการณ์ลักษณะนี้ เป็นการตอกย้ำถึงปัจจัยในความต้องการเงินตราและทรัพย์สิน ซึ่งถึงแม้จะต้องช่วงชิงจากอีกฝ่ายด้วยการซื้ออำนาจจากฝ่ายปกครองมาก็ตาม

เกิดกระแสความไม่สงบใน 3 จังหวัดภาคใต้ คือจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และยะลา ตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 มีการเผาโรงเรียนในจังหวัดนราธิวาสพร้อมกันถึง 20 แห่งใน 11 อำเภอ ทั้งมีการบุกปล้นอาวุธปืนจำนวน 360 กระบอกจากค่ายกองพันพัฒนาที่ 4 ในอำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส การลักพาตัวของนายสมชาย นีละไพจิตร ทนายความของชมรมนักกฎหมายมุสลิมที่เป็นทนายความให้แก่ผู้ต้องหาคดีก่อความไม่สงบสุขในภาคใต้ในวันที่ 15 มีนาคม 2547 และความรุนแรงมากขึ้น เมื่อวัยรุ่นนุโศกผ้าแดง มีลูกประคำห้อยคอหลายร้อยคนบุกจู่โจมทหารตำรวจในจังหวัดยะลา ปัตตานี สงขลา จำนวน 12 จุด พร้อมกัน รวมถึงการปะทะในมัสยิดกรือเซะ จนเกิดการปะทะกันอย่างหนัก ส่งผลให้ฝ่ายวัยรุ่นดังกล่าวถึงแก่ความตาย 106 ราย และการประท้วงที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ในวันที่ 25 ตุลาคม 2547 มีการจับผู้ชุมนุมจำนวนประมาณ 1,000 คน และถูกส่งตัวไปที่ค่ายอิงคยุทธบริหาร จังหวัดปัตตานี ทำให้ผู้ถูกควบคุมเสียชีวิต 85 คน ด้วยเหตุเกิดจากการชนส่งผู้ชุมนุมไม่ถูกต้อง (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2549, หน้า 285-286)

ปรากฏเกิดภัยธรรมชาติจากคลื่นสึนามิในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ด้วยความเร็วมากกว่า 600 ไมล์ต่อชั่วโมงทำให้ พื้นที่ 6 จังหวัดของชายทะเลฝั่งตะวันตกของประเทศไทยได้รับความเสียหายมาก คือจังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ ระนอง ตรัง สตูล มีผู้เสียชีวิตประมาณ 10,000 คน ส่งผลความเสียหายทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศไทยมาก (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2549, หน้า 285)

สภาพการณ์อื้อร้ายบ่งชี้หลวงในยุคประชาธิปไตย

นับจากปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เป็นช่วงที่ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ราษฎรมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกมากขึ้น ทุกคนมีสิทธิในการร่วมการปกครองประเทศโดยผ่านการลงชื่อตรวจสอบนักการเมืองได้ ประกอบกับรัฐได้ตราพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของรัฐ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

พ.ศ. 2539 รวมทั้งกฎหมายว่าด้วยการพิจารณาในศาลปกครอง แต่อย่างไรก็ตาม ระบบการเมืองของไทยยังต้องอาศัยเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภาผู้แทนราษฎรเป็นหลักในการบริหารทั้งทางด้านการบริหารและทางด้านนิติบัญญัติ ท่ามกลางกระแสทุนนิยมของโลกและแนวคิดของราษฎรในการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองต่าง ๆ จึงเกิดการเลือกตั้งแบบชนาธิปไตยซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งมีจำนวนสูงตามไปด้วย เป็นเหตุให้เกิดกระแส “การแสวงหาทุนคืนหลังการเลือกตั้ง” และในช่วงปี พ.ศ. 2544 พรรคไทยรักไทยได้รับคะแนนเสียงจำนวนมากจนสามารถเป็นฝ่ายตั้งรัฐบาลได้ และพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีได้เสนอแนวทาง “ประชานิยม” ทำให้ราษฎรที่เป็นกลุ่มเกษตรกรซึ่งเคยอยู่ในชั้นล่างของสังคม ไม่เคยได้รับการบริการอย่างใกล้ชิดจากรัฐ ได้รับบริการจากรัฐมากขึ้น รวมทั้งการทุ่มเทงบประมาณในนโยบายประชานิยมมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นการเร่งสร้างถนน สาธารณูปโภคต่าง ๆ และการให้สินเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ แก่ราษฎรในท้องถิ่น ท่ามกลางเสียงวิจารณ์ว่าพันตำรวจโททักษิณซึ่งมาจากพ่อค้าได้คิดวิธีการบริหารประเทศเหมือนการบริหารงานในบริษัทชินคอร์ป และต่อมาในการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2548 พรรคไทยรักไทยได้รับการเลือกตั้งจนสามารถตั้งรัฐบาลได้โดยพรรคเดียวเท่านั้น จึงทำให้การบริหารงานของพันตำรวจโททักษิณสะดวกมากขึ้น พรรคฝ่ายค้านมีคะแนนเสียงไม่เพียงพอให้การลงมติตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ ทั้งองค์กรอิสระที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบต่างประสบปัญหาในการสรรหาบุคคลที่เป็นกลางทางเมืองมาเป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบ ซึ่งรวมถึงวุฒิสภาที่เป็นองค์กรหลักในการแต่งตั้งผู้สรรหาผู้ที่จะทำหน้าที่ในองค์กรอิสระดังกล่าว โดยวุฒิสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งนั้นก็ไม่ได้เป็นกลางในทางการเมือง ต่างอาศัยฐานเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทบทุกคน ดังนั้น พฤติการณ์ที่เชื่อว่าเป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวงในยุคนี้นี้จึงเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทั้งสิ้น และเริ่มพฤติกรรมเกี่ยวกับ “ประโยชน์ทับซ้อนของนักการเมืองกับประโยชน์ของราชการ” ให้เห็นมากขึ้น เช่นกรณีบริษัทอิตาเลียนไทย จำกัดซึ่งเป็นบริษัทรับเหมาก่อสร้างรายใหญ่และเก่าแก่ของประเทศไทยของตระกูลกระณสุต ที่มีนายทวีมิตร จุฬางกูร หลานชายของนายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมในรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณเป็นผู้ถือหุ้นจำนวน 2,000,000 หุ้น ประสบกับปัญหาทางการเงิน เนื่องจากการปรับลดค่าเงินบาท จึงทำให้ในปี พ.ศ. 2540 ขาดทุนสุทธิ 4,852 ล้านบาท และเข้าสู่กระบวนการล้มละลายในปี พ.ศ. 2544 แต่ในปี พ.ศ. 2545-2546 บริษัทอิตาเลียนไทยจำกัดได้รับเลือกให้ทำสัญญาโครงการก่อสร้างในสนามบินสุวรรณภูมิ รวมเป็นมูลค่ากว่า 65,921 ล้านบาท จึงทำให้ผลประกอบการในปี พ.ศ. 2545 มีผลกำไร 6,336 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2546 กำไร 920 ล้านบาท

ตามนโยบายของพันโททักษิณ ชินวัตรที่ต้องการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นบริษัทมหาชน ในเดือนพฤศจิกายน 2544 มีการขายหุ้นจองของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยให้แก่คน

ไทย จำนวน 220 ล้านหุ้น ในราคาหุ้นละ 35 บาท และขายผ่านผู้รับประกันจำหน่ายอีก 260 ล้านหุ้น ในขณะที่นักลงทุนต่างชาติซื้อหุ้น 320 หุ้น หมดภายใน 1.07 นาที เป็นเงินมากกว่า 28,000 ล้านบาท แต่จากการขายหุ้นครั้งนี้ พบว่ามีบุคคลธรรมดาถือหุ้นอยู่ ร้อยละ 5.8 นักลงทุนสถาบันและกองทุนอีก ร้อยละ 24.2 โดยส่วนใหญ่แล้วหุ้นนั้นเป็นของนักลงทุนและกองทุนที่มีนักการเมือง เครือญาติในกลุ่มของรัฐบาลได้รับการจัดสรรหุ้น(ตะวัน สุทธิเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ , 2552, หน้า 229)

ในเดือนพฤศจิกายน 2545 SATTEL ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของชินคอร์ป ของพันตำรวจโท ทักษิณ ได้ลงนามในสัญญาเงินกู้สำหรับโครงการ IP STAR ประมาณ 770 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา กับสถาบันการเงินต่างประเทศ และในวันที่ 19 พฤศจิกายน 2546 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (บีโอไอ) ที่มีพันตำรวจโททักษิณเป็นประธาน ได้มีมติส่งเสริมให้บริษัท ชินแซเทลไลท์ จำกัด ให้บริการดาวเทียมไอพีสตาร์ในการสื่อสารโทรคมนาคม โดยให้สิทธิพิเศษในการกำหนดเงื่อนไขสัญญาสัมปทานให้ยกเว้นการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล และให้สิทธิในการคุ้มครองให้บริการแต่เพียงรายเดียวนานถึง 8 ปี และทำให้ประเทศไทยต้องเสียหายโดยมูลค่าที่ได้รับ การยกเว้นภาษีมีถึง 16,000 ล้านบาท (ตะวัน สุทธิเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 261)

ในช่วงรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร เป็นจังหวะที่กลุ่มทุนเติบโตอย่างเต็มที่ ประกอบพันตำรวจโท ทักษิณ ก็มาจากกลุ่มทุนเช่นเดียวกัน โดยก่อนที่จะเข้ามาเป็นนักการเมือง เขาตั้งบริษัทชินวัตรเพื่อ การขายอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ในปี พ.ศ. 2531 และต่อมาได้ขยายกิจการจากการได้รับสัมปทานจาก รัฐบาลด้านการโทรคมนาคม โดยบริษัทชิน คอร์ปอเรชั่น เข้าไปถือหุ้นในบริษัทต่าง ๆ แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิสซึ่งมีกิจการเกี่ยวกับการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่และโทรคมนาคมอื่น ๆ ชินแซเทลไลท์ ให้เช่าวงจรรดาวเทียมไทยคม ไอทีวี มีกิจการทางสถานีโทรทัศน์ เอ็ม ลิงค์ (ประเทศไทย) ขายโทรศัพท์มือถือ เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องโทรสาร แอดวานซ์ ไร้เลส มาร์เก็ตติ้ง โทรศัพท์มือถือ และให้เช่า ดิจิตอล โฟน ให้บริการจำหน่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ ในขณะที่กลุ่ม การเมืองที่มาจากกลุ่มทุนที่ร่วมเป็นคณะรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ คือ

1. กลุ่มโพธารามิก (โดยอดีตรัฐมนตรี โพธารามิก) ที่มีบริษัททีทีแอนด์ที และกลุ่มจัสมิน
2. กลุ่มมาลีนนท์ (โดยมีประชา มาลีนนท์) ที่มีบริษัท บีอีซีวีเลตส์ ซีวีดี เอ็นเตอร์เทนเมนต์
3. กลุ่มเจียรนวนนท์ (โดยธนินท์ เจียรนวนนท์) มีเจริญโภคภัณฑ์อาหาร เทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น ยูไนเต็ด บรอดคาสติ้ง คอร์ปอเรชั่น เทเลคอม โฮลดิ้ง ทีเอ ออเรนจ์เอเชีย ไร้เลส คอมมูนิกเคชั่น ซีพี เซเวนอีเลฟเวน
4. กลุ่มสิริวัฒนภักดี ซึ่งมี เบอร์ลี่ ยุคเกอร์ แสงโสม สุรางค์รักษ์ น้าทิพย์

เสริมสร้างการค้า ภาคศิริ ที ซี ซี บริหารธุรกิจ ที ซี ซี เอ็มไพร์ ทาวเวอร์ เบียร์ไทย (1991)

5. กลุ่มมหากิจศิริ มี ไทยฟิล์มอินดัสตรี ไทยคอปเปอร์ อินดัสตรี เนสท์ แครี (ประเทศไทย) เนสท์เล่ (ไทย) เนสท์เล่ แมนนิวแฟ็คเจอริง เนสท์เล่ อาเซียนเนสท์เล่ มิลค์ส

6. กลุ่มจุฬากูร์และจิ้งรุ่งเรืองกิจ (โดยสุริยะ จิ้งรุ่งเรืองกิจ) มีไทยซัมมิท พีเคเค ไทยซัมมิท พีเคเค บางนา ไทยซัมมิท อิโรเทค ไทยซัมมิทแหลมฉบังโอโต้พาร์ท ไทยซัมมิทมิทชูปะ อีเล็กทริกคอมมูเน็คเจอริง ไทยซัมมิท อาร์ แอนด์ ดี เน็กซ์ เทคโนโลยี

ดังนั้น นับแต่ตั้งพรรคไทยรักไทยขึ้นมา กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับพรรคอย่างแน่นแฟ้น รวมทั้งกลุ่มธุรกิจของพันตำรวจโททักษิณด้วย ซึ่งกลุ่มทุนเหล่านี้เข้ามาเพื่อรับการคุ้มครองจากการเมือง และยังหวังในการเข้ามามีส่วนในการปกครองประเทศในนามของรัฐบาล ด้วย การที่กลุ่มธุรกิจที่มีผลประโยชน์เข้ามาเป็นนักการเมือง และมีตำแหน่งสำคัญในการบริหารประเทศยังนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งผลประโยชน์ (Conflict of Interest)

ในช่วงที่ประเทศไทยต้องรับการช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (ไอเอ็มเอฟ) ในระหว่างปี พ.ศ. 2540-2543 นั้น ไทยได้ตั้งกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน (ปรส.) ในการยึดทรัพย์สินของ 58 สถาบันการเงินที่ถูกสั่งปิดกิจการ สินเชื่อของ 56 สถาบันการเงิน (ไฟแนนซ์) นั้นมีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ถึงร้อยละ 70.50 สินเชื่อธุรกิจและสินเชื่อพาณิชย์มีมูลค่ารวมประมาณ 461,000 ล้านบาทเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ถึงร้อยละ 78 จึงไม่สามารถแยกขายหนี้เสียและหนี้ดีได้ จึงต้องขายทั้งหมดในคราวเดียวกัน เลแมน บราเดอร์ส โฮลดิ้ง ชนะการประมูลสินเชื่อที่อยู่อาศัย ในขณะที่ที่ปรึกษาการจำหน่ายสินเชื่อเช่าซื้อ สินเชื่อที่อยู่อาศัยและสินเชื่อธุรกิจนี้ คือ บริษัท เลแมน บราเดอร์ส (ประเทศไทย) จำกัด และในกรณีที่บริษัท เลแมน บราเดอร์ส โฮลดิ้ง ینگค์ จำกัด ที่ชนะการประมูล แต่ให้กองทุนรวมโกลบอลไทย พร็อพเพอร์ตี้เข้ามาเป็นคู่สัญญาในฐานะเป็นผู้ซื้อโดยตรงกับกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน (ปรส.) และบริษัท โกลด์ ซาคส์ เอเชีย ไฟแนนซ์ จำกัด ชนะการประมูล แต่ให้กองทุนรวมบางกอกแคปปิตอลเป็นผู้ทำสัญญาโดยตรงกับกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน (ปรส.) โดยทั้งสองบริษัทอ้างว่า เป็นตัวแทนกองทุนรวมทั้งสองที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล จึงทำให้ไม่ต้องเสียภาษีตามกฎหมาย แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า เลแมน บราเดอร์ส โฮลดิ้ง ینگค์ ชนะการประมูลในวันที่ 13 สิงหาคม 2541 และลงนามในสัญญาในวันที่ 20 สิงหาคม 2541 แต่กองทุนรวมโกลบอลไทยพร็อพเพอร์ตี้เพิ่งได้รับอนุมัติให้เป็นนิติบุคคลในวันที่ 1 ตุลาคม 2541 และกองทุนรวมบางกอกแคปปิตอล ที่อ้างว่าบริษัทโกลด์แมน ซาคส์ เอเชียในฐานะตัวแทนเข้าไปประมูลซื้อทรัพย์สิน ซึ่งมีการประมูลในวันที่ 15 สิงหาคม 2541 แต่กองทุนรวมบางกอกแคปปิตอลได้จดทะเบียนในวันที่ 30 เมษายน 2542

สมาคมอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย สมาคมสถาปนิกสยาม สมาคมวิศวกรแห่งประเทศไทย และสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยได้กดดันรัฐบาลในเรื่องให้ลดราคากลางในการก่อสร้าง คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้สำนักงานงบประมาณปรับราคากลางงานก่อสร้างโครงการในงบประมาณประจำปี 2544 ทั้งหมดลงร้อยละ 10 จากงบประมาณทั้งสิ้น 77,000 ล้านบาท ซึ่งในปี พ.ศ.2543 มีการออกรายการบ่งหลวงในเรื่องการก่อสร้างมากถึง 1,000 คดี โดยเฉพาะในหน่วยงานก่อสร้างกรมทางหลวง กรมโยธา กรมชลประทาน ซึ่งมีการ “ฮั้ว” หรือการรวมหัวกันระหว่างผู้เข้าประมูลทำให้ผู้เข้าประมูลได้ราคาก่อสร้างที่ไม่เป็นจริง มีการจ่ายค่าตอบแทนให้หน่วยงานราชการ กองออกแบบของกรมนั้น ๆ เฉลี่ยร้อยละ 1 หรือ 2 และต้องจ่ายให้รัฐมนตรี อัตราร้อยละ 2-3 (ตะวัน สุทธิเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 213)

ในเดือนพฤศจิกายน 2544 มีการขายหุ้นของ ปตท. ประชาชนสามารถจองหุ้นได้จำนวน 220 ล้านหุ้น ซึ่งได้ขายหมดภายในเวลา 1.07 นาที และขายผ่านบริษัทผู้รับประกันจำหน่ายอีกกว่า 260 ล้านหุ้น นักลงทุนต่างประเทศซื้อจำนวน 320 ล้านหุ้น รวม 800 ล้านหุ้น ในราคา หุ้นละ 35 บาท ปรากฏว่าหุ้นที่กระจายให้กับนักลงทุนจำนวนร้อยละ 30 นี้ มีข้อมูล ณ วันที่ 20 กันยายน 2548 พบว่ามีบุคคลธรรมดาถือหุ้นอยู่ร้อยละ 5.8 ส่วนที่เหลืออีก 24.2 เป็นนักลงทุนสถาบันและกองทุน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของนักลงทุนและกองทุน มีนักการเมือง เครือญาติของนักการเมืองรัฐบาล (ยุคนันดา รวโท ทักษิณ ชินวัตร) ได้รับการจัดสรรหุ้น ปตท. จำนวนมาก โดย ปตท. เป็นผู้ผูกขาดธุรกิจท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และเป็นผู้จัดจำหน่ายให้แก่ กฟผ. โรงไฟฟ้าอิสระขนาดใหญ่ (IPP) โรงไฟฟ้าขนาดเล็ก (SPP) และภาคอุตสาหกรรม รวมทั้ง ปตท. เป็นเจ้าของบริษัทสำรวจและผลิตปิโตรเลียม (ปตท.สผ.) การขายหุ้นครั้งใหญ่นี้ทำให้ ปตท. ซึ่งเคยเป็นรัฐวิสาหกิจเปลี่ยนแปลงเป็นบริษัทมหาชน แต่ ปตท. ยังยึดโครงสร้างรัฐวิสาหกิจเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจอันเป็นการผูกขาด และโครงสร้างของผู้บริหารในยุคนันดา รวโททักษิณ เป็นข้าราชการ และเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล โดยเฉพาะคนในตระกูลชินวัตร เช่น นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ สามีนางเยาวภา น้อยสาว ของพันตำรวจโททักษิณเป็นคณะกรรมการบริษัท นายโอฬาร ไชยประวัติ กรรมการของบริษัทชินคอร์ปและนายกสภามหาวิทยาลัยชินวัตรเป็นกรรมการอิสระและประธานคณะกรรมการตรวจสอบ รวมทั้งนายทรงวุฒิ ชินวัตร เป็นรองกรรมการผู้จัดการใหญ่บริหารองค์กรของ ปตท. (ตะวัน สุทธิเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 229-230)

ในเดือนพฤศจิกายน 2545 บริษัท ชินแซทเทลไลท์ จำกัด (SATTEL) ซึ่งเป็นบริษัทในเครือชินคอร์ป ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (บีโอไอ) ที่มีพันตำรวจโททักษิณ เป็นประธาน ให้ประกอบธุรกิจในการบริการดาวเทียมไอพีสตาร์ในการสื่อสารโทรคมนาคม โดยให้สิทธิพิเศษในการกำหนดเงื่อนไขสัญญาสัมปทานให้ยกเว้น

การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล และให้สิทธิในการคุ้มครองให้บริการ แต่เพียงรายเดียวนานถึง 8 ปี ซึ่งมูลค่าที่ได้รับการยกเว้นภาษีมีจำนวนถึง 16,000 ล้านบาท ซึ่งถือเป็นการถือราชู์บังหลวงเชิงนโยบายของรัฐบาล (ตะวัน สุริตเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 261)

ในกรณีการทุจริตในสนามบินสุวรรณภูมินั้น โดยทั่วไปบริษัทที่ได้รับสัมปทานจากหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจล้วนแล้วมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงทั้งสิ้น เริ่มต้นจากผู้รับเหมารายใหญ่ได้ร่วมกับผู้ผลิตวัสดุก่อสร้างรายหนึ่งร่วมกันเป็นผู้อุปถัมภ์จ่ายเงินให้แก่ นักการเมืองรายหนึ่งเป็นเงิน 70 ล้านบาทเพื่อให้คนของตนเข้าไปเป็นพนักงานระดับสูงของบริษัท ทำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) ซึ่งต่อมามีการประกวดราคาต่าง ๆ ที่บริษัททำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) ผู้รับเหมารายนั้นก็เป็นผู้ผูกขาด โดยปกติงานก่อสร้างขนาดใหญ่ ๆ เมื่อประมูลได้งานมาแล้วก็ต้องส่งมอบช่วงให้กับผู้รับเหมารายอื่น ๆ โดยคิดค่าส่งมอบงานช่วงระหว่างร้อยละ 1 ถึง 15 มีการวิ่งเต้นโดยนักธุรกิจผู้มีความสนิทสนมกับรัฐมนตรีของพรรคไทยรักไทย ผลักดันผ่านกรรมการบริหารบริษัททำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) เพื่อให้โครงการนี้ผ่าน โดยหวังเอาค่าไถ่ค่านายหน้าจากการขายอุปกรณ์ของประเทศญี่ปุ่น โดยการให้กลุ่มการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตให้ทำเรื่องขอจัดระบบ Co-generation Plant ให้กับบริษัททำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) โดยได้เร่งรัดนำเรื่องนี้ขอเข้าอนุมัติคณะกรรมการ บมท. ให้มีมติเห็นชอบให้จัดบันทึกช่วยจำ (MOU) ร่วมกันระหว่าง บริษัททำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) โดยไม่ต้องมีการแข่งขันแต่อย่างใด เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงการจากที่ต้องจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีการประกวดราคามาเป็นบริษัททำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) ดำเนินการคัดเลือกหาเอกชนมาลงทุนเอง ซึ่งทั้ง ๆ ที่ในเรื่องนี้ มีการกำหนดให้สัมปทานระบบจ่ายไฟฟ้าและน้ำเย็นสำหรับระบบปรับอากาศในสนามบิน มูลค่า 4,000 ล้านบาทของสนามบินสุวรรณภูมิ บริษัททำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) กำหนดให้ Co-generation Plant เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่จะให้เอกชนลงทุนก่อสร้างระบบจ่ายไฟฟ้า IPP โดยสามารถรับอนุญาตจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้และทางบริษัททำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) ก็ได้มีการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมเพื่อการนี้แล้ว ต่อมาได้มีการนำเสนอคณะกรรมการบริษัททำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) เป็นวาระจกรก่อนที่คณะกรรมการนี้จะหมดวาระให้อนุมัติเงินจำนวน 7 ล้านบาทเพื่อจ้างบริษัท Pacific Consultants International (PCL) ซึ่งเป็นแกนนำในบริษัทที่ปรึกษา PMC เป็นผู้เขียนเงื่อนไขเพื่อคัดเลือกผู้ออกแบบระบบเป็นการอนุมัติโดยไม่มีการจัดซื้อและจัดจ้างตามระเบียบพัสดุของบริษัททำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) อีกทั้งยังเป็นการสมยอมและเอื้อประโยชน์ให้กับบริษัท PCL และให้ทาง

PCL จัดทำระบบของบริษัทเอกชนรายนี้ผ่านกรรมการคนหนึ่งในคณะกรรมการของบริษัททำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) ในการคัดเลือกผู้ที่เป็นที่ปรึกษาโครงการเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะว่าเป็นขั้นตอนที่สามารถล็อกสเปกวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างสนามบิน ในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีที่พรรคไทยรักไทยเป็นแกนนำของรัฐบาล พรรคความหวังใหม่เป็นผู้ดูแลกระทรวงคมนาคม โดยมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นประธานคณะกรรมการกำกับการก่อสร้างสนามบินกรุงเทพแห่งใหม่ (กทก.) มีนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเป็นผู้กำกับดูแลบริษัททำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่ (บมท.) มีการนำเอาผู้รับเหมาที่ไม่สามารถประมูลงานก่อสร้างอาคารผู้โดยสารและอาคารเทียบเครื่องบินได้ เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้รับงานช่วงจากผู้ประมูลงานรายใหญ่ มีการเร่งโครงการตอกเสาเข็มอาคารผู้โดยสารโดยไม่รอผลการประกวดราคาก่อสร้างอาคาร เพื่อเป็นการเร่งให้บริษัทอิตาเลียนไทยฯ ใด้งานไปเพื่อถ่วงผู้รับเหมาใหญ่ที่เป็นนายทุนพรรคการเมืองฝ่ายค้านจะชนะการประมูล และนักธุรกิจรายใหญ่บางรายอาจสนใจที่จะได้รับงานก่อสร้างในสนามบิน เฟสที่สอง และกิจการที่เกิดจากการแปรรูปการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย แต่เมื่อโครงการก่อสร้างในเฟสแรกคืบหน้า โครงการที่กลุ่มนักธุรกิจดังกล่าวดึงเอาไว้ก็เกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้นการเร่งให้มีการก่อสร้างเสร็จโดยเร็วจึงเป็นการเอื้อผลประโยชน์ให้กลุ่มธุรกิจที่เป็นพรรคพวกทั้งที่เป็นนักธุรกิจชาวไทยและต่างประเทศได้เข้ามาจับจองงานในขั้นต่อไป ซึ่งมีมูลค่ามากกว่า 120,000 ล้านบาท การใช้งบประมาณก่อสร้างสนามบินที่สูงเกินความจริงมาก อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้สนามบินสุวรรณภูมิเมื่อเปิดให้บริการไปแล้ว สายการบินบินมาใช้บริการน้อยกว่าที่คาดไว้และทำให้ผลการดำเนินการขาดทุนย่อมส่งผลให้มีการแปรรูปการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยแน่นอน พันธมิตรพรรครัฐบาลใหม่จึงไม่ใช่เพียงการแบ่งกระทรวงหรือแบ่งงานเพื่อแยกกันหาผลประโยชน์ธรรมดา ๆ ดังเช่นในอดีต หากแต่มีการส่งตัวแทนข้ามพรรคไปช่วยดูแลผลประโยชน์ให้พรรคของตนมีการเอื้อผลประโยชน์ข้ามพรรคในรูปแบบต่างตอบแทน ทำให้การคอร์รัปชันดูเนบเนียนกว่าและเป็นเครือข่ายที่กว้างใหญ่กว่าเดิม (จุมพล นิธิพานิช, 2552, หน้า 571-579)

กรณีเครื่องตรวจจับอาวุธ (ซี ที เอ็กซ์) คณะกรรมการกำกับและตรวจสอบตลาดหลักทรัพย์แห่งสหรัฐอเมริกา (เอสอีซี) ได้ตรวจสอบพบว่า บริษัท อินวิชั่น เทคโนโลยีส์ อิงค์ จำกัด แห่งสหรัฐอเมริกา เป็นบริษัทที่ขายเครื่องตรวจสอบวัตถุระเบิดแบบซีทีเอ็กซ์ 9000 กระทำคามผิดด้วยการร่วมเห็นชอบและรับรู้ เพื่อให้ตัวแทนหรือผู้จัดจำหน่ายในท้องถิ่นติดสินบนเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองในไทย เพื่อให้จัดซื้อชุดอุปกรณ์ดังกล่าวสำหรับนำไปติดตั้งประจำทำอากาศยานจำนวน 26 เครื่อง วงเงิน 35.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยบริษัท แพรีออท บิสซิเนส คอนซัลแตนต์ จำกัด อ้างว่าตนมิได้เป็นนายหน้าของบริษัท อินวิชั่น เทคโนโลยีส์ อิงค์

จำกัด ในการขายเครื่องตรวจจับวัตถุระเบิดนี้ แต่เป็นผู้รับเหมาช่วงรายย่อยจากกลุ่มไอทีโอ ซึ่งเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างอาคารสนามบิน โดยบริษัทมีหน้าที่ก่อสร้างระบบสายพานลำเลียงกระเป๋าพร้อมระบบตรวจสอบ (ตะวัน สุทธิเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 322) ซึ่งในเรื่องนี้กระทรวงยุติธรรมและคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ สหรัฐอเมริกา เปิดเผยรายงานที่ระบุว่ามีการให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่รัฐและนักการเมืองของไทยในการจัดซื้อเครื่องตรวจระเบิดรุ่นซีทีเอ็กซ์ 9000 ในท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ วงเงินงบประมาณ 4,300 ล้านบาท (การเมืองมดิชน 2, 2551, หน้า 96)

บริษัท เทมาเล็ก โฮลดิ้ง จำกัด ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจของสิงคโปร์ได้เข้าซื้อหุ้นทั้งหมดของตระกูลชินวัตรในบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีการประกาศในวันที่ 23 มกราคม 2549 ผู้บริหารของบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ได้แถลงว่าบริษัท ซีตาร์โฮลดิ้งส์ จำกัด และบริษัท แอสเพน โฮลดิ้งส์ เสนอซื้อหุ้นในราคาหุ้นละ 49.25 บาทซึ่งมีหุ้นของนางสาวพิณทองทา ชินวัตร นายบรรณพจน์ ดามาพงศ์ นายพานทองแท้ ชินวัตร นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นางบุษบา ดามาพงศ์ มีจำนวน 1,487,740,120 หุ้น หรือร้อยละ 49.595 ในราคา 73,271.20 ล้านบาท โดยนายพานทองแท้และนางสาวพิณทองทาได้รับโอนหุ้นบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) จำนวน 329 ล้านหุ้น จากแอมเฟลิริช อินเวสเมนต์ในราคาหุ้นละ 1 บาท แต่ไม่มีการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า แอมเฟลิริช อินเวสเมนต์เป็นตัวแทนหรือนอมินี (Nominee) ให้ครอบครัวชินวัตร และมีการแก้พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม เพื่อเพิ่มเพดานสัดส่วนการถือหุ้นของต่างชาติจาก ร้อยละ 25 เป็นร้อยละ 49 ซึ่งกฎหมายนี้มีผลบังคับก่อนการซื้อหุ้นนี้เพียง 2 วันเท่านั้น และกองทุนเทมาเล็กก็ซื้อหุ้นชินคอร์ปในสัดส่วนร้อยละ 19 พอดีเช่นกัน (ตะวัน สุทธิเจริญสุข และเปรมศิริ ฤทัยเจตน์เจริญ, 2552, หน้า 341)

มีกรณีกล่าวหาว่านางจุฑามาส ศิริวรรณ อดีตผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้จัดงานเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติกรุงเทพฯ และงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอื่น ๆ ในระหว่างปี พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2550 เรียกสินบนจากนักธุรกิจชาวสหรัฐอเมริกาเพื่อกระทำการใด ๆ ในตำแหน่งหน้าที่ของตน ซึ่งศาลแขวงนครลอนดอนอังกฤษ สหรัฐอเมริกาได้มีคำพิพากษาลงโทษนายเจอร์ราร์ด และนางแพทริเซีย นักธุรกิจสร้างภาพยนตร์ ให้รับโทษจำคุก 6 เดือน ให้กักบริเวณภายในบ้านอีก 6 เดือน และปรับอีกประมาณ 8 ล้านบาท ในข้อหาติดสินบนแก่เจ้าหน้าที่ต่างชาติเพื่อผลตอบแทนทางธุรกิจ โดยนายเจอร์ราร์ด ผู้พิพากษาระบุในคำพิพากษาว่าเป็นอาชญากรรมร้ายแรง ซึ่งจำเลยทั้งสองได้ผลประโยชน์มหาศาลจากการจัดงานในประเทศไทยด้วยการใช้สถานะซึ่งอยู่ในวงการบันเทิงสหรัฐมา 30 ปี นำนักแสดงและนักสร้างภาพยนตร์ซึ่งมีชื่อเสียงกับภาพยนตร์ใหม่ ๆ มาร่วมในเทศกาลภาพยนตร์ในประเทศไทย โดยบุคคลทั้งสองได้ติดสินบนแก่นางจุฑามาส

จำนวน 58 ล้านบาท เพื่อให้ได้จัดงานระหว่างปี พ.ศ. 2545 ถึง ปี พ.ศ. 2550 ทำให้บุคคลทั้งสองมีรายได้มากถึงประมาณ 418 ล้านบาท โดยการตั้งบริษัทหลายแห่งเพื่อเป็นช่องทางการจ่ายเงินให้แก่ นางจุฑามาศ โดยการโอนเงินเข้าบัญชีบุตรสาวของนางจุฑามาศและบุคคลอื่นที่นางจุฑามาศอ้างถึง แลกเปลี่ยนกับสัญญาที่จะได้ดำเนินธุรกิจเป็นการตอบแทนในประเทศไทย นอกจากนี้ศาลแขวง ลอสแอนเจลิสยังตั้งข้อหาแก่นางจุฑามาศว่าสมคบคิดและขโมยข้อมูลอื่นอีก 7 ข้อหา ซึ่งในเรื่องนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยังอยู่ในระหว่างการไต่สวนและรวบรวมพยานหลักฐานของคณะอนุกรรมการ ป.ป.ช. (หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 16 สิงหาคม, 2553, หน้า 2)

นายพงศ์โพยม วาศภูมि อดีตปลัดกระทรวงมหาดไทย⁶¹ ได้กล่าวถึงการแทรกแซงของ นักการเมืองในการบริหารงานบุคคลในกระทรวงมหาดไทยโดยเปรียบเทียบการแทรกแซงของ นักการเมืองที่มาจากกลุ่มข้าราชการและนักธุรกิจว่าต่างกัน ว่า

“ผมสังเกตดูพวกเขาข้าราชการ โดยเฉพาะปลัดกระทรวง เมื่อก่อนการเมืองก็ไม่ได้มา วนววยอะไรกับเรามากเท่าไร เขาก็จะสั่งให้เราทำสิ่งที่อยู่ในหลักในเกณฑ์อยู่แล้ว แต่พอหลัง ๆ การเมืองเป็นประชาธิปไตยเต็มใบ มันกลับแย่ง กลายเป็นต้องช่วยทุกเรื่อง ในสมัยรัฐบาลเผด็จการ ยุคจอมพลถนอม หรือจอมพลประภาส หรือยุคปฎิวัติ ให้ช่วยก็ช่วยนิดหน่อย อาจเป็นเพราะว่าพวก นี้เป็นข้าราชการ รู้ว่าอะไรแค่ไหน”

“ตอนนั้นผมเป็นผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ ท่านฉลอง กัลยาณมิตรเป็น ปลัดกระทรวง ท่านก็เอาโพยมมาให้ผมดูซึ่งเป็นการเขียนด้วยลายมือของท่านรัฐมนตรีเอง และ บอกว่าดูซิ ท่านรัฐมนตรีจะเอาคนนี้เป็นปลัดจังหวัด” พอไปเช็คว่าผมก็บอกว่า “โห! อยู่อันดับที่ 400 ในขณะที่ลำดับอาวุโส เลื่อนได้ 20 คน แล้วจะได้อย่างไร.....”

“การเมืองจะโยกย้ายเอาตามใจชอบ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นเรื่องของพรรคพวกเราก็ช่วยตาม สมควร แต่ไม่ใช่เหยียบคนอื่น สมมุติมีอยู่ 5 คน ให้คนละ 8 คะแนน แล้วอีก 1 คนได้ 10 อันนี้พอ ทน แต่ไม่ให้คนอื่นได้ 2 หรือได้ 0 แล้วพวกตัวเองเอา 100 ไปเลย มันทนไม่ได้ มันก็เกินไป ไม่ใช่ พวก ไม่ให้มันเป็นปลัดจังหวัด เป็นผู้ว่าฯ เป็นอธิบดีเลยหรือ” (สัมภาษณ์การเมืองมติชน, 2552, หน้า 255-267)

ในปี พ.ศ. 2549 บริษัท คิง เพาเวอร์ จำกัดของนายวิชัย รัศศรีอักษรที่สนิทสนมกับ นักการเมืองจำนวนมากโดยเฉพาะนายเนวิน ชิดชอบเป็นบริษัทเดียวที่ได้บริหารพื้นที่ของสนามบิน สุวรรณภูมิให้เอกชนอื่น ๆ เข้าทำธุรกิจในอาคารผู้โดยสารสนามบิน ซึ่งนายวิชัยเคยให้สัมภาษณ์ กับนักข่าวมติชนในช่วงหลังเดือนกันยายน 2549 ว่า

⁶¹ นายพงศ์โพยม วาศภูมิกุลนายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีสั่งย้าย ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 198/2551 ด้วยเหตุ นายพงศ์โพยมไม่เห็นด้วยกับนาย สมัครจะปิดสถานีโทรทัศน์เอส ทีวี

“ผมอยากเล่นการเมืองหรือเปล่า อยากมีตำแหน่งรัฐมนตรีไหม เคยส่งใคร ไปเป็นรัฐมนตรีไหม เคยขอย้ายข้าราชการไหม ไม่เคยทั้งสิ้น ถ้าผมจะทำ ไม่จำเป็นต้องให้คุณเนวินทำให้ผม ผมมีคอนเนกชั่นเยอะแยะ คุณมนตรี พงษ์พานิช (อดีตหัวหน้าพรรคกิจสังคม) เคยส่งชื่อไปเป็น ส.ว. ผมยังบอกให้ไปถอนชื่อออกเลย ถ้าอยากเป็น ผมเป็นรัฐมนตรีก่อนท่านสุริยะอีก” (สัมภาษณ์การเมืองมติชน, 2552, หน้า 323)

ในการบริหารราชการของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มีพรรคการเมืองหลายพรรคเป็นผู้สนับสนุน ซึ่งนายอภิสิทธิ์ก็ต้องแบ่งผลประโยชน์ทางการเมืองให้แก่พรรคการเมืองเหล่านั้น เช่น การให้พรรคร่วมรัฐบาลเป็นรัฐมนตรีกระทรวงใหญ่ ๆ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม เป็นต้น ในระหว่าง พ.ศ. 2552-2554 นี้ เกิดสภาพสินค้าแพง และขาดตลาดที่อธิบายได้ยาก เช่น การขาดแคลนน้ำมันปาล์มในเดือนมกราคม 2554 ถึงเดือน มีนาคม 2554 และขึ้นราคาจากขวดละ 35-38 บาทเป็น 47 บาท โดยในช่วงที่ขาดตลาดนั้นมีราคาถึงขวดละ 60-65 บาท ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงมีราคาสูงขึ้น ด้วยเกิดความไม่สงบในพื้นที่ตะวันออกกลางของโลกในเดือนกุมภาพันธ์ 2554 ทำให้รัฐบาลต้องใช้เงินชดเชยราคาน้ำมันเชื้อเพลิงท่ามกลางความไม่เห็นด้วยของนักวิชาการทางพลังงานในประเทศ และยังมีข้อพิพาทระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาในกรณีเขาพระวิหาร และพื้นที่ระหว่างชายแดน ซึ่งทำให้กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (กลุ่มสี่เหลี่อง) ออกมาประท้วงรัฐบาล ในขณะที่กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (น.ป.ช.) หรือกลุ่มเสื้อแดงประท้วงรัฐบาลในเรื่องความยุติธรรมสองมาตรฐานจากกรณีที่รัฐบาลได้ล้อมปราบกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (น.ป.ช.) ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 และเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 ที่ถนนราชดำเนินและถนนราชประสงค์ กรุงเทพฯ จนมีประชาชนและทหารตายหลายคน และมีการลอบวางเพลิงในกรุงเทพฯ หลายแห่งรวมทั้งศาลากลางในต่างจังหวัดอีกหลายแห่ง

ตามรายงานผลการสำรวจของศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย พบว่าสถานการณ์การทุจริตในประเทศอยู่ในระดับที่รุนแรงมาก โดยตัวอย่างข้อมูล 420 รายจากการสัมภาษณ์หอการค้าไทย ที่จังหวัดขอนแก่น ในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2553 ในมุมมองสถานการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบัน และกลุ่มสำรวจให้ทรรศนะต่อปัญหาคอร์รัปชันร้อยละ 77.6 ยินดีที่จะมีส่วนร่วมในการป้องกันต่อต้านทุจริตคอร์รัปชัน และร้อยละ 78 ระบุว่าทุจริตเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาประเทศและต้องแก้ไขอย่างจริงจัง และ ร้อยละ 78 ระบุการทุจริตเพิ่มขึ้นมากในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา โดยกลุ่มสำรวจร้อยละ 80 ระบุว่าผ่านมาผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจกับภาครัฐต้องจ่ายเงินเพิ่มพิเศษแก่ข้าราชการ นักการเมืองที่ทุจริตเพื่อให้ได้งาน และส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 30 ระบุว่าต้องจ่ายเงินพิเศษมากกว่าร้อยละ 25 สูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ 18.7 (หนังสือมติชน

ฉบับวันที่ 29 พฤศจิกายน, 2553, หน้า 14) ซึ่งประธานกรรมการหอการค้าไทยเตือนว่า ถ้าหากประเทศไม่เร่งแก้ไขปัญหาการทุจริต ประเทศจะต้องย่อยยับไม่มีทางเจริญก้าวหน้าไปได้ ทั้งการทุจริตโกงกินนี้มีได้อยู่ในวงข้าราชการ นักการเมืองและนักธุรกิจเท่านั้น กลับกระจายลงในระดับท้องถิ่น ซึ่งมีการเปิดเผยว่าเกษตรกรราว 300 คนสมคบกับข้าราชการทำการทุจริตโครงการประกันรายได้ ด้วยการรายงานเท็จเพื่อเบิกเงินจากโครงการช่วยเหลือของรัฐประมาณ 70 ล้านบาท การทุจริตนี้ได้แพร่ระบาดเข้าไปในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศที่มีการโฆษณาหลอกลายปริญญาบัตรทางเว็บไซต์ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอุดมศึกษายอมรับมีการโฆษณาดังกล่าวจริง ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ระบุว่า การทุจริตทำให้รัฐเสียหายไม่ต่ำกว่าปีละ 1 แสนล้านบาทต่อปี หรือร้อยละ 20 ของงบประมาณแผ่นดิน แต่มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยได้ประมาณการไว้ว่ามูลค่าของการทุจริตสูงถึงร้อยละ 25-30 ของเงินงบประมาณแผ่นดิน และจากผลสำรวจพบว่ามีนักธุรกิจถึงร้อยละ 79.7 ต้องจ่ายเงินใต้โต๊ะให้ข้าราชการและนักการเมือง การทุจริตคอร์รัปชันจึงทำลายการลงทุนจากต่างประเทศ ทำลายภาพลักษณ์ของประเทศ ทำลายหลักการปกครองประชาธิปไตย ทำลายระบบการแข่งขันที่เป็นธรรม รวมทั้งทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งประธานกรรมการ ป.ป.ช.รับว่ากฎหมายเพียงอย่างเดียวไม่สามารถป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้ แต่ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย และต้องสร้างจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม เลิกล้มทัศนคติที่ว่า “โกงไม่เป็นไร ขอให้ตัวเองได้ประโยชน์” ซึ่งหนังสือพิมพ์ไทยรัฐได้เรียกปี พ.ศ. 2553 และ ปี พ.ศ. 2554 ว่าเป็น “ปีแห่งการทุจริต” (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 3 มกราคม 2554, หน้า 3)

ในการสัมมนาย่อยเรื่องการกำจัดคอร์รัปชันในการประชุมหอการค้าทั่วประเทศที่จังหวัดขอนแก่น ระหว่างวันที่ 27 ถึง 28 พฤศจิกายน 2553 หอการค้าจังหวัดได้ตั้งข้อสังเกตว่า

“แนวโน้มและสัดส่วนการทุจริตในองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นสูงขึ้น และในอนาคตน่าจะสูงมากกว่าส่วนกลาง เพราะขณะนี้มีการกระจายอำนาจการเปิดประมูลในต่างจังหวัด และเทศบาลท้องถิ่นในองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และนักการเมืองในท้องถิ่น โดยท้องถิ่นมีการบริหารจัดการกันเองมากขึ้น และกลายเป็นช่องทางทุจริตในวงกว้างมากขึ้น” (หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 1 ธันวาคม 2553, หน้า 15)

นายสมมาตร ชุนเศรษฐ เลขาธิการสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ส.อ.ท.) กล่าวว่า

“เรื่องการจ่ายเงินใต้โต๊ะหรือกินหัวคิวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานาน รัฐบาลต้องยอมรับความจริงว่าคอร์รัปชันไทยมีจริง และมีตัวเลขตั้งแต่ร้อยละ 25 ขึ้นไป การจ่ายเท่าใดขึ้นอยู่กับใครจะพูดขึ้นมาก่อน สำหรับเอกชนไม่มีใครเต็มใจที่จะจ่ายแน่นอนหากไม่ส่งผลต่อธุรกิจ แต่ที่ผ่านมามีหากเอกชนไม่จ่าย ธุรกิจก็จะเกิดปัญหา การประมูลติดขัดหรือไม่เกิดขึ้น แต่ยอมรับว่าเอกชนก็มีส่วนผิด

ที่พยายามทำเพื่อธุรกิจตัวเองจึงยอมจ่าย แต่ทั้งหมดก็มาจากรัฐ รัฐบาลต้องยอมรับความจริงเรื่องคอร์รัปชันที่เกิดขึ้น หากไม่ยอมรับปัญหาที่แก้ไม่ได้ ยอมรับว่ารองนายกรัฐมนตรี(นายไทรรงค์) พูดยกเรื่องที่เอกชนให้ แต่ต้องมองเหตุของการให้มาจากการถูกบีบจากรัฐอีกทอดหนึ่ง” (หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 1 ธันวาคม 2553, หน้า 15) และแหล่งข่าวจากวงการอุตสาหกรรมก่อสร้างกล่าวว่า

“เรื่องเงินได้โตะเป็นเรื่องจริงที่มีการเรียกเก็บ โดยหากใครต้องการได้งานของหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานใดก็ต้องดำเนินการตามเงื่อนไขที่มีการกำหนดไว้ ส่วนอัตราที่จ่ายขึ้นอยู่กับมูลค่างาน หากมูลค่างานต่ำกว่า 1,000 ล้านบาท เปอร์เซ็นต์ที่มีการเรียกเก็บก็ค่อนข้างสูง คือมากกว่า ร้อยละ 10 แต่ถ้าหากมูลค่างานสูงเกิน 1,000 ล้านบาทขึ้นไปเปอร์เซ็นต์ที่เรียกเก็บจะต่ำกว่างานที่มีมูลค่างานต่ำ เพราะเมื่อคำนวณตัวเงินออกมาแล้วมีจำนวนมากกว่าอย่างไรก็ตาม เอกชนไม่ได้อยากจะจ่ายได้โตะเพราะต้องการทำกำไรสูงสุด แต่ถ้าไม่จ่ายก็จะไม่สามารถที่จะประมูลงานได้ ก็จะต้องถูกคัดออกให้ตกตั้งแต่รอบแรก” (หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 1 ธันวาคม 2553, หน้า 15)

ทีมข่าวเศรษฐกิจของหนังสือพิมพ์มติชนได้สรุปเรื่องความไม่โปร่งใสในการระบายสินค้าเกษตรในสต็อกของรัฐ โดยรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ต้องการรักษาความลับในการระบายสินค้า ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด เพราะไม่ต้องการให้ราคาพืชผลทางเกษตรดังกล่าวตกต่ำด้วยเหตุมีปริมาณมาก จนทำให้รัฐบาลทุน โดยรัฐบาลเน้นการเจรจาต่อรองกับเอกชนบางราย แทนที่จะเปิดให้เอกชนแข่งขันเสนอราคาซื้อทั่วไป แต่ในการระบายข้าวโพด มีห้างหุ้นส่วนนครสวรรค์เบญจศิริกิจ มีนายทรงศักดิ์ ส่งเสริมอุดมชัย อดีตผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ได้รับอนุมัติให้ระบายสินค้าจำนวน 315,169 ตัน ในมูลค่า 1,454 ล้านบาท ทั้งที่มีทุนจดทะเบียนเพียง 5 ล้านบาท ทั้งหลังจากได้รับอนุมัติแล้ว ห้างหุ้นส่วนดังกล่าวผิดสัญญา ซึ่งองค์การคลังสินค้า (อคส.) ก็ได้ดำเนินการฟ้องร้องแต่ประการใด ในกรณีการระบายมันสำปะหลังเส้น เอกชนที่ได้รับอนุมัติให้ซื้อสินค้ามี 3 ราย คือ หนองลังกาฟาร์ม ไพร สะเดา ฟาร์ม จำนวน 7.4 หมื่นตัน และบริษัท กาญจนพันธ์ ฟาร์ม จำกัด จำนวน 175,989.92 ตัน ซึ่งบริษัทกาญจนนาฟาร์ม จำกัด มีนางบุญยิ่ง นิตกาญจนนาที่เป็นที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัทและผู้ถือหุ้นใหญ่ และนายวิวัฒน์ นิตกาญจนนา สามีนางบุญยิ่ง ร่วมกับนายสมศักดิ์ เทพสุทินในการจัดตั้งพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งนางพรทิวา นาคาศัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเคยเป็นเลขานุการพรรคดังกล่าว ในการระบายมันสำปะหลังให้เอกชนภายในประเทศนี้ มีการตั้งข้อสังเกตว่าเป็นซื้อสินค้าสต็อกลม ซึ่งสินค้าที่มีคุณภาพมีอยู่ในบัญชีสต็อกนั้นถูกนำออกไปขายก่อนมีการอนุมัติขายแล้ว การขายข้าวให้บริษัท เอ็มที เซ็นเตอร์เทรด จำกัด โดยมีนายจูงเชียง เงิน กรรมการผู้จัดการบริษัทฯ ซึ่งกระทรวงพาณิชย์อนุมัติขายข้าวให้ถึง

1.9 ล้วนต้น นางสาวภาวินี จารุมนต์ หนึ่งในกรรมการของบริษัทดังกล่าวเป็นผู้ถือหุ้นและกรรมการในบริษัทของครอบครัว เทพสุทินหลายแห่ง เช่น บริษัท ดี แลนด์ฯ บริษัทซิลเวอร์สยาม จำกัด แต่ภายหลังบริษัท เอ็มที เซ็นเตอร์เทรด จำกัด ได้เปลี่ยนใจยอมซื้อข้าวเพียง 4.5 แสนตัน มูลค่า 5,000 ล้านบาท นายวีระศักดิ์ จินารัตน์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงพาณิชย์ ในสังกัดกลุ่มการเมืองของนายสุทินได้นำเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ของวิทยาลัยโปลิเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่นายวีระศักดิ์เป็นอธิการบดี ไปซื้อแคชเชียร์เช็คจำนวน 280 ล้านบาท ในการค้าประกันค่าข้าวให้กับบริษัท เอ็มที เซ็นเตอร์เทรด จำกัด ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีคำสั่งปลดนายวีระศักดิ์ออกจากตำแหน่งผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงพาณิชย์⁶² นายไตรรงค์ สุวรรณศิริ ได้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องนี้ว่า

“การปรากฏข้อมูลบริษัทเอกชนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักการเมืองเป็นจุดอ่อนในการดำเนินการ แม้จะไม่ผิดกฎหมาย แต่การที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองอยู่ในกระทรวงพาณิชย์ เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการซื้อขายของกระทรวงพาณิชย์เป็นเรื่องไม่สมควร การชี้แจงกระบวนการระบายสินค้าดังกล่าวว่า แต่เดิมการระบายสินค้าเป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์โดยตรง ไม่ต้องขออนุมัติผู้ใด แต่ภายหลังตัวรัฐมนตรีมัน โกง จึงต้องมาวางกฎเกณฑ์ ว่าแม้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์อนุมัติแล้ว ต้องผ่านคณะรัฐมนตรีอีกรอบหนึ่ง แต่เนื่องจากต้องใช้เวลาในการพิจารณา สินค้าในสต็อกก็เสียหาย และรัฐยังต้องเสียดำเข้าโกดังและดอกเบี้ยเดือนละ 810 ล้านบาท รวมปีละ หมื่นกว่าล้านบาท จ่ายเช่นนี้มา 4-5 ปีแล้ว เพื่อแก้ไขปัญหานี้ขั้นตอนที่ยุ่ยาก จึงวางระบบใหม่เน้นการต่อรองราคาสินค้าเพื่อให้รัฐขายสินค้าได้กำไร และการมีนโยบายรับจํานําราคาสินค้าทางเกษตรกรรมเป็นช่องทางนํอราษฎรบังหลวง ซื่อกี้โกง ขายกี้โกง สินค้าที่เก็บไว้กี้เป็นสินค้าหลวงเน่าเสีย เสียหายมาก” (หัวข้อ เศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 4 มกราคม 2554, หน้า 17) นายศักดิ์ดา คงเพชร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด ในฐานะประธานคณะกรรมการ (กมช.) กิจการสภาผู้แทนราษฎร ได้กล่าวในวันที่ 2 มกราคม 2554 ว่า จากผลการติดตามตรวจสอบกรณีที่ได้รับเรื่องร้องเรียนในความไม่โปร่งใสของการบริหารงบประมาณในโครงการป้องกันบรรเทาอุทกภัย ปี พ.ศ. 2553 ภายหลังการตรวจสอบการเบิกจ่ายงบประมาณและการลงพื้นที่หาข้อเท็จจริง พบว่ามีการทุจริตในระดับท้องถิ่นจำนวนมาก คิดเป็น

⁶² เรื่องนี้ นายวีระศักดิ์ได้ชี้แจงว่า “คนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการระบายข้าวระหว่างบริษัทกับ อ.ด.ก. แต่คุ้นเคยกับหุ้นส่วนผู้จัดการบริษัทฯ (นายจึ้งเชียง เณ) มานานแล้ว และหุ้นส่วนผู้จัดการดังกล่าวได้ขออิมพอร์ตสินค้าของตนเพื่อไปแสดงหลักทรัพย์ใน อ.ด.ก. คนได้ตรวจสอบแล้วเห็นว่าบริษัทเป็นผู้ส่งออกข้าวที่ได้รับสิทธิในการเข้าทำสัญญากับ อ.ด.ก. โดยถูกต้อง ผ่านหลักเกณฑ์การซื้อข้าวจากรัฐบาลมาโดยโปร่งใสทุกประการ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระบวนการซื้อข้าวดังกล่าว อีกทั้งขั้นตอนการขอซื้อข้าวได้สำเร็จแล้วแล้ว รอเพียงการเซ็นสัญญากับ อ.ด.ก. เป็นหน่วยงานนอกสังกัดกระทรวงพาณิชย์จึงได้ให้อิมพอร์ตเพื่อไปแสดงต่อ อ.ด.ก. จำนวน 1 วันทำการ และบริษัทฯ ได้นำหลักทรัพย์นั้นคืนทันทีในวันเดียวกัน.....ส่วนประเด็นเรื่องการใช้เงินกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษามาใช้หนี้ ขอชี้แจงว่า เป็นเงินค่าเล่าเรียนในส่วนที่เป็นของมหาวิทยาลัย คนเป็นอธิการบดีสามารถบริหารจัดการได้เอง และได้มีการนำหลักทรัพย์คืนบัญชีมหาวิทยาลัยถูกต้องแล้วเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2553” (หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 1 ธันวาคม 2553 หน้า 17)

ร้อยละ 60-70 โดยเฉพาะเมื่อให้อำนาจแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดค่อนข้างมีงบประมาณเองในวงเงิน 50-100 ล้านบาทที่เป็นงบฉุกเฉิน ซึ่งรูปแบบการทุจริตพบว่ามีกรรายงานสถานการณ์ภัยพิบัติเกินจริง และรายงานเท็จ เพื่อนำไปเบิกเงิน เช่นงบการสร้างถนนจากน้ำท่วมและไม่มีการซ่อมจริง มูลค่าของงบประมาณที่เบิกจ่ายเกินจริงนี้มีสูงถึง 10,000 ล้านบาท โดยมีทั้งนักการเมืองระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และข้าราชการทั้งผู้รับเหมาเข้ามาเกี่ยวข้องกัน (เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 4 มกราคม 2554, หน้า 3)

ปัญหาสลากกินแบ่งรัฐบาลที่ขายเกินราคาดังกล่าวได้เกิดขึ้นมานานแล้ว แต่ในยุคของรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะมีราคาแพงที่สุด โดยราคาสลากกินแบ่งรัฐบาลคู่ละ 80 บาท มีการขายถึง 100-120 บาทต่อคู่ ทั้งที่เป็นการกระทำผิดกฎหมาย และผู้แจ้งให้มีการจับกุมจะได้รับเงินสินบนนำจับก็ตาม แต่ก็มีการกระทำผิดเช่นนี้ทั่วประเทศ ซึ่งเจ้าหน้าที่ในกองสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือรัฐมนตรีผู้มีหน้าที่ดูแลมิได้ดำเนินการแก้ไขแต่ประการใด โดยมีกระแสข่าวว่าบุคคลในกองสลากกินแบ่งรัฐบาลและบุคคลในคณะรัฐบาลได้รับผลประโยชน์เป็นเงินจำนวนมหาศาล (หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 28 ตุลาคม, 2553, หน้า 7)

พรรคภูมิใจไทยโดยนายชวรัตน์ ชาญวีรกูล เป็นหัวหน้าพรรค ซึ่งมีนายเนวิน ชิดชอบ บุตรชายของนายชัย ชิดชอบ ประธานสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นแกนนำจัดตั้งพรรคได้เสนอโครงการเช่ารถประจำทาง 4,000 คันโดยเมื่อคำนวณค่าเช่ากับราคาซื้อขายแล้ว ประชาชนเห็นว่าราคาเช่านี้สูงเกินไป จึงมีการสันนิษฐานว่าจะมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงจากราคาเช่ารถประจำทางนี้ มีข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่า นางพรทิวา นาคาศัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ว่า เจ้าหน้าที่ใกล้ชิดกับนางพรทิวาได้แสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้จากตำแหน่งหน้าที่ของนางพรทิวา เช่นกรณีผู้ช่วยรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์คนหนึ่งได้นำเงินอุดหนุนการศึกษาที่ตนมีหน้าที่ดูแลในฐานะเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งมีชื่อแคชเชียร์เช็คประกันสัญญาระหว่างเอกชนที่ประมูลซื้อผลผลิตทางเกษตรที่กระทรวงพาณิชย์เป็นผู้ดูแล

พรรคประชาธิปัตย์ที่ดูแลเรื่องกองทุนเพื่อเศรษฐกิจเพียงพอในชุมชนได้ให้ชุมชนหมู่บ้านแต่ละแห่งคิดโครงการต่าง ๆ ในการใช้เงินที่รัฐบาลจัดให้แห่งละ 200,000-400,000 บาท เพื่อประโยชน์ในชุมชนของตน แต่ก็มีเจ้าหน้าที่ของพรรคประชาธิปัตย์รวมทั้งข้าราชการในท้องถิ่นเสนอให้ชุมชนเหล่านั้นจัดซื้อเครื่องกรองน้ำดื่มในราคาสูงกว่าท้องตลาดถึง 5-10 เท่า โดยชุมชนนั้นไม่ต้องเขียนทำรายการของโครงการ ซึ่งทำให้ชุมชนหรือหมู่บ้านหลายแห่งหลงเชื่อและต้องเสียโอกาสในการจัดซื้อทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างแท้จริง

เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2553 นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะให้แถลงว่าปัญหาทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในหลายหน่วยงานมี 2 ลักษณะคือ การจัดซื้อจัดจ้าง และการยกยอกทรัพย์สินของทางราชการ

โดยรัฐกำลังหาวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งในระหว่างการบริหารงบประมาณของรัฐบาลดังกล่าว ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2551-2553 มีการกู้เงินมาพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจในประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 8 แสนล้านบาท มีการใช้เงินงบประมาณอย่างมหาศาลเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ โดย รศ.ดร. ต่อตระกูล ชมนาค นายกสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ได้เปิดเผยว่า

“การทุจริตจะเกิดขึ้นได้มากน้อยขึ้นอยู่กับอำนาจการตรวจสอบ ในยุครัฐบาลทักษิณ อำนาจการตรวจสอบอ่อนแอมาก ไม่ว่าภาคประชาชนจะจับการทุจริตอย่างไรได้ เมื่อส่งเรื่องถึงหน่วยงานของรัฐ เรื่องก็เงียบ ทำให้ในยุคทักษิณมีการคอร์รัปชันมากที่สุด โดยจะแบ่งเป็นการคอร์รัปชันเชิงนโยบายซึ่งวัดผลประโยชน์เป็นเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ แต่จะได้เงินเป็นก้อนใหญ่ เช่น การออกกฎหมายเอื้อประโยชน์กลุ่มทุน การเปลี่ยนแปลงกฎหมายโทรคมนาคม หรือ นโยบายขายรัฐวิสาหกิจ ที่แม้จะเบียดแต่ผู้ถือหุ้นเป็นฝ่ายการเมืองได้ประโยชน์ไปตลอดชีพ อีกส่วนเป็นงบประมาณการก่อสร้าง ซึ่งจะมีการชักผลประโยชน์ได้จากผู้รับเหมา 20-30 % งบก่อสร้างในรัฐบาลทักษิณ มีปีละ 3-6 แสนล้านบาท รวมแล้วประมาณ 2 ล้านล้านบาท คุณ 30% คือประมาณ 6 แสนล้านบาทที่หายไป ส่วนในรัฐบาลอภิสิทธิ์ มีข้อแตกต่างจากรัฐบาลทักษิณมาก จึงไม่สามารถคอร์รัปชันอย่างสบายใจได้ แคมป์อำนาจการตรวจสอบยังเข้มแข็งกว่าเดิม ตรงนี้จะให้มีการคอร์รัปชันได้ยากขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อดูงบประมาณที่มาใช้ของรัฐบาลอภิสิทธิ์ที่เป็นงบก่อสร้างจำนวนมาก เชื่อว่าในงบประมาณใหญ่ อย่างเมกะ โปรเจกต์ต่าง ๆ ถูกจับตามองจากสื่อ ก็น่าจะผ่าน ครม. ได้ยาก แต่ปกติแล้ว การก่อสร้างต่าง ๆ ผู้รับเหมาจะให้นักการเมืองปกติประมาณ 5-10 % แต่ก็สามารถชักได้มากถึง 20-30 % ส่วนโครงการก่อสร้างในพื้นที่เล็ก ๆ พบว่าการทุจริตได้มากถึง 50-100% ในบางโครงการ เช่น โครงการขุดลอกคลอง มีการตั้งงบ 500,000-1,000,000 บาท แต่พบว่าบางพื้นที่ไม่มีการขุดลอกคลอง และนักการเมืองได้เงินก้อนนี้ไปถึง 100% ซึ่งน่าห่วงมาก โดยเฉพาะงบที่ไปสู่การบริหารส่วนท้องถิ่นจะมีมูลค่าถึง 25 % ของงบประมาณแผ่นดิน และการตรวจสอบการทุจริต ในเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องยากเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากข้าราชการของรัฐ โดยเฉพาะราชการ ส่วนท้องถิ่น”

มีการเปิดเผยข้อมูลของคณะกรรมการ ป.ป.ท. ในวันที่ 26 สิงหาคม 2553 ว่ามีการทุจริตในการจัดซื้อยาของกระทรวงสาธารณสุข โดยบริษัทผู้จำหน่ายยาให้ “ค่าคอมมิชชั่น” ตามยอดการจัดซื้อยาเข้าโรงพยาบาล ซึ่งกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ กลุ่มผู้บริหารโรงพยาบาลคณะกรรมการโรงพยาบาลรับมาจัดสรรเป็นเงินสวัสดิการให้แก่บุคลากรของโรงพยาบาล ซึ่งไม่ถูกต้องตามกฎหมายและบางครั้งคณะบุคคลดังกล่าวได้รับเอาเงินค่าคอมมิชชั่นดังกล่าวเป็นส่วนตัว ป.ป.ท. ประเมินการว่า เงินค่าคอมมิชชั่นมีจำนวนประมาณ 1.2 หมื่นล้านบาท หรือไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30

ของราคายาที่โรงพยาบาลทั่วประเทศได้จัดซื้อยาในวงเงินประมาณ 4 หมื่นล้านบาท ทั้งยังมี คณะกรรมการกำหนดรายชื่อยาในบัญชีหลักซึ่งคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช) เป็นผู้รับผิดชอบ บริษัทยาทุกแห่งจึงพยายามให้ยาของตนอยู่ในบัญชียาหลัก ซึ่ง คณะกรรมการอีกชุดหนึ่งจะกำหนดรายชื่อยาบัญชียานอกบัญชียาหลัก บริษัทเหล่านี้ต้องมีการ ผลักดันให้ยาดังกล่าวบรรจุอยู่ในบัญชียาหลัก หรือในบัญชียานอกยาหลักของโรงพยาบาลให้ได้ ส่วนใหญ่บริษัทยาเหล่านี้จะจัดให้คณะแพทย์ของโรงพยาบาลไปดูงานในต่างประเทศโดยไม่ต้อง เสียค่าใช้จ่าย หรือวิธีการอีกอย่างหนึ่ง คือให้แพทย์ในโรงพยาบาลอ้างว่าอาการป่วยของคนไข้เป็น อาการเพิ่มขึ้นใหม่ที่ต้องใช้วิธีการรักษาอีกแบบหนึ่งเพิ่มเติม ซึ่งหมายถึงการที่ต้องใช้ยารักษา เพิ่มขึ้น เรียกในวงการแพทย์ว่า “นิวเคส” เช่นคนป่วยไม่เป็นโรคหัวใจ แพทย์ลงความเห็นว่าเขา เป็นโรคหัวใจ เช่นนี้ โรงพยาบาลจะต้องใช้ยาแก้โรคหัวใจเพิ่มเติม บริษัทฯ จะให้เงินแก่แพทย์นั้น 5,000 บาท การทุจริตของแพทย์ อีกลักษณะหนึ่งคือ แพทย์จะสั่งยาที่มีราคาแพง ๆ ให้แก่ตนเอง และนำไปใช้ในคลินิกส่วนตัวของตน หรือการสั่งยาให้คนไข้เกินกว่าที่จำเป็น และการชักยอกยา ไปจากโรงพยาบาลโดยอาศัยการแก้ไขใบสั่งยา ซึ่งขณะนี้ ป.ป.ท. ได้ดำเนินการฟ้องผู้อำนวยการ โรงพยาบาล แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล ถึง 23 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่

นายดุสิต นนทะนาคร ประธานกรรมการหอการค้าไทยและภาคีเครือข่ายรวม 21 องค์กร ไทย เช่น สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หอการค้าต่างประเทศ สมาคมธนาคารไทย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สมาคมบริษัทจดทะเบียน สภาธุรกิจตลาดทุนไทย จัดตั้งเป็นภาคีเครือข่ายการป้องกันและต่อต้านคอร์รัปชัน โดยในวันที่ 1 มิถุนายน 2554 เป็นวันประกาศจุดยืนให้เป็นวันเริ่มต้นที่จะทำการคอร์รัปชันยากมากขึ้น ทั้งจัดสัมมนาการ “ต่อต้านคอร์รัปชัน จุดเปลี่ยนประเทศไทย” ในวันที่ 1 มิถุนายน 2554 และถือเป็นการเตือนนักการเมืองให้หยุดพฤติกรรมคอร์รัปชัน เพราะว่าเอกชนจะเป็นผู้หยุดการให้ โดยนายดุสิตกล่าวว่า

“มีการจ่ายเงินได้โตะให้กับผู้มีอำนาจเพื่อให้ได้งานหรือสิทธิประโยชน์มากถึงร้อยละ 50 ของมูลค่างาน เพิ่มจากในช่วง 20-30 ปีที่ผ่านมาที่มีการจ่ายเงินได้โตะเพียง 2-3 % ซึ่งการกระทำดังกล่าวถือเป็นการปล้นชาติ เพราะงบประมาณทุกบาทที่ควรนำมาพัฒนาประเทศได้ถูกโกงกินจากโครงการขนาดใหญ่ ที่น่าวิตกคือคนไทยกลับมองว่าการโกงกินเป็นสิ่งที่สามารถยอมรับได้ ซึ่งจุดนี้อันตรายมาก หากปล่อยไว้อันาคตประเทศไทยคงล่มสลาย”

และในวันที่ 25 กันยายน 2554 ภาคีเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชันได้จัดงานต่อต้านคอร์รัปชัน ที่สวนลุมพินี กรุงเทพฯ โดยมีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

ร่วมกิจกรรม โดยนางสาวยิ่งลักษณ์แถลงว่า การทุจริตคอร์รัปชันเสมือนโรคร้าย รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับปัญหาทุจริตคอร์รัปชันเพื่อให้เกิดพลังธรรมชาติในการต่อต้านคอร์รัปชัน

จากการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในเรื่อง ผลสำรวจทัศนคติของภาคธุรกิจที่มีต่อสถานการณ์การทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทย เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2553 โดยสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างในช่วงเดือนมีนาคม – พฤษภาคม 2553 จำนวน 411 ตัวอย่าง ปรากฏว่าแม้สถานการณ์เศรษฐกิจชะลอตัวลง แต่สถานการณ์การทุจริตกลับเพิ่มขึ้นมากกว่า รอบ 12 เดือนที่ผ่านมา โดยนักธุรกิจส่วนใหญ่ร้อยละ 78.3 ยังคงจ่ายเงินสินบนให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานที่กลุ่มตัวอย่างการจ่ายเงินมากที่สุดคือองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล กรมที่ดิน องค์การบริหารส่วนจังหวัดตำรวจทางหลวง/จราจร

ผาสุก พงษ์ไพจิตรได้กล่าวในการสัมมนาระดมความคิดเห็นการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ระหว่างวันที่ 7 ถึง 8 ตุลาคม 2543 ว่ามีการสำรวจอัตราการฉ้อราษฎร์บังหลวงในวงการก่อสร้างไทยเบื้องต้นคือ

ตารางที่ 1 การสำรวจอัตราการฉ้อราษฎร์บังหลวงในวงการก่อสร้างไทยเบื้องต้น

กิจการ	ให้แก่ผู้ใด	จำนวนเบื้องต้น
ตั้งงบประมาณให้สูงเกินราคาเป็นจริง ร้อยละ 30-50	หัวหน้าในหน่วยงาน	ร้อยละ 15
เหมารวมให้ผู้ใหญ่เพื่อได้งาน	ผู้ใหญ่/หัวหน้าหน่วย/ อธิการบดี/รัฐมนตรี	ร้อยละ 7-30
รับเช็คเบิกเงินงวด	เจ้าหน้าที่การเงิน	20,000-ร้อยละ 5
ให้ราคากลาง+รายละเอียด BOQ	ฝ่ายคิดราคา	40,000- ร้อยละ 0.1
ส่งข่าวสาร รูปแบบและรายการ	ผู้เขียนแบบ	40,000 บาทต่อเดือน
รายได้รายเดือนพิเศษผู้ควบคุมงาน	ผู้ควบคุมงาน	5,000-40,000 บาทต่อเดือน
บังคับให้ผู้รับเหมาทำงาน OT	ผู้ควบคุมงาน	5,000-20,000 บาทต่อเดือน
วาง Specวัสดุก่อสร้างให้ต้องซื้อรายที่กำหนด	ผู้ออกแบบ	ร้อยละ 3-5

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กิจการ	ให้แก่ผู้ใด	จำนวนเบื้องต้น
สรุปเปรียบเทียบคุณสมบัติให้ได้ที่ 1	เลขานุการ คณะกรรมการ	ร้อยละ 2
Vote สนับสนุนให้ได้ที่ 1	กรรมการคัดเลือก	ร้อยละ 5-10
ตรวจรับงานทุกงวด	กรรมการ ผู้ควบคุมงาน	ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ค่าเลี้ยงดูปู่เสื้อ เลี้ยงฉลองปู่เสื้อ 1 คืน 5,000- 10,000 บาท/คน
อนุมัติเทียบเท่าวัสดุ อนุมัติงานที่ทำ ผิดแบบ (เล็กน้อย)	ผู้ควบคุมงาน กรรมการ	20,000-40,000 บาท
ละเลยไม่เข้มงวด ช่วยอำนวยความสะดวก สะดวกการทำงานตามสัญญา	ผู้ควบคุมงาน ประธานกรรมการ ผู้อำนวยการ	จ้างงานพิเศษนอกเวลา จ้างคู่สมรสของกรรมการให้ ทำงานพิเศษของผู้รับเหมา ให้สัญญางานอื่นๆทำ สัญญาว่าจ้างให้ทำงานใน ตำแหน่งใหญ่ของบริษัท หลัง ลาออกจากราชการ
เสนอต่อเวลาสัญญาก่อสร้างไม่ต้อง เสียค่าปรับ	ผู้ควบคุมงาน กรรมการ	ร้อยละ 10ของค่าปรับ
ขอใบอนุญาตก่อสร้างให้เร็วภายใน กำหนด	กมท.	1-2 ล้านบาท (อาคารมูลค่า 1,000 ล้านบาท)

วิเคราะห์โครงสร้างทางการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ ของประเทศไทยในยุค
ประชาธิปไตย

จากการปกครอง สังคม เศรษฐกิจในยุคประชาธิปไตยในช่วง พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2554
ประเทศไทยได้ผ่านการทำรัฐประหาร 1 ครั้ง ในช่วง พ.ศ. 2549 และในช่วง พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ.
2543 ประเทศไทยต้องยอมรับเงื่อนไขของกองทุนระหว่างประเทศ (IMF) จากการกู้เงินจากกองทุน
เพื่อนำมาฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ที่เกิดจากความผิดพลาดของการใช้เงินของประชาชนและ
ธนาคารแห่งประเทศไทย รวมทั้งกระทรวงการคลัง และเมื่อเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นในปี พ.ศ.

2544 มีการลงทุนของ นักลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ธุรกิจต่าง ๆ มีรายได้มากขึ้น ประชาชน มีกำลังการซื้อสินค้าต่าง ๆ เมื่อพ้นตำรวจโททัณิน ชินวัตรซึ่งมาจากนักธุรกิจเป็นนายกรัฐมนตรี ในช่วง พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 พ้นตำรวจโททัณินใช้นโยบาย “ประชานิยม” เป็นนโยบายในการดำเนินกิจการของรัฐบาลและได้รับความเห็นชอบจากประชาชนจำนวนมากในระยะแรก และในขณะเดียวกัน พ้นตำรวจโททัณินได้ระดมสมาชิกผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองอื่นมาสนับสนุนพรรคไทยรักไทยจนมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งของสมาชิกผู้แทนราษฎรในสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับสมาชิกผู้แทนราษฎรไม่ว่าในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกลุ่มพรรคพวก จึงทำให้การสรรหาองค์กรอิสระที่มีอำนาจในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐไม่ได้ผลดีตามเจตนาของกฎหมาย ขณะเดียวกันเมื่อวุฒิสภาไม่สามารถทำดำเนินการตามเจตนาของรัฐธรรมนูญแล้ว ย่อมทำให้การตรวจสอบ ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่าร้ายวผิดปกติ กระทำทุจริตต่อหน้าที่ เข้าแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการประจำในส่วนงานการเจ้าหน้าที่ ซึ่งต่อมากลุ่มอำนาจอนุรักษนิยมที่ยังมีอำนาจในสังคมได้กล่าวหาว่ารัฐบาลของพ้นตำรวจโททัณินมีพฤติกรรมทุจริตต่อหน้าที่ และเกิดการทำให้รัฐประหารของกองทัพ โดยในระยะ พ.ศ. 2548 ถึง พ.ศ. 2554 ประเทศไทยประสบความยุ่งยากทางการเมืองมาก เกิดการแตกแยกระหว่างคนในสังคมมากขึ้น ประกอบเศรษฐกิจของไทยถูกกระทบจากวิกฤติทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา และอุทกภัยหลายครั้งในประเทศ ทำให้รายได้ของประชาชนลดน้อยลง

อนึ่งจากการพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนการเลือกตั้ง การได้มาซึ่งรัฐบาล การมีอำนาจรัฐ การตรวจสอบอำนาจรัฐซึ่งเป็นช่องทางในการถือราษฎร-บังหลวง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นต้นเหตุแห่งความยุ่งยากทางการเมืองในระยะเวลาปี พ.ศ. 2548 ถึง พ.ศ. 2554 ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้สิทธิแก่ประชาชนในการรับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ ทั้งมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ และฟ้องหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ ลูกจ้างของหน่วยงาน มาตรา 110 กำหนดว่าสมาชิกผู้แทนราษฎรต้องไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ ไม่รับสัมปทานจากรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ รัฐวิสาหกิจอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอนหรือเป็นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใดจากหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ มาตรา 111 กำหนดห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ต้องไม่ใช่สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงการบรรจุแต่งตั้ง ย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการประจำ พนักงานของรัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น และมาตรา 118 กำหนดว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ (6) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 110 หรือมาตรา 111 และมาตรา 128 ให้นำบทบัญญัติมาตรา 110 และมาตรา 111 มาใช้บังคับกับการกระทำความผิดอันต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภาด้วย โดยอนุโลม โดยมาตรา 133 บัญญัติว่า สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงเมื่อ (7) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 128 และมาตรา 96 บัญญัติว่า สมาชิกผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภามีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลงตามมาตรา 118 (6) หรือมาตรา 128

รัฐธรรมนูญดังกล่าวได้กำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งจำนวนห้าคน โดยผ่านการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหากรรมการการเลือกตั้ง และต้องได้รับมติจากวุฒิสภา ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมตามมาตรา 144 อันก่อให้เกิดอำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งในการสืบสวนและวินิจฉัยสั่งการว่าการเลือกตั้งใดไม่สุจริตและสามารถสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ทั้งมีคำสั่งให้ผู้สมัครรับการเลือกตั้งสิ้นสิทธิการรับการเลือกตั้งในครั้งต่อไปได้

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังกำหนดให้มี ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจำนวนไม่เกินสามคน ซึ่งผ่านการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาและต้องได้รับมติเห็นชอบจากวุฒิสภา โดยมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณีที่ข้าราชการ พนักงานของรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการ แต่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาไม่รับพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวกับการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ รวมทั้งเรื่องที่ผู้ร้องเรียนมิได้มีส่วนได้เสียและการพิจารณาจะไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวมแต่จะส่งเรื่องดังกล่าว รวมทั้งเรื่องที่มีมูลความผิดทางอาญา หรือมูลความผิดทางวินัยให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาต่อไป

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังกำหนดให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จำนวน 11 คน ที่ผ่านการคัดเลือกมาจากคณะกรรมการคัดเลือก และผ่านการลงมติเห็นชอบของวุฒิสภา ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจในการตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลย

การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศ
เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดว่ารัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งหรือกระทำการใดตามที่
บัญญัติในมาตรา 110 มิได้ และจะดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัทหรือองค์การที่ดำเนิน
ธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกันหรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใดก็มิได้ รัฐมนตรีต้อง
ไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือ
หุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไป (มาตรา 208) และห้ามมิให้รัฐมนตรีผู้นั้นกระทำการใดอันมี
ลักษณะเป็นการเข้าไปบริหารหรือจัดการใด ๆ เกี่ยวกับหุ้นหรือกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท
ดังกล่าว (มาตรา 209)

รัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติให้จัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ ให้มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน
ทั้งสิ้น ห้าคนที่ผ่านการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และต้องได้รับ
ความเห็นชอบจากวุฒิสภา และมีหน้าที่ในการพิจารณากฎหมายใดขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่
ทั้งได้กำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยให้มีจำนวน
ผู้พิพากษาจำนวน 9 คน มีหน้าที่พิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในขณะเดียวกัน
คณะกรรมการตุลาการที่มีบทบาทในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น ๆ
ของศาลยุติธรรม วุฒิสภายังมีบทบาทในการคัดเลือกบุคคล 2 คนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการดังกล่าว
ด้วย รัฐธรรมนูญได้จัดตั้งศาลปกครอง และกำหนดให้ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดต้องได้รับ
ความเห็นชอบจากวุฒิสภาด้วย

ในการกำหนดการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทาง
การเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติ
ภาวะ และหากนักการเมืองดังกล่าวจงใจไม่ยื่นบัญชี หรือยื่นรายการเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่
ควรแจ้งให้ทราบ ให้บุคคลนั้นพ้นจากตำแหน่งและห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองอีกห้าปี โดย
ทั้งนี้ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้เสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็น
ผู้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดให้จัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
แห่งชาติ โดยมีคณะกรรมการ 9 คน ทั้งนี้คณะกรรมการดังกล่าวจะผ่านการพิจารณาจาก
คณะกรรมการสรรหาและเลือกคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และผ่าน
การพิจารณาเห็นชอบจากวุฒิสภา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมี
อำนาจหน้าที่ในการไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริต

ต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม (มาตรา 301(3))

วุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อัยการสูงสุด ผู้ที่มีพฤติการณ์ร้ายชัดชัดคดี ส่อว่ากระทำทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้ออกจากตำแหน่ง รวมถึงกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ดำรงตำแหน่งสูงตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (มาตรา 303) เมื่อประธานวุฒิสภาได้รับเรื่องดังกล่าวแล้ว ก็จะส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อทำการไต่สวน และส่งเรื่องให้ประธานวุฒิสภาพิจารณาต่อไป และส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (มาตรา 305)

ในขณะเดียวกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา 303 ได้

คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน รวม 10 คน ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการสรรหากรรมการ และได้รับการเห็นชอบจากวุฒิสภา และมีอำนาจในการวางนโยบาย การตรวจเงินแผ่นดิน การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาในเรื่องวินัยทางงบประมาณและการคลัง

จึงเห็นว่า วุฒิสภามีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบองค์กรอิสระทั้งองค์กรศาล ซึ่งวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งจำนวนสองร้อยคน โดยใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง ทั้งมีเงื่อนไขห้ามเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แต่เงื่อนไขการได้มาซึ่งวุฒิสภาที่ต้องมาจากการเลือกตั้ง ทำให้วุฒิสภามีจำนวนมากมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเมื่อวุฒิสภาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการระดับสูง ทั้งองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ นักการเมืองย่อมต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับวุฒิสภาเพื่อประโยชน์ของนักการเมืองเอง และเมื่อวุฒิสภามีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับนักการเมืองที่เป็นทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรี การตรวจสอบตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ย่อมไม่อาจบรรลุผลสัมฤทธิ์ได้

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดสิทธิให้แก่ประชาชนในมาตรา 62 ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรง

ตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งกำหนดในแนวนโยบายด้านกฎหมายและยุติธรรมในมาตรา 81 ว่า รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรมว่า ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และทั่วถึง ค้ำครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้พ้นจากการล่วงละเมิดทั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและโดยบุคคลอื่น และต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน สนับสนุนการดำเนินการขององค์กรภาคเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน

มาตรา 106 กำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ (6) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 265 หรือมาตรา 266 ซึ่งมาตรา 265 เป็นบทบัญญัติว่าด้วยการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต้อง ไม่ดำรงตำแหน่งหรือมีหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น ไม่รับหรือแทรกแซงหรือก้าวก่ายการเข้ารับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญา กับรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ รัฐวิสาหกิจอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และไม่เป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือโทรคมนาคม ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม และมาตร 266 กำหนดห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

มาตรา 106 (9) กำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อวุฒิสภามีมติตามมาตรา 275 ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง หรือศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกตามมาตรา 91 หรือศาลฎีกามีคำสั่งตามมาตรา 239 วรรคสอง (ซึ่งมาตรา 275 กำหนดให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณากรณีนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือข้าราชการการเมืองถูกกล่าวหาว่าร้ายวญผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น และมาตรา 91 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลงตามมาตรา 106(6) หรือมาตรา 119(6)

มาตรา 119 กำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุด เมื่อ (5) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 116 มาตรา 265 หรือมาตรา 266 และ(6) วุฒิสภามีมติตามมาตรา 275 ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง หรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกภาพมาตรา 91 หรือศาลฎีกามีคำสั่งตามมาตรา 239 วรรคสอง หรือมาตรา 240 วรรคสาม

มาตรา 164 กำหนดว่า ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสองหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติตามมาตรา 274 ให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา 270 ออกจากตำแหน่งได้

มาตรา 182 กำหนดให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ (7) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 267 มาตรา 268 หรือมาตรา 269 และ(8) วุฒิสภามีมติตามมาตรา 274 ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง

รัฐธรรมนูญนี้ได้กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญจำนวนเก้าคน และผ่านการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาและเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา วุฒิสภามีอำนาจเลือกบุคคลจำนวนสองคนเข้าไปเป็นคณะกรรมการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย และวุฒิสภามีอำนาจในการให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งตุลาการในศาลปกครองสูงสุด

คณะกรรมการเลือกตั้งมีจำนวนห้าคน ที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการสรรหา กรรมการการเลือกตั้ง และวุฒิสภาต้องให้ความเห็นชอบ และคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการออกระเบียบเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งมีอำนาจในการเลือกตั้งใหม่ได้

วุฒิสภามีอำนาจให้การให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินโดยผ่านคณะกรรมการสรรหา ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจในการพิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณีที่ข้าราชการ พนักงานของรัฐวิสาหกิจในการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงานของรัฐวิสาหกิจ การตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบธรรม แต่หากผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อความเสียหายของประชาชนส่วนรวมหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจพิจารณาและสอบสวนได้เองโดยไม่ต้องมีผู้ร้องเรียน (มาตรา 244)

วุฒิสภามีอำนาจในการพิจารณาให้ความเห็นชอบในคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจำนวนเก้าคน หลังจากการพิจารณาของคณะกรรมการสรรหาและเลือกกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

วุฒิสภามีอำนาจในการให้ความเห็นชอบการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน อัยการสูงสุด คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยการให้นักการเมืองและข้าราชการระดับสูงยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และมีบทลงโทษแก่ผู้ตั้งใจไม่ยื่นบัญชี ปกปิดข้อเท็จจริง กำหนดเรื่องการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งประโยชน์ตามมาตรา 265 มาตรา 266 และมาตรา 269 รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอนจากตำแหน่งแก่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อัยการสูงสุด ที่มีพฤติการณ์ร้ายชัดปดติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำ ผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

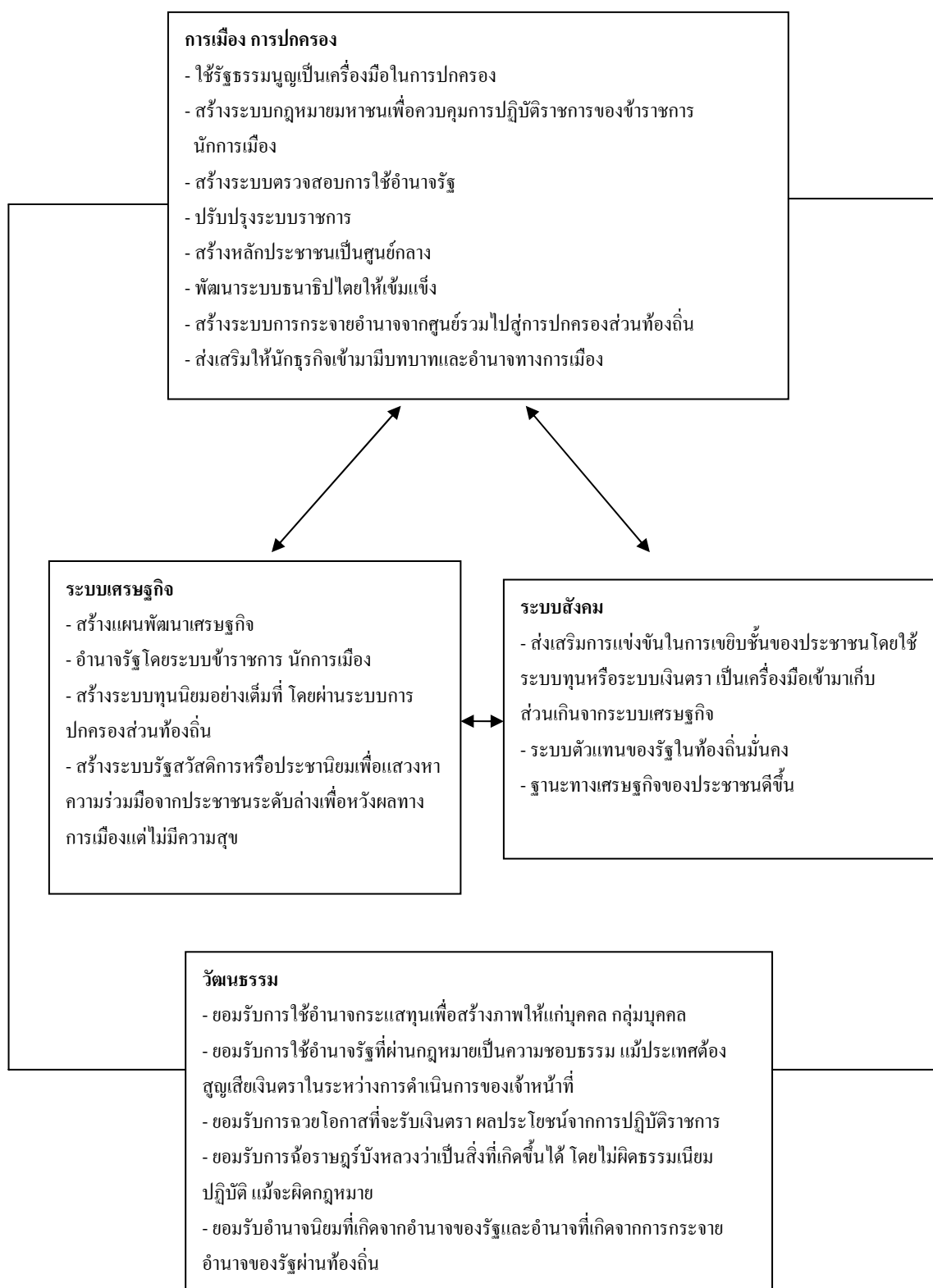
รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้มีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแก่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือข้าราชการการเมืองอื่นถูกกล่าวหาว่าร้ายชัดปดติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตหรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังบัญญัติในเรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งกำหนดว่าหากมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมให้ถือว่าเป็นความผิดทางวินัย และหากเป็นกรณีผู้ฝ่าฝืนเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้ทำรายงานเสนอต่อรัฐสภา และหากเป็นเรื่องที่ร้ายแรงให้เสนอต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติพิจารณาดำเนินการ โดยให้ถือเหตุที่จะถูกถอดถอนจากตำแหน่งตามมาตรา 270 และเมื่อพิจารณาการได้มาซึ่งวุฒิสมาชิก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดว่าวุฒิสมาชิกมี 150 คน มาจากการเลือกตั้งจังหวัดละหนึ่งคน และส่วนหนึ่งมาจากการสรรหา ซึ่งคณะกรรมการสรรหาวุฒิสภาทำการสรรหาจากกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาชีพ และภาคอื่น

จากการเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 แล้วจะเห็นว่ากลุ่มนักวิชาการกฎหมายมหาชนพยายามควบคุมอำนาจของนักการเมืองมิให้ใช้อำนาจทางการเมืองมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น โดยใช้ปรากฏการณ์ของพันตำรวจโททักษิณเป็นรูปแบบในการป้องกันการผูกขาดอำนาจทางการเมือง ทั้งการกำหนดเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน การห้ามมิให้รัฐมนตรีเข้ามามีส่วนผลประโยชน์ในธุรกิจ สื่อสารมวลชน และเพิ่มมาตรการการดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืนจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทาง

การเมือง และกำหนดการถอดถอนสมาชิกผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาที่กระทำผิดต่อกฎหมาย แต่นักวิชาการกฎหมายมหาชนเหล่านี้กลับใช้วิธีการสรรหาและแต่งตั้งวุฒิสภา ร่วมกับการได้มาซึ่งวุฒิสภาจากการเลือกตั้ง โดยตั้งเขตการเลือกตั้งเป็นรายจังหวัดละหนึ่งคน เพื่อทำลายสายใยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกผู้แทนราษฎร พรรคการเมือง และวุฒิสภา แต่การแก้ปัญหาดังกล่าว กลับสร้างปัญหาใหม่ในสังคม คือวิธีการสรรหาและแต่งตั้งวุฒิสภาที่มีได้มาจากการเลือกตั้ง ไม่โปร่งใส มีการวิงวอนคณะกรรมการสรรหาและแต่งตั้งเพื่อให้ตนได้เป็นวุฒิสภา อันทำให้สังคมเห็นว่า การพยายามรักษาฐานอำนาจของฝ่ายอนุรักษ์นิยมยังมีอยู่ และการต่อสู้ระหว่างก้าวหน้า นิยมกับหัวเสรีนิยมยังเข้มข้น ทั้งนี้สังคมพยายามออกแบบการควบคุมการใช้อำนาจรัฐบงกช โดยใช้รัฐธรรมนูญเป็นอุปกรณ์หลัก แต่มิได้พัฒนากฎหมายพิเศษให้ปรับใช้ได้ง่ายขึ้นทั้งมิได้ออกแบบกฎหมายอาญาที่ให้โอกาสแก่ราษฎรทั่วไปเข้ามามีส่วนควบคุมการใช้อำนาจรัฐบงกช จึงเห็นว่าการเป็นรัฐธรรมนูญนิยมมิได้เป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาการใช้อำนาจรัฐบงกชในประเทศไทยที่นักการเมืองอาศัยรัฐธรรมนูญนี้เป็นช่องทางในการใช้อำนาจรัฐบงกชนั่นเอง

ผู้วิจัยได้จัดทำผังโครงสร้างดังกล่าว ดังนี้

ภาพที่ 7 การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในยุคการปกครองในระบบประชาธิปไตย

บทบาทของกฎหมายที่เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงในสมัยฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตยถึงปัจจุบัน

กฎหมายในส่วนอาญาที่เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงในยุคฟื้นฟูประชาธิปไตยและยุคประชาธิปไตยนี้ยังเป็นประมวลกฎหมายอาญา แต่กฎหมายที่เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงปี พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2554 นี้ส่วนใหญ่เป็นกฎหมายมหาชน ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองของเจ้าหน้าที่ การบังคับให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน การกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และคณะกรรมการ ป.ป.ท. แต่ที่สำคัญที่สุดมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นี้ได้กำหนดอำนาจให้แก่ราษฎรในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

กฎหมายที่เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงในช่วงปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2539 รัฐได้พัฒนากฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงมาจากยุคเผด็จการ ด้วยเหตุการณ์ต้นตัวทางการเมืองของราษฎรในยุคปี พ.ศ. 2516 ทำให้รัฐตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ที่ได้กำหนดเจตนารมณ์ข้อห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภารวมทั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีในการมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับตำแหน่งหน้าที่ในรัฐสภา ทั้งกำหนดให้มีผู้ตรวจเงินแผ่นดินของรัฐสภาเพื่อตรวจสอบการใช้เงินของหน่วยราชการ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 กำหนดให้มีสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินที่มาจาก การแต่งตั้งของฝ่ายบริหารทั้งสิ้น มีเพียงข้อบังคับห้ามมิให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต้องไม่ดำรงตำแหน่งข้าราชการประจำหรือรัฐวิสาหกิจหรือตำแหน่งใดในกิจการที่ดำเนินธุรกิจเพื่อหากำไรไม่ได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ก็กำหนดเจตนารมณ์ห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา รัฐมนตรีมิให้มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่เกิดจากตำแหน่งหน้าที่ แต่ไม่ปรากฏว่ามีข้อห้ามแก่นายกรัฐมนตรีซึ่งอาจเป็นบุคคลภายนอก และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้กำหนดสิทธิให้ราษฎรในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ทั้งมีสิทธิฟ้องหน่วยราชการไว้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ได้ กำหนดข้อห้ามแก่วุฒิสมาชิกและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิให้มีผลประโยชน์ทับซ้อนอันเนื่องมาจากตำแหน่งหน้าที่ แต่เมื่อพิจารณาจากบทลงโทษแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสมาชิกที่กระทำฝ่าฝืนข้อห้ามแล้ว ปรากฏว่าต้องใช้มติจากที่ประชุมของสภาที่สมาชิกเหล่านั้นสังกัด อันทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ผลเท่าที่ควร

ในยุคดังกล่าวมีกฎหมายอาญาที่ใช้ลงโทษแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง แต่คำว่า “เจ้าพนักงาน” ในความหมายของประมวลกฎหมายอาญา หมายถึงเจ้า

พนักงานของรัฐที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐ ให้เป็นข้าราชการประจำโดยมิได้หมายถึง “ข้าราชการการเมือง” แต่มีมาตรา 149 ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงาน สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาจังหวัด และสมาชิกสภาเทศบาล เรียกรับหรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเอง หรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษ...” ดังนั้นตามประมวลกฎหมายอาญาจึงไม่สามารถบังคับใช้ลงโทษแก่นักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งหรือนักการเมืองที่มีอำนาจทางการเมืองได้ และมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 ที่กำหนดคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ (คณะกรรมการ ป.ป.ป.) มีหน้าที่สืบสวนและสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริงเมื่อมีผู้กล่าวหา ร้องเรียนหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ ซึ่งให้คำนิยามคำว่า “การทุจริตในวงราชการ” หมายถึงการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติกรอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น และ “การประพฤติมิชอบในวงราชการ” หมายความว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติของคณะรัฐมนตรีอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมุ่งหมายจะควบคุมดูแลการรับการเก็บรักษา หรือการใช้เงินหรือทรัพย์สินของแผ่นดิน ไม่ว่าการปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัตินั้นเป็นการทุจริตในวงราชการด้วยหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงการประมาทเลินเล่อในหน้าที่ดังกล่าวด้วย และ “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายถึง ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีตำแหน่งหรือมีเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารท้องถิ่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย สมาชิกท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหมายความรวมถึงกรรมการอนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ หน่วยราชการ หรือรัฐวิสาหกิจด้วย ทั้งกำหนดให้อำนาจแก่คณะกรรมการ ป.ป.ป. ในการพิจารณาในเรื่องเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดร้ายวผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ และนายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการลงโทษทางวินัย และให้พนักงานอัยการร้องขอต่อศาลเพื่อยึดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกล่าวหาว่าร้ายวผิดปกติ ดังนั้นกฎหมายพิเศษฉบับดังกล่าวจึงไม่อาจใช้ลงโทษนักการเมืองได้ ในปี พ.ศ. 2532 รัฐได้ตราระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532 เพื่อกำหนดให้หน่วยงานของรัฐรวมทั้งรัฐวิสาหกิจดำเนินการบริหารประชาชนโดยเร็ว และเป็นการกำหนดขั้นตอนในการบริการเพื่อประชาชนตามภารกิจของหน่วยงานนั้น ทั้งกำหนดขั้นตอนในการร้องทุกข์อันเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่นั้นไม่ปฏิบัติตามระเบียบนี้ และมีการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบดังกล่าวในปี พ.ศ.

2540 กำหนดให้ระเบียบนี้ไม่ใช่แก่นกรณีที่ต้องปฏิบัติตามวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง และให้มีคณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐและคณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐประจำจังหวัด แต่ก็มีเพียงมาตรการทางวินัยแก่ข้าราชการหรือพนักงานของรัฐผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบเท่านั้น รัฐได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ที่ยกเลิกพระราชระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2522 กำหนดให้มีคณะกรรมการ ก.พ. มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานการเจ้าหน้าที่ทั้งหมดของหน่วยงานราชการ และกำหนดให้มี อ.ก.พ. กระทรวงในแต่ละกระทรวงเพื่องานบริหารบุคคลในกระทรวงของแต่ละแห่ง และให้มี อ.ก.พ. กรมในแต่ละกรมที่สังกัดกระทรวงแต่ละแห่งด้วย การบรรจุและแต่งตั้ง การโยกย้าย การโอน การดำเนินการทางวินัย ขึ้นอยู่กับ ก.พ. อ.ก.พ. กระทรวง และ อ.ก.พ. กรม ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมิได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรกับข้าราชการหรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อแต่พยายามสร้างความเป็นธรรมในการปกครองในหมู่ข้าราชการด้วยกัน

ดังนั้นเมื่อพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวกับการถือราษฎรบังหลวงในช่วงปี พ.ศ. 2516 ถึง ปี พ.ศ. 2540 นี้จะเห็นว่า การบัญญัติกฎหมายดังกล่าวยังมีช่องว่างสำหรับข้าราชการและนักการเมือง ทั้งรูปแบบการถือราษฎรบังหลวงได้เปลี่ยนแปลงไป จากการเพียงยกยอกทรัพย์สินราชการมาเป็นประโยชน์ส่วนตัวและเรียกเงินหรือทรัพย์สินจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับส่วนราชการ ไม่ว่าจะเป็นเรียกเงินจากผู้รับเหมา ก่อสร้างหรือผู้จำหน่ายวัสดุแก่ส่วนราชการ หรือการที่ราษฎรต้องจ่ายเงินให้แก่พนักงานของรัฐเพื่อความสะดวกในการติดต่อราชการ แต่ต่อมานักการเมืองหรือข้าราชการประจำนำระบบผลประโยชน์ทับซ้อนมากขึ้น การได้ข้อมูลข่าวสารที่ดีกว่าผู้อื่นมาหาประโยชน์ส่วนตัว จึงทำให้กฎหมายดังกล่าวไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องดังกล่าวมีข้อจำกัดทำให้ราษฎรไม่สามารถเข้ามาส่วนร่วมในการร้องเรียนหรือเป็นโจทก์ฟ้องร้องในคดีถือราษฎรบังหลวงได้ด้วยตนเอง

ต่อมารัฐได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในวันที่ 11 ตุลาคม 2540 โดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้ร่างจากผู้แทนของประชาชนจำนวน 99 คนที่ได้รับการเลือกจากประชาชนทุกอาชีพและจากประชาชนทั่วประเทศ รัฐธรรมนูญนี้ได้กำหนดว่านายกรัฐมนตรีต้องแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 201 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540) และรัฐมนตรีจะเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมืองมิได้ (มาตรา 207 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540) และรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งหรือกระทำการใดตามที่บัญญัติในมาตรา 110 มิได้ เว้นแต่ตำแหน่งที่ต้องดำรงตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และจะดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัทหรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจ

โดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกันหรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใดก็มีได้ด้วย (ตามมาตรา 208 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540) และรัฐมนตรีต้องไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไป ทั้งนี้ ตามจำนวนที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่รัฐมนตรีผู้ใดประสงค์จะได้รับประโยชน์จากกรณีดังกล่าวต่อไป ให้รัฐมนตรีผู้นั้นแจ้งให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง และให้รัฐมนตรีผู้นั้นโอนหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าวให้นิติบุคคลซึ่งจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ห้ามมิให้รัฐมนตรีผู้นั้นกระทำการใดอันมีลักษณะเป็นการเข้าไปบริหารหรือจัดการใด ๆ เกี่ยวกับหุ้นหรือกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าว (มาตรา 209 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) และมีข้อห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือ

(1) ไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ นอกจากข้าราชการการเมืองอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรี

(2) ไม่รับสัมปทานจากรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว

(3) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจปฏิบัติกับบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ (มาตรา 110 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) ซึ่งหากมีผู้ละเมิดในมาตรานี้ จะสิ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 118 (6) และตามมาตรา 102 กำหนดให้ สมาชิกวุฒิสภามีข้อห้ามเหมือนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการ

(1) ไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ นอกจากข้าราชการการเมืองอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรี

(2) ไม่รับสัมปทานจากรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว

(3) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ เป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจปฏิบัติกับบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ (มาตรา 128 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) ซึ่งหากวุฒิสภาผู้ใดละเมิดข้อบังคับนี้ ต้องพ้นจากสมาชิกภาพของวุฒิสภา ทั้งกำหนดว่าสมาชิกวุฒิสภาจะเป็นรัฐมนตรีหรือข้าราชการการเมืองอื่นมิได้ด้วย (ตามมาตรา 127 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) ทั้งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังกำหนดการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยการให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ตามมาตรา 291 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) ทั้งกำหนดให้มี คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติที่มีหน้าที่ต้องได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนส่งไปให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณาถอดถอนออกจากตำแหน่ง รวมทั้งการวินิจฉัยในเรื่องเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม (ตามมาตรา 301 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) รัฐธรรมนูญนี้ยังกำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ตามมาตรา 312 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) และให้มีผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ให้มีหน้าที่ตรวจสอบการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม (ตามมาตรา 197 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) และรัฐธรรมนูญนี้ยังกำหนดให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้มีหน้าที่ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วย (ตามมาตรา 200 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) ซึ่งจะเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดเงื่อนไขไว้อย่างหนาแน่นในการปฏิบัติราชการของข้าราชการการเมือง แต่หน่วยงานหนึ่งที่มีอำนาจในการกำหนดตัวบุคคลขององค์กรอิสระที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญนี้คือ วุฒิสมาชิก ซึ่งเป็นจุดอ่อนที่ซ่อนอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวซึ่งหากสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งทั่วไป ถึงแม้รัฐธรรมนูญจะกำหนดว่าหากมิให้สมาชิกวุฒิสภาสังกัดพรรคการเมือง แต่การเลือกตั้งในประเทศไทยย่อมอยู่ภายใต้อำนาจของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับประเทศในการกำหนดคะแนนเสียงจากกลุ่มจัดตั้ง ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง ที่สวน

ทางกับเจตนาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่าต้องการให้ราษฎรมีอิสระในการเลือกตั้งคนดีมีความสามารถ ในท้องถิ่นเข้ามาเป็นสมาชิกวุฒิสภาเพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ตรวจสอบกฎหมายที่ผ่านรัฐสภา ตรวจสอบและคัดเลือกคณะกรรมการขององค์กรอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ แต่หากสมาชิกวุฒิสภายังแอบแฝงอยู่กับกระแสของพรรคการเมืองไม่ว่าพรรคนั้นจะเป็นฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายค้านก็ตาม ย่อมทำให้การใช้ดุลพินิจในการคัดเลือกคณะ กรรมการหรือการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภาเสียไป ดังนั้น พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรจึงใช้วิธีดึงสมาชิกวุฒิสภามาเป็นพรรคพวก และให้คัดเลือกคนของพันตำรวจโททักษิณให้เป็นบุคคลในองค์กรอิสระ เช่นเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน จึงทำให้องค์กรเหล่านี้ไม่สามารถดำเนินงานตามหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นช่องทางที่ทำให้พันตำรวจโททักษิณสามารถฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ ไม่ว่าจะเป็นการลักขโมยฉ้อราษฎร์ หรือบังหลวง หรือการที่มีประโยชน์ทับซ้อนระหว่างประโยชน์ของนักการเมืองกับผลประโยชน์ของแผ่นดิน

ต่อมาเมื่อพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้ทำรัฐประหารรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ในวันที่ 19 กันยายน 2549 และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 กำหนดให้มีสถานการณ์บัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา สมัชชาแห่งชาติทำหน้าที่เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติจะเป็นผู้เสนอชื่อนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี และต่อมารัฐได้ประกาศรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในวันที่ 24 สิงหาคม 2550 โดยสมาชิกผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย โดยไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติ มอบหมาย หรือความครอบงำใด ๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย โดยปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์ (มาตรา 122 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550) รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน ซึ่งให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คนเข้าชื่อร้องขอให้รัฐสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ และไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้วุฒิสภามีมติถอดถอนบุคคลตามมาตรา 270 ออกจากตำแหน่ง และกำหนดให้มีผู้ตรวจการแผ่นดินในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง

ของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือไม่ด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม การตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล รัฐธรรมนูญนี้ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ในการตรวจสอบทรัพย์สินที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และมีการกำหนดการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์เป็นบทต้องห้ามสำหรับสมาชิกผู้แทนราษฎร วุฒิสภา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี รวมทั้งข้าราชการระดับสูงด้วย

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างในส่วนการป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์-บังหลวงของรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับนี้ จะเห็นว่ามีความพยายามปิดหนทางการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่เกิดจากนักการเมืองและข้าราชการประจำ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2540 ที่ตกผลึกมาจากนักวิชาการกฎหมายมหาชนที่อาศัยเหตุการณ์ความไม่สงบในประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2535 และการตื่นตัวเกี่ยวกับสิทธิของประชาชน รวมถึงการลดบทบาททางการเมืองของทหาร ทำให้เกิดบรรยากาศการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การบทบาทของนักการเมืองที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ และข้อบกพร่องจากการทำงานของคณะกรรมการ ป.ป.ป. ในอดีต จึงมีการบัญญัติให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเป็นองค์กรอิสระไม่ขึ้นกับสำนักนายกรัฐมนตรี (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) และมีการเลือกตั้งวุฒิสภาเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยคาดหวังว่าวุฒิสภาจะเป็นผู้ถ่วงดุลบุคคลที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการในองค์กรอิสระชุดต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมิได้คิดว่า ระบบการเลือกตั้งในประเทศเป็นเพียงการระดมเสียงจากกลุ่มจัดตั้งเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนที่ลงคะแนนเลือกตั้งโดยบริสุทธิ์มีจำนวนน้อย และกลุ่มจัดตั้งนี้ก็จะขึ้นตรงต่อกลุ่มการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับประเทศ ดังนั้นหลังการเลือกตั้งวุฒิสภาแล้ว จะเห็นว่าวุฒิสภาและสมาชิกผู้แทนราษฎรเป็นพี่น้อง สามีภริยา ญาติหรือลูกน้องของนักการเมืองระดับประเทศจำนวนมาก ดังนั้นการสรรหาวุฒิสมาชิกตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เป็นเหตุให้นักการเมืองสามารถใช้พลังของวุฒิสภาในการสร้างผลประโยชน์ให้แก่ตนได้ เช่น การกำหนดบุคคลให้เป็นคณะกรรมการในองค์กรอิสระได้ หรือความบกพร่องในการตรวจสอบคุณสมบัติของสมาชิกผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ทั้งกำหนดข้อต้องห้ามในเรื่อง

ผลประโยชน์ทับซ้อนของสมาชิกผู้แทนราษฎร วุฒิสภา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และกำหนดให้มีศาลปกครองวินิจัยในคดีปกครองด้วย

ดังนั้นในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2550 ผู้ร่างจึงพยายามอุดช่องว่างในเรื่องวุฒิสภา ให้มาจากการสรรหาและแต่งตั้งบางส่วน เพื่อป้องกันความบกพร่องในเรื่องการจัดตั้งเสียงเลือกตั้ง และกำหนดให้มีจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งมีการแก้ไขบทลงโทษแก่นักการเมือง โดยให้มีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อพิจารณาคดีดังกล่าวโดยเฉพาะ ทั้งนี้การณีสืบศึกษาของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ของตนในเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน โดยกำหนดให้อำนาจแก่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มากขึ้นในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการทั้งประจำและการเมือง และจัดตั้งคณะกรรมการ ป.ป.ท. เพื่อพิจารณาดำเนินการสืบสวนสอบสวนการฉ้อราษฎร์บังหลวงแก่ข้าราชการที่อยู่ในระดับกลางและระดับล่างอันเป็นการแบ่งเบาการปฏิบัติงานของ ป.ป.ช. ที่มีอยู่จำนวนมาก แต่การแก้ไขปัญหการป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวงตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังอยู่ในรูปแบบของความเป็นราชการโดยมิยอมให้ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องร้องผู้กระทำผิดเอง โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เปิดโอกาสให้มีการร้องเรียนผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินและคณะกรรมการ ป.ป.ช. และระบบการสรรหาวุฒิสมาชิกจากคณะกรรมการสรรหาที่เป็นระบบราชการโดยแท้เช่นกัน

นอกจากรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยยกขึ้นมาแล้ว ยังมีกฎหมายพิเศษอื่น ๆ อีกหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง นอกจากประมวลกฎหมายอาญาที่ประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 คือ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ ด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2549 ได้กำหนดให้มีวิธีการจัดซื้อจัดจ้างมี 6 วิธี คือ การตกลงราคา วิธีสอบราคา วิธีประกวดราคา วิธีพิเศษ วิธีกรณีพิเศษ และ วิธีประมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังกำหนด ทั้งกำหนดวิธีการจ้างที่ปรึกษา ที่ดำเนินการ โดยวิธีตกลงราคา และวิธีคัดเลือก และการจ้างออกแบบและควบคุมงานที่สามารถกระทำได้โดยวิธีตกลงราคา วิธีคัดเลือก วิธีคัดเลือกแบบจำกัดข้อกำหนด และวิธีพิเศษ ซึ่งถึงแม้จะมีระบบที่เข้มงวดเช่นนี้แล้ว ข้าราชการที่เกี่ยวข้องก็ยังสามารถฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ โดยการให้มีการจัดซื้อจัดจ้างในกรณีพิเศษในช่วงเดือนกันยายนที่เป็นเดือนสุดท้ายของปีงบประมาณ การจัดซื้ออาวุธ และอุปกรณ์ของกองทัพ ที่มักจะกระทำในรูปของการจัดซื้อในกรณีพิเศษ การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่และมีเทคโนโลยีขั้นสูง และรัฐได้ประกาศพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดที่เกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 เพื่อควบคุมการรวมตัวของผู้รับเหมาหรือผู้ขายในการรวมหัวกันเสนอราคาที่ไม่เป็นธรรม หรือกีดกันมิให้มีการเสนอสินค้าหรือบริการอื่นต่อหน่วยงานของรัฐ (มาตรา 4) และมีบทลงโทษ

ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายนี้ทางอาญาด้วย แต่โดยปกติหากข้าราชการและกลุ่มผู้รับเหมาตกลงกันในการเสนอราคาที่ไม่เป็นธรรมในการสุ้ราคาต่อหน่วยงานของรัฐได้สำเร็จ ก็จะไม่มีความผิดตามกฎหมายที่มีโทษร้ายแรงก็ย่อมไม่สามารถดำเนินการได้ ทั้งกฎหมายนี้ให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจสอบสวน (มาตรา 14) ซึ่งหากผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการเมืองระดับประเทศหรือระดับท้องถิ่น ย่อมใช้ข้าราชการหรือเจ้าพนักงานเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นเมื่อความผิดดำเนินการไปสำเร็จ ทุกคนย่อมได้รับผลประโยชน์ทั้งสิ้น กฎหมายนี้มีได้เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปมีอำนาจฟ้องร้องเองได้ ดังเช่นความผิดในประมวลกฎหมายอาญาทั่วไป ในขณะที่รัฐมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2542 เพื่อทำการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของแผ่นดิน แต่ก็ยังไม่สามารถทำการตรวจสอบหน่วยงานของรัฐได้อย่างทั่วถึง

หลังจากที่มีการปฏิวัติในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 คณะปฏิวัติได้ประกาศให้มีการปรับปรุงระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินใหม่เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร และลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน โดยรวมงานของคณะกรรมการตรวจสอบภายใน (ก.ต.บ.)⁶³ กับสำนักงานคณะกรรมการเรื่องราวจ้างทุกซ์และงานของผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรีเข้าด้วยกัน และจัดตั้งเป็นสำนักงานคณะกรรมการตรวจและติดตามผลการปฏิบัติข้าราชการ (ก.ต.ป.) ซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบและติดตามการปฏิบัติงานตามกฎหมาย ระเบียบ แบบแผนและนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งการสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบ คณะกรรมการดังกล่าวถูกยกเลิกไปหลังเกิดเหตุการณ์ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516

ต่อมารัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 โดยให้มีคณะกรรมการชุดหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ หรือ คณะกรรมการ ป.ป.ป. โดยมีสาระดังนี้

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่งหรือมีเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารท้องถิ่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย สมาชิกสภาท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหมายความรวมถึงกรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจด้วย

⁶³ รัฐได้ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2503 เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติเกี่ยวกับภาษีอากรและรายได้ของรัฐ

“การทุจริตในวงราชการ” หมายความว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติกรอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควร ได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

“การประพฤติมิชอบในวงราชการ” หมายความว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติกรอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติของคณะรัฐมนตรีอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมุ่งหมายจะควบคุมดูแลการรับ การเก็บรักษา หรือการใช้เงินหรือทรัพย์สินของแผ่นดิน ไม่ว่าการปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติ นั้น เป็นการทุจริตในวงราชการด้วยหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความถึงการประมาทเลินเล่อในหน้าที่ดังกล่าวด้วย และให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ เรียกโดยย่อว่า “คณะกรรมการ ป.ป.ป.” และให้มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เสนอมาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อคณะรัฐมนตรี

(2) เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงสินทรัพย์และหนี้สินตามมาตรา 23

(3) สืบสวนและสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริง เมื่อมีผู้กล่าวหา ร้องเรียนหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ โดยเรื่องดังต่อไปนี้ คณะกรรมการจะไม่รับหรือยกขึ้นพิจารณาก็ได้

(1) เรื่องที่ล่วงเลยมาแล้วเกินห้าปีนับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันที่มีการกล่าวหา ร้องเรียน และคณะกรรมการเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่อาจหาพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการสืบสวนสอบสวนต่อไปได้

(2) เรื่องที่คณะกรรมการเห็นว่าไม่ถึงขั้นเป็นการกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรงตามหลักเกณฑ์คณะกรรมการกำหนด

(3) เรื่องที่มีลักษณะเป็นบัตรสนเท่ห์ ซึ่งไม่ระบุพยานหลักฐานชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการสืบสวนสอบสวนต่อไปได้

เมื่อคณะกรรมการได้รับเรื่องกล่าวหา ร้องเรียนเจ้าพนักงานของรัฐผู้ใดซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดกระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ ให้คณะกรรมการดำเนินการพิจารณาสอบสวนโดยไม่ชักช้า และก่อนที่คณะกรรมการจะมีมติว่าเรื่องที่สอบสวนมีมูลว่าผู้นั้นกระทำความผิดจะต้องแจ้งข้อกล่าวหา ร้องเรียนให้ผู้นั้นทราบ และให้โอกาสแก่ผู้นั้นที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ร้องเรียนด้วย เมื่อคณะกรรมการ

มีมติว่าเรื่องที่สอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดมีมูลว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้ประธานกรรมการ รายงานให้นายกรัฐมนตรีทราบและส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาของผู้นั้นดำเนินการทางวินัยต่อไป และถ้ากรณีเป็นความผิดทางอาญาก็ให้แจ้งต่อพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ คณะกรรมการมีมติสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่มีกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัย เมื่อคณะกรรมการมีมติว่าเรื่องที่สอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวมีมูลเป็นการทุจริตหรือประพฤติ มิชอบในวงราชการ ให้ประธานกรรมการรายงานให้นายกรัฐมนตรีทราบและส่งเรื่องให้ผู้บังคับ บัญชาหรือผู้อำนวยการแต่งตั้งถอดถอนผู้นั้นดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป ทั้งนี้ ภายในกำหนดเวลา เมื่อผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับเรื่องแล้ว ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำการสอบสวน ทางวินัยหรือดำเนินการเพื่อพิจารณาโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ ได้รับ เรื่องดังกล่าว เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการประการใดไปบ้างแล้ว ให้แจ้งคณะกรรมการทราบผล ทุกสามสิบวัน ในการสอบสวนทางวินัย ให้คณะกรรมการสอบสวนนำสำนวนการสอบสวนของ คณะกรรมการมาใช้เป็นหลักในการสอบสวนและทำความเข้าใจกับผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ สอบสวนด้วย และในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนมีความเห็นขัดแย้งกับมติของคณะกรรมการ ก็ให้แสดงเหตุผลไว้ในสำนวนการสอบสวนทางวินัยด้วย เมื่อผู้บังคับบัญชาได้รับแจ้งผลการ สอบสวนทางวินัย จากคณะกรรมการสอบสวนแล้ว ต้องสั่งดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป โดยเร็ว เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ไม่ว่าจะลงโทษหรือไม่ ต้องแจ้งให้ คณะกรรมการทราบภายในสิบห้าวัน และหากเมื่อมีพฤติการณ์ปรากฏแก่คณะกรรมการหรือ มีการกล่าวหาหรือเรียนว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายแรงผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ให้ คณะกรรมการ พิจารณาวินิจฉัยเบื้องต้นก่อนว่าพฤติการณ์หรือเรื่องที่ถูกกล่าวหาหรือเรียนนั้นมีมูล เพียงพอที่คณะกรรมการจะรับไว้พิจารณาหรือไม่ ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นเป็นผู้ได้แสดงรายการ สินทรัพย์และหนี้สินไว้แล้ว ให้คณะกรรมการนำรายการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินดังกล่าวมา พิจารณาประกอบด้วย ในกรณีที่คณะกรรมการมีมติตามวรรคหนึ่งว่าพฤติการณ์หรือเรื่องที่ถูกกล่าวหา หรือเรียนมีมูลเพียงพอที่คณะกรรมการจะรับไว้พิจารณาได้ ให้คณะกรรมการดำเนินการสืบสวน สอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริงต่อไป ในการสืบสวนสอบสวนนี้คณะกรรมการจะมอบอำนาจให้ กรรมการ อนุกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ผู้ใดดำเนินการแล้วแจ้งให้คณะกรรมการก็ได้ ในกรณีที่ คณะกรรมการพิจารณาผลการสืบสวนสอบสวนแล้ว มีมติว่ากรณีมีมูลน่าเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นั้นร้ายแรงผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ให้คณะกรรมการสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น แสดงสินทรัพย์และหนี้สินของตนตามรายการ วิธีการ และระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนด เมื่อ คณะกรรมการได้ดำเนินการแล้ว หากพิจารณา วินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นร้ายแรงผิดปกติ หรือมี ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ และไม่สามารถชี้แจงได้ว่าทรัพย์สินดังกล่าวนั้นตนได้มาโดยชอบ ให้ถือ

ว่าผู้้นั้นกระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ และให้คณะกรรมการแจ้งให้พนักงาน
อัยการดำเนินการเพื่อปฏิบัติ แล้วเสนอความเห็นไปยังนายกรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาสั่งหรือ
ดำเนินการให้มีการสั่งลงโทษไล่ออกจากราชการ ปลดออกจากราชการ หรือให้ออกจากราชการ

กรณีการยึดทรัพย์สิน หากบรรดาทรัพย์สินที่คณะกรรมการมีมติว่าเป็นทรัพย์สินที่ร่ำรวย
ผิดปกติ หรือเพิ่มขึ้นผิดปกติ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลโดยไม่ชักช้า เพื่อขอให้ศาลสั่งให้
ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน เว้นแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นจะสมารถนำพยานหลักฐานมาแสดง
ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวนี้ตนได้มาโดยชอบ ในกรณีนี้ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ดังนั้นจึงเห็นว่าสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้เพื่งมุ่งการป้องกันและปราบปราม
การกระทำในพฤติกรรมชุดหนึ่ง ที่กฎหมายฉบับนี้ได้นิยามว่าเป็น “การทุจริตในหน้าที่ราชการ”
โดยผ่านการควบคุมในระบบราชการ โดยยึดเอาการดำรงตำแหน่งหรือสถานะความเป็นข้าราชการ
หรือพนักงานของรัฐเท่านั้น มิได้มีโทษทางอาญาแต่ประการใด และมาตรการอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้น
ใหม่ในวงการกฎหมายคือ การริบทรัพย์สินที่เชื่อว่าเป็นทรัพย์สินที่เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติที่
เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ไม่สมารถนำสืบให้เห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวนี้ได้มาโดยชอบหรือไม่เท่านั้น
และนิยามของคำว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ดูเหมือนจะครอบคลุมถึงข้าราชการการเมือง เพราะคำว่า
“ข้าราชการ” หมายรวมถึงข้าราชการการเมืองด้วย แต่บทลงโทษทางวินัยไม่สามารถดำเนินการกับ
ข้าราชการการเมืองได้

ดังนั้น หลังจากที่ใช้กฎหมายฉบับนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ถึง พ.ศ. 2542 รัฐ
ไม่สามารถนำกฎหมายนี้มาลงโทษแก่นักการเมืองได้เลย รวมทั้งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้ ด้วยการ
เริ่มต้นของคดีนี้ เกิดจากมติของคณะกรรมการ ป.ป.ป. เท่านั้น ซึ่งดูเหมือนกฎหมายนี้จะรัดกุมแล้ว
แต่ผู้ร่างกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้คำนึงว่า การขยายตัวขององค์กรของรัฐมีเกิดขึ้นตลอดเวลา และเมื่อ
กฎหมายนี้ครอบคลุมถึงรัฐวิสาหกิจด้วย จึงเกิดภาวะ “งานล้นมือ” ไม่สมารถดำเนินการต่อไปให้
มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ดังเจตนารมณ์ของกฎหมายนี้ คงมีเพียงพลเอกชานาญ นิลพิเศษ
อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและนายเมธี บริสุทธิ์ อดีตรองเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ถูกดำเนินการ
ในกรณีร่ำรวยเพิ่มขึ้นผิดปกติเท่านั้น ดังนั้นรัฐจึงได้ยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ และประกาศใช้
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แทน

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.
2542 ก็ยังมีผลใช้บังคับอยู่ ถึงแม้จะมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2550 ที่ให้คณะกรรมการ
ป.ป.ช.สามารถตั้งข้อสงสัยว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำตามกฎหมายเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บัง

หลวงก็ตาม แต่ถึงแม้การร้องเรียนผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการถือราชฎ์บังหลวงจะเป็นผู้เสียหาย และ คณะกรรมการป.ป.ช.จะตั้งข้อสงสัยเองได้ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงจำนวนคดีที่ค้างค้างในสำนักงาน คณะกรรมการ ป.ป.ช.ที่มีจำนวนมาก จนเป็นเหตุให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่สามารถดำเนินการได้ ทันที⁶⁴ และในวันที่ 23 มกราคม 2551 รัฐยังได้ตราพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 เพื่อเป็นการกำหนดหน่วยราชการในฝ่ายบริหาร ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยตรง โดยกำหนดให้มี คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (คณะกรรมการ ป.ป.ท.) เพื่อไต่สวน ข้อเท็จจริงแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีผู้บริหารระดับสูง ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น เพื่อพิจารณาโทษทางวินัย (มาตรา 40) และส่งเรื่องให้พนักงานอัยการเพื่อส่งฟ้องต่อศาล (มาตรา 45) แต่ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติตามกฎหมายนี้ คือ ผู้เสียหายไม่สามารถ ดำเนินคดีตามกฎหมายนี้ได้เอง ต้องผ่านคณะกรรมการ ป.ป.ท. เสียก่อน และในขณะนี้ ปรากฏว่า มีงานค้างค้างที่สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ท. จำนวนมากจึงอาจเป็นเหตุให้ขาดอายุความทาง อาญาได้ทั้งมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง พ.ศ. 2542 ก็ยังไม่สามารถป้องกันและยับยั้งการถือราชฎ์บังหลวงของข้าราชการ ประจำและข้าราชการการเมืองได้ ด้วยเหตุว่า คดีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง ต้องเริ่มมาจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. (มาตรา 10) และประธานวุฒิสภาในกรณี คณะกรรมการ ป.ป.ช. ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ (มาตรา 9(3)) ซึ่งผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายนี้ได้มีเพียงพนักงานอัยการ และ คณะกรรมการ ป.ป.ช. (กรณีพนักงานอัยการไม่สั่งฟ้องคดี) และการดำเนินคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของ แผ่นดิน พนักงานอัยการ และคณะกรรมการ ป.ป.ช. (กรณีที่พนักงานอัยการไม่สั่งฟ้องคดี) ก็เป็น ผู้ร้องขอต่อศาลได้ ดังนั้นหากประชาชนผู้รู้เห็นการกระทำผิดของนักการเมือง ก็มีเพียงช่องทางเดียว ที่จะใช้กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายนี้ โดยผ่านคณะกรรมการ ป.ป.ช. เท่านั้น ซึ่งขณะนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีงานค้างค้างจำนวนมาก จนบางคดีมีการล่วงเลยอายุความอาญา เช่นคดี การถือราชฎ์บังหลวงกรณีคลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการ

รัฐได้ประกาศพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ที่ให้อำนาจของ ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการได้ง่ายมากขึ้น แต่ข้อเท็จจริงในสังคมปรากฏ ว่าข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนต้องการทราบ เช่นสัญญาสัมปทานหรือสัญญาที่มีลักษณะเป็นการ ผูกขาดตัดตอนต่าง ๆ ที่รัฐให้เอกชนบางรายได้ประโยชน์ รัฐจะกีดกันมิให้ประชาชนทราบข้อมูล

⁶⁴ จากรายงานผลการตรวจสอบและผลปฏิบัติหน้าที่ ประจำปี พ.ศ. 2550 ระบุว่ามียอดคดีค้างจำนวน 5,166 คดี มีคดีค้างสะสมในปี พ.ศ. 2550 จำนวน 5,590 คดี

เช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่เป็นการกระทำขัดต่อกฎหมายฉบับนี้ (มาตรา 9(6)) ถึงแม้จะมีคณะกรรมการวินิจฉัย การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเพื่อพิจารณาวินิจฉัยคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร และมีคณะกรรมการ ข้อมูลข่าวสารของราชการเพื่อสอดส่องหน่วยงานของรัฐที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายนี้ แต่ก็ไม่มี บทลงโทษทางอาญาหรือทางปกครองสำหรับข้าราชการที่ฝ่าฝืนกฎหมายนี้ ซึ่งหากประชาชน ทราบเรื่องใด ๆ ที่รัฐบาลได้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองแล้ว รัฐบาลหรือข้าราชการก็ย่อมไม่อาจ นื้อราษฎร์บังหลวงได้

รัฐได้กำหนดพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เพื่อ การบริหารงานบุคคลในองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในเทศบาล ในองค์การบริหารส่วนตำบล ในเมืองพัทยา โดยให้มีคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น แต่กฎหมาย ดังกล่าวก็มิได้ครอบคลุมถึงข้าราชการการเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นการนื้อราษฎร์ บังหลวงในส่วนท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในกลุ่มเจ้าหน้าที่ และนักการเมืองขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวกับการรับสินบนในการไม่ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะ เกี่ยวกับตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร ภาษีโรงเรือน ภาษีป้าย รวมถึงการจัดสรรประโยชน์ ในที่ดินสาธารณะ และสิ่งแวดลอม ในขณะเดียวกัน รัฐยังมีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ที่ปกครองผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และกำหนดหน้าที่ของผู้ใหญ่ กำนัน ที่ต้องรับฟัง ปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในท้องถิ่น และแจ้งต่อ หน่วยงานของราชการเพื่อแก้ไขหรือช่วยเหลือ (มาตรา 27(4) และมาตรา 34 ทวิ) และทั้ง ผู้ใหญ่บ้าน กำนันก็ยังมีฐานะเป็นเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ และบุคคลเหล่านี้ต้องดูแลรักษาและ คุ่มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน แต่สิ่งที่ปรากฏในสังคมว่าทั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน (บางคน) ก็ดำเนินกิจการในลักษณะเป็นผู้อิทธิพลในพื้นที่ และเป็นหัวคะแนนให้แก่ นักการเมือง จึงเป็นลักษณะต่างฝ่ายต่างตอบแทน และบางคนก็เป็นฝ่ายที่บุกรุกที่ดิน สาธารณประโยชน์ และสิ่งแวดลอมของท้องถิ่น ทั้ง ๆ ที่เป็นหน้าที่ที่ต้องดูแล และมีหลายพื้นที่ ที่กำนันเป็นผู้รับรองบุคคลต่างด้าวที่อาศัยในพื้นที่ที่ดินรับผิชอบให้มีหลักฐานเป็นคนไทย กรณี จึงถือเป็นการนื้อราษฎร์บังหลวงด้วย

รัฐได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2551 โดยกำหนด ตำแหน่งให้แก่ข้าราชการพลเรือนใหม่ และกำหนดลักษณะความผิควินัยของข้าราชการพลเรือน แต่ การกระทำผิควินัยนื้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการพลเรือนนี้ มักจะมีได้เกิดจากการกระทำของ ข้าราชการคนใดคนหนึ่ง แต่ลักษณะการกระทำจะเป็นลักษณะของกลุ่มที่มีผู้บังคับบัญชาอยู่ด้วย เช่น การนื้อราษฎร์ บังหลวงของข้าราชการในกรมศุลกากร กรมสรรพสามิต กรมป่าไม้ กรมที่ดิน ฯลฯ ซึ่งการกระทำเช่นนั้นเป็นการยากที่จะจับกุมผู้กระทำผิควินัยได้ ด้วยเหตุลักษณะการกระทำผิควินัย

เกิดขึ้นในที่ลับ และเกิดจากวัฒนธรรมขององค์กรนั้นๆ ด้วย เช่น ในองค์กรของข้าราชการตำรวจที่ นอกราชการบังหลวง ซึ่งพวกเขา (บางคน) กระทำเป็นประจำ จนกลายเป็นสิ่งที่ชอบธรรม ที่เป็นที่ ยอมรับกันได้ในสังคม

รัฐประกาศพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เพื่อยึดเงิน หรือทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำผิดฐานนอกราชการบังหลวง (มาตรา 3(5)) และผู้กระทำการฟอก เงินที่ได้จากการกระทำผิดฐานความผิด กรณีจึงถือเป็นความผิดอาญา และหากผู้กระทำผิดเป็น เจ้าพนักงาน พนักงานเมือง พนักงานรัฐวิสาหกิจ ต้องรับโทษในความผิดฐานฟอกเงินที่เป็นโทษ อาญาด้วย (มาตรา 10) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมีอำนาจในการ ตรวจสอบความผิดฐานการฟอกเงิน แต่จุดเริ่มต้นของคดีดังกล่าวเกิดจากคณะกรรมการ ป.ป.ง. เท่านั้นที่ส่งเรื่องให้พนักงานอัยการเป็นผู้ร้องต่อศาลให้มีคำสั่งรับทรัพย์ โดยประชาชนทั่วไปไม่มี สิทธิร้องขอต่อศาลด้วยตนเอง โดยต้องร้องเรียนผ่านคณะกรรมการ ป.ป.ง. เท่านั้น ซึ่งหากมีจำนวน งานที่ค้างคั่งในสำนักงาน ป.ป.ง. มีมาก ก็ทำให้การดำเนินคดีดังกล่าวล่าช้า จนอาจขาดอายุความได้

รัฐได้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของ ข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2543 กำหนดให้ข้าราชการการเมืองต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม (ข้อ 5-27) แต่ก็ไม่มีบทลงโทษทางปกครองกับผู้ที่ละเมิดข้อบังคับนี้ และในวันที่ 9 ตุลาคม 2546 รัฐได้ตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 โดย กฎหมายฉบับนี้มีเพื่อให้หน่วยราชการปฏิบัติราชการสนองต่อการพัฒนาประเทศและ ให้บริการแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดให้การใช้งบประมาณในโครงการต้องมีการ เปิดเผยต่อประชาชน (มาตรา 20) และในการจัดซื้อจัดจ้าง ให้ส่วนราชการดำเนินการโดย เปิดเผยและเที่ยงธรรม (มาตรา 23) และให้ส่วนราชการจัดให้มีระบบเครือข่ายสารสนเทศของส่วน ราชการเพื่อให้ประชาชนสามารถติดต่อสอบถามหรือขอข้อมูลได้ (มาตรา 39) และส่วนราชการต้อง จัดให้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับงบประมาณรายจ่ายแต่ละปี รายการเกี่ยวกับการจัดซื้อหรือจัดจ้าง ที่จะดำเนินการในปีงบประมาณนั้นและสัญญาใด ๆ ที่ได้มีการอนุมัติให้จัดซื้อหรือจัดจ้างแล้ว (มาตรา 44) แต่นับแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา การละเมิดกฎหมายฉบับนี้เกิดขึ้นตลอดเวลาโดย ข้าราชการ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจยังไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมายนี้อย่างเต็มความสามารถ ซึ่ง กฎหมายนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการปฏิบัติราชการ อันเป็นปัจจัยเอื้อให้เกิด การนอกราชการบังหลวงได้ง่าย และการละเมิดกฎหมายนี้ก็ไม่มีบทลงโทษทั้งทางอาญาและทาง ปกครอง

เนื่องจากนักการเมืองส่วนใหญ่ในช่วงหลังปี พ.ศ. 2540 มาจากครอบครัวนักธุรกิจ ดังนั้น รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติการจัดการหุ้นส่วนและหุ้นของรัฐมนตรี พ.ศ. 2543 ด้วยเหตุนี้เองว่า

นักการเมืองดังกล่าวอาจคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ของรัฐ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ. 2540 มาตรา 209 กำหนดห้ามมิให้นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทฯ รัฐกำหนดให้มีนิติบุคคลหนึ่งเป็นผู้รับโอนหุ้นและดำเนินการแทนรัฐมนตรีโดยมิให้รัฐมนตรีนั้นเข้าไปบริหารจัดการหุ้นดังกล่าว แต่ก่อนที่รัฐมนตรีจะเข้ารับหน้าที่เป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีนั้นก็มักจะมีการโอนหุ้นให้บุคคลที่เขาไว้วางใจเพื่อให้ถือหุ้นแทน ดังนั้นทางนิตินัยแล้ว รัฐมนตรีนั้นก็ไม่มีหุ้นในครอบครอง แต่ในทางพฤตินัยแล้ว เขาก็ยังมีหุ้นในครอบครองอยู่นั่นเอง ดังนั้นหากเกิดนโยบายหรือกฎหมายใดที่เข้าไปขัดกับผลประโยชน์กับหุ้นนั้น รัฐมนตรีก็อาจจะเข้าขัดขวางนโยบายหรือกฎหมายนั้น ไม่ว่าในทางการได้แย้งนโยบายหรือกฎหมาย หรือสร้างความกดดันแก่สมาชิกสภาิติบัญญัติไม่ว่าจะเป็นการถ่วงเวลา (โดยการตั้งคณะกรรมการวิสามัญในกรณีที่ไม่จำเป็นต้องตั้ง) การเกลี้ยกล่อมสมาชิกสภาิติบัญญัติหรือคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ดำเนินการใดที่เป็นประโยชน์แก่บริษัทที่ตนมีหุ้นอยู่ เช่นการตรากฎหมายเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดินแห่งชาติที่ไม่สามารถตราเป็นกฎหมายได้ หรือการกำหนดให้มีการบริการทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์แบบ 3 จี เป็นต้น รัฐได้กำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการให้หรือการรับของขวัญของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2544 เพื่อกำหนดข้อห้ามในการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือคนในครอบครัวของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะรับของขวัญจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่นั้น กำหนดการให้ของขวัญแก่ผู้บังคับบัญชาหรือคนในครอบครัวของผู้บังคับบัญชาจากผู้ได้บังคับบัญชา แต่ความเป็นจริงในปัจจุบัน ผู้ได้บังคับบัญชาอยู่ในฐานะผู้รับการอุปถัมภ์ได้เสนองาน ทรัพย์สินให้แก่ผู้บังคับบัญชาในฐานะผู้อุปถัมภ์ พ่อค้า ผู้ประกอบการธุรกิจการขนส่งต่างก็ให้เงินทรัพย์สินแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของพวกเขา ระเบียบดังกล่าวก็ไม่ปรากฏบทลงโทษทั้งทางอาญา และทางปกครอง ประกอบกับการกระทำการในลักษณะนั้นก็กระทำที่รู้กันเพียงคู่กรณีเท่านั้น ดังนั้นความผิดตามระเบียบดังกล่าวนี้จึงยังคงอยู่ในสังคม และจะเพิ่มความเสี่ยงมากขึ้นภายใต้เงื่อนไขของการอุปถัมภ์ในระบบราชการ

ดังนั้น กฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้แยกพิจารณาเป็นรายฉบับได้ดังนี้

1. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

รัฐได้มีกฎหมายปกครองเพื่อใช้บังคับแก่ข้าราชการและพนักงานของรัฐเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย ซึ่งข้าราชการหรือพนักงานของรัฐจะปฏิบัติหน้าที่ได้ ก็จะต้องมีกฎหมายพิเศษรองรับอำนาจหน้าที่ของกลุ่มบุคคลเหล่านั้น ซึ่งหากบุคคลเหล่านั้นใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่ผิดไปจากวัตถุประสงค์ของรัฐแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ และประชาชนทั่วไป แต่เดิม รัฐเคยมีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2476

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มาแล้ว แต่ปัจจุบัน รัฐได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 โดยมีสาระว่า “ข้าราชการพลเรือน” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ ให้รับราชการโดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณในกระทรวง กรม ฝ่ายพลเรือน “ข้าราชการฝ่ายพลเรือน” หมายความว่า ข้าราชการพลเรือน และข้าราชการอื่นในกระทรวง กรม ฝ่ายพลเรือน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการประเภทนั้น และให้มีคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า ก.พ. ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน ปลัดกระทรวงการคลัง ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ และเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ด้านการบริหารและการจัดการ และด้านกฎหมายซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถมาแล้ว และเป็นผู้ที่ได้รับการสรรหาตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎ ก.พ. จำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน แต่ไม่เกินเจ็ดคน และให้เลขาธิการ ก.พ. เป็นกรรมการและเลขานุการ โดยให้มีอำนาจและหน้าที่ (1) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรฐานการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลของข้าราชการพลเรือน เพื่อส่วนราชการใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ (2) ออกกฎ ก.พ. และระเบียบเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ รวมตลอดทั้งการให้คำแนะนำหรือวางแนวทางในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ กฎ ก.พ. เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

กฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม เรียกโดยย่อว่า “ก.พ.ค.” ประกอบด้วยกรรมการจำนวนเจ็ดคนซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และให้ ก.พ.ค. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ตามมาตรา 114 (2) พิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ตามมาตรา 123 (3) พิจารณาเรื่องการคุ้มครองระบบคุณธรรมตามมาตรา 126

กฎหมายนี้ได้บัญญัติในเรื่อง การเพิ่มพูนประสิทธิภาพและเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติราชการ โดยให้ส่วนราชการมีหน้าที่ดำเนินการให้มีการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและเสริมสร้างแรงจูงใจแก่ข้าราชการพลเรือนสามัญ เพื่อให้ข้าราชการพลเรือนสามัญมีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม คุณภาพชีวิต มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนดและผู้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตามต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างมีคุณธรรมและเที่ยงธรรมและเสริมสร้างแรงจูงใจให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาดำรงตนเป็นข้าราชการที่ดี

ส่วนในเรื่องการรักษาจรรยาข้าราชการ ได้กำหนดให้ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องรักษาจรรยาข้าราชการตามส่วนที่ราชการกำหนดไว้โดยมุ่งประสงค์ให้เป็นข้าราชการที่ดี มีเกียรติ และศักดิ์ศรีความเป็นข้าราชการ โดยเฉพาะในเรื่องดังต่อไปนี้

1. การขีดมันและยื่นหยัดทำให้สิ่งที่ถูกต้อง
2. ความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบ
3. การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้
4. การปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม
5. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

ในเรื่อง “วินัยและการรักษาวินัย” ที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยกำหนดให้ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องกระทำการอันเป็นข้อปฏิบัติดังต่อไปนี้⁶⁵

1. ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และเที่ยงธรรม
2. ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบของทางราชการ มติของคณะรัฐมนตรี นโยบายของรัฐบาล และปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
3. ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เกิดผลดีหรือความก้าวหน้าแก่ราชการด้วยความตั้งใจ อุตสาหะ และรักษาประโยชน์ของทางราชการ
4. ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการโดยชอบด้วยกฎหมาย และระเบียบของทางราชการ โดยไม่ขัดขึ้นหรือหลีกเลี่ยง แต่ถ้าเห็นว่าการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นจะทำให้เสียหายแก่ราชการ หรือจะเป็นการไม่รักษาประโยชน์ของทางราชการจะต้องเสนอความเห็นเป็นหนังสือทันที เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาทบทวนคำสั่งนั้น และเมื่อได้เสนอความเห็นแล้ว ถ้าผู้บังคับบัญชายืนยันให้ปฏิบัติตามคำสั่งเดิม ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตาม
5. ต้องอุทิศเวลาให้แก่ราชการ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการมิได้
6. ต้องรักษาความลับของทางราชการ
7. ต้องสุภาพเรียบร้อย รักษาความสามัคคีและต้องช่วยเหลือกันและกันในการปฏิบัติราชการระหว่างข้าราชการด้วยกันและร่วมปฏิบัติราชการ
8. ต้องต้อนรับ ให้ความสะดวก ให้ความเป็นธรรม และให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน ผู้ติดต่อราชการเกี่ยวกับหน้าที่ของตน

⁶⁵ มาตรา 82 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

9. ต้องวางตนเป็นกลางทางการเมืองในการปฏิบัติหน้าที่ราชการและในการปฏิบัติการอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน กับจะต้องปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการว่าด้วยมารยาททางการเมืองของข้าราชการด้วย

10. ต้องรักษาชื่อเสียงของตน และรักษาเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนมิให้เสื่อมเสีย

11. กระทำการอื่นใดตามที่ กำหนดในกฎ ก.พ.

และข้าราชการพลเรือนสามัญต้องไม่กระทำการใดอันเป็นข้อห้าม ดังต่อไปนี้⁶⁶

1. ต้องไม่รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา การรายงานโดยปกปิดข้อความซึ่งควรต้องแจ้ง ถือว่าเป็นการรายงานเท็จด้วย

2. ต้องไม่ปฏิบัติราชการข้ามผู้บังคับบัญชา

3. ต้องไม่อาศัยหรือยอมให้ผู้อื่นอาศัยตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น

4. ต้องไม่ประมาทเลินเล่อในหน้าที่ราชการ

5. ต้องไม่กระทำการหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำการหาผลประโยชน์อันอาจทำให้เสียความเที่ยงธรรมหรือเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตน

6. ต้องไม่เป็นการรวมการผู้จัดการ หรือผู้จัดการ หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันนั้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

7. ต้องไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เป็นการกลั่นแกล้ง กดขี่ หรือข่มเหงกันในการปฏิบัติราชการ

8. ต้องไม่กระทำการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ

9. ต้องไม่ดูหมิ่น เหยียดหยาม กดขี่ หรือข่มเหงประชาชนผู้ติดต่อราชการ

10. ไม่กระทำการอื่นใดตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

หากข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดไม่ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติตามมาตรา 81 และมาตรา 82 หรือฝ่าฝืนข้อห้ามตามมาตรา 83 ผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดวินัย และการกระทำความผิดวินัยในลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง⁶⁷

1. ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการ โดยมีขอบเพื่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยทุจริต

⁶⁶ มาตรา 83 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

⁶⁷ มาตรา 85 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

2. ละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการโดยไม่มีเหตุอันสมควรเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง

3. ละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อกันเป็นเวลานานกว่าสิบห้าวันโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือโดยมีพฤติการณ์อันแสดงถึงความจงใจไม่ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ

4. กระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง

5. ดุหมั่น เหยียดหยาม กดขี่ ข่มเหงหรือทำร้ายประชาชนผู้ติดต่อกับราชการอย่างร้ายแรง

6. กระทำความผิดอาญาจนได้รับโทษจำคุกหรือโทษที่หนักกว่าโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

7. ละเว้นการกระทำหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการไม่ปฏิบัติตามมาตรา 82 หรือ ฝ่าฝืนข้อห้ามตามมาตรา 83 อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง

8. ละเว้นการกระทำหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการไม่ปฏิบัติตามมาตรา 80 วรรคสอง และมาตรา 82(11) หรือฝ่าฝืนข้อห้ามตามมาตรา 83(10) ที่มีกฎ ก.พ. กำหนดให้เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงโดยโทษทางวินัยมี 5 สถาน ดังต่อไปนี้ (1) ภาคทัณฑ์ (2) ตัดเงินเดือน (3) ลดเงินเดือน (4) ปลดออก (5) ไล่ออก

เมื่อมีการกล่าวหาหรือกรณีเป็นที่สงสัยว่าข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำความผิดวินัยให้ผู้บังคับบัญชาที่มีหน้าที่ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุทราบโดยเร็ว และให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้โดยเร็วด้วยความยุติธรรมและโดยปราศจากอคติ ผู้บังคับบัญชาหรือผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุผู้ใดละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง หรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่สุจริตให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดวินัย และหากข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้ลงโทษปลดออกหรือไล่ออกตามความร้ายแรงแห่งกรณี ถ้ามีเหตุอันควรลดหย่อนจะนำมาประกอบการพิจารณาลดโทษก็ได้ แต่ห้ามมิให้ลดโทษลงต่ำกว่าปลดออก

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535

ในการบริหารจัดการของรัฐ โดยผ่านระบบข้าราชการนั้น จำต้องมีการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อการทำงานสาธารณูปโภคของรัฐ ตลอดจนการจัดหาทรัพย์สินของหน่วยของรัฐเพื่อใช้ในการปฏิบัติราชการ โดยการจัดซื้อจัดจ้างเป็นช่องทางสำคัญในการที่บุคคลผู้แสวงหาประโยชน์อันมิควรได้จาก รัฐ โดยรัฐได้จัดงบประมาณจำนวนมากในการนี้ ดังในอดีตที่บุคคลในคณะรัฐบาลได้แสวงหาผลประโยชน์ดังกล่าวจากการจัดตั้งบริษัทผู้รับเหมาเพื่อรับงานจากรัฐ รวมทั้งให้ญาติหรือบุคคลในอุปถัมภ์ของตนในการแสวงหาผลประโยชน์ดังกล่าว จากระบบการจัดซื้อ จัดจ้างนี้ หน่วยงานของรัฐสามารถสรรหาผู้รับจ้างหรือผู้ขายได้เอง ดังนั้นรัฐจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อกำหนดคุณพินิจ

ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการให้บุคคลใดเป็นผู้รับจ้างหรือผู้ขายในเงินงบประมาณดังกล่าว ซึ่งแต่เดิม รัฐเคยมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2521 แต่ได้ยกเลิกไป โดยปัจจุบันนี้ ได้บังคับใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 ซึ่งมีสาระดังนี้

“การพัสดุ” หมายความว่า การจัดทำเอง การซื้อ การจ้าง การจ้างที่ปรึกษา การจ้างออกแบบและควบคุมงาน การแลกเปลี่ยน การเช่า การควบคุม การจำหน่าย และการดำเนินการอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ “การซื้อ” หมายความว่า การซื้อพัสดุทุกชนิดทั้งที่มีการติดตั้ง ทดลอง และบริการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ แต่ไม่รวมถึงการจัดหาพัสดุในลักษณะการจ้าง “การจ้าง” หมายความว่า การจ้างทำของและการรับขนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และการจ้างเหมารวมบริการ แต่ไม่รวมถึงการจ้างลูกจ้างของส่วนราชการตามระเบียบของกระทรวงการคลัง การรับขนในการเดินทางไปราชการตามกฎหมายว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ การจ้างที่ปรึกษา การจ้างออกแบบและควบคุมงาน และการจ้างแรงงานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ “ส่วนราชการ” หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม สำนักงาน หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ ทั้งในส่วนกลางส่วนภูมิภาค หรือในต่างประเทศ แต่ไม่รวมถึงรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่นซึ่งมีกฎหมายบัญญัติให้มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น “ผู้เสนอราคาที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน” หมายความว่า บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่เข้าเสนอราคาขายในการซื้อพัสดุของทางราชการ หรือเข้าเสนอราคาเพื่อรับจ้างทำพัสดุ หรือเข้าเสนองานเพื่อรับจ้างเป็นที่ปรึกษา หรือรับจ้างออกแบบและควบคุมงาน ให้แก่ส่วนราชการใด เป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในกิจการของบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล⁶⁸ อื่นที่เข้าเสนอราคาหรือเข้าเสนองานให้แก่ส่วนราชการนั้นในคราวเดียวกัน “การขัดขวางการแข่งขันอย่างเป็นธรรม” หมายความว่า การที่ผู้เสนอราคาหรือผู้เสนองานรายหนึ่งหรือหลายรายกระทำการอย่างใด ๆ อันเป็นการขัดขวาง หรือเป็นอุปสรรค หรือไม่เปิดโอกาสให้มีการแข่งขันราคาอย่างเป็นธรรมในการเสนอราคา หรือเสนองานต่อส่วนราชการ ไม่ว่าจะกระทำโดยการสมยอมกัน หรือโดยการให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ เรียก รับ หรือยอมจะรับเงิน หรือทรัพย์สินหรือ

⁶⁸ การมีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมของบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลดังกล่าวข้างต้น ได้แก่การที่บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันในลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความสัมพันธ์กันในเชิงบริหาร โดยผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ กรรมการผู้จัดการ ผู้บริหาร หรือผู้ใช้อำนาจในการดำเนินงานในกิจการของบุคคลธรรมดาหรือของนิติบุคคลรายหนึ่งมีอำนาจหรือสามารถใช้อำนาจในการบริหารจัดการกิจการของบุคคลธรรมดา หรือของนิติบุคคลอีกรายหนึ่งหรือหลายราย ที่เสนอราคาหรือเสนองานให้แก่ส่วนราชการนั้นในคราวเดียวกัน
2. มีความสัมพันธ์กันในเชิงทุน โดยผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญ หรือผู้เป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่ในบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ในบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดอีกรายหนึ่งหรือหลายราย ที่เสนอราคาหรือเสนองานให้แก่ส่วนราชการนั้นในคราวเดียวกัน
3. มีความสัมพันธ์กันในลักษณะไขว้กันระหว่าง 1 และ 2

ประโยชน์อื่นใด หรือใช้กำลังประทุษร้าย หรือข่มขู่ว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือแสดงเอกสารอันเป็นเท็จ หรือกระทำการใดโดยทุจริต ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแสวงหาประโยชน์ในระหว่างผู้เสนอราคาหรือผู้เสนองานด้วยกัน หรือเพื่อให้ประโยชน์แก่ผู้เสนอราคาหรือผู้เสนองานรายหนึ่งรายใดเป็นผู้มีสิทธิทำ

ระเบียบนี้กำหนด ให้มีคณะกรรมการว่าด้วยการพัสดุ เรียกโดยย่อว่า “กพพ.” ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงการคลัง เป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมบัญชีกลาง ผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้แทนสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสำนักงานประมาณ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ผู้แทนสำนักงาน ป.ป.ช. ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง และ กพพ. มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ (1) ศึกษาและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบ (2) พิจารณาการอนุมัติยกเว้น หรือผ่อนผันการไม่ปฏิบัติตามระเบียบ (3) พิจารณาคำร้องเรียนเกี่ยวกับการที่ส่วนราชการไม่ปฏิบัติตามระเบียบ

ในการจัดซื้อจัดจ้างเป็นช่องทางที่เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถกระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ง่ายทางหนึ่ง หากไม่มีระเบียบกำหนดลักษณะการจัดซื้อจัดจ้างให้แก่ราชการจากเงินงบประมาณที่มีจำนวนมหาศาล ระเบียบนี้จึงกำหนดการจัดหาพัสดุตามระเบียบนี้ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอนของการจัดหา ต้องดำเนินการโดยเปิดเผย โปร่งใส และเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงคุณสมบัติและความสามารถของผู้เสนอราคาหรือผู้เสนองาน เว้นแต่กรณีที่มีลักษณะเฉพาะอันเป็นข้อยกเว้นตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ และเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันอย่างเป็นธรรม ให้ผู้เสนอราคาหรือผู้เสนองานที่เป็นผู้เสนองานที่มีผลประโยชน์ร่วมกันแต่เพียงรายเดียวเท่านั้น มีสิทธิที่จะเสนอราคาหรือเสนองานในการซื้อหรือการจ้างทำพัสดุ การจ้างที่ปรึกษา หรือการจ้างออกแบบและควบคุมงานของทางราชการในแต่ละครั้ง และหากปรากฏข้อเท็จจริงภายหลังจากการเปิดซองสอบราคา ประกวดราคา หรือเสนองานแล้ว ว่าผู้เสนอราคาหรือผู้เสนองานที่มีสิทธิได้รับการคัดเลือกตามที่ได้ประกาศรายชื่อไว้ตามข้อ 15 จัตวา วรรคสาม เป็นผู้เสนอราคาที่มีผลประโยชน์ร่วมกันกับผู้เสนอราคาหรือผู้เสนองานรายอื่นหรือเป็นผู้เสนอราคาหรือผู้เสนองานที่กระทำการอันเป็นการขัดขวางการแข่งขันราคาอย่างเป็นธรรม ให้หัวหน้าส่วนราชการเสนอต่อปลัดกระทรวงเพื่อพิจารณาให้ผู้เสนอราคาหรือผู้เสนองานที่ถูกตัดรายชื่อออกจากการเป็นผู้เสนอราคาหรือผู้เสนองานตามวรรคหนึ่ง เป็นผู้ทำงาน และในกรณีที่ปลัดกระทรวงพิจารณาแล้วเห็นว่า การยกเลิกการเปิดซองสอบราคา ประกวดราคา หรือเสนองานที่ได้ดำเนินการไปแล้วจะเป็นประโยชน์แก่ทางราชการอย่างยิ่ง ให้ปลัดกระทรวงมีอำนาจยกเลิกการเปิดซองสอบราคา ประกวดราคา หรือเสนองานดังกล่าวได้

การซื้อการจ้าง กระทำได้ 6 วิธี คือ 1. วิธีตกลงราคา 2. วิธีสอบราคา 3. วิธีประกวดราคา 4. วิธีพิเศษ 5. วิธีกรณีพิเศษ 6. วิธีประมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังกำหนด ซึ่งการซื้อหรือการจ้างโดยวิธีตกลงราคา ได้แก่ การซื้อหรือการจ้างครั้งหนึ่งซึ่งมีราคาไม่เกิน 100,000 บาท การซื้อหรือการจ้างโดยวิธีสอบราคา ได้แก่ การซื้อหรือการจ้างครั้งหนึ่งซึ่งมีราคาเกิน 100,000 บาท แต่ไม่เกิน 2,000,000 บาท การซื้อหรือการจ้างโดยวิธีประกวดราคา ได้แก่ การซื้อหรือการจ้างครั้งหนึ่งซึ่งมีราคาเกิน 2,000,000 บาท การซื้อหรือการจ้าง ถ้าผู้ซื้อหรือผู้จ้างเห็นสมควรจะสั่งให้กระทำโดยวิธีที่กำหนดไว้สำหรับวงเงินที่สูงกว่าก็ได้ และการแบ่งซื้อหรือแบ่งจ้างโดยลดวงเงินที่จะซื้อหรือจ้างในครั้งเดียวกันเพื่อให้วงเงินต่ำกว่าที่กำหนดโดยวิธีหนึ่งวิธีใด หรือเพื่อให้อำนาจสั่งซื้อจ้างเปลี่ยนไป จะกระทำมิได้

การซื้อโดยวิธีพิเศษ ได้แก่ การซื้อครั้งหนึ่งซึ่งมีราคาเกิน 100,000 บาท ให้กระทำได้เฉพาะกรณีหนึ่งกรณีใด ดังต่อไปนี้ 1. เป็นพัสดุที่ต้องซื้อเร่งด่วน หากล่าช้าอาจจะเสียหายแก่ราชการ 2. เป็นพัสดุเพื่อใช้ในราชการลับ 3. เป็นพัสดุที่มีความต้องการใช้เพิ่มขึ้นในสถานการณ์ที่จำเป็น หรือเร่งด่วน หรือเพื่อประโยชน์ของส่วนราชการ และจำเป็นต้องซื้อเพิ่ม และการจ้างโดยวิธีพิเศษ ได้แก่ การจ้างครั้งหนึ่งซึ่งมีราคาเกิน 100,000 บาท ให้กระทำเฉพาะกรณีหนึ่งกรณีใด ดังต่อไปนี้ (1) เป็นงานที่ต้องจ้างช่างฝีมือโดยเฉพาะ หรือผู้มีความชำนาญเป็นพิเศษ (2) เป็นงานที่ต้องกระทำโดยเร่งด่วน หากล่าช้าอาจจะเสียหายแก่ราชการ (3) เป็นงานที่ต้องปกปิดเป็นความลับของทางราชการ

การซื้อหรือการจ้างโดยวิธีกรณีพิเศษ ได้แก่ การซื้อหรือการจ้างจากส่วนราชการ หน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น หน่วยงานอื่นซึ่งมีกฎหมายบัญญัติให้มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือรัฐวิสาหกิจ ในกรณีดังต่อไปนี้ (1) เป็นผู้ผลิตพัสดุหรือทำงานจ้างนั่นเอง และนายกรัฐมนตรีอนุมัติให้ซื้อหรือจ้าง

3. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2540 มาตรา 297 กำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดังนั้นรัฐได้ประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 และในปี พ.ศ. 2554 รัฐได้แก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในกฎหมายฉบับปี พ.ศ. 2542 ให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการปราบปรามมากขึ้น

กฎหมายดังกล่าวมีสาระสำคัญดังนี้

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ และให้หมายความรวมถึงกรรมการอนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ และบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งใช้อำนาจ หรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางการปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจหรือกิจการอื่นของรัฐ

“ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายความว่า (1) นายกรัฐมนตรี (2) รัฐมนตรี (3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (4) สมาชิกวุฒิสภา (5) ข้าราชการการเมืองอื่นนอกจาก (1) และ (2) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง (6) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา (7) ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา (8) สมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา⁶⁹

“ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวงหรือกรมสำหรับข้าราชการพลเรือน ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการเหล่าทัพสำหรับข้าราชการทหาร ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกรุงเทพมหานคร กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หัวหน้าหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญที่มีฐานะเป็น นิติบุคคล กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือผู้ดำรงตำแหน่งตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติ⁷⁰

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้เสียหายจากการกระทำอันเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ร่ำรวยผิดปกติ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

⁶⁹ ความใน (7) และ (8) ได้แก้ไขตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2554

⁷⁰ ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2554

“ผู้ถูกกล่าวหา” หมายความว่า ผู้ซึ่งถูกกล่าวหาหรือมีพฤติการณ์ปรากฏแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าได้กระทำการอันเป็นมูลที่จะนำไปสู่การถอดถอนจากตำแหน่ง การดำเนินคดีอาญา การขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน หรือการดำเนินการทางวินัย ตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และให้หมายความรวมถึงตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดด้วย

“ทุจริตต่อหน้าที่” หมายความว่า ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือปฏิบัติหรือละเว้นในการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

“ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ” หมายความว่า การที่ทรัพย์สินหรือหนี้สินในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ยื่นเมื่อพ้นจากตำแหน่งมีการเปลี่ยนแปลงไปจากบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ได้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งในลักษณะที่ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือหนี้สินลดลงผิดปกติ

“ร่ำรวยผิดปกติ” หมายความว่า การมีทรัพย์สินมากผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติหรือการมีหนี้สินลดลงมากผิดปกติ หรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่สมควร สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติตามหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่

กฎหมายนี้ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. และมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. ได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเสนอต่อวุฒิสภาดำเนินการถอดถอนจากตำแหน่ง
2. ได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเพื่อส่งไปยังอัยการสูงสุด เพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามหมวด 6 การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
3. ได้สวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นซึ่งมิใช่บุคคลตาม (2) และเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้
4. ได้สวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นซึ่งมิใช่บุคคลตาม (2) หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกอง ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว หรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือที่กระทำความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

5. กำหนดตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 264 ของรัฐธรรมนูญ

6. ตรวจสอบความถูกต้องและมิอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามหมวด 3 การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

7. กำกับดูแลคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

8. กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

9. กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามหมวด 3 การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน

10. รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาทุกปี ทั้งนี้ ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย

11. เสนอมาตรการ ความเห็น และข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ศาลหรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติราชการ หรือวางแผนงานโครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อป้องกันหรือปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

12. ดำเนินการส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ยกเลิกหรือเพิกถอนสิทธิหรือเอกสารสิทธิที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้อนุมัติหรืออนุญาตให้สิทธิประโยชน์หรือออกเอกสารสิทธิแก่บุคคลใดไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการอันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ทางราชการ

13. ดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริตและสร้างเสริมทัศนคติเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งดำเนินการให้ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

14. ดำเนินการเกี่ยวกับด้านการต่างประเทศโดยเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณี และข้อตกลงระหว่างประเทศในการต่อต้านการทุจริต

15. ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งเลขาธิการ

16. แต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

17. ดำเนินการอื่นตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้บัญญัติหรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งนี้ ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่เป็นการตัดอำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะดำเนินคดีตามที่เห็นสมควรต่อไป หรืออาจส่งเรื่องให้หน่วยงานที่รับผิดชอบรับไปดำเนินการต่อไปก็ได้⁷¹

ในการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดังต่อไปนี้ 1. แสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

2. ดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อให้มีการจับกุมและควบคุมผู้ถูกกล่าวหาซึ่งระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติว่าข้อกล่าวหาเป็นมูล เพื่อส่งตัวไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการต่อไป

ในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กฎหมายฉบับนี้ กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามที่มีอยู่จริงในวันที่เข้ารับตำแหน่งหรือวันที่พ้นจากตำแหน่งต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทุกครั้งที่เข้ารับและพ้นตำแหน่ง แล้วแต่กรณี ตามแบบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดยื่นบัญชี ดังกล่าวตามแบบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกาศ และทรัพย์สินหรือหนี้สินนี้ให้รวมถึงทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้มอบหมายหรือผู้อื่นครอบครองหรือดูแลอยู่ด้วยไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม กำหนดต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง รวมทั้งให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่ง ทุกสามปีที่อยู่ในตำแหน่ง และเมื่อพ้นจากตำแหน่งตามแบบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

⁷¹ ตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ซึ่งประกาศใช้นับแต่วันที่ 19 เมษายน 2554

1. ประธานศาลฎีกา
2. ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
3. ประธานศาลปกครองสูงสุด
4. อัยการสูงสุด
5. กรรมการเลือกตั้ง
6. ผู้ตรวจการแผ่นดิน
7. ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
8. กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
9. รองประธานศาลฎีกา
10. รองประธานศาลปกครองสูงสุด
11. หัวหน้าสำนักงานตุลาการทหาร
12. ผู้พิพากษาในศาลฎีกา
13. ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด
14. รองอัยการสูงสุด
15. ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง

การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเมื่อพ้นจากตำแหน่งของบุคคลตาม 1 4 9 11 12 13 14 และ 15 ให้ยื่นเมื่อผู้นั้นพ้นจากเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น

กฎหมายดังกล่าวมีบทแทรกแข่งในกรณีที่บุคคลที่มีหน้าที่ต้องแสดงรายการทรัพย์สิน มีพฤติการณ์ดังต่อไปนี้ คือ จงใจไม่ยื่นบัญชีภายในกำหนดเวลา จงใจยื่นบัญชีเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจเสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจัย

ในการไต่สวนข้อเท็จจริง กฎหมายให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงตามบทบัญญัติในหมวดนี้ ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงเนื่องจากการได้มีการเข้าชื่อร้องขอเพื่อให้วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาออกตำแหน่งตามมาตรา 59
2. เมื่อมีกรณีที่ต้องดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงตามมาตรา 66
3. มีการกล่าวหาต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา 75
4. มีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐรั่วรัวผิดปกติดังตามมาตรา 77 หรือกระทำ

ความผิดตามมาตรา 88

5. มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 85

ในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงให้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อกล่าวหา แสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาให้ปากคำประกอบการชี้แจง และหากในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาใดมีมูลให้ประธานกรรมการส่งรายการดังกล่าวและเอกสารที่มีอยู่พร้อมความเห็นไปยัง

6. ประธานวุฒิสภา ถ้าข้อกล่าวหาเป็นเรื่องตามมาตรา 43(1) หรือ (2)

7. อัยการสูงสุด ถ้าผลการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีมูลความผิดอาญาหรือ ร่ำรวยผิดปกติและผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลตามมาตรา 58 เว้นแต่อัยการสูงสุด หรือเป็นข้าราชการการเมืองอื่นนอกเหนือจากบุคคลตามมาตรา 58(1) และ (2)

8. อัยการสูงสุด ถ้าผลการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีมูลความผิดอาญาหรือ ร่ำรวยผิดปกติและผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง

9. ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหา ถ้าผลการไต่สวนข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีความผิดทางวินัย หรือมีความผิดต้องให้พ้นจากตำแหน่ง และผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

กฎหมายนี้ได้กำหนดวิธีการถอดถอนจากตำแหน่ง เมื่อปรากฏว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง วุฒิสภามีอำนาจดำเนินการถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้ตามบทบัญญัติในหมวดนี้ 1. นายกรัฐมนตรี 2. รัฐมนตรี 3. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 4. สมาชิกวุฒิสภา 5. ประธานศาลฎีกา 6. ประธานศาลรัฐธรรมนูญ 7. ประธานศาลปกครองสูงสุด 8. อัยการสูงสุด 9. ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 10. กรรมการเลือกตั้ง 11. ผู้ตรวจการแผ่นดิน 12. กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน 13. ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน 14. รองประธานศาลฎีกา 15. รองประธานศาลปกครองสูงสุด 16. หัวหน้าสำนักงานตุลาการทหาร 17. รองอัยการสูงสุด 18. ผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกาศกำหนด 19. ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงหรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับอื่นที่เทียบเท่า

ในขณะเดียวกันการถอดถอนบุคคลในสถานะดังกล่าวออกจากตำแหน่งนั้น สมาชิกสภา

ผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวออกจากตำแหน่งได้ รวมทั้งประชาชนก็สามารถร้องขอให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวออกจากตำแหน่งต้องมีผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อจำนวนไม่เกินหนึ่งร้อยคนเพื่อดำเนินการจัดการทำคำร้องและรับรองลายมือชื่อของประชาชนที่เข้าชื่อจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน โดยการยื่นเรื่องขอถอดถอนบุคคลเหล่านั้นออกจากตำแหน่ง ประชาชนดังกล่าวจะต้องทำเป็นหนังสือระบุชื่อ อายุ ที่อยู่ หมายเลขบัตรประชาชน พร้อมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนที่หมดอายุ หรือบัตรหรือหลักฐานอื่นใดที่ทางราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้ และลงลายมือชื่อของผู้ร้องขอ โดยระบุวัน เดือน ปี ที่ลงลายมือชื่อให้ชัดเจน และต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งเหล่านั้นเป็นข้อ ๆ อย่างชัดเจนว่ามีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริต ส่อว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายใด และต้องระบุพยานหลักฐานหรือเบาะแสตามสมควรและเพียงพอที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้ และให้ยื่นคำร้องขอดังกล่าวต่อประธานวุฒิสภาภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภา

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัยหรือมีผู้กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่นร้ายแรงผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว เว้นแต่ในกรณีที่ผู้กล่าวหาไม่ระบุพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้⁷² คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะไม่ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงก็ได้ ซึ่งอาจใช้บังคับกับกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือบุคคลอื่นเป็นตำรวจ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน รวมทั้งผู้ให้ หรือผู้รับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลดังกล่าว เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการหรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่ด้วย และในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มูลความผิด ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของ

⁷² มาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามทางทุจริต พ.ศ. 2542

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไปทั้งนี้ ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา
คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย และในกรณีที่ผู้เสียหายหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช.
ได้ร้องทุกข์กล่าวโทษบุคคลดังกล่าวว่าได้กระทำความผิดตามที่กฎหมายนี้บัญญัติต่อพนักงานฝ่าย
ปกครองหรือตำรวจซึ่งมีเขตอำนาจเหนือท้องที่ที่เกิดการกระทำความผิดดังกล่าว ให้พนักงานฝ่าย
ปกครองหรือตำรวจที่ได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เพื่อให้
ออกหมายจับบุคคลดังกล่าวได้ หรือในกรณีที่มิเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่
กฎหมายบัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้นมีอำนาจจับบุคคลดังกล่าวได้ และให้
พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่จับบุคคลดังกล่าวไว้ ส่งตัวผู้ถูกจับพร้อมทั้งบันทึกการจับมายัง
คณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในสี่สิบแปดชั่วโมง

การร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ในกรณีที่มีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดร้ายฉกฉวยทุจริตให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาวินิจฉัย
เบื้องต้นก่อนว่าพฤติการณ์หรือเรื่องที่กล่าวหาว่าเข้าหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะรับไว้
พิจารณาหรือไม่ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ซึ่งได้แสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินไว้แล้ว
ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. นำบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวมาประกอบการ
พิจารณาด้วย การกล่าวหาว่าร้ายฉกฉวยทุจริตต้องกระทำในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ
หรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินห้าปี ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตรวจสอบพบว่า
ทรัพย์สินรายได้ของผู้ถูกกล่าวหาเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการร้ายฉกฉวยทุจริตและมีพฤติการณ์
น่าเชื่อว่าจะมีการโอน ยักยอก แปรสภาพ หรือซุกซ่อนทรัพย์สินดังกล่าว ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช.
มีอำนาจออกคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะยื่นคำร้อง
ขอผ่อนผันเพื่อขอรับทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์โดยมีหรือไม่มีประกันหรือหลักประกันก็ได้
และเมื่อมีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินชั่วคราวแล้ว ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จัดให้มีการพิสูจน์
เกี่ยวกับทรัพย์สินโดยเร็ว ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถแสดงหลักฐานได้ว่าทรัพย์สินที่ถูกยึด
หรืออายัดชั่วคราวมิได้เกี่ยวข้องกับการร้ายฉกฉวยทุจริต ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจยึดหรือ
อายัดทรัพย์สินนั้นไว้ต่อไป จนกว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลซึ่งต้อง
ไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันยึดหรืออายัดหรือจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องในคดีนั้น แต่ถ้า
สามารถพิสูจน์ได้ก็ให้คืนทรัพย์สินแก่ผู้นั้น

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้สวนข้อเท็จจริงและมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาร้ายฉกฉวยทุจริต
ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ในกรณีเป็นผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 66 ให้ประธานกรรมการส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

2. ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด กรรมการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน รองประธานศาลฎีกา รองประธานศาลปกครองสูงสุด หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร รองอัยการสูงสุด หรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง ให้ประธานกรรมการส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาล ซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

3. ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งอัยการสูงสุด ให้ประธานกรรมการยื่นคำร้องต่อศาล ซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

4. ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีใช้บุคคลตาม 1 2 และ 3 ให้ประธานกรรมการส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้ประธานกรรมการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาสั่งลงโทษไล่ออกหรือปลดออก โดยให้ถือว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ เว้นแต่กรณีที่ถูกกล่าวหาเป็นข้าราชการตุลาการ ข้าราชการตุลาการศาลปกครอง ข้าราชการอัยการ ให้ประธานกรรมการแจ้งไปยังประธานคณะกรรมการตุลาการ ประธานคณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง ประธานคณะกรรมการอัยการแล้วแต่กรณี กรณีตาม 1 และ 2 เมื่ออัยการสูงสุดได้รับรายงานและเอกสาร พร้อมทั้งความเห็นจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้วเห็นว่ารายงาน เอกสาร และความเห็นที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งให้ยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินการคดีได้ให้อัยการสูงสุดแจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบเพื่อดำเนินการต่อไป โดยให้ระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์นั้นให้ครบถ้วนในคราวเดียวกัน ในกรณีนี้ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง โดยมีผู้แทนจากแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่ากันเพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาล ซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแล้วแต่กรณี เพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินต่อไป ในกรณีที่คณะทำงานดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการคดีได้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาล ซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแล้วแต่กรณีเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินและกรณีตาม 2 3 และ 4 ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมให้อัยการสูงสุด หรือประธานกรรมการ แล้วแต่กรณีดำเนินการขึ้น

คำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง จากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในคดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้ผู้ถูกล่าวหาไม่มีการ พิสูจน์ที่ต้องแสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ

การตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของ รัฐธรรมนูญ การกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ ว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิด ต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

1. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือผู้บริหารระดับสูงซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 66
 2. ผู้พิพากษาและตุลาการ
 3. พนักงานอัยการ
 4. เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานของศาลและองค์กรตามรัฐธรรมนูญ
 5. ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 6. เจ้าหน้าที่ของรัฐในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการ วุฒิสภา
 7. เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามกฎหมายว่าด้วย การนั้น
 8. เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควร ดำเนินการ ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด
 9. เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งร่วมกระทำความผิดกับบุคคลตาม 1 2 3 4 5 6 7 หรือ 8 ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินสิบปี ซึ่ง รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นเป็นตำรวจ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนด้วย
- ในการกล่าวหานี้อาจกระทำด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ได้ และในกรณีที่มีการกล่าวโทษหรือ กล่าวหาข้าราชการกระทำผิดนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็อาจไม่รับหรือยกเรื่องกล่าวหาที่มีลักษณะ ดังต่อไปนี้ขึ้นพิจารณาก็ได้

(1) เรื่องที่ไม่ระบุพยานหลักฐานหรือไม่ปรากฏพฤติการณ์แห่งการกระทำชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงได้

(2) เรื่องที่ล่วงเลยมาแล้วเกินห้าปีนับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันที่มีการกล่าวหาและเป็น เรื่องที่ไม่อาจหาพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้

(3) เรื่องที่เป็นการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าการดำเนินการต่อผู้ถูกกล่าวหาตามกฎหมายอื่นเสร็จสิ้นและเป็นไปโดยชอบแล้ว และไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการดำเนินการนั้นไม่เที่ยงธรรม

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับคำกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง และในกรณีที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์หรือมีผู้กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 66 อันเนื่องมาจากได้กระทำความผิดมาตรา 88 ให้พนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษเพื่อจะดำเนินการตามบทบัญญัติในหมวดนี้ ในการนี้หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเห็นว่าเรื่องดังกล่าวมิใช่กรณีตามมาตรา 88 ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งเรื่องกลับไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว มีมติว่าข้อกล่าวหาใดไม่มีมูล ให้ข้อกล่าวหาอันเป็นอันตกไป ข้อกล่าวหาใดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ามีมูลความผิด ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ถ้ามีมูลความผิดทางวินัย ให้ดำเนินการตามมาตรา 92⁷³

(2) ถ้ามีมูลความผิดทางอาญา ให้ดำเนินการตามมาตรา 97⁷⁴ และหากผู้บังคับบัญชาหรือ

⁷³ มาตรา 92 วรรคหนึ่ง “ในกรณีมีมูลความผิดทางวินัย เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้พิจารณาพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดแล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาผู้ใดได้กระทำความผิดวินัย ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่ พร้อมทั้งความเห็นไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นเพื่อพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีก ในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหาให้ถือว่ารายงานเอกสารและความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ตามกฎหมายหรือระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นแล้วแต่กรณี”

วรรคสอง “กรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นข้าราชการตุลาการ ข้าราชการตุลาการศาลปกครอง ข้าราชการอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง หรือกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ แล้วแต่กรณี โดยให้ถือเอารายงานและเอกสารของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนด้วย และเมื่อดำเนินการได้ผลประการใดแล้วให้แจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้นำคำสั่งลงโทษทางวินัยหรือวันที่ได้มีคำวินิจฉัยว่าไม่มีความผิดวินัย”

วรรคสาม “สำหรับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดในสิ่งที่ถูกกล่าวหาให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่ พร้อมทั้งความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไปยังผู้บังคับบัญชา หรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป”

⁷⁴ มาตรา 92 วรรคหนึ่ง “ในกรณีมีมูลความผิดทางวินัย เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้พิจารณาพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดแล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาผู้ใดได้กระทำความผิดวินัย ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่ พร้อมทั้งความเห็นไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นเพื่อพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีก ในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหาให้ถือว่ารายงานเอกสารและความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ตามกฎหมายหรือระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นแล้วแต่กรณี”

วรรคสอง “กรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นข้าราชการตุลาการ ข้าราชการตุลาการศาลปกครอง ข้าราชการอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง หรือกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ แล้วแต่กรณี โดยให้ถือเอารายงานและเอกสารของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนด้วย และเมื่อดำเนินการได้ผลประการใดแล้วให้แจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้นำคำสั่งลงโทษทางวินัยหรือวันที่ได้มีคำวินิจฉัยว่าไม่มีความผิดวินัย”

ผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน ผู้ใดละเลยไม่ดำเนินการตามมาตรา 93 ให้ถือว่าผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้นั้นกระทำความผิดวินัยหรือกฎหมายตามกฎหมายหรือระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาานั้น ๆ

ในกรณีที่ข้อกล่าวหาใดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ามีความผิดทางอาญา ให้ประธานกรรมการส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นไปยังอัยการสูงสุด หรือฟ้องคดีต่อศาลกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี โดยให้ถือว่ารายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องได้ส่วนมูลฟ้อง และเมื่ออัยการสูงสุดได้รับรายงานและเอกสาร พร้อมทั้งความเห็นจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว เห็นว่ารายงาน เอกสาร และความเห็นที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งให้ยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ ให้อัยการสูงสุดแจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบเพื่อดำเนินการต่อไป โดยให้ระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์นั้นให้ครบถ้วนในคราวเดียวกัน ในกรณีนี้ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดตั้งคณะกรรมการทำงานขึ้น โดยมีผู้แทนจากแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่ากันเพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป ในกรณีที่คณะทำงานดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการฟ้องคดีได้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจฟ้องเองคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทน

การจัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม กฎหมายนี้เล็งเห็นว่า หากไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมผลประโยชน์ของส่วนรวมแยกออกจากผลประโยชน์ส่วนตนข้าราชการ แล้ว อาจก่อให้เกิดปัจจัยในการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ง่าย ดังนั้นจึงห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดดำเนินกิจการดังต่อไปนี้⁷⁵

(1) เป็นคู่สัญญาหรือมีส่วนได้เสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุมตรวจสอบหรือดำเนินคดี

(2) เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่เข้าเป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดี

(3) รับสัมปทานหรือคงถือไว้ซึ่งสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ

วรรคสาม “ สำหรับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวได้กระทำความผิดที่ผู้ถูกกล่าวหาให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่ พร้อมทั้งความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช.ไปยังผู้บังคับบัญชา หรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป”

⁷⁵

มาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรง หรือทางอ้อม หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทรับสัมปทานหรือเข้าเป็น คู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว

(4) เข้าไปมีส่วนได้เสียในฐานะเป็นกรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน พนักงานหรือลูกจ้างใน ธุรกิจของเอกชนซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับ ดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบของหน่วยงานของรัฐที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัดอยู่หรือปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งโดยสภาพของ ผลประโยชน์ของธุรกิจเอกชนนั้นอาจขัดหรือแย้งต่อประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ทางราชการ หรือกระทบต่อความมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตำแหน่งใดที่ต้องห้ามมิให้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ทั้งนี้ ให้นับบทบังคับดังกล่าวมาใช้บังคับกับคู่สมรสของ เจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย โดยให้ถือว่า การดำเนินการของคู่สมรสดังกล่าว เป็นการดำเนินการของ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคล นอกเหนือจากทรัพย์สินหรือประโยชน์อันควร ได้ตามกฎหมาย หรือกฎ ข้อบังคับที่ออกโดยอาศัย อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เว้นแต่การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยา ตามหลักเกณฑ์และจำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด รวมทั้งให้ใช้บังคับกับการรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วยังไม่ถึงสองปีด้วย โดย อนุโลม⁷⁶

ในการแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ได้กำหนดว่า “บรรดาความผิดที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ ให้ถือว่าเป็น ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย”

กฎหมายนี้ได้กำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัติตามกฎหมายฉบับนี้ไว้ดังนี้ ใน ส่วนการยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินบัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดง รายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในเวลาที่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและ หนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ต้องระวางโทษไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

⁷⁶ มาตรา 103 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

ในส่วนเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติ มาตรา 100 มาตรา 101 มาตรา 103 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁷⁷” และ “เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น เพื่อแสวงหา ประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”⁷⁸

ในส่วนการปฏิบัติหน้าที่ของ ป.ป.ช. เองก็มีบทกำหนดโทษไว้เช่นกัน “...หากประธาน กรรมการ กรรมการ อนุกรรมการ พนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่คณะกรรมการ ป.ป.ช.มอบหมาย ผู้ใดปฏิบัติหน้าที่โดยขาดความเที่ยงธรรม กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิด ต่อตำแหน่งราชการ ต้องระวางโทษสองเท่าของโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น”⁷⁹

ในส่วนการกำหนดโทษในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการของรัฐ กฎหมายนี้ได้ กำหนดโทษในลักษณะประมวลกฎหมายอาญาไว้ด้วย คือ ตามมาตรา 123/1 บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ ของรัฐผู้ใดปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่ง หรือหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ หน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสอง แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2542 ยังให้อำนาจแก่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการกำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อ สนับสนุนการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอีกด้วย

หลักเกณฑ์การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2543 ประกาศ ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2543

คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีประกาศเรื่อง “หลักเกณฑ์การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์ อื่นใดโดยธรรมจรรยาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2543 ประกาศ ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2543”⁸⁰ เพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติในการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะรับทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์อื่นใดจากบุคคล อื่นโดยธรรมจรรยา เพื่อเป็นการป้องกันการรับทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์จากบุคคลอื่นโดย

⁷⁷ มาตรา 122 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

⁷⁸ มาตรา 123 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

⁷⁹ มาตรา 125 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

⁸⁰ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 117 ตอนที่ 118 ก วันที่ 19 ธันวาคม 2543

มิชอบ โดยกำหนดคำนิยามคำว่า “การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยา” หมายความว่า การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากญาติหรือจากบุคคลที่ให้แก่กัน โอกาสต่าง ๆ โดยปกติ ตามธรรมเนียม ประเพณี หรือวัฒนธรรม หรือให้แก่กันตามมรรยาทที่ปฏิบัติกัน ในสังคม และคำว่า “ประโยชน์อื่นใด” หมายความว่า สิ่งที่มีมูลค่า ได้แก่ การลดราคา การรับความบันเทิง การรับบริการ การรับการฝึกอบรม หรือสิ่งใดในลักษณะเดียวกันและกำหนดสาระดังนี้

เจ้าหน้าที่ของรัฐจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยาได้ดังต่อไปนี้ 1. รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากญาติซึ่งให้โดยเสน่หาตามจำนวนที่เหมาะสมตามฐานะ 2. รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลซึ่งมิใช่ญาติมีราคาหรือมูลค่าในการรับจากแต่ละบุคคลแต่ละโอกาส แต่ละโอกาสไม่เกินสามพันบาท 3. รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่การให้นั้นเป็นการให้ในลักษณะให้กับบุคคลทั่วไป ซึ่งการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากต่างประเทศ ซึ่งผู้ให้มิได้ระบุให้เป็นของส่วนตัว หรือมีราคาหรือมูลค่าเกินกว่าสามพันบาท ไม่ว่าจะระบุเป็นของส่วนตัวหรือไม่ แต่มีเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องรับไว้เพื่อรักษาไมตรี มิตรภาพ หรือความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นรายงานรายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์ดังกล่าวให้ผู้บังคับบัญชาทราบโดยเร็ว หากผู้บังคับบัญชาเห็นว่าไม่มีเหตุที่จะอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ผู้นั้นยึดถือทรัพย์สินหรือประโยชน์ดังกล่าวไว้เป็นประโยชน์ส่วนบุคคล ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นส่งมอบทรัพย์สินให้หน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นสังกัดโดยทันที หากการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ หรือมีราคาหรือมีมูลค่ามากกว่าที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับมาแล้วโดยมีความจำเป็นอย่างอื่นที่ต้องรับไว้เพื่อรักษาไมตรี มิตรภาพ หรือความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นต้องแจ้งรายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้นต่อผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการ ผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หรือผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงาน สถาบันหรือองค์กรที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัด โดยทันทีที่สามารถกระทำได้ เพื่อให้วินิจฉัยว่ามีเหตุผลความจำเป็นที่เหมาะสม และสมควรที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นรับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้นไว้เป็นสิทธิของตนหรือไม่ ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานหรือองค์กรที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัด มีคำสั่งว่าไม่สมควรรับทรัพย์สินหรือประโยชน์ดังกล่าว ก็ให้คืนทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้นผู้ให้โดยทันที ในกรณีที่ไม่สามารถคืนให้ได้ ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นส่งมอบทรัพย์สินหรือประโยชน์ดังกล่าวให้เป็นสิทธิของหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัดโดยเร็ว เมื่อได้ดำเนินการแล้ว ให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นไม่เคยได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์ดังกล่าวเลย แต่หากในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดรับทรัพย์สินไว้เป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวงหรือเทียบเท่า หรือเป็นกรรมการหรือ

ผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจหรือเป็นกรรมการหรือผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานของรัฐ ให้แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้นต่อผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน ส่วนผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการและกรรมการในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่ไม่มีผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจถอดถอน ให้แจ้งต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งนี้ เพื่อดำเนินการตามระเบียบ แต่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ได้รับทรัพย์สินไว้ เป็นผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ให้แจ้งรายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภาหรือประธานสภาท้องถิ่นที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นเป็นสมาชิก แล้วแต่กรณี เพื่อดำเนินการตามระเบียบต่อไป และหลักการดังกล่าวนี้ ให้บังคับแก่ผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วไม่ถึงสองปีด้วย

พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

พ.ศ. 2551

จากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ดังกล่าวจะเห็นว่า รัฐพยายามตรากฎหมายเพื่อควบคุม ขยับยั้งพฤติกรรมที่รัฐได้ให้คำจำกัดว่า “การทุจริตต่อหน้าที่ราชการ” โดยมุ่งให้ครอบคลุมถึงข้าราชการการเมือง แต่เนื่องจากจุดศูนย์รวมอำนาจของกฎหมายฉบับนี้คือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ถึงแม้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีสำนักงาน ป.ป.ช. ที่มีฐานะเป็นกรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และเป็นหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ ทั้งมีข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ที่แยกออกไปจากข้าราชการพลเรือนทั่วไป ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องปฏิบัติตามกฎหมายถึง 4 ฉบับคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 และกฎหมายว่าด้วยการจัดการหุ้นส่วนหรือหุ้นของรัฐมนตรี ซึ่งต่อมาพบข้อบกพร่องในกฎหมาย ป.ป.ช. อันเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังนี้ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2549, หน้า 316)

1. การปราศจากความเป็นกลางและอิสระในด้านการปฏิบัติหน้าที่ การบริหารบุคคล และการงบประมาณ คุณสมบัติและที่มาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีบทบัญญัติที่ห้ามมิให้เป็นข้าราชการประจำ ดังนั้นบุคคลที่เป็นคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงสามารถดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการประจำได้ ทั้งการได้มาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็อิงอยู่กับคณะรัฐมนตรี เพราะคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอชื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบ ทั้งสำนักงาน ป.ป.ช. ก็มีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐที่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี

2. อำนาจการตรวจสอบของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่ครอบคลุมถึงการตรวจสอบการทุจริตของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาซึ่งเป็นองค์กรนิติบัญญัติและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจในการเข้าตรวจค้น ยึด หรืออายัดพยานหลักฐานใด ๆ หรือทรัพย์สินใด ๆ จึงทำให้การปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่สามารถบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

3. มีกระบวนการสืบสวนสอบสวนและวินิจัยที่ไม่เหมาะสม เช่นคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่อาจตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐที่พ้นตำแหน่งไม่เกิน 1 ปีได้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็มีเพียงอำนาจวินิจฉัยและชี้มูลเท่านั้น ไม่มีอำนาจลงโทษทางวินัยในทันที โดยต้องให้ผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นเป็นผู้ดำเนินการ จากการศึกษาผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 ถึง ปี พ.ศ. 2553 จะเห็นว่าปริมาณคดีที่เข้ามาในการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จำนวนมาก ดังปรากฏในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 รายงานประจำปี ผลงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในรอบ 3 ปี (พ.ศ. 2550-2552) และ
รายงานประจำปี ผลงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในรอบ เดือนตุลาคม 2552 ถึงมิถุนายน 2553)

ปีงบประมาณ	รับ		เสร็จ			คงเหลือ				
	ยกมา	รับใหม่	รวม	ตกไป	ไม่รับ/ไม่ยก	ส่งคืนพนักงานสอบสวน	ส่งหน่วยงานอื่น	ชี้มูล	รวม	ยกไป
2550	11,578	2,829	14,407	2,509	1,118	533	4,527	68	8,755	5,652
2551	5,652	3,029	8,681	489	194	112	2,231	63	3,089	5,592
2552	5,592	2,779	8,371	646	195	99	949	75	1,964	6,407
2553	6,407	2,271	8,678	738	212	64	29	61	1,104	7,574

ภายใน 4 ปี คือ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2553 คณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถพิจารณาเรื่องร้องเรียนต่าง ๆ ได้เพียง ร้อยละ 60.76, 35.58, 23.46 และ 12.72 เท่านั้น ซึ่งบางเรื่องได้เกิดขึ้นมานานแล้ว เช่น กรณีของนางจุฑามาศ ศิริวรรณ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการรับเงินค่าตอบแทนจากบริษัทที่ได้สิทธิในการจัดงานเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติกรุงเทพ กรณีนายมนตรี เจริญทรัพย์การ เลขานุการองค์การ

เพื่อปฏิรูประบบสถาบันการเงิน ร่วมกับพวกในการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ โดยขายสินทรัพย์ของสถาบันการเงินที่ถูกปิดกิจการโดย ปรส. กลุ่ม BL 19 20 21 และ 22 ให้แก่กองทุนรวมบางกอก แคมป์ดอลโดยมิชอบ ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งบางเรื่อง หลังจาก ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาเสร็จแล้ว อายุความในการฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาได้ ขาดอายุความไปเป็นเหตุให้รัฐไม่สามารถดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดได้ เช่น กรณีการทุจริตการ ก่อสร้างที่บ่าบัดน้ำเสียที่คลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น

ดังนั้น กลไกของรัฐที่ผ่านคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการปราบปรามการทุจริตในหน้าที่ ราชการ หรือการฉ้อราษฎร์บังหลวงนี้น่าจะได้รับการพิจารณาเพื่อปรับปรุงกระบวนการต่าง ๆ ที่ระบบถูกจัดวางให้ต้องผ่านคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทุกเรื่อง ซึ่งก่อให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติ หน้าที่มากกว่า โดยในขณะนี้ รัฐได้ตราพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและ ปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 เพื่อเสริมการทำงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยแบ่งภาระหน้าที่ ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐให้แก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตในภาครัฐ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ท. โดยพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารใน การป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 ได้นิยามคำหมายของคำว่า “ทุจริตในภาครัฐ” ว่า ทุจริตต่อหน้าที่หรือประพฤติมิชอบในภาครัฐ และคำว่า “ทุจริตต่อหน้าที่” หมายถึง ปฏิบัติหรือละ เว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่ อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจใน ตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น หรือ กระทำการอันเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการ ยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญาหรือตามกฎหมายอื่น ทั้งได้นิยามคำต่าง ๆ ดังนี้ “ประพฤติ มิชอบ” หมายความว่า ใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรีที่มุ่งหมายจะควบคุมดูแล การรับ การเก็บรักษา หรือการใช้เงินหรือทรัพย์สิน ของแผ่นดิน “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แต่ไม่รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารระดับสูง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต
2. ผู้พิพากษาและตุลาการ
3. พนักงานอัยการ
4. ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหาร ท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. เจ้าหน้าที่ ของรัฐในหน่วยงานของศาล รัฐสภา องค์กรตามรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระจากการควบคุมหรือ กำกับของฝ่ายบริหารที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ
6. เจ้าหน้าที่ของรัฐในสำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ
7. เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำความผิดในลักษณะที่

คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรดำเนินการตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด 8. เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งร่วมกระทำความผิดกับบุคคลตาม 1 2 3 4 5 6 และ 7 “ผู้ถูกกล่าวหา” หมายความว่า ผู้ซึ่งถูกกล่าวหาหรือมีพฤติการณ์ปรากฏแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐว่าได้กระทำการทุจริตในภาครัฐอันเป็นมูลที่จะนำไปสู่การไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัตินี้ และให้หมายความรวมถึงตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดด้วยหมวด 1

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ โดยกฎหมายให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ เรียกโดยย่อว่า ป.ป.ท..... และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ ไต่สวนข้อเท็จจริงและชี้มูลเกี่ยวกับการกระทำการทุจริตในภาครัฐของเจ้าพนักงานของรัฐ และไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งความเห็นส่งพนักงานอัยการ เพื่อฟ้องคดีอาญาต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยในการไต่สวนข้อเท็จจริงให้คณะกรรมการ ป.ป.ท.ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ท. กำหนด เมื่อ

1. เมื่อได้รับการกล่าวหาตามที่กฎหมายกำหนด
2. เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดกระทำการทุจริตในภาครัฐ
3. เมื่อได้รับเรื่องจากพนักงานสอบสวน
4. เมื่อได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง

ทั้งนี้ให้ใช้บังคับกับกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนด้วย ในการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ากระทำการหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำการทุจริตในภาครัฐ จะทำด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ หากในกรณีที่กล่าวหาด้วยวาจา ให้พนักงาน ป.ป.ท. หรือเจ้าหน้าที่ ป.ป.ท. บันทึกคำกล่าวหา และจัดให้ลงลายมือชื่อผู้กล่าวหาในบันทึกการกล่าวหานั้นไว้ และในกรณีที่ผู้กล่าวหาไม่ประสงค์จะเปิดเผยตน ห้ามมิให้พนักงาน ป.ป.ท. หรือเจ้าหน้าที่ ป.ป.ท. เปิดเผยชื่อหรือที่อยู่ รวมทั้งหลักฐานอื่นใดที่เป็นสาระสำคัญของผู้กล่าวหา และถ้าผู้กล่าวหาเป็นหนังสือผู้กล่าวหาจะต้องลงชื่อและที่อยู่ของตน แต่หากผู้กล่าวหาจะไม่ลงชื่อและที่อยู่ของตน ต้องระบุพฤติการณ์แห่งการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งถูกกล่าวหาและพยานหลักฐานเบื้องต้นไว้ให้เพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้ มีบางกรณีที่กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ส่งเรื่องกล่าวหาที่รับไว้ดังต่อไปนี้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการต่อไป

1. เรื่องกล่าวหาบุคคลซึ่งมิใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.
2. เรื่องกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่ากระทำความผิดร่วมกับบุคคลซึ่งมิใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่เป็นบุคคลซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

3. เรื่องดังกล่าวที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งให้ส่งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณา แต่ในกรณีเรื่องดังกล่าวนี้ ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ท. ได้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงไว้แล้ว ให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ส่งสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ด้วย ทั้งนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะถือว่าสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือจะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงใหม่ก็ได้ แต่กฎหมายนี้ ห้ามมิให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. รับหรือพิจารณาเรื่องดังต่อไปนี้

1. เรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช.รับไว้พิจารณาหรือวินิจฉัยเสร็จเด็ดขาดแล้ว
2. เรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ท.ได้วินิจฉัยเสร็จเด็ดขาดแล้ว และไม่มีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งคดี

3. เรื่องที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกฟ้องเป็นคดีอาญาในประเด็นเดียวกัน และศาลได้ประทับฟ้องหรือพิพากษาหรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้ว โดยไม่มีการถอนฟ้องหรือทิ้งฟ้อง หรือเป็นกรณีที่ศาลยังไม่ได้วินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดี

4. เรื่องที่ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐก่อนถูกกล่าวหาเกินกว่าห้าปี แต่หากคณะกรรมการ ป.ป.ท. จะไม่รับหรือสั่งจำหน่ายเรื่องที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ก็ได้

4.1 เรื่องที่ไม่ระบุพยานหลักฐานหรือระบุพฤติการณ์แห่งการกระทำที่ชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงได้

4.2 เรื่องที่ล่วงเลยมาแล้วเกินห้าปีนับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันที่มีการกล่าวหาและเป็นเรื่องที่ไม่อาจหาพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้

4.3 เรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ท. เห็นว่าไม่ใช่เป็นการกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

4.4 เรื่องที่องค์กรบริหารงานบุคคลหรือหน่วยงานของรัฐกำลังพิจารณาอยู่หรือได้พิจารณาเป็นที่ยุติแล้ว และไม่มีเหตุแสดงให้เห็นว่าการพิจารณานั้นไม่ชอบ

ในกรณีที่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัตินี้ อันเนื่องมาจากการกระทำการทุจริตในภาครัฐ ให้พนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป ในกรณีนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ท. อาจแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเสียก่อนและส่งสำนวนการสอบสวนให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ตามระยะเวลาที่กำหนดโดยคณะกรรมการ ป.ป.ท. จะถือว่าสำนวนการสอบสวนดังกล่าวทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ท. ก็ได้ และในการไต่สวนข้อเท็จจริง ให้แจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาทราบและกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อ

กล่าวหาและแสดงหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาให้ถ้อยคำประกอบการชี้แจง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการ ป.ป.ท.กำหนด ซึ่งในการชี้แจงข้อกล่าวหาและการให้ถ้อยคำ ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธินำพยานความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ถ้อยคำของตนได้

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ท. มีมติว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดกระทำการทุจริตในภาครัฐ และเป็นกรณีมีมูลความผิดทางวินัย ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้น เพื่อพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ท. ได้มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีกในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่ารายงาน เอกสาร และความเป็นของคณะกรรมการ ป.ป.ท. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้น ๆ แล้วแต่กรณี ซึ่งเมื่อได้รับรายงานจาก ป.ป.ท. แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนพิจารณาลงโทษภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง และให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนส่งสำเนาคำสั่งลงโทษดังกล่าวไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ออกคำสั่ง แต่หากผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนผู้ใดละเลยไม่ดำเนินการตามที่ ป.ป.ท. แจ้งก็ให้ถือว่าผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนผู้นั้นกระทำความผิดวินัยหรือกฎหมายตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้น ๆ และในกรณีที่เป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เป็นความผิดทางอาญาด้วย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ส่งเรื่องพร้อมทั้งสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง รายงาน เอกสาร และความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ท. ให้พนักงานอัยการดำเนินคดีต่อไป โดยให้ถือว่าการดำเนินการและสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ท. เป็นการสอบสวนและสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

ในการไต่สวนข้อเท็จจริง ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ท. เห็นควรตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหา และเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นต้องยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินไว้ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว ให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ขอความร่วมมือจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ส่งบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นไว้มาให้ตรวจสอบได้ แต่ถ้าเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้เป็นผู้ที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินไว้ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. มีอำนาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการ ป.ป.ท. ตามรายการและภายในเวลาที่คณะกรรมการ ป.ป.ท. กำหนดได้ และในการไต่สวนตามวรรคหนึ่งหรือในกรณีอื่นใดที่คณะกรรมการ ป.ป.ท. มีเหตุอันความสงสัยว่า

เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหาว่าร้ายวผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติให้ส่งเรื่องทั้งหมดพร้อมสำนวนการไต่สวนและเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป ในกรณีเช่นนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะถือเอาสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ท. เป็นสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ท. เป็นสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยจะไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมด้วยหรือไม่ก็ได้ และในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนแล้วเห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นมิได้ร้ายวผิดปกติหรือมิได้ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ แต่มีกรณีต้องดำเนินการเกี่ยวกับการทุจริตในภาครัฐ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะส่งเรื่องคืนให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ หรือจะไต่สวนและชี้มูลตามอำนาจหน้าที่ของตนต่อไปก็ได้

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ท. มีมติว่าข้อกล่าวหาใดมีมูล หากปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหาได้อนุมัติ อนุญาต ออกเอกสารสิทธิ ให้สิทธิประโยชน์หรือการสั่งการใด ๆ แก่บุคคลใดโดยมิชอบ หรืออาจเป็นเหตุให้เสียหายแก่ทางราชการ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. แจ้งให้หัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการสั่งยกเลิกหรือเพิกถอนการอนุมัติ อนุญาต ออกเอกสารสิทธิ ให้สิทธิประโยชน์ หรือสั่งการใด ๆ นั้นต่อไปด้วย และหากข้อเท็จจริงปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดถูกกล่าวหาว่ากระทำการทุจริตในภาครัฐ และคณะกรรมการ ป.ป.ท. มีมติรับไว้พิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้ แม้ภายหลังเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นจะพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไปแล้วด้วยเหตุอื่นไม่เกินห้าปี นอกจากตาย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. มีอำนาจดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสองปีนับแต่วันที่ถูกล่าหานั้นพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือวันที่มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นในกรณีที่มีการกล่าวหา เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง แล้วแต่กรณี ซึ่งในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ท. มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาตามวรรคหนึ่งกระทำการทุจริตในภาครัฐ ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจถอดถอนผู้ถูกกล่าวหา ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป ได้เสมือนว่าผู้นั้นยังเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และในกรณีที่การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญาด้วย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ เป็นส่วนราชการมีฐานะเป็นกรม ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่ากระทรวงยุติธรรม โดยมีเลขาธิการเป็นผู้มีหน้าที่ควบคุมดูแลและรับผิดชอบการปฏิบัติราชการของสำนักงาน ซึ่งสำนักงานอาจจัดให้มีมาตรการคุ้มครองเบื้องต้นสำหรับผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการทุจริตในภาครัฐ หรือข้อมูลอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ท. กำหนด ในกรณี

ที่บุคคลดังกล่าวเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ เมื่อบุคคลนั้นร้องขอต่อคณะกรรมการ ป.ป.ท. ว่าหากยังคงปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดเดิมต่อไป อาจถูกกลั่นแกล้งหรือได้รับการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อันเนื่องจากการกล่าวหาหรือการให้ถ้อยคำ หรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลนั้น และคณะกรรมการ ป.ป.ท. พิจารณาแล้วเห็นว่ามิเหตุอันควรเชื่อได้ว่าน่าจะมีเหตุดังกล่าว ให้เสนอต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการให้ได้รับความคุ้มครองหรือมีมาตรการอื่นใดตามที่เห็นสมควรต่อไป

บุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหา รายใดซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหา รายอื่น หากได้ให้ถ้อยคำหรือเบาะแสหรือข้อมูลอันเป็นสาระสำคัญในการที่จะใช้เป็นพยานในการวินิจฉัยชี้มูลการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐรายอื่นนั้น หากคณะกรรมการ ป.ป.ท. เห็นสมควรจะกันผู้นั้นไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดีก็ได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ท. กำหนด

จากพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตนี้ ได้กำหนดการตรวจสอบข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับล่างและระดับกลางเท่านั้น และภาระของ ป.ป.ท. มิเพียงพิจารณาเรื่องว่ามีมูลทางวินัย หรือมีมูลในคดีอาญาในความผิดที่เกี่ยวกับการทุจริตในหน้าที่ราชการเท่านั้น และปัญหาในการปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้ เกิดจากคณะกรรมการ ป.ป.ท. ซึ่งมีจำนวนเพียง 6 คน และมีสำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ท. เป็นฐานรองรับการปฏิบัติงานซึ่งมีจำนวนบุคลากรจำกัด แต่ต้องรองรับภาระงานจำนวนมาก ประกอบกับกิจการทุกอย่างในกฎหมายฉบับนี้จะต้องเริ่มต้นจากคณะกรรมการ ป.ป.ท. เสมอจึงก่อให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ทั้งกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ท. ต้องรับเอาสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่มีผู้แจ้งความร้องทุกข์ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการกระทำทุจริตให้มาทำการพิจารณาได้สวนข้อเท็จจริง และนำส่งพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีอาญาด้วย ด้วย ดังนั้นจึงเกิดภาวะเร่งงาน ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ผู้ที่กระทำผิดเกี่ยวกับการทุจริตจะเกรงกลัวกฎหมาย ในเมื่อกฎหมายมีความรวดเร็วในการนำตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องและลงโทษโดยเร็ว

จากการให้สัมภาษณ์พิเศษของนายธาริต เพ็งดิษฐ์ เลขาธิการสำนักงาน ป.ป.ท. กับบ้านเมืองออนไลน์ ในวันที่ 30 มีนาคม 2552 นายธาริต ให้สัมภาษณ์ว่า

“ป.ป.ท. ทำหน้าที่ในการตรวจสอบภาครัฐด้วยกัน แต่ไม่มีหน้าที่ตรวจสอบฝ่ายบริหาร เพราะฝ่ายบริหารเป็นเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูง ถ้าในระดับ 8 ลงมาอยู่ในอำนาจของ ป.ป.ท. แต่ถ้าตรวจสอบแล้ว เจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ในระดับสูง เกินกว่า ซี 8 ก็ส่งให้ ป.ป.ช. ดำเนินการต่อไป ในกรณีอัตรากำลังของ ป.ป.ท. ยังไม่เป็นปัญหา มีเรื่องร้องเรียนเข้ามาประมาณ 400 เรื่อง การทุจริตเชิงนโยบายกับผลประโยชน์ทับซ้อนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนเข้าถึงได้ยาก แต่ก็ยอมรับว่าเป็นความผิดที่

อันตรายร้ายแรงต่อประเทศมาก แนวทางแก้ไขปัญหาการทุจริตเชิงซ้อนกับผู้ที่มีอำนาจตามกฎหมาย กับออกกฎหมายเอื้อประโยชน์ให้กับตนเอง ต้องมีหน่วยไล่ล่า ป.ป.ช. ที่จัดการกับปลาตัวใหญ่ ป.ป.ท. ก็จัดการกับปลาตัวเล็ก”

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

กฎหมายพิเศษนี้มีแนวคิดว่า ผู้ก่ออาชญากรรมย่อมประสังข์ผลประโยชน์ในลักษณะ กำไรในเชิงทรัพย์สิน แต่หากรัฐดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินของเขา และหากพบว่าทรัพย์สินใด เขาได้มาโดยไม่สามารถอ้างได้ว่าทรัพย์สินดังกล่าวนี้ ได้มาโดยชอบแล้ว รัฐก็ย่อมมีอำนาจให้ การยึดทรัพย์สินดังกล่าว ย่อมเป็นการปิดทางในความต้องการในการกระทำความผิดของเขาได้ ซึ่งกฎหมายนี้ได้กำหนดความผิดมูลฐานในส่วนความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิด ต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิด ของพนักงานในองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ ตามกฎหมายอื่น และกำหนดคานิยามคำว่า “ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด” ดังนี้

1. เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำซึ่งมีความผิดมูลฐานหรือจากการสนับสนุน หรือช่วยเหลือการกระทำซึ่งมีความผิดมูลฐานปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2546

2. เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใด ๆ ซึ่งเงินหรือ ทรัพย์สินตาม (1) หรือ (2) และ

3. ดอกผลของเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ (2) ทั้งนี้ ไม่ว่าทรัพย์สินตาม (1) (2) หรือ (3) จะมีการจำหน่าย จ่าย โอน หรือเปลี่ยนแปลงสภาพไปกี่ครั้งและไม่ว่าจะอยู่ในความครอบครอง ของบุคคลใด โอนไปเป็นของบุคคลใดหรือปรากฏหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลใด

ในหมวด 1 ซึ่งเป็นบททั่วไปของกฎหมายนี้ ได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดฐานฟอกเงิน ว่า ผู้ใด (1) โอน รับโอน หรือเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อชุกซ่อนหรือ ปกปิดแหล่งที่มาของทรัพย์สินนั้น หรือเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นไม่ว่าก่อน ขณะหรือหลังการกระทำ ความผิด มิให้ต้องรับโทษหรือรับโทษน้อยลงในความผิดมูลฐาน หรือ (2) กระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อปกปิดหรืออำพรางลักษณะที่แท้จริงการได้มาแหล่งที่ตั้ง การจำหน่าย จ่าย โอน การได้สิทธิใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฟอกเงินทั้งได้เพิ่มโทษแก่ บุคคลพิเศษบางสถานะคือ “หากผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าพนักงาน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิก วุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ กรรมการหรือผู้บริหารหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ กรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของสถาบันการเงิน หรือกรรมการของ

องค์กรต่างๆตามรัฐธรรมนูญ ผู้ใดกระทำความผิดตามหมวดนี้ ต้องระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น”

กฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเพื่อเสนอมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินต่อคณะรัฐมนตรี โดยในการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ต้องสงสัยว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้จากการฟอกเงิน คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจในการตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอนจำหน่าย ซักย่าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราวมีกำหนดไม่เกินเก้าสิบวัน และเมื่อคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการ แล้วแต่กรณี สั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินหรือสั่งเพิกถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้ว ให้คณะกรรมการธุรกรรมรายงานต่อคณะกรรมการ ซึ่งในกรณีที่ปรากฏหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้เลขาธิการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการพิจารณาเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินโดยเร็ว และเมื่อศาลทำการไต่สวนคำร้องของพนักงานอัยการแล้ว หากศาลเชื่อว่าทรัพย์สินตามคำร้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด และคำร้องของผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้รับโอนทรัพย์สินตามมาตรา 50 วรรคหนึ่งฟังไม่ขึ้น ให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน หากผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของหรือผู้รับโอนทรัพย์สิน เป็นผู้ซึ่งเกี่ยวข้องหรือเคยเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินมาก่อน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบรรดาทรัพย์สินดังกล่าว เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือได้รับโอนมาโดยไม่สุจริต แล้วแต่กรณี

จากกฎหมายฉบับดังกล่าวมีผลดีในการป้องปรามและยับยั้งการกระทำความผิดฐานทุจริต โดยตั้งเงื่อนไขมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่มีเงินตราหรือทรัพย์สินจำนวนมากที่ไม่สามารถพิสูจน์ที่มาของทรัพย์สินดังกล่าวได้มาใช้จ่ายทรัพย์สินที่ได้มาในสังคมโดยเปิดเผยได้ ซึ่งรัฐกำหนดฐานความผิดพิเศษเป็นฐานฟอกเงินและมีโทษทางอาญาคด้วย แต่อุปสรรคในการปฏิบัติการตามกฎหมายนี้ ป.ป.ง. ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐไม่สามารถทำการตรวจสอบเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลได้ เพราะว่าหน่วยงานดังกล่าวยังเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นข้าราชการการเมือง อีกทั้งการปฏิบัติงานของ ป.ป.ง. ยังต้องอยู่ภายใต้การทำงานของคณะกรรมการธุรกรรมที่มีหน้าที่ตรวจสอบธุรกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเงินของประเทศ เพียง ป.ป.ง. ทราบว่าผู้ใดมีทรัพย์สินมาก หรือได้รับทรัพย์สินที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ผู้นั้นมิได้มีการใช้จ่ายทรัพย์สิน หรือทำให้ปรากฏต่อสาธารณะ ป.ป.ง. ก็ไม่สามารถเข้าตรวจสอบทรัพย์สินดังกล่าวได้ ดังนั้น ป.ป.ง. จึงมีฐานะเพียงหน่วยงานที่มีหน้าที่ปฏิบัติการเท่านั้น มิใช่หน่วยงานที่ควบคุมการปราบปราม

การทุจริตโดยแท้ อนึ่งการตรวจสอบทรัพย์สินของบุคคลใด ๆ นั้นจะต้องเบาะแสเสมอ หากผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการทุจริต มีการสร้างตัวแทนในการถือทรัพย์สิน เช่นนิติบุคคล หรือเปิดบัญชีเงินฝากที่มียอดเงินฝากหรือกระแสเงินที่สะท้อนต่อรายวันต่ำกว่าหนึ่งล้านบาท กรณีเช่นนี้คณะกรรมการธุรกรรมก็ไม่สามารถตรวจสอบได้ และการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐทำการทุจริตต่อหน้าที่เพื่อหวังประโยชน์ที่มิควรได้จากบุคคลอื่น เจ้าหน้าที่ผู้นั้นก็มักจะไม่นำเงินไปฝากในสถาบันการเงิน ด้วยเหตุว่าเงินเหล่านั้นจะเป็นหลักฐานในการทำให้ศาลเชื่อว่าเขาเป็นผู้ทุจริตในหน้าที่ แต่เขาอาจนำเงินดังกล่าวไปลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ หรือการทุจริตต่อหน้าที่ในลักษณะการแสวงหาประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ของรัฐ เขาก็ยังไม่ได้ประโยชน์ในลักษณะเป็นทรัพย์สินในทันที เช่นการถือราชนครินทร์บังหลวงเพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นได้รับสัมปทานหรือประโยชน์ในเชิงนโยบายของรัฐ เขาจะค่อย ๆ ได้รับประโยชน์จากกิจการดังกล่าวทีละน้อย ตามเงื่อนไขเวลาของสัมปทานหรือ ระยะเวลาของการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ดังนั้นกฎหมายเกี่ยวกับการฟอกเงินนี้ จึงเป็นเพียงมาตรการหนึ่งที่รัฐพยายามสร้างเพื่อควบคุมปราบปรามพฤติการณ์การถือราชนครินทร์บังหลวงเท่านั้น โดยอาจได้รับผลสัมฤทธิ์ได้หากการดำเนินการจับกุม ปราบปรามอยู่ในเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้น

พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542

รัฐได้เห็นว่า การจัดหาสินค้าและบริการรวมทั้งการให้สิทธิ จะต้องกระทำอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม และมีการแข่งขันกันอย่างเสรี เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่รัฐ แต่การดำเนินการที่ผ่านมา มีการกระทำในลักษณะการสมยอมในการเสนอราคาและมีพฤติการณ์ต่าง ๆ อันทำให้มิได้มีการแข่งขันกันเสนอประโยชน์สูงสุดให้แก่หน่วยงานของรัฐอย่างแท้จริงและเกิดความเสียหายต่อประเทศชาติ นอกจากนี้ บางกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็มีส่วนร่วมหรือสนับสนุนในการกระทำความผิด หรือละเว้นไม่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่อันมีผลทำให้ปัญหาในเรื่องนี้เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น รัฐจึงเห็นว่า สมควรกำหนดเป็นความผิดในกรณีการสมยอม การร่วมมือหรือการสมคบการข่มขู่ผู้ประการรายอื่นเพื่อให้เขาเข้าร่วมประกวดราคา เป็นเหตุให้ผู้ประกอบการที่สามารถเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐนั้น เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ และทำให้ราคาการจ้างหรือการซื้อสูงกว่าที่ควรเป็นไป ซึ่งมีสาระดังนี้ “การเสนอราคา” หมายความว่า การยื่นข้อเสนอเพื่อเป็นผู้มีสิทธิทำสัญญากับหน่วยงานของรัฐอันเกี่ยวกับการซื้อ การจ้าง การแลกเปลี่ยน การเช่า การจำหน่ายทรัพย์สิน การได้รับสัมปทานหรือการได้รับสิทธิใด ๆ “หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือหน่วยงานอื่นใดที่ดำเนินการกิจการของรัฐตามกฎหมายและได้รับเงินอุดหนุนหรือเงินหรือทรัพย์สินลงทุนจากรัฐ “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายความว่า (1)

นายกรัฐมนตรี (2) รัฐมนตรี (3) สมาชิกผู้แทนราษฎร (4) สมาชิกวุฒิสภา (5) ข้าราชการการเมือง นอกจาก (1) และ (2) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง (6) ข้าราชการรัฐสภา ฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา (7) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น และหากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้ใดซึ่งมีอำนาจหรือหน้าที่ในการอนุมัติ การพิจารณา หรือการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสนอราคาครั้งใด ๆ รัฐหรือมีพฤติการณ์ปรากฏแจ้งชัดว่า ควรรู้ว่าการเสนอราคาในครั้งนั้นมีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ละเว้น ไม่ดำเนินการ เพื่อให้มีการยกเลิกการดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอราคาในครั้งนั้น มีความผิดฐานกระทำความผิด ต่อตำแหน่งหน้าที่ ต้องระวางโทษ..... และถ้าเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้ใด หรือผู้ได้รับ มอบหมายจากหน่วยงานของรัฐผู้ใด โดยทุจริตทำการออกแบบ กำหนดราคา กำหนดเงื่อนไข หรือ กำหนดผลประโยชน์ตอบแทน อันเป็นมาตรฐานในการเสนอราคาโดยมุ่งหมายมิให้มีการแข่งขันใน การเสนอราคาอย่างเป็นธรรม หรือเพื่อช่วยเหลือให้ผู้เสนอราคารายใดได้มีสิทธิเข้าทำสัญญากับ หน่วยงานของรัฐโดยไม่เป็นธรรม หรือเพื่อกีดกันผู้เสนอราคารายใดมิให้มีโอกาสเข้าแข่งขันใน การเสนอราคาอย่างเป็นธรรม ต้องระวางโทษ..... และถ้าเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้ใด กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกระทำการใด ๆ โดยมุ่งหมายมิให้มีการแข่งขันราคา อย่างเป็นธรรม เพื่อเอื้ออำนวยแก่ผู้เข้าทำการเสนอราคารายใดให้เป็นผู้มีสิทธิทำสัญญากับ หน่วยงานของรัฐ มีความผิดฐานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ต้องระวางโทษ..... และหากผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมือง หรือกรรมการหรืออนุกรรมการในหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีใช่เป็นเจ้าหน้าที่ใน หน่วยงานของรัฐผู้ใด กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกระทำการใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่ใน หน่วยงานของรัฐซึ่งมีอำนาจหรือหน้าที่ในการอนุมัติ การพิจารณา หรือการดำเนินการใด ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการเสนอราคาเพื่อจงใจหรือทำให้จำยอมต้องยอมรับการเสนอราคาที่มีการกระทำ ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ต้อง ระวางโทษ.....ทั้งนี้ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่ เป็นความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

รัฐได้ครอบครองข้อมูลจำนวนมากทั้งเป็นข้อมูลของทางราชการ และข้อมูลส่วนบุคคล ของประชาชน การที่รัฐดำเนินการใด ๆ ในการปฏิบัติราชการทั้งตามหน้าที่ปกติและตามงาน นโยบาย รัฐย่อมใช้ข้อมูลข่าวสารที่ตนมีอยู่ แต่ในระบอบประชาธิปไตย ย่อมมีสิทธิรับรู้ใน การดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐ เช่นการสร้างสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ การดำเนินการตามนโยบาย ของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา และหากประชาชนมีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการ ดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐแล้ว ข้าราชการก็ไม่อาจที่จะใช้โอกาสที่ตนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

นั้นมากกว่าประชาชนเพื่อเอาเปรียบประชาชน หรือใช้โอกาสดังกล่าวในการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ เช่นข้าราชการทราบข้อมูลข่าวสารว่า จะมีการสร้างถนนผ่านพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ข้าราชการนั้นอาจใช้โอกาสที่ตนได้รับข้อมูลดังกล่าวไปดำเนินการซื้อที่ดินบริเวณนั้นทั้งหมด เป็นเหตุในข้าราชการผู้นั้นได้รับกำไรจำนวนมากจากการซื้อที่ดินนั้น หรือการที่ผู้รับเหมาก่อสร้างต้องการเข้าประกวดราคาในการก่อสร้างอาคารหนึ่งของรัฐ ข้าราชการผู้ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบอาคารนั้น หรือเกี่ยวข้องกับการพัสดุนั้น ได้รับทราบราคากลางของอาคารดังกล่าว ก็ย่อมนำราคากลางดังกล่าวไปให้แก่ผู้รับเหมาก่อสร้างรายหนึ่งที่ตนรู้จักหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ย่อมทำให้ผู้รับเหมารายอื่นเสียประโยชน์ และไม่เป็นธรรมในการเข้าประกวดราคาแก่หน่วยราชการ หรือการที่หน่วยงานของรัฐได้มีคำสั่งทางปกครองแก่เอกชนรายหนึ่งแล้ว ต่อมาเมื่อมีเอกชนอีกรายหนึ่งมีนิติสัมพันธ์ทางปกครองกับหน่วยงานนั้นในลักษณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจใช้ดุลพินิจสั่งในคำสั่งทางปกครองเป็นอย่างอื่นต่างไปจากที่หน่วยงานของรัฐนั้นเคยมีคำสั่งทางปกครองแก่เอกชนรายก่อน หรือการที่หน่วยงานของรัฐได้ทำสัญญาสัมปทานให้แก่เอกชนรายหนึ่งในลักษณะเป็นการผูกขาดประชาชนทั่วไปย่อมต้องมีสิทธิรับทราบเหตุใดเอกชนรายนั้นจึงได้รับสัมปทานในลักษณะผูกขาด หรือการที่รัฐบาลยอมให้เอกชนรายหนึ่งสามารถนำเข้าสินค้าชนิดหนึ่งโดยการลดหย่อนภาษีนำเข้า ประชาชนทั่วไปก็ย่อมมีสิทธิรับรู้เหตุใด เอกชนผู้นั้นจึงได้รับสิทธิพิเศษ ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ อาจเป็นปัจจัยในการที่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยอาศัยการที่ตนรับทราบข้อมูลข่าวสารนั้นได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันการฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อาศัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแต่ฝ่ายเดียว รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งมีสาระในส่วนการป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง ดังนี้ “ข้อมูลข่าวสารของราชการ” หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐหรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอกชน “หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ส่วนราชการสังกัดรัฐสภา ศาลเฉพาะในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี องค์การควบคุมการประกอบวิชาชีพ หน่วยงานอิสระของรัฐและหน่วยงานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง “เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งปฏิบัติงานให้แก่หน่วยงานของรัฐ กฎหมายบังคับในหน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารโดยหน่วยงานของรัฐต้องส่งข้อมูลข่าวสารของราชการอย่างน้อยดังต่อไปนี้ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา คือ (1) โครงสร้างและการจัดองค์กรในดำเนินงานและ (3) กฎ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบ แบบแผน นโยบาย หรือการตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้จัดให้มีขึ้นโดยมีสภาพอย่างกฎ เพื่อให้มีผลเป็นการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการ

อย่างน้อยดังต่อไปนี้ไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดู ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

(1) ผลการพิจารณาหรือคำวินิจฉัยที่มีผลโดยตรงต่อเอกชน รวมทั้งความเห็นแย้งและคำสั่งที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาวินิจฉัยดังกล่าว

(2) นโยบายหรือการตีความที่ไม่เข้าข่ายต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา

(3) แผนงาน โครงการ และงบประมาณรายจ่ายประจำปีของปีที่กำลังดำเนินการ

(4) คู่มือหรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีผลกระทบถึงสิทธิหน้าที่ของเอกชน

(5) สิ่งพิมพ์ที่ได้มีการอ้างอิงถึงตามมาตรา 7 วรรคสอง

(6) สัญญาสัมปทาน สัญญาที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอนหรือสัญญาร่วมทุนกับเอกชนในการจัดทำบริการสาธารณะ

(7) มติคณะรัฐมนตรี หรือมติคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยกฎหมาย หรือโดยมติคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ ให้ระบุรายชื่อรายงานทางวิชาการ รายงาน ข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการพิจารณาไว้ด้วย

(8) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด โดยบุคคลไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตาม ก็ย่อมมีสิทธิเข้าตรวจดู รวมทั้งขอสำเนาหรือขอสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องของข้อมูลข่าวสารตามวรรคหนึ่งได้ ในกรณีที่สมควรหน่วยงานของรัฐโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ จะวางหลักเกณฑ์เรียกค่าธรรมเนียมในการนั้นก็ได้อีก ในการนี้ให้คำนึงถึงการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยประกอบด้วย ทั้งนี้ เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น แต่ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยก็ได้ โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน กล่าวคือ (1) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ หรือการคลังของประเทศ (2) การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการป้องกัน การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสาร หรือไม่ก็ตาม (3) ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการทำความเข้าใจหรือคำแนะนำภายในดังกล่าว (4) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด และ (6) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผยหรือ

ข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น และคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดก็ได้ แต่ต้องระบุไว้ด้วยว่าที่เปิดเผยไม่ได้ เพราะเป็นข้อมูลข่าวสารประเภทใด และเพราะเหตุใด และให้ถือว่ากรณีคำสั่งเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นดุลพินิจโดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามลำดับสายการบังคับบัญชา แต่ผู้ขออาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ โดยรัฐกำหนดให้มีคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งตามข้อเสนอของคณะกรรมการ มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร หรือคำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้าน และคำสั่งไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบล้างข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

ในการปฏิบัติราชการของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในแต่ละหน่วยงานของรัฐ ย่อมต้องอาศัยกฎหมายต่าง ๆ เป็นฐานรองรับการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ กฎหมายต่าง ๆ นั้นได้ให้อำนาจแก่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมายนั้นใช้ดุลพินิจได้ ซึ่งการใช้ดุลพินิจนั้นแต่เดิมไม่มีกฎ ระเบียบใดที่ควบคุมดุลพินิจของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจใช้กฎหมายหรือระเบียบเหล่านั้นเป็นฐานในการใช้อำนาจ และข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านั้นอาจเลือกปฏิบัติในการปฏิบัติหน้าที่นั้นได้ หรืออาจใช้ดุลพินิจในลักษณะการถือราชฎ์บังหลวง เพื่อแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายได้ ดังนั้น รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งมีสาระที่เกี่ยวกับการป้องกันการถือราชฎ์บังหลวง ดังนี้

มาตรา 4 พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับแก่

1. รัฐสภาและคณะรัฐมนตรี
2. องค์การที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ
3. การพิจารณาของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีในงานทางนโยบายโดยตรง
4. การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดี และการวางทรัพย์
5. การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์และการสั่งการตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา
6. การดำเนินการงานเกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศ
7. การดำเนินการเกี่ยวกับทหารหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ทางยุทธการร่วมกับทหารในการป้องกันและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งภายนอกและภายในประเทศ

การดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1. การดำเนินการกิจการขององค์การทางศาสนา การยกเว้นไม่ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับแก่การดำเนินกิจการใดหรือกับหน่วยงานใดนอกจากที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามข้อเสนอของคณะกรรมการวิधिปฏิบัติราชการทางปกครองและในมาตรา 5 ในพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดค่านิยมของ “วิधिปฏิบัติราชการทางปกครอง” หมายความว่า การเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครองหรือกฎ และรวมถึงการดำเนินการใด ๆ ในทางปกครองตามพระราชบัญญัตินี้ “การพิจารณาทางปกครอง” หมายความว่า การเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครอง

“คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า (1) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน รับ หรือ มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ (2) การอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบอำนาจทางปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจหรือกิจการอื่นของรัฐหรือไม่อยู่ก็ตาม “คู่กรณี” หมายความว่า ผู้ยื่นคำขอหรือผู้คัดค้านคำขอ ผู้อยู่ในบังคับหรือจะอยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครอง และผู้ซึ่งได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองเนื่องจากสิทธิของผู้นั้นจะถูกกระทบกระเทือนจากผลของคำสั่งทางปกครอง ซึ่งบุคคลธรรมดา คณะบุคคล หรือนิติบุคคล อาจเป็นคู่กรณีในการพิจารณาทางปกครองได้ตามขอบเขตที่สิทธิของตนถูกกระทบกระเทือนหรืออาจถูกกระทบกระเทือนโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ และในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี เจ้าหน้าที่ต้องให้คู่กรณีมีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน โดยคู่กรณีมีสิทธิขอตรวจดูเอกสารที่จำเป็นต้องรู้เพื่อการโต้แย้งหรือชี้แจงหรือป้องกันสิทธิของตนได้ แต่ถ้ายังไม่ได้ทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น คู่กรณีไม่มีสิทธิขอตรวจดูเอกสารอันเป็นต้นร่างคำวินิจฉัย ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จึงทำให้ประชาชนซึ่งอาจตกเป็นผู้เสียหายจากคำสั่งทางปกครองที่เจ้าหน้าที่ของรัฐในดุลพินิจตามกฎหมายมีสิทธิในการโต้แย้งคัดค้านดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อาจใช้อำนาจโดยอำเภอใจแทนการใช้อำนาจตามกฎหมาย ซึ่งการใช้ดุลพินิจดังกล่าวอาจเกิดจากการเลือกปฏิบัติ หรือการเรียกรับเงิน ทรัพย์สินจากประชาชนผู้ใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532⁸¹ และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540⁸²

รัฐบาลได้กำหนดระเบียบเพื่อเป็นแนวในการปฏิบัติราชการของข้าราชการและเจ้าพนักงานของรัฐ โดยกำหนดให้ข้าราชการ พนักงานของรัฐวิสาหกิจปฏิบัติตาม⁸³ ซึ่งจุดประสงค์ของระเบียบดังกล่าวมีเพื่อกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นส่วนรวม โดยกำหนดนิยามคำว่า “การปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน” หมายความว่า การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐจนแล้วเสร็จตามคำขอที่ประชาชนยื่นตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับหรือสัญญาที่หน่วยงานของรัฐทำกับประชาชน เพื่อให้หน่วยงานของรัฐกระทำการอันมีผลในทางราชการไม่ว่าในทางที่สมประโยชน์แก่ผู้อื่นคำขอหรือไม่ เช่น การอนุญาต การอนุมัติ การให้ความเห็นชอบ การรับรอง การรับจดทะเบียน การรับแจ้ง การยกเว้น การผ่อนผัน การขยายระยะเวลา การทำเอกสารที่ประชาชนต้องมี การให้สัมปทาน การตรวจสอบ การควบคุม การวิเคราะห์ การตรวจรับงานหรือสิ่งของ การชำระหนี้ การให้คำวินิจฉัย และให้หมายความรวมถึงการดำเนินการที่ไม่ต้องมีคำขอ ได้แก่ การบริการที่มีลักษณะของการบริการสาธารณะ การสงเคราะห์ การให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนด้วย ในมาตรา 7 เป็นอำนาจของคณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐที่สามารถเสนอแนะต่อการแก้ไขปรับปรุงระเบียบของหน่วยงานของรัฐเป็นระยะเวลาที่เกินความจำเป็นต่อนายกรัฐมนตรี ในมาตรา 7 ทวิ ก็กำหนดให้มีมาตรา 7 ทวิ ให้มีอนุกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยราชการของรัฐประจำจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานและผู้แทนเอกชนที่ผู้ว่าราชการแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการโดยให้อนุกรรมการมีอำนาจหน้าที่ พิจารณาคำร้องเรียนเกี่ยวกับการที่หน่วยงานของรัฐในจังหวัดไม่ปฏิบัติตามระเบียบนี้ เป้าหมายของระเบียบนี้ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐพิจารณาและดำเนินการตามคำขอของประชาชนให้เสร็จและแจ้งให้ประชาชนผู้ยื่นคำขอทราบภายในหนึ่งวันทำการ นับแต่เวลาที่ได้รับคำขอ ทั้งนี้ ให้กำหนดระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่รับคำขอจนพิจารณาเสร็จและแจ้งให้ประชาชนทราบ ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งการที่รัฐกำหนดระยะเวลาในการบริการประชาชน ย่อมทำให้ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ

⁸¹ ประกาศ ณ วันที่ 10 เมษายน 2536

⁸² ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 114 ตอนพิเศษ 61 ง วันที่ 11 กรกฎาคม 2540

⁸³ อ้างในหนังสือเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0204/ว 124 วันที่ 15 กรกฎาคม 2540

ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำขอของประชาชน ข้าราชการย่อมไม่สามารถเลือกปฏิบัติได้ หรือเรียกเรื่องทรัพย์สินใด ๆ เพื่อการบริการประชาชน รวมทั้งทำการดูแลผู้รับการอุปถัมภ์ที่ดีกว่าผู้อื่น

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2543⁸⁴

รัฐได้กำหนดมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการการเมือง โดยกำหนดนิยามคำว่า “ข้าราชการการเมือง” คือ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีและข้าราชการการเมืองอื่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง และมีเงื่อนไขสาระสำคัญเกี่ยวกับการถือราชภูริบัลลังก์ ดังนี้ ให้นับการเมืองต้องมีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อประเทศชาติและรับใช้ประชาชนอย่างเต็มความสามารถ ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ และยุติธรรม และข้าราชการการเมืองต้องถือว่าผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสิ่งสูงสุด และปฏิบัติต่อประชาชนทั่วไปอย่างเสมอภาคและปราศจากอคติ ข้าราชการการเมืองจักต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นข้าราชการการเมืองไปแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในทางทรัพย์สินหรือไม่ก็ตาม ข้าราชการการเมืองจักต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นข้าราชการการเมืองไปแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในทางทรัพย์สินหรือไม่ก็ตาม ข้าราชการการเมืองจักต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นข้าราชการการเมืองเข้าไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงการบรรจุแต่งตั้ง ย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนขึ้นเงินเดือนของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง ทั้งนี้ เว้นแต่เป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ข้าราชการการเมืองจักต้องไม่ยินยอมให้คู่สมรส ญาติสนิท บุคคลในครอบครัว หรือผู้ใกล้ชิดก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ของตนหรือของผู้อื่น และจักต้องไม่ยินยอมให้ผู้อื่นใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนโดยมิชอบ ข้าราชการการเมืองจักต้องไม่เรียกร้องของขวัญ ของกำนัล หรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลอื่น เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ อันอาจจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของตน และจะต้องดูแลให้คู่สมรส ญาติสนิท หรือบุคคลในครอบครัวของตนปฏิบัติเช่นเดียวกันด้วย ทั้งนี้ ให้รัฐมนตรีกำกับดูแลการประพฤติปฏิบัติของข้าราชการการเมืองที่รัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นไปตามคุณธรรมและจริยธรรมตามระเบียบนี้ ในกรณีที่พบว่ามีประพฤติปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบนี้ ให้รัฐมนตรีดำเนินการตามควรแก่กรณีเพื่อให้มีการดำเนินการโดยถูกต้องตามระเบียบนี้ต่อไป

⁸⁴ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไป เล่ม 117 ตอนพิเศษ 15 ง วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2543

แต่ถ้าปรากฏว่ารัฐมนตรีผู้ใดมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามวรรคหนึ่ง นายกรัฐมนตรีอาจแจ้งให้รัฐมนตรีดำเนินการตามที่เห็นสมควรได้

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการให้หรือรับของขวัญของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ.

2544

รัฐได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้ของขวัญและรับของขวัญของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เพื่อให้มีการเปิดเผยเงินราชการโดยไม่จำเป็นและสร้างทัศนคติที่ไม่ถูกต้องเนื่องจากการแข่งขันกันให้ของขวัญในราคาสูง ทั้งยังเป็นช่องทางในการเกิดการประพัตติมิชอบอื่น ๆ ในวงราชการ โดยระเบียบนี้ยังให้คำนิยามของคำว่า “ของขวัญ” ว่าเป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่ให้แก่กันเพื่ออรรถาธิบายไมตรี และให้รวมถึงเงินทรัพย์สิน ประโยชน์อื่นใดที่ให้งานวัดโดยเสนหาหรือเพื่อการสงเคราะห์ หรือเป็นสินน้ำใจ และการให้สิทธิพิเศษที่มีได้ให้แก่บุคคลทั่วไปในการได้รับการลดราคา ทรัพย์สินหรือการให้สิทธิพิเศษในการได้รับการบริการ ความบันเทิง รวมถึงการออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ท่องเที่ยว ค่าที่พัก ค่าอาหาร หรือสิ่งอื่นในลักษณะเดียวกัน และกำหนดคำว่า “ประเพณีนิยม” ว่าเป็นเทศกาลหรือวันสำคัญซึ่งอาจมีการให้ของขวัญกัน รวมถึงโอกาสในการแสดงความยินดี การแสดงการขอบคุณ การต้อนรับ การแสดงความเสียใจหรือให้ความช่วยเหลือตามมรรยาทที่ถือปฏิบัติต่อกัน ระเบียบดังกล่าวกำหนดมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะให้ของขวัญแก่ผู้บังคับบัญชาหรือบุคคลในครอบครัวของผู้บังคับบัญชา นอกเหนือจากกรณีปกติประเพณีนิยมที่มีการให้ของขวัญแก่กันมิได้ และของขวัญนั้นจะมีราคาเกินกว่าที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดมิได้ และเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องไม่ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลในครอบครัวของตนรับของขวัญจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถ้ามิให้เป็นไปตามปกติประเพณีนิยม และของขวัญนั้นต้องมีราคาไม่เกินกว่าที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐหมายถึง ผู้ซึ่งมีคำขอให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการอย่างใด ๆ ผู้ซึ่งประกอบธุรกิจหรือมีส่วนได้เสียในธุรกิจที่ทำกับหน่วยงานของรัฐ ผู้ซึ่งกำลังดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่มีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ควบคุมหรือกำกับดูแล ผู้ซึ่งอาจได้รับประโยชน์หรือผลกระทบจากการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ หากปรากฏเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดจงใจปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ของขวัญหรือรับของขวัญฝ่าฝืนระเบียบนี้ จะต้องถูกดำเนินการทางวินัย โดยมีสำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ควบคุมตามระเบียบนี้

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี⁸⁵

⁸⁵ ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไป เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง วันที่ 10 สิงหาคม 2542

ระเบียบนี้ รัฐได้กำหนดมาเพื่อให้สังคมสามารถมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมด้วยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและให้โอกาสแก่สังคมในการตรวจสอบได้ รวมถึงการให้บริการภาครัฐไปสู่ประชาชนอย่างรวดเร็ว ทั้งถึง และเป็นธรรม รัฐต้องการให้มีการจัดระเบียบราชการและวางมาตรการแก้ปัญหา การทุจริตประพฤติมิชอบ และการหลีกเลี่ยงกฎหมายเพื่อแสวงหาประโยชน์ใส่ตนหรือกิจการที่ตนมีส่วนได้เสียทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนเพื่อให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมร่วมกัน ระเบียบดังกล่าวกำหนดหลักสำคัญ 6 หลัก คือ หลักคุณธรรม ซึ่งเป็นกฎหมาย ระเบียบ กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ทันสมัย และเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมปฏิบัติตาม หลักคุณธรรม เป็นการยึดมั่นในความถูกต้อง โดยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม ส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาตนเองเพื่อมีความซื่อสัตย์ ขยัน มีระเบียบวินัย หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักความมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ในแนวทางการแสดงความเห็น การไต่สวน สาธารณ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม และหลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ทั้งระเบียบนี้ได้สร้างกลยุทธ์เพื่อสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยแบ่งการปฏิรูปในภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ระเบียบนี้ได้กำหนดมาตรการในการปฏิบัติถึง 7 มาตรการ โดยมีการส่งเสริมและกำกับให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งกำหนดแผนการสร้าง ความโปร่งใส และป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบในระบบราชการ และสนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการที่มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และให้กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลังและหน่วยงานของรัฐอื่นที่มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการของธุรกิจเอกชน สนับสนุนเศรษฐกิจแบบเสรีโดยอาศัยกลไกตลาดและกำกับดูแลให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ป้องกันการผูกขาดตัดตอนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดการเรื่องราວร้องทุกข์ พ.ศ. 2552

รัฐได้กำหนดวิธีการร้องทุกข์ของประชาชนที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยรัฐได้กำหนดให้มีคณะกรรมการการจัดการเรื่องราວร้องทุกข์ และคณะกรรมการประจำกระทรวง ให้มีหน้าที่ในการวินิจฉัยเรื่องราວร้องทุกข์ ซึ่งผู้ร้องทุกข์ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจเดือดร้อนหรือเสียหายจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หรือส่วนราชการ หรือ

จำต้องให้ส่วนราชการเชี่ยวชาญหรือปลดปล่อยทุกข์ และเมื่อคณะกรรมการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์นั้นแล้ว ก็จะแจ้งให้หัวหน้าส่วนราชการเพื่อดำเนินการ โดยระเบียบดังกล่าวได้มีส่วนป้องกันการปฏิบัติหน้าที่มิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกเงิน ทรัพย์สินเพื่อตอบแทนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้นั้น หรือการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้นั้น

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด พ.ศ. 2552

สืบเนื่องจากรัฐกำหนดวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี รัฐจึงกำหนดให้มี

คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) โดยมีผู้แทนธุรกิจเอกชนในจังหวัดนั้นเป็นกรรมการด้วย และคณะกรรมการนี้มีหน้าที่สอดส่องการปฏิบัติการของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดให้ใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และแจ้งแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ในกรณี queพบว่าการละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกรณีมีการทุจริต และเมื่อคณะกรรมการมีมติว่าการละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับหรือมีการทุจริต ประธานคณะกรรมการจะแจ้งแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ และให้แจ้งผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องรายงานผลการดำเนินการให้ประธานคณะกรรมการทราบภายใน 30 วัน แต่หากผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่ดำเนินการ ให้ประธานคณะกรรมการแจ้งมติ ก.ธ.จ. แก่ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีทราบเพื่อให้รายงานต่อรัฐมนตรีเจ้าสังกัดดำเนินการต่อไป

สหประชาชาติกับนโยบายการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

เนื่องจากประเทศไทยเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ และเมื่อใดก็ตามที่คณะกรรมการการของสหประชาชาติกำหนดนโยบายใดแล้ว หากประเทศไทยเป็นสมาชิกภาคีของสนธิสัญญาหรืออนุสัญญานั้น ประเทศไทยก็ต้องออกกฎหมายอนุวัติให้เป็นไปตามสนธิสัญญาดังกล่าวเพื่อบังคับใช้เป็นกฎหมายภายในประเทศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงยกอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริตขึ้นมาเพื่อให้เห็นว่า หากกฎหมายภายในของประเทศไทยไม่มีกฎหมายเช่นนั้น ประเทศไทยก็ต้องดำเนินการออกกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าวต่อไปคือ

คณะกรรมการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญาและสำนักงานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา ได้ร่วมกันร่างอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วย

การต่อต้านการทุจริต⁸⁶ ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2003 โดยเล็งเห็นในความรุนแรงและภัยคุกคามอันเกิดจากการทุจริตที่มีต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของสังคม ซึ่งบ่อนทำลายสถาบันและคุณค่าแก่ประชาธิปไตย คุณค่าทางจริยธรรม และความยุติธรรม และเป็นอันตรายต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและหลักนิติธรรม และยังกังวลในความเชื่อมโยงระหว่างการทุจริตและอาชญากรรมในรูปแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรอาชญากรรมและอาชญากรรมทางเศรษฐกิจรวมถึงการฟอกเงิน และยังห่วงกังวลในกรณีต่าง ๆ ของการทุจริตที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์จำนวนมากมหาศาล ซึ่งอาจเป็นส่วนสำคัญของทรัพยากรแห่งรัฐและที่คุกคามต่อเสถียรภาพทางการเมืองและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของรัฐ สหประชาชาติเชื่อว่าการป้องกันและจัดการทุจริตเป็นความรับผิดชอบของรัฐทั้งปวง และรัฐต้องร่วมมือซึ่งกันและกัน โดยการสนับสนุนและการเข้าร่วมของปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคลซึ่งอยู่นอกภาครัฐ เช่นประชาสังคม องค์กรเอกชน และองค์กรระดับชุมชนท้องถิ่น หากประสงค์ให้พยายามของรัฐทั้งปวงนั้นบังเกิดประสิทธิผล ซึ่งนานาประเทศได้พยายามทำสัญญาระหว่างกันในเรื่องการทุจริต ดังนี้ ตราสารพหุภาคีในการป้องกันและต่อต้านการทุจริต อนุสัญญาของริโออเมริกันว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ซึ่งองค์กรรัฐอเมริกันได้รับเอาเมื่อวันที่ 29 มีนาคม ค.ศ. 1996 อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทุจริตในวงราชการของประชาคมยุโรป หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสมาชิกแห่งสหภาพยุโรป ซึ่งคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปได้รับเอาวันที่ 26 พฤษภาคม ค.ศ. 1997 อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการรับสินบนของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศในธุรกรรมระหว่างประเทศ ซึ่งองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาได้รับเอาเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน ค.ศ. 1997 อนุสัญญากฎหมายว่าด้วยการทุจริต ซึ่งคณะกรรมการรัฐมนตรีของคณะมนตรีแห่งยุโรปได้รับเอาเมื่อวันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 1999 อนุสัญญากฎหมายแพ่งว่าด้วยการทุจริต ซึ่งคณะกรรมการรัฐมนตรีของคณะมนตรีแห่งยุโรปได้รับเอาเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1999 และอนุสัญญาของสหภาพแอฟริกันว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านการทุจริต ซึ่งประมุขแห่งรัฐและรัฐบาลแห่งสหภาพแอฟริกันได้รับเอาเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม ค.ศ. 2003

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 มีสาระเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตหรือการฉ้อราษฎร์บังหลวง ดังนี้ เพื่อเป็นส่งเสริมและเสริมสร้างมาตรการในการป้องกันและต่อต้านทางทุจริตให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ส่งเสริม อำนาจ ความสะดวก และสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศและความช่วยเหลือทางวิชาการในการป้องกันและต่อต้านทางทุจริต รวมทั้งการติดตามทรัพย์สินจากการกระทำผิดกลับคืน ส่งเสริม

⁸⁶ บทนำของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต

ความมีคุณธรรม ตรวจสอบได้ และการบริหารกิจการบ้านเมืองและทรัพย์สินของรัฐบาลอย่างเหมาะสม โดยกำหนดนิยาม “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายถึง

1. บุคคลใด ๆ ซึ่งดำรงตำแหน่งด้านนิติบัญญัติ บริหาร ปกครอง หรือตุลาการ ของรัฐภาคี ไม่ว่า โดยการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้ง ไม่ว่าถาวรหรือชั่วคราว ไม่ว่าได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ โดยไม่คำนึงถึงระดับอาวุโสของบุคคลนั้น

2. บุคคลอื่นใด ซึ่งปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับหน้าที่ราชการ รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่สำหรับหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หรือให้บริการสาธารณะ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายภายในของรัฐภาคีนั้น และตามที่ใช้อย่างบังคับตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องของรัฐภาคีนั้น

3. บุคคลอื่นใด ซึ่งกฎหมายภายในของรัฐภาคีนั้นกำหนดว่าเป็น “เจ้าหน้าที่” ใดๆก็ตาม เพื่อความมุ่งประสงค์ของมาตรการพิเศษบางประการในหมวด 2 ของอนุสัญญาฉบับนี้ “เจ้าหน้าที่” อาจหมายถึงบุคคลใด ๆ ซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวกับหน้าที่ราชการหรือให้บริการสาธารณะตามที่ระบุไว้ในกฎหมายภายในของรัฐภาคีนั้นและตามที่ใช้อย่างบังคับตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องของรัฐภาคีนั้น

อนุสัญญานี้ได้กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติเชิงป้องกันเพื่อต่อต้านการทุจริต จรรยาบรรณสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การจัดซื้อจัดจ้างและการจัดการการคลังของรัฐ การรายงานต่อสาธารณะ มาตรการที่เกี่ยวกับการรับราชการฝ่ายตุลาการและฝ่ายอัยการ ภาคเอกชน การมีส่วนร่วมของสังคม มาตรการป้องกันการฟอกเงิน การให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ การให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศและเจ้าหน้าที่ขององค์การภาครัฐระหว่างประเทศ การกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาและการบังคับใช้กฎหมาย การยกยอก การเบียดบัง หรือการยกย่าย้ายทรัพย์สินโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ การใช้อิทธิพลเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์อันมิชอบ การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ การร่ำรวยโดยผิดกฎหมาย การให้สินบนในภาคเอกชน การยกยอกทรัพย์สินในภาคเอกชน การฟอกทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดอาญา การปกปิด การขัดขวางกระบวนการยุติธรรม การรับผิดของนิติบุคคล การมีส่วนร่วมการกระทำความผิดและการพยายามกระทำความผิด การรู้ข้อเท็จจริง เจตนา และความมุ่งประสงค์ที่เป็นองค์ประกอบของความผิด อายุความ การฟ้องคดี การพิจารณาพิพากษา และการลงโทษ การอายัด การยึด และการริบทรัพย์สิน การคุ้มครองพยาน ผู้เชี่ยวชาญและผู้เสียหาย การคุ้มครองผู้รายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิด ผลของการกระทำที่เป็นการทุจริต ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหาย หน่วยงานที่มีความชำนาญพิเศษ ความร่วมมือกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐ ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน ความลับทางธนาคาร ประวัติการกระทำผิดทางอาญา เขตอำนาจศาล ความร่วมมือระหว่างประเทศ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน การโอนตัวบุคคลผู้ต้องโทษ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมาย การโอนการดำเนินคดีอาญา ความร่วมมือในการบังคับ

ใช้กฎหมาย การสืบสวนสอบสวนร่วม การสืบสวนสอบสวนโดยวิธีพิเศษ การติดตามสินทรัพย์
คืน มาตรการติดตามทรัพย์สินคืนโดยตรง กลไกในการติดตามทรัพย์สินกลับคืนผ่านความร่วมมือ
ระหว่างประเทศในการริบทรัพย์ ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อความมุ่งหมายในการริบทรัพย์สิน
ความร่วมมือพิเศษ การส่งคืนและจัดการสินทรัพย์ หน่วยข่าวกรองทางการเงิน ความตกลงและ
ข้อตกลงทวิภาคีและพหุภาคี การฝึกอบรมและช่วยเหลือทางวิชาการ การรวบรวม การแลกเปลี่ยน
และการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทุจริต จึงเห็นว่าอนุสัญญาฉบับนี้เป็นมาตรการที่
ประชาคมโลกได้พยายามร่วมกันร่างกฎ ระเบียบและบังคับใช้พร้อมกัน เพื่อให้การทุจริตหรือ
การคอร์รัปชันหมดสิ้นไปจากสังคมโลก

วัฒนธรรมไทยกับการถือราชฎ์บังหลวงในยุคฟื้นฟูระบอบประชาธิปไตยถึงปัจจุบัน

การปกครองของกรุงศรีอยุธยาที่นำเอาระบบการปกครองแบบการแบ่งชนชั้นตามลำดับ
ศักดิ์นาของขอมมาใช้จนถึงกว่า 400 ปี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของชีวิต และเจ้าของแผ่นดินที่
ราชฎ์ทั้งหลายต้องเคารพและยอมรับ ขุนนางเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการปกครองของ
พระมหากษัตริย์ การใช้อำนาจของขุนนางที่ผ่านการยอมรับของพระมหากษัตริย์เป็นสิ่งที่ถูกต้อง
ขุนนางมีอำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์ของตนจากตำแหน่งหน้าที่ราชการได้ ราชฎ์มีหน้าที่
ในการรับใช้พระมหากษัตริย์และขุนนาง วัฒนธรรมในระบบเจ้าขุนมูลนายเกิดขึ้นในสังคมที่บุคคล
ถูกแบ่งเป็นชนชั้นตามทฤษฎีอำนาจหน้าที่นิยมเพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ ท่ามกลางสงคราม
การแย่งชิงผู้คน การแสวงหาแหล่งผลิตอาหาร ต่อมาเมื่อสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไป การปกครองใน
ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไม่เป็นที่นิยมอีกต่อไป การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ถือ
ว่าเป็นการปกครองโดยประชาชน เพื่อประชาชนเข้ามาแทนที่ และหลังจากคณะราชฎ์ได้ทำ
การปฏิวัติพระราชอำนาจของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2475 คณะราชฎ์
ประสงค์นำระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศ แต่เนื่องจากข้าอำนาจ
ทางทหารไม่ปรองดองกันจึงเกิดการใช้อำนาจทางทหารนั่นเองในการทำลายซึ่งกันและกัน
จนกระทั่งยุคจอมพล ป. พิบูลสงครามที่นิยมในระบบเผด็จการและชาตินิยมอย่างมาก ทำให้
วัฒนธรรม “เจ้าขุนมูลนาย” ดำรงคงอยู่ในราชฎ์อย่างเหนียวแน่น ด้วยเหตุว่า ผู้ปกครองในระบอบ
เผด็จการไม่สามารถให้ราชฎ์มีสิทธิต่าง ๆ มากเกินไปจนผู้ปกครองสูญเสียอำนาจของตน และ
ขณะเดียวกันผู้ปกครองจำต้องสะสมอำนาจทั้งทางการเงิน กำลังคน และอำนาจทางการเมือง
ผู้ปกครองจึงต้องเร่งแสวงหาทรัพย์สินให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้เพื่อดำรงอำนาจของตนทาง
การเมือง ราชฎ์ไม่มีสิทธิรับรู้การกระทำของผู้ปกครอง เพียงแต่ต้องกระทำตามคำสั่งของ
ผู้ปกครองโดยเคร่งครัด เมื่อประเทศไทยยอมรับแนวคิดเรื่องการถือราชฎ์บังหลวงจากชาติ

ตะวันตกโดยเฉพาะประเทศเยอรมันมาใช้ ทำให้คำนิยามของคำว่า การถือราษฎรบังหลวงในความหมายของไทยกับตามกฎหมายต่างกัน ตามวัฒนธรรมการปกครองของไทยที่อยู่บนแนวคิด “เจ้าขุนมูลนาย” ยอมรับการแสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ของผู้มีอำนาจ แนวคิดที่ว่าราษฎรไม่มีสิทธิตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง เป็นเพียงผู้ที่รับคำสั่งของรัฐหรือผู้ปกครองเท่านั้น ดังจะเห็นจากเพลง “ผู้ใหญ่ลี” ที่ร้องกันทั่วไปในปี พ.ศ. 2504 ว่า

“พอสองพันห้าร้อยสี่ ผู้ใหญ่ลีตกลงประชุม ชาวบ้านต่างมาชุมนุมมาประชุมที่บ้านผู้ใหญ่ลี ต่อไปนี้ผู้ใหญ่ลีจะบอกว่า ถึงเรื่องราวที่ได้ประชุมมา ทางเขาสั่งมาว่า ให้ชวานาเลี้ยง เป็ดและสุกร...”

จึงทำให้เห็นว่าแนวคิดของฝ่ายปกครองที่มองราษฎรเป็นเพียงผู้รับคำสั่งเท่านั้น ราษฎรจึงไม่เคยได้รับโอกาสในการปกครองตนเองได้อย่างอิสระ ถึงแม้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นผู้ปกครองในระบบ พ่อขุนเผด็จการในช่วงปี พ.ศ. 2500 ถึง ปี พ.ศ. 2506 จะได้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 - พ.ศ. 2509) ที่มีการพัฒนาทั้งด้านการศึกษา การคมนาคม การสาธารณสุข โภค การสาธารณสุข เพื่อรองรับการอุตสาหกรรมเพื่อการทดแทนการนำเข้า และแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2514) และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-พ.ศ. 2519) ผลของการพัฒนาดังกล่าวทำให้ราษฎรไทยมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะด้านอาชีวศึกษาและด้านอุดมศึกษา ระบบเศรษฐกิจของไทยมีความเจริญมากขึ้น ทำให้เกิดชนชั้นกลางมากขึ้น แต่ชนชั้นกลางนี้มิได้มีบทบาทสำคัญในการปกครองประเทศ จนกระทั่งจอมพลถนอม กิตติขจรถูกขับไล่ออกจากประเทศด้วยข้อหาการใช้อำนาจมากเกินไป และการสร้างผู้รับอำนาจช่วงจากจอมพลถนอม ราษฎรมีความคิดทางการเมืองมากขึ้น ต้องการสิทธิในการมีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น แต่วัฒนธรรมการเป็นเจ้าขุนมูลนายที่มาจากวัฒนธรรมอำนาจนิยมยังคงอยู่ในสังคมไทย ราษฎรทั่วไปยังมีความยำเกรงข้าราชการทำให้เกิดบุคคลบางกลุ่มในชนบทซึ่งเป็นสังคมส่วนใหญ่ของประเทศเป็นตัวแทนในการติดต่อราชการในรูปของ “ผู้มีอิทธิพล” หรือ “เจ้าพ่อ” การแสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ของตนเป็นการถือราษฎรบังหลวงที่ร้ายแรง ด้วยเหตุเป็นการเอาเปรียบราษฎรในการแสวงหาทรัพยากร ธรรมชาติทุกอย่างในประเทศเป็นของตน โดยปล่อยให้ราษฎรต้องขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรเหล่านั้น แต่ราษฎรก็มิได้ร้องเรียนอย่างจริงจัง ซึ่งอาจเกิดจากวัฒนธรรมเจ้าขุนมูลนายที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมอุปถัมภ์ ท่ามกลางวิถีคิดแบบคนในเมืองใหญ่คือระบบตัวใครก็ตัวใครนั้น ทำให้วัฒนธรรมอุปถัมภ์และอำนาจนิยมเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างการปกครองในประเทศตามกาลเวลาและยุคสมัยก็ตาม การถือราษฎรบังหลวงก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และการถือราษฎรบังหลวงนี้มีการพัฒนาตนเองไปตามยุคสมัย เพื่อให้พ้นจากการตรวจสอบ ซึ่งใน

ระหว่างการช่วงการฟื้นฟูประชาธิปไตยนี้ การถือราษฎรบังหลวงที่ผ่านการพัฒนาตนเองนั้นได้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา สังคมไทยได้พัฒนาเป็นสังคมที่อาศัยธุรกิจอุตสาหกรรมมากขึ้น นักธุรกิจที่เป็นตัวแทนของกลุ่มธุรกิจได้เข้ามามีบทบาทเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานรัฐสภา มากขึ้น เช่นในยุครัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 5 มีกลุ่มพ่อค้าและนักธุรกิจเข้ามาเป็นรัฐมนตรีประมาณร้อยละ 50 ในรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีนักธุรกิจมากถึงร้อยละ 58.7-66.7 ในรัฐบาลของพลเอกสุจินดา คราประยูร มี นักธุรกิจร้อยละ 63.36 ในรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน มีนักธุรกิจร้อยละ 16.2 ในรัฐบาลของนายบรรหาร ศิลปอาชา มีนักธุรกิจร้อยละ 51 ในรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย มี นักธุรกิจร้อยละ 40.5 ในรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร มีนักธุรกิจร้อยละ 85 ซึ่งจะเห็นว่าวัฒนธรรมประชาธิปไตยอุปถัมภ์มีอิทธิพลต่อการเมืองไทย และเมื่อนักธุรกิจเข้ามาเป็นนักการเมืองก็ต้องใช้ตำแหน่งของตนในการปกป้องธุรกิจของตน รวมทั้งแสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ของตน

ในช่วงปี พ.ศ. 2500 – ปี พ.ศ. 2554 รัฐได้พยายามพัฒนารูปแบบของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถือราษฎรบังหลวงในประเทศไทยเพื่อใช้ในการออกแบบในการปราบปรามและควบคุมการถือราษฎรบังหลวงผิดกฎหมายใด แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะหรือยังยั้งพฤติการณ์การถือราษฎรบังหลวงดังกล่าวให้เสร็จเด็ดขาดไปได้ ซึ่งอาจเกิดจากการที่ประชาชนเคยพยายามลุกขึ้นสู้กับอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถือราษฎรบังหลวงแล้ว แต่ไม่สามารถเอาชนะกลุ่มดังกล่าวได้ หรือประชาชนไม่เคยลุกขึ้นสู้กับการถือราษฎรบังหลวงเลย ซึ่งจะเห็นว่าในประวัติศาสตร์ไทย คนไทยไม่เคยลุกขึ้นสู้กับอำนาจถือราษฎรบังหลวงโดยตรง มีเพียงต่อสู้กับอำนาจที่ไม่เป็นธรรมเท่านั้น ดังเช่นต่อสู้กับอำนาจของฝ่ายทหารในปี พ.ศ. 2516 พ.ศ. 2535 ในการต่อสู้ของกลุ่มพันธมิตรที่มีต่อพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรในปี พ.ศ. 2548 ถึง พ.ศ. 2549 ก็เป็นเพียงอ้างพฤติกรรมของพันตำรวจโททักษิณ เพื่อให้พันตำรวจโททักษิณพ้นไปจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเท่านั้น มีความพยายามในการนำตัวพันตำรวจโททักษิณมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแต่ก็ไม่สามารถกระทำได้ ด้วยแรงขับเคลื่อนของรัฐบาลในระยะเวลาต่อมาเมื่อมีข้อจำกัด และการสิ้นพลังของแรงจูงใจของประชาชนในการดำเนินเช่นนั้น การดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการต่อสู้กับการถือราษฎรบังหลวงของประชาชนมีข้อจำกัด ซึ่งอาจเกิดจากความคิดว่าอันตรายที่เกิดจากการถือราษฎรบังหลวงของบุคคลนั้นสิ้นสุดลงแล้ว แต่สังคมจะตื่นตัวอีกครั้งหากมีเหตุการณ์การถือราษฎรบังหลวงของอีกบุคคลหนึ่งเกิดขึ้น และก็รวมตัวเดินขบวนต่อสู้กันอีกอย่างไม่รู้จบ วัฒนธรรมในการต่อสู้ของคนไทยในทางการเมืองนี้ดูเหมือนจะเกิดขึ้นเพียงจำกัดภัยที่เกิดขึ้นในขณะนั้นให้หมดไป ก็ถือว่าสิ้นสุดภารกิจแล้ว ประชาชนเพียงแต่ร้องขอให้รัฐดำเนินการปราบปรามความผิดลักษณะการถือราษฎรบังหลวง และ

ขอให้เพิ่มโทษทางอาญาให้รุนแรงมากขึ้น โดยหวังว่าหากโทษทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นโทษต่อเนื่องตัว ร่างกาย ชีวิตของผู้กระทำความผิด หรือการริบทรัพย์สินที่จับปล้นและเด็ดขาดยอมทำให้พฤติการณ์ดังกล่าวสูญหายไปจากสังคมไทย แต่จากระยะเวลาที่ผ่านมาจะเห็นว่า สังคมไทยผ่านทั้งสังคมเผด็จการทางทหาร เผด็จการทางรัฐสภา ระบบคณาธิปไตย ระบบชนาธิปไตย แต่สังคมกลับสร้างระบบหนึ่งขึ้นมาอย่างเข้มแข็ง คือระบบอำนาจนิยม ดังนั้นไม่ว่าไทยจะมีการปกครองระบบใดก็ตาม ระบบอำนาจนิยมกลับเป็นฐานคิดให้คนในสังคมอย่างเหนียวแน่น ดังนั้น แม้ไทยจะมีกฎหมายปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวงรุนแรงสักเพียงใด การฉ้อราษฎร์บังหลวงก็ยังอยู่ในสังคมอย่างเหนียวแน่น โดยได้อาศัยในโครงสร้างของความคิดในรูปของอำนาจนิยม ดังนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว หากสังคมยังแก้ไขที่ปลายเหตุแห่งการฉ้อราษฎร์บังหลวง สังคมก็ยังคงต้องอยู่ในวังวนแห่งการแก้ปัญหาไม่รู้จบ ในสภาพสังคมปัจจุบัน ระบบทุนนิยมได้เข้าครอบงำวิถีชีวิตของคนในสังคมได้อย่างเบ็ดเสร็จ ไม่ว่าเขาจะมีอาชีพเช่นใด และอยู่ในตำแหน่งใดของสังคม ระบบเงินตรามีบทบาทในการดำรงชีวิตของสังคมไทยนับแต่รัฐได้พัฒนาระบบเศรษฐกิจให้มีสภาพคล้ายกับชาติตะวันตก โดยคำนึงเพียงความจำเป็นทางเศรษฐกิจเท่านั้น ระบบอำนาจนิยมที่ฝังอยู่ในระบบคิดของสังคมไทย จึงกลับมาใช้อำนาจแบบยั่งยืนในสังคมอีกครั้ง ทั้งที่ไทยใช้ระบบกฎหมายในลักษณะนิติธรรม กล่าวคือ ทุกคนยอมเท่ากันต่อหน้ากฎหมาย แต่โดยสภาพความจริง มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ทุกคนต้องเท่ากันเมื่ออยู่ต่อหน้ากฎหมาย เช่น ฐานะของคนในสังคม การเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ ของคนในสังคมไม่เท่ากัน ดังนั้นจากวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ไม่ชอบโต้แย้งกับผู้อื่นในสังคมยอมรับสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายหากเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีกับชีวิตของตน ระบบอุปถัมภ์ที่ช่วยให้คนในสังคมสามารถเชยิบฐานะของคนในสังคมได้ง่ายและเร็วกว่าผู้อื่นในระนาบเดียวกัน จึงถูกนำมาใช้ในสังคม

ในสังคมการเมือง ราษฎรโดยธรรมชาติย่อมต้องการประโยชน์สุขจากรัฐและผู้มีอำนาจรัฐ ผู้ปกครองที่อำนวยการประโยชน์สุขแก่ราษฎรได้ ย่อมสามารถดำรงไว้ซึ่งอำนาจทางการเมืองได้ง่ายและนานกว่าผู้ปกครองที่มีได้เหลือวเล่ทุกข์สุขของราษฎร ราษฎรย่อมมีความพึงพอใจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สามารถนำโครงการบริหารสาธารณะเข้าสู่ชุมชน โดยมีได้สนใจพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้น ว่าเป็นผู้ทำงานทางการเมืองถูกต้องหรือไม่ เชื่อสัจสุจริตหรือไม่ ผู้นั้นได้เงินมาทางใด มีพฤติการณ์ฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือไม่ ดังนั้นจึงจะเห็นว่าความต้องการของราษฎรที่มีต่อการเมือง และความต้องการของนักการเมืองที่มีต่อราษฎรเป็นความต้องการคนละส่วนกัน และไม่มีเหมือนกัน โดยนักการเมืองประสงค์เพียงให้ราษฎรเลือกตนเป็นผู้แทนราษฎรเท่านั้น เพื่อให้ตนมีอำนาจในฐานะผู้แทนราษฎร และอาจมีตำแหน่งเป็นรัฐมนตรี ที่อาจนำตำแหน่งหน้าที่นั้นหาประโยชน์ทั้งในทางที่ชอบด้วยกฎหมาย

หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนราษฎรก็มีความต้องการให้รัฐเข้ามาสนใจพวกเขาให้มากขึ้น ซึ่งโดยปกติแล้ว ราษฎรจะเป็นกลุ่มคนที่จะได้รับประโยชน์จากเงินงบประมาณแผ่นดินในช่วงสุดท้าย และเมื่อรัฐนำเงินมาเข้าพัฒนาท้องถิ่นของพวกเขาทำให้พวกเขาได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น และรวมถึงการให้ผลประโยชน์จากโครงการบางโครงการเข้าสู่หมู่บ้านอีกด้วย เช่น ราษฎรที่จังหวัดสุพรรณบุรีจะพอใจในการที่หน่วยงานของรัฐเข้ามารับซื้อข้าวเปลือกถึงที่นาตามราคาประกัน ดังนั้น ตามผลการสำรวจของเอแบคโพล⁸⁷ ที่แสดงว่าราษฎรไทยไม่สนใจว่า ข้าราชการหรือนักการเมืองจะโกงบ้างก็ไม่อะไร หากพวกเขานำความเจริญมาสู่พวกราษฎรบ้าง และให้ราษฎรได้รับประโยชน์บ้าง ซึ่งจะเห็นว่าจากโครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลให้ราษฎรคิดและสร้างโครงการเอง ในหมู่บ้าน ราษฎรนั้นจะคิดหักเงินจำนวนดังกล่าวเป็นประโยชน์ของตนบางส่วน โดยพวกเขาคิดว่าการกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิด และเป็นโอกาสของพวกเขาที่จะได้รับประโยชน์บ้างเท่านั้น ในขณะที่มีข่าวในการเรียกรับเงินของข้าราชการในอัตราร้อยละ 20-30 จากมูลค่าการก่อสร้างหรือมูลค่าวัสดุที่ผู้รับเหมาต้องให้แก่ข้าราชการเหล่านั้น ราษฎรก็รับทราบด้วยความเพิกเฉย ซึ่งอาจเกิดจากวัฒนธรรมปัจเจกชนที่สั่งสมในสังคมไทยมานาน ซึ่งความเป็นปัจเจกชนนั้น ทำให้แต่ละคนมีพื้นที่เฉพาะส่วนตัวในการครองตนในสังคม และแนวคิดในทางหน้าที่นิยมของสังคมไทยที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในแต่ละส่วนต่างฝ่ายมีหน้าที่ที่ต้องดำเนินการไป และในการปฏิบัติตามหน้าที่นี้ก็จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับ ทำให้ขาดความเชื่อมโยงระหว่างกันและกัน รวมทั้งการตรวจสอบผลการปฏิบัติหน้าที่ของอีกฝ่ายหนึ่ง จึงทำให้ราษฎรไทยจะมีวัฒนธรรมในการไม่สนใจเรื่องของผู้อื่น ถึงแม้ผลการกระทำของข้าราชการและกลุ่มพ่อค้ายักษ์นั้นจะมีผลต่อสังคมไทยรวมทั้งวัฒนธรรมในการปกครองของไทย มีเพียงการ “ซุบซิบนินทา” ซึ่งทางวิชาการถือว่าเป็นการควบคุมมาตรฐานของความประพฤติของคนในสังคมที่เป็นสังคมปิดในอยู่ในปทัศสถานเดียวกัน แต่ในขณะนี้ สังคมไทยเป็นสังคมเปิด โดยในชุมชนจะมีผู้อพยพเข้ามาทำงานในท้องถิ่นนั้นมากขึ้น และราษฎรต้องทำงานมากขึ้น ไม่มีเวลาว่างในการสนทนาร่วมกันดังเช่นแต่ก่อน จึงทำให้มาตรการการซุบซิบนินทาของสังคมไม่สามารถทำงานได้ ผู้คนในสังคมไม่รู้จักกันดังเช่นในสมัยก่อน ความสัมพันธ์ในมิติสังคมในชุมชนมีน้อยลง

จากระบบการปกครองของไทยที่อ้างว่าใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้บุคคลต่าง ๆ เข้ามามีอำนาจในการปกครองประเทศได้ หากได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงเกิดความพยายามอย่างมากในการแย่งชิงเข้ามาเป็นผู้ถืออำนาจในสังคม โดยใช้ระบบดังกล่าว นักการเมืองเป็นผู้ใช้อำนาจการปกครองของประเทศโดยผ่านระบบเลือกตั้ง

⁸⁷ การสำรวจใน 17 จังหวัด ระหว่างวันที่ 1 ถึง 4 กรกฎาคม 2552

และระบบกฎหมายที่เอื้อให้นักการเมืองดังกล่าวใช้อำนาจครอบงำการปฏิบัติหน้าที่ราชการได้ง่าย ขณะเดียวกันก็เกิดระบบสมยอมระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการประจำ เพราะข้าราชการประจำเองก็ต้องการพึ่งนักการเมืองในการเขียนฐานะของตนในวงการราชการ ดังนั้นจึงเกิดสภาพการร่วมมือกันในการดำเนินการใด ๆ เพื่อให้นักการเมืองได้รับประโยชน์ของตนจากตำแหน่งหน้าที่ของนักการเมืองนั้น เช่นการแสวงหาประโยชน์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของทรัพย์สิน หรือประโยชน์ต่าง ๆ หรือคะแนนเสียงจากฐานเสียงของตนในเขตพื้นที่ เพื่อสะดวกในการหาเสียงในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ส่วนข้าราชการก็เป็นเพียงเครื่องมือให้แก่ักการเมืองในการสร้างปัจจัยที่เอื้อในการฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือในการแสวงหาประโยชน์ทับซ้อนระหว่างผลประโยชน์ของตนกับผลประโยชน์ของราชการ ในการฉ้อราษฎร์บังหลวงของนักการเมือง ข้าราชการประจำรายอื่นในส่วนเดียวกันย่อมทราบรายละเอียดดี แต่ทุกคนกลับคิดว่าอำนาจของนักการเมืองมีมากเกินไปที่พวกเขาจะทัดทานได้ ผลลัพธ์คือ ไม่มีใครกล้าทัดทานการกระทำของนักการเมืองได้ เช่นการเรียกร้องเงินจากค่าโครงการก่อสร้างขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่ขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ ผู้รับเหมาก่อสร้างจะต้องจ่ายเงินให้แก่ักการเมืองเสมอ ทั้งนี้โดยผ่านข้าราชการประจำ ซึ่งภาพเช่นนี้ เกิดขึ้นกับนักการเมืองท้องถิ่นด้วย ในกรณีที่ผู้รับเหมาก่อสร้างต้องการงานก่อสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และการเรียกเงินดังกล่าวได้ครอบคลุมไปถึงการรับบริการต่าง ๆ จากข้าราชการประจำ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ราษฎรจะต้องจ่ายเงินเป็นค่า “น้ำร้อนน้ำชา” โดยข้าราชการเหล่านั้นแจ้งว่าจะต้องนำไปให้ผู้บังคับบัญชาระดับสูงปรากฏการณ์แบบนี้ได้ขยายตัวไปถึงการ “ซื้อตำแหน่ง” จากข้าราชการประจำระดับสูง หรือข้าราชการการเมือง จึงทำให้ทุกตำแหน่งมีต้นทุนที่ผู้รับตำแหน่งนั้นจะต้องแสวงหาเงินเพื่อชดเชยต้นทุนเหล่านั้น ดังเช่นข่าวที่ปรากฏตามสื่อสารมวลชนในระยะ 5 ปีมานี้ว่าตำแหน่งทางราชการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะต้อง “วิ่งเต้น” และ “จัดซื้อ”

ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา วัฒนธรรมในการนับถือวัตถุนิยมเจริญก้าวหน้ากว่าการนับถือคุณงามความดีของประชาชน ซึ่งนักการเมืองหรือข้าราชการก็เป็นประชาชนคนหนึ่งในสังคมที่ถูกกระแสวัฒนธรรมดังกล่าวพัดพาไปเช่นกัน การที่ข้าราชการต้องกระทำการประจบผู้บังคับบัญชาของตนก็เพื่อความเจริญก้าวหน้าในวงราชการ ทั้งที่มีระเบียบได้กำหนดความเจริญก้าวหน้าของข้าราชการไว้แล้ว แต่ ผู้บังคับบัญชาหรือนักการเมืองที่เป็นเจ้ากระทรวงหรือผู้มีหน้าที่ดูแลกระทรวงดังกล่าวไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ก็สามารถช่วยเหลือข้าราชการผู้นั้นได้โดยการสร้างระเบียบให้เป็นข้อยกเว้น เช่นระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่มีการแก้ไขระเบียบการเข้าสู่ตำแหน่งสารวัตรหรือผู้กำกับการอยู่บ่อยครั้ง หรือผู้บังคับบัญชาหรือนักการเมืองก็จะเลือกใช้วิธีทางอ้อม คือเรียกให้ข้าราชการผู้นั้นมาช่วยราชการ และให้โอกาสในการปฏิบัติงานที่โดดเด่นกว่า

ข้าราชการในระดับเดียวกัน ซึ่งเมื่อถึงคราวที่ต้องประเมินคุณภาพเพื่อขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น ข้าราชการผู้นั้นก็ย่อมมีโอกาสดีกว่าผู้อื่น แต่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันนี้ มิใช่ไม่มีค่าใช้จ่าย ข้าราชการผู้นั้นต้องแสวงหาค่าใช้จ่ายเพื่อในการช่วยเหลือครั้งนี้ในจำนวนมาก ให้แก่ผู้บังคับบัญชา หรือนักการเมืองผู้นั้น วัฒนธรรมอุปถัมภ์ของไทยเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่ระบบทุนนิยมเข้ามาในประเทศไทย แต่เป้าหมายของข้าราชการผู้นั้นหรือผู้บังคับบัญชารวมทั้งนักการเมืองเหล่านั้น ย่อมเป็นไปตามกระแสของวัฒนธรรมทุนนิยม คือการแสวงหาทุนและทรัพย์สินอย่างไม่สิ้นสุด และไม่มีเป้าหมาย

การถือราษฎรบังหลวงมีช่วงเวลานี้ ราษฎรต่างเห็นกันทั่วไป แต่ไม่มีผู้ใดลุกขึ้นมาต่อต้านโดยตรงด้วยเหตุไม่มีอำนาจ จึงมีการต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแต่งเพลงร้องในลักษณะเสียดสีสังคม เพื่อให้ผู้ฟังสามารถรับรู้การสะท้อนความคิดของผู้แต่ง ดังเพลงลูกทุ่งชื่อ “ผู้แทนควาย เทวดาใจโกง” “มนต์การเมือง” ในปี พ.ศ. 2518 ดังนี้

“เสียงโฆษณาของนักการเมือง	ยกเอาแต่เรื่องที่ดั่งมามาพูดจา
มีหนังสือมาให้ชาวไร่ชาวนาคู	ได้ชมกันทั่วหน้าระรื่นชื่นตาทั่วไป
จะทำไอ้โน่นจะทำไอ้โน้ที่ยังขาดแคลน	ทั่วทุกถิ่นทุกแดนฟังดูช่างแสนชื่นใจ
“ถนนหนทางลำคลองจะสร้างให้มากมาย	เลิกเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย
จะซื้อรถให้มาไถนา	คือคดีใจแต่นี้ต่อไปคงสุขอารมณ์
ชาวนาพากันชื่นชม นิยมดังเขาพูดมา	พอเป็นผู้แทนนั่งแท่นอยู่ในสภา
ตั้งหลายปีที่ผ่านมา	จะไถนายังต้องใช้ควาย”
“ถนนหนทางที่ว่าสร้างก็ยังไม่	มันกินอิฐกินทรายกันป่นปี
ถนนจะมีกันได้อย่างไร	เขาเป็นผู้แทนกันได้ยังไม่เท่าไร
ทรัพย์สินเงินทองมีมากมาย	มันน่าแปลกใจเมื่อคิดขึ้นมา”

(ผาสุก พงษ์ไพจิตร และเบเคอร์, 2542, หน้า 134)

อำนาจของทุนนิยมที่เดินได้ด้วยกระแสเงินตราทำให้สังคมไทยในยุคตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เริ่มรู้สึกว่าการสังคมและวัฒนธรรมของสังคมเปลี่ยนแปลงไป เพลง “อำนาจเงิน” ของสุเทพ วงศ์กำแหงในปี พ.ศ. 2514 ได้พรรณนาถึงอำนาจเงินว่า

“....ถ้าเราขาดเงิน	กลัดกลุ้มเหลือเกินดังเกิดกรรม
ใครมี ครีกรักรื่นทุกคืนค่ำ	เจ้าจู้ เจ้าโถม ฝังใจจำ
เนื่อนั้นมันน่า อำนาจเงิน	มีเงินเดินซื้อสินค้าได้
บางครั้งเราเชื่อไหม	แม้ใจที่แกร่งเกิน
ยังถูกน้ำเงินกระหน่ำเสียยับเยิน	ไอ้เงิน เฮ้ยเงิน

ไอ้เงิน เอ้ยเงิน อำนาจมันเกินจะเอื้อมอาจ
 คนเราเคารพคบกันที่เงิน ไม่มีเขาเมิน ดังหมคญาติ
 เงินตราที่หรือคือกระดาษ ผู้สร้างขึ้นมา ชื่อนาถ
 หลงไหลเป็นทาส อำนาจเงิน.....”

และหมวย ดาราพร ได้ร้องเพลง “อำนาจเงิน” ในปี พ.ศ. 2551 ว่า

“.....คนเห็นแก่เงิน มักฝึกไฟทางเดินชั่ว จิตใจมีคมัว
 ด้วยความกลัวจะสูญเสียเงิน สร้างวาสนา
 ชื่ออำนาจมา บำเรอเพลิดเพลิน
 กลบเกลื่อนความชั่วด้วยเงิน ให้สังคม มองเห็นเป็นดี
 จริงหรือที่เงินมีค่ามากล้น สามารถจูงจิตใจคน
 อิทธิพล เงินใหญ่คับฟ้า แต่ด้วยเงิน เกิดจากคนเป็นผู้สร้างมา
 อย่าให้อำนาจเงินตรา กำหนดค่าของความเป็นคน....”

นักร้องคณะสิบสี่ ได้แต่งเพลง “เงิน ๆ ทอง ๆ” ในปี พ.ศ. 2552 ว่า

“.....เงินทอง ใครบางคนยอมโดนฟาดหัว
 ยอมจะทำชั่ว บางคนขายตัวแลกมัน
 เงินทอง ยืมแล้วทำเฉยอย่างงั้น
 หนี้สินก็ช่างมัน โกงกันหน้าไม่อาย
 ให้พี่น้องต้องฆ่าฟัน คนรักกันต้องมาทำร้าย
 เพื่อนที่รักคิดทำลาย ทำไปได้ซะเพื่อเงินทอง....”

พระมหาจุฬาลงกรณ หรือ ท่าน ว.วชิรเมธี ซึ่งเป็นพระภิกษุกล่าวว่า

“นักปราชญ์ตะวันตกกล่าวว่า อำนาจทำให้คนเสีย ยังมีอำนาจเบ็ดเสร็จยิ่งเสียคนแบบ
 เบ็ดเสร็จ

อย่ายกเงินตราเป็นพระเจ้า
 ขอบคุณมหารัชมงคลวิวัฒน์ ที่ทำให้เราอยากสร้างสรรค์การเมืองใหม่
 สิ่งที่เราควรนิยม ความซื่อสัตย์
 จะดีไหม ถ้าเปลี่ยน เก่งแต่โกง เป็นเก่งและดี”

เมื่อตรวจสอบโครงสร้างของระบบข้าราชการแล้ว เห็นว่า ในระบบการเมืองแบบ
 ประชาธิปไตยที่ขับเคลื่อนด้วยระบบประชาธิปไตยแล้ว เห็นว่า นักการเมืองในระดับรัฐมนตรีมีสิทธิ
 ในการเลือกข้าราชการระดับสูงคนเดียวเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรี คือตำแหน่งปลัดกระทรวง
 ส่วนข้าราชการอื่น ๆ ในกระทรวงนั้น นักการเมืองไม่สามารถเข้าแทรกแซงได้ แต่ในความเป็นจริง

นักการเมืองรวมทั้งพรรคการเมืองที่เป็นฝ่ายรัฐบาลสามารถเข้าแทรกแซงข้าราชการได้ทุกระดับ โดยเฉพาะการปกครองในราชการส่วนท้องถิ่น นักการเมืองในรูปของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกลับมีอำนาจสูงสุดในการบริหารงานทั้ง ๆ ที่มีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นข้าราชการประจำอยู่ด้วย แต่เนื่องจากทุกคนเกรงว่าหากดำเนินการใดที่ขัดใจนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแล้วอนาคตในการทำงานของตนจะเกิดอุปสรรค และขณะเดียวกัน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลก็ต้องดูแลข้าราชการในระดับของจังหวัด เพื่อว่าหากมีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับตนมาถึงจังหวัด ข้าราชการเหล่านั้นก็จะปกป้องตนได้ทั้งที่มีระบบกฎหมายในการตรวจสอบและคานาคูลอำนาจกันอยู่แล้ว ดังนั้นจึงเห็นระบบการอุปถัมภ์ที่มีพื้นฐานจากอำนาจนิยมอย่างชัดเจน เมื่อข้าราชการทุกระดับมีความเกรงกลัวข้าราชการเมืองแล้ว อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่พวกตนเคยมีก็ไม่อาจนำออกใช้ได้ ในขณะที่พวกข้าราชการประจำต้องเอาใจนักการเมืองอยู่เนี่ย พวกเขาก็คิดถึงอนาคตของตนในสายราชการเช่นกัน จึงเกิดลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ข้าราชการระดับสูงต้องเอาใจนักการเมืองเพื่อความเติบโตในงานของตนเพียงใด ข้าราชการชั้นผู้น้อยก็ต้องเอาใจข้าราชการระดับสูงนั้นต่อไปเป็นทอด ๆ จึงทำให้สายอุปถัมภ์ยั่งยืน ดังเช่นการดำเนินการในระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองในจังหวัดสุพรรณบุรี บุรีรัมย์ ชลบุรี เป็นต้น ซึ่งพิจารณาแล้วจะเห็นว่าลักษณะการปกครองดังกล่าวไม่ต่างไปจากการปกครองในระบบมูลนายและไพร่ของยุคการปกครองของกรุงศรีอยุธยา

ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับกฎหมายที่เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงในยุคฟื้นฟูระบอบประชาธิปไตยถึงปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับกฎหมายที่เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงในยุคนี้ จะเห็นว่า จากผลความคืบหน้าของการศึกษาของชาติ การส่งเสริมงานการจ้างในประเทศ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการสร้างสาธารณูปโภคอย่างมากในประเทศ ก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางความคิดแก่สังคม รัฐบาลที่ใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครองไม่สามารถกระทำได้อย่างในอดีต แต่รัฐก็ยังสามารถใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกครองได้ เพียงแต่กฎหมายดังกล่าวนั้นต้องสอดคล้องกับสิทธิมนุษยชน และแนวคิดของเสรีนิยม ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นต้องยอมรับวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการตรากฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง ดังจะเห็นจากการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2554 รวมทั้งกฎหมายจำนวนมากที่เป็นกฎหมาย “เทคนิค” ซึ่งรัฐได้ใช้เป็นอุปกรณ์ในการป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวงนอกจากกฎหมายหลักที่ใช้กำหนดฐานความผิดและลงโทษ ดังนั้นเมื่อวัฒนธรรมของราษฎรได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในแง่ของปัจเจกชนที่นิยมในการเปิดเผยข้อมูลเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ และไม่ติดขัดกับอำนาจนิยมตั้งแต่

ก่อน แต่มุ่งมั่นที่จะสร้างฐานะและความก้าวหน้าด้วยตนเองโดยอาศัยความรู้ความสามารถของตนเท่านั้น และวัฒนธรรมดังกล่าวได้มีอิทธิพลในการแทรกตัวในความคิดของกฎหมายที่เกี่ยวกับการนอราชฎ์บังหลวงหลายฉบับ ที่มุ่งรักษาความเป็นธรรมในการดำรงชีวิต เช่น การรักษาความได้เปรียบเสียเปรียบจากการใช้ตำแหน่งหน้าที่ของราชการในการแสวงหาข้อมูลทางราชการเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล การพยายามควบคุมการอุปถัมภ์ในวงการต่าง ๆ การใช้อำนาจของราชฎ์ในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ การกำหนดให้มีหน่วยงานพิเศษในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการนอราชฎ์บังหลวง การสร้างคณะกรรมการต่าง ๆ ในการตรวจสอบ ควบคุม ป้องกัน และปราบปรามการนอราชฎ์บังหลวง จึงเป็นกฎหมายในลักษณะการบังคับให้หน่วยราชการต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการการควบคุมผลประโยชน์ทับซ้อนของข้าราชการ ทั้งทางการเมืองและข้าราชการประจำ การจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การจัดตั้งและให้อำนาจพิเศษแก่คณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ท. คณะกรรมการ ป.ป.ง. ดังนั้น จึงเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับกฎหมายที่เกี่ยวกับการนอราชฎ์บังหลวงมีลักษณะต่างฝ่ายต่างเป็นตัวแปรซึ่งกันและกัน และอยู่ในลักษณะต่างฝ่ายมีความสัมพันธ์กัน โดยในบางช่วงของยุคสมัย วัฒนธรรมมีความสัมพันธ์มากกว่ากฎหมายที่เกี่ยวกับการนอราชฎ์บังหลวง